

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Tomáš Pavlíček

**Realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen
v kontextu doručování**

Disertační práce

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma *Realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen v kontextu doručování* vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

Ve Zlíně dne 31. 1. 2020

.....

Mgr. Tomáš Pavlíček

Rád bych na tomto místě poděkoval prof. JUDr. Markovi Števčekovi, PhD, vedoucímu mé disertační práce, který byl po celou dobu tvorby této práce mým školitelem a JUDr. Renátě Šínové, Ph.D. a JUDr. Petru Coufalíkovi, Ph.D., kteří mi spolu s ním napomáhali při vědecké činnosti svými radami a podněty.

Obsah

Seznam použitých zkratek	7
Úvod	8
I. Proč právo na spravedlivý proces, právo být slyšen a doručování?	8
II. Hypotéza a cíle práce	10
III. Struktura a obsah práce	11
IV. Použité vědecké metody práce	12
1 Právo na spravedlivý proces, právo být slyšen a základní vymezení problémů	13
1.1 Právo na spravedlivý proces a právo být slyšen	13
1.2 Doručování písemností v civilním řízení	15
1.3 Postup při doručování	17
1.4 Adresa pro doručování	19
1.5 Doručování do datové schránky	20
2 Doručování písemností na úřední adresu	23
2.1 Obecný popis problému	23
2.2 Fikce doručení	23
2.3 Doručování písemností na úřední adresu	26
2.4 Ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu	28
2.5 Zhodnocení střetu	30
2.6 Následky porušení povinnosti ustanovit opatrovníka	33
2.7 Doručení rozhodnutí o ustanovení opatrovníka	37
2.8 Fikce souhlasu v případě doručení na úřední adresu	38
2.9 Shrnutí a návrhy <i>de lege ferenda</i>	41
3 Doručování nezletilému účastníkovi	45
3.1 Úvod	45
3.2 Procesní způsobilost nezletilého účastníka	45
3.3 Participační práva nezletilých	50
3.4 Zastoupení nezletilého účastníka a zákonná úprava doručování	51
3.5 Doručování nezletilým účastníkům zastoupeným zákonným zástupcem	54
3.6 Shrnutí a úvahy <i>de lege ferenda</i>	57
4 Doručování písemností osobě stížená duševní poruchou	61

4.1	Úvod.....	61
4.2	Procesní způsobilost osoby omezené ve svéprávnosti.....	62
4.3	Zastoupení osoby stížené duševní poruchou a zákonná úprava doručování...	68
4.4	Doručování písemností účastníkům stíženým duševní poruchou.....	72
4.5	Shrnutí a návrhy <i>de lege ferenda</i>	74
5	Adresa pro doručování	77
5.1	Úvod.....	77
5.2	Obecné předpoklady volby adresy pro doručování	77
5.3	Náležitosti adresy pro doručování	79
5.4	Forma a obsah sdělení adresy pro doručování písemností.....	82
5.5	Důsledky volby adresy pro doručování	85
5.6	Shrnutí a návrhy <i>de lege ferenda</i>	86
6	Doručování písemností formou tzv. „e-mailu“	88
6.1	Úvod.....	88
6.2	Podmínky pro doručování na elektronickou adresu	89
6.3	Postup při doručování a další souvislosti.....	90
6.4	Použití elektronické adresy.....	91
6.5	Shrnutí a návrhy <i>de lege ferenda</i>	92
7	Více datových schránek jednoho adresáta	96
7.1	Úvod.....	96
7.2	Více datových schránek adresáta	96
7.3	Doručení písemnosti do datové schránky jiného typu	98
7.4	Absence daného typu datové schránky	99
7.5	Sporná povaha doručované písemnosti.....	100
7.6	Procesní dopady	101
7.7	Shrnutí a návrhy <i>de lege ferenda</i>	101
8	Některé další problémy datových schránek	103
8.1	Úvod.....	103
8.2	Počítání lhůt u datových schránek	103
8.3	„Platnost“ dokumentu zasláného do datové schránky	105
8.4	Doručení písemnosti jiným způsobem.....	106
8.5	Užití datové schránky jiné osoby.....	108

8.6	Formát datové zprávy	111
8.7	Shrnutí a návrhy <i>de lege ferenda</i>	113
	Závěr	116
	Seznam použitých zdrojů.....	119
	Monografie a komentářová literatura	119
	Články a příspěvky ve sbornících.....	120
	Internetové zdroje	122
	Právní předpisy	124
	Judikatura.....	126
	Abstrakt.....	129
	Abstract.....	130
	Seznam klíčových slov / Key word	131

Seznam použitých zkratek

advokátní tarif	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
CŘS	CŘS – Věcný záměr civilního řádu soudního, Eva Dobrovolná, Bohumil Dvořák, Petr Lavický, Zdeněk Pulkrábek, Alena Winterová, 2017, [online] Justice.cz [cit. 31. ledna 2020] Dostupné na < https://crs.justice.cz/wp-content/uploads/2017/11/vecny_zamer_final.pdf >
obč. zák.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
o.z.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o přijetí Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.
Úmluva o právech dítěte	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 04/1991 Sb., o přijetí Úmluvy o právech dítěte.
Úmluva o právech osob se zdravotním postižením	Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10/2010 Sb.m.s., o přijetí Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.
zákon o elektronických úkonech	zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů,
zákon o evidenci obyvatel	zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
zákoník práce	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

I. Proč právo na spravedlivý proces, právo být slyšen a doručování?

Spravedlnost – pojem, který je v současné době velice moderní, široce používán a v mnoha pádech skloňován. Má mnoho významů (jedná se o tzv. polysém) a lze ho pojmout z různých úhlů pohledu,¹ avšak není zcela zřejmé, co ona spravedlnost vlastně představuje a jaký je význam tohoto pojmu. Definovat spravedlnost se pokoušelo mnoho myslitelů.² Na spravedlnost se můžeme např. dívat jako na postulát, že každému se má dostat toho, co si zaslouží.³ Výčet různých definic a pokusů o ně by zabral několik desítek stran, ale všechny mají jedno společné, ani jednu z nich nelze označit za definici univerzální, protože vše pojímající a univerzální definice spravedlnosti prostě neexistuje.

V tomto kontextu se může zdát poněkud zvláštní, že se tato práce hodlá věnovat právu na spravedlivý proces, když definice samotné spravedlnosti je tak složitá. Předně je nutno uvést, že mezi spravedlností a právem na spravedlivý proces (včetně práva být slyšen) existuje zásadní rozdíl. Oproti pojmu „spravedlnost“, kterou právní normy nikterak nedefinují,⁴ lze právo na spravedlivý proces definovat mnohem snáze, neboť existuje několik pramenů práva, jež s tímto pojmem nejen pracují, ale zároveň jej definují. Právo na spravedlivý proces je zvláštním právem, přičemž jeho specifičnost spočívá v tom, že zatímco většina ostatních práv zaručuje jednotlivci nějaký výsledný hmotněprávní nárok, tak toto právo není zárukou výsledku a pro účastníka řízení jako jeho nositele neznamena nárok na vítězství v soudním řízení, ale je zárukou kvality cesty, kterou se má k tomuto cíli, resp. k tomuto výsledku dojít.⁵ Neopomenutelná důležitost tohoto práva pro ochranu lidských práv je podepřena skutečností, že implementace všech ostatních práv (bez výjimky) závisí právě na řádném chodu justice.⁶

¹ Ponecháme-li stranou etický rozměr spravedlnosti a podíváme se na spravedlnost z pohledu právního slova smyslu, lze spravedlnost vnímat jako rovnost lidí před zákonem (tedy jako rovné zacházení se všemi lidmi), jako retributivní spravedlnost (tedy spravedlnost opravnou, kdy zločin je třeba přiměřeně potrestat, dluh splatit, případně škodu napravit), jako spravedlnost distributivní (spravedlnost při dělení, která je v současné době významně používána zejména v souvislosti s oblastí sociálního zabezpečení) či také jako na spravedlnost procesní.

² Např. podle Harta lze vyjádřit hlavní pravidlo spravedlnosti větou „Posuzuj podobné případy podobně“. Viz HART, Herbert Lionel Adolphus. Pojem práva. Praha: Prostor, 2004, s. 161.

³ Blíže např. RUSSELL, Kirk. The Meaning of "Justice". Washington, D.C.: The Heritage Lectures, vyd. The Heritage Foundation, 1993, č. 457, 7 s. [online]. Heritage.org, 4. března 1993 [cit. 31. ledna 2020] Dostupné na <<https://www.heritage.org/poverty-and-inequality/report/the-meaning-justice>>.

⁴ Ačkoliv tento pojem právní normy používají – viz např. § 1 o.s.ř. „Občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků ...“ nebo § 3 o.s.ř. „Občanské soudní řízení je jednou ze záruk spravedlnosti a práva ...“.

⁵ MOLEK, Pavel. Právo na spravedlivý proces, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 15.

⁶ MOLEK: Právo na spravedlivý ..., s. 16.

Zároveň však je nutno zdůraznit, že tato práce si neklade za cíl analyzovat samotné právo na spravedlivý proces (a také právo být slyšen) ani tato práva podrobně rozebírat v jejich obecné podobě či rovině, ale zaměřuje se na dopady těchto základních práv do naprosto elementárního, mnohými opovrhovaného a přesto nádherného procesního institutu, kterým bezesporu doručování písemností je, a to ještě ne zcela obvyklou formou. Dopady, resp. interakce práva na spravedlivý proces a práva být slyšen právě s doručováním písemností v civilním sporném řízení totiž představují zajímavý objekt zkoumání hned z několika důvodů.

Předně institut doručování písemností představuje jeden ze základních pilířů nejen sporného soudního řízení⁷ a zároveň k jeho realizaci dochází v každém soudním řízení bez ohledu na jeho povahu.⁸ Proto tento institut představuje pověstný „denní chléb“ každého soudce, či pracovníka justice, který se podílí na rozhodovací činnosti. Ačkoliv se v mnoha směrech jedná o rutinní činnost, vzniká v praxi celá řada problémů, z nichž jen některé jsou řešitelné prostřednictvím výslovné zákonné úpravy. V rámci doručování písemností tak zůstává celá řada problémů, které zákonná úprava zcela pomíjí a které jsou přes všechno, co bylo uvedeno výše, také relativně stranou zájmu odborné literatury, protože doručování je neprávem mnohdy považováno za něco „podřadného“, resp. je na něj nahlíženo přezíravě. Zároveň ale řešení problémů vznikajících při doručování písemností je pro praxi zcela zásadní, neboť absence řádného doručení má fatální důsledky pro každé soudní řízení.⁹ Přitom se nejedná o pouhé problémy formálního rázu, expresivně vyjádřené jako chybějící náležitost na obálce, ale o problémy obsahové, neboť doručování není ničím menším než komunikací soudu směrem ke stranám, tedy těm, o jejichž právech a povinnostech je autoritativně rozhodováno.

Mnohdy tak nezbývá, než se uchýlit k aplikaci obecných principů, přičemž při analýze relevantní judikatury, která se problematice doručování písemností v civilním sporném řízení věnuje, lze nalézt časté opakování práva na spravedlivý proces a práva být slyšen, a to v takovém rozsahu, že se zkrátka nemůže jednat o náhodu.¹⁰ Uvedené skutečnosti tak představují hlavní důvody, proč se tato disertační práce věnuje realizaci práva na spravedlivý proces a práva být slyšen v kontextu doručování.

⁷ O čemž svědčí také zařazení tohoto institutu v rámci o.s.ř., tedy v části první nazvané obecná ustanovení.

⁸ Zatímco zcela jistě může existovat doručování písemností bez civilního řízení, žádné civilní řízení, a řízení sporná nevyjímaje, totiž nemůže existovat bez doručování písemností.

⁹ Řízení je stíženo zásadní vadou nebo není vůbec skončeno v případě, že není řádně doručeno rozhodnutí ve věci samé.

¹⁰ Za všechny lze zmínit např. Nález Ústavního soudu ze dne 19. února 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13.

II. Hypotéza a cíle práce

Primárním cílem této práce, jak bylo ostatně naznačeno výše, je analyzovat některé problémy, jež při doručování písemností v rámci civilního sporného řízení v praxi vznikají, a na které samotná procesní úprava po většinou odpovědi neobsahuje. Následně za pomoci judikatury, případně za pomoci výkladových metod včetně ústavně konformního výkladu zohledňujícího právo na spravedlivý proces a právo být slyšen překlenout vzniklý deficit právní úpravy. Výstup analýzy každého problému pak má představovat nalezení alespoň trochu uspokojivého řešení, které bude odpovídat smyslu a účelu právních norem. Zároveň si tato práce, nejen s ohledem na legislativní úvahy týkající se nové koncepce civilního řádu soudního, klade za cíl nastínit možné návrhy *de lege ferenda*. Vymezení řešení nalezených problémů je však cílem primárním a základním, úvahy *de lege ferenda* v rámci práce nejsou vnímány jako prostředek řešení problémů stávající právní úpravy, ale jako toliko doplnění analýzy problému tak, aby bylo pojednání o něm ze strany autora práce komplexní.

Problémy, jež budou v této práci analyzovány, se týkají aktuální právní úpravy, tedy ve stavu ke dni 31. 1. 2020, účinné na území České republiky, uplatňované v rámci vnitrostátního doručování písemností. Problémy při doručování písemností do zahraničí se sice v praxi objevují, avšak z hlediska své četnosti nepředstavují z mého pohledu odpovídající předmět zkoumání.¹¹ Navíc při doručování do zahraničí by bylo nutno uvádět širší souvislosti (zejména z pohledu popisu právní úpravy), což nepovažuji za vhodné, neboť cílem této práce není popisovat právní úpravu doručování, nýbrž právně metodologicky řešit samotné problémy, které se v praxi vyskytují.

V rámci výběru problémů se tato práce zaměřuje primárně na situace, které odborná literatura zcela opomíjí nebo se těmto věnuje okrajově či bez potřebných souvislostí. Respektive je možné toto definovat jako též zaměření práce na to, co je skutečně z hlediska výkladu práva nejasné, nikoli na to, co již bylo uspokojivě řešeno, neboť pak by práce byla toliko opakováním toho, co již aplikaci práva neztěžuje, tedy pouhým popisem. Z tohoto pohledu pak jednotlivé části práce mohou působit na první pohled neuceleným dojmem, nicméně se jedná o nezbytný důsledek spjatý právě s volbou samotného tématu, neboť cílem této práce není tvorba učebnice či publikace o doručování v komplexních souvislostech, ani z důvodu rozsahového omezení analýza všech problémů, k nimž při doručování dochází. Zároveň základní kritéria pro výběr problémů mají další konsekvence spočívající v omezených

¹¹ V duchu přísloví „Košile je bližší než kabát“, je snahou této práce věnovat se problémům, které budou mít i pro mou vlastní praxi zásadní význam, což v případě problémů při doručování písemností do zahraničí obecně neplatí.

možnostech použití literatury, jež se až na výjimky týká pouze některých obecných souvislostí, nikoliv však problémů samotných, a která je převážně tuzemská. Zahraniční literatura je využita v souvislostech obecných. Autor si je přitom vědom významu právní komparatistiky při řešení právních problémů v podobě vědeckých prací tohoto druhu, současně však uvádí, že má za to, že jím zvolené problematické otázky jsou pro území České republiky jedinečné a vyvolané zcela konkrétními podrobnostmi právní úpravy, jejichž existenci v zahraničí nelze zjistit bez odpovídajících praktických zkušeností přímo s aplikací práva v zahraničí.

Základní hypotézou této práce je, že v rámci každého problému, který vzniká při doručování písemností v civilním sporném řízení v důsledku absence výslovné právní úpravy, hrají zásadní roli obecné principy, mezi nimiž dominuje právo na spravedlivý proces a právo účastníka být slyšen. Další hypotézu pak představuje úvaha, že při aplikaci těchto principů je pak každý z problémů řešitelný způsobem, který bude také v praxi aplikovatelný a bude těmto základním principům odpovídat. V tomto pak autor znovu zdůrazňuje, že jeho úvahy *de lege ferenda* v práci obsažené jsou na rámec ověřování či vyvracení stanovených vědeckých hypotéz.

III. Struktura a obsah práce

Výše popsané základní cíle práce tak jednoznačně determinují také její následující obsah práce, která je rozdělena do 8 samostatných kapitol, z nichž se každá věnuje danému problému při doručování v širších souvislostech, z čehož se vymyká pouze kapitola první. Tato se totiž s ohledem na název a zaměření práce věnuje základnímu a velmi skrovnému rozboru problematiky práva na spravedlivý proces a práva být slyšen, na který navazuje stručným popisem doručování v rozsahu nezbytném pro obecnou orientaci (z hlediska způsobů doručování, postupu při doručení, doručovací adresy a problematiky datových schránek), v jehož rámci vyplynou jednotlivé problémy, které tvoří předmět zkoumání této práce. Vymezení dílčích problémů v rámci samostatné a do jisté míry obecně popisné kapitoly bylo zvoleno proto, aby byla práce z hlediska struktury přehledná, a současně byla v rámci analyzovaných otázek patrná i jejich vzájemná souvislost. Navazující kapitola tak plní funkci základního rámu, do něhož jsou vloženy jednotlivé části této práce. Další kapitoly pak lze rozdělit do dvou tematických okruhů, a to zaprvé problémy při doručování písemností prostřednictvím doručujícího orgánu a zadruhé problémy související s elektronickým doručováním písemností, resp. dokumentů.

IV. Použité vědecké metody práce

V rámci použitých metod výkladu právních norem (jejich analýzy) je v této práci primárně užíván objektivně recentní výkladový cíl, jehož objektem zkoumání je objektivní význam právních norem a to „tady a teď“ (hic et nunc). Zkoumání je tak zaměřeno na chápání textu právní normy adresátem, který zná nejen společenské prostředí, ale i samotný právní řád. Inspirací pro tento přístup byla známá věta Gustava Radbrucha, dle které „*interpret může zákonu rozumět lépe, než-li mu rozuměli jeho tvůrci, zákon může být moudřejší než jeho tvůrci – on dokonce musí být moudřejší než jeho tvůrci.*“¹² Pro dosažení výkladového cíle jsou zohledňovány zejména hodnoty a účely, které souvisejí s interpretovaným textem¹³ a jako primární výklad je tak aplikován objektivně teleologický výklad¹⁴ doplněný o zvláštní argumenty právní logiky.¹⁵ V práci jsou využívány apriorní pojmy vytvořené právní vědou a obecným pojmům je přikládán všeobecně uznávaný (tradiční) význam, pokud není uvedeno jinak.

S ohledem na volbu tématu¹⁶ nebyla z důvodů výše objasněných v širší míře aplikována komparace se zahraniční úpravou. Zcela zásadní součástí práce pak představuje vnitrostátní judikaturu Nejvyššího a Ústavního soudu, doplněná o judikaturu Nejvyššího správního soudu a některá rozhodnutí ostatních soudů. Výběr judikatury byl realizován z hlediska jejího významu pro danou problematiku (preferována tak byla judikatura zásadní či klíčová), plurality názoru na dané téma (judikatura s odlišným právním názorem) nebo z hlediska přidané hodnoty (judikatura se zajímavou právní úvahou). Použitá forma jazyka odpovídá tzv. „ich formě“, kdy autor se snaží své názory sdělovat v 1. osobě jednotného čísla.

¹² RADBRUCH, Gustav. Rechtsphilosophie. 6. vydání. Stuttgart: K.F. Koehler Verlag, 1963, s. 211.

¹³ Dle Jheringa je „*účel tvůrce veškerého práva, neexistuje žádná právní věta, která by za svůj původ nevděčila nějakému účelu, tj. nějakému praktickému motivu.*“ Viz JHERING, v Rudolph. Der Zweck im Recht. 1. sv. 1. vydání. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1877, s. VI.

¹⁴ K objektivně teleologickému výkladu blíže viz MELZER, Filip. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s 159 a násl.

¹⁵ Srov. KNAPP, Viktor. Teorie práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 171.

¹⁶ Problémy při vnitrostátním doručování písemností.

1 Právo na spravedlivý proces, právo být slyšen a základní vymezení problémů

1.1 Právo na spravedlivý proces a právo být slyšen

Právo na spravedlivý proces lze v rámci právního řádu nalézt v celé řadě pramenů a to nejen vnitrostátních, ale také mezinárodních. Z pohledu mezinárodních pramenů práva má zásadní postavení Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Základní definici práva na spravedlivý proces, poskytuje čl. 6 s naprosto přiléhavým názvem „Právo na spravedlivý proces“, podle kterého má každý právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoliv trestního obvinění proti němu.¹⁷ S právem na spravedlivý proces se setkáme také v Listině základních práv Evropské unie¹⁸ v čl. 47 se stejně přiléhavým názvem „Právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces“, v němž je mimo jiné uvedeno, že každý má právo, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem. Každému musí být umožněno poradit se, být obhajován a být zastupován.¹⁹ Z hlediska specifických skupin účastníků řízení je nutno zmínit čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, dle kterého stát musí zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a dále se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení,

¹⁷ Pro úplnost je nutno uvést, že jak vyplývá ze samotného textu, Úmluva o ochraně lidských práv a svobod nemá univerzální působnost, neboť dopadá na řízení občanskoprávní a trestní („...rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoliv trestního obvinění ...“), nemělo by se tak týkat řízení správního. Ovšem Evropský soud pro lidská práva pojmy „občanskoprávní a trestní řízení“ pojímá autonomně, kdy rozsah pojmů rozšiřuje, kdy zejména pod trestní řízení řadí i problematiku správního trestání (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 6. 1976, č. stížnosti 5100/71, 5101/71, 5354/72 a 5370/72, věc Engel a další proti Nizozemsku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 2. 2009, č. stížnosti 14 939/03, věc Zolotukhin proti Rusku. U nás v judikatuře např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. dubna 2007, č. j. 4 As 10/2006-57, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. února 2011, č. j. 9 As 67/2010-74 a v odborné literatuře např. POTĚŠIL, Lukáš. Nová právní úprava správního trestání, část I. [online]. Pravniprostor.cz, 4. prosince 2017 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/nova-pravni-uprava-spravniho-trestani-cast-i>>.

¹⁸ Listina základních práv evropské unie 2007/C 303/01 ze dne 14. 12. 2007. Úř. věst. C 303, 14. 12. 2017, s. 1 a násl.

¹⁹ Stojí za to dodat, že tato listina je i přes určité peripetie spojené s tzv. Klausovou výjimkou aplikovatelná i na občany České republiky, viz např. nález Ústavního soudu ze dne 19. května 2015, Pl. ÚS 14/14, nebo Nález Ústavního soudu ze dne 14. dubna 2016, sp. zn. II. ÚS 143/16. V odborné literatuře např. FOREJTOVÁ, Monika. Výjimky z Listiny základních práv EU pro ČR? [online]. Pravniprostor.cz, 10. června 2014 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/vyjimky-z-listiny-zakladnich-prav-eu-pro-cr>>.

kteře se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu,²⁰ nebo také čl. 13 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, podle které je stát povinen zajistit osobám se zdravotním postižením účinný přístup ke spravedlnosti na rovnoprávném základě s ostatními, mimo jiné i prostřednictvím procedurálních a věku odpovídacích úprav.

Pokud jde o vnitrostátní prameny práva, základ práva na spravedlivý proces můžeme nalézt již v Ústavě a jádro pak spočívá nepochybně v Listině základních práv a svobod. Pokud jde o Ústavu, za zmínku stojí čl. 81, 82 a 90, jež pojednávají obecně o soudnictví a soudní moci a také čl. 96, dle kterého všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva, jednání před soudem je ústní a veřejné, přičemž výjimky stanoví zákon a rozsudek se vyhláší vždy veřejně. Nejdůležitější vymezení práva na spravedlivý proces poskytuje čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, který uvádí: „Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům.“

Obdobných definic práva na spravedlivý proces bychom našli celou řadu. Pro potřeby této práce jsou výše zmíněné prameny více než dostačující, neboť poskytují nezbytný obecný exkurz a zároveň umožňují vyvození základních charakteristických (definičních) znaků práva na spravedlivý proces. Těmito znaky jsou zákonný soud, veřejnost soudního jednání, přiměřená délka soudního jednání a možnost účastníka soudního jednání se účastnit, tedy být soudnímu jednání přítomen a jeho právo vyjádřit se k prováděným důkazům.²¹ Z pohledu doručování v civilním soudním řízení sporném je pak z uvedených definičních znaků práva na spravedlivý proces (díličích subjektivních práv) nejvýznamnější právě možnost účastníka být přítomen soudnímu jednání a možnost vyjádřit se nejen k prováděným důkazům, ale i k samotnému návrhu a jiným skutečnostem relevantním pro řízení (např. tvrzení ostatních účastníků).²²

Na tomto místě je vhodný prostor pro zatím opomíjené právo být slyšen, neboť jak z uvedených definičních znaků vyplývá, právo být slyšen (v pojetí možnosti vyjádřit před soudem svůj názor, vyjádřit se k provedeným důkazům, tvrzením protistrany či např. k osobě soudce) je jednou z elementárních součástí práva na spravedlivý proces (představuje díličí právo

²⁰ Vedle Úmluvy o právech dítěte je Česká republika vázána také Evropskou úmluvou o výkonu práv dětí, (sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 sb. M. S., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí), která se však vztahuje na rodinně právní řízení, jež se projednávají v nesporných řízeních, a proto není pro potřeby civilního sporného řízení tato úmluva významná. Srov. COUFALÍK, Petr. Postavení dětí a mladistvých v civilním sporném řízení. In LAVICKÝ, Petr, HOLAS, Jan, JANOVEC, Michal (eds.). Cofola 2019. Část XI. Zásady civilního procesu: Sborník z konference. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 7 – 27.

²¹ Právo na spravedlivý proces je právo strukturované, zahrnující více samostatných subjektivních základních práv, zejména práva na přístup k soudu, práva na veřejný proces, práva být slyšen, na projednání věci v přiměřeném časovém období a dalších principů jako princip rovnosti, ústnosti a přiměřenosti, kontradiktornosti, nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, zákonného soudce apod.

²² V rámci dalšího výkladu je pak také zmiňována přiměřená délka řízení.

v rámci práva na spravedlivý proces označované také jako *audiatur et altera pars*). Dále tak tato práce bude povětšinou vycházet z pojetí práva na spravedlivý proces v podobě dílčího práva být slyšen a možnosti účastníka sporného civilního řízení účastnit se jednání jako jeden z možných předpokladů pro realizaci práva být slyšen.²³

Výše popsané definiční znaky práva na spravedlivý proces také jasně vymezují jeho vztah k doručování písemností ve sporném civilním řízení, neboť doručování písemností představuje základní a nenahraditelný prostředek realizace práva na spravedlivý proces. Aby se totiž účastník mohl vyjádřit a být přítomen jednání soudu, musí se o probíhajícím soudním řízení, obsahu podání a nařízených jednání dozvědět, což zajišťuje právě institut doručování písemností.

1.2 Doručování písemností v civilním řízení

Právní úpravu doručování písemností v civilním sporném řízení nalezneme v o.s.ř.,²⁴ který upravuje základní způsoby a postupy při doručování písemností.²⁵ Písemnosti doručuje soud při soudním řízení nebo jiném soudním úkonu, a pokud k doručení písemnosti tímto způsobem nedošlo, doručí soud písemnost prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky.²⁶ Není-li možné doručit písemnost prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky,²⁷ soud doručuje na žádost adresáta písemnost na jinou adresu nebo na elektronickou adresu.²⁸ Pokud není ani tímto způsobem možno písemnost doručit, doručuje se písemnost prostřednictvím doručujícího orgánu nebo účastníka řízení či jeho zástupce.²⁹ Jedná se o pět možných způsobů, které se však v rámci rozsahu použití i faktické aplikovatelnosti významně odlišují.

Podíváme-li se na jednotlivé způsoby doručení písemnosti blíže, zjistíme, že prakticky nejvýznamnějším způsobem je buďto doručování do datové schránky nebo doručování

²³ Právo být slyšen je možno realizovat i bez přítomnosti účastníka u jednání soudu a to formou písemného vyjádření v situaci, kdy účastník na přítomnost u jednání soudu nemá zájem, anebo v případě, že je rozhodováno bez nařízení jednání postupem dle § 115a o.s.ř.

²⁴ § 45 – 50 I o.s.ř.

²⁵ Věcný záměr ČRS úpravu doručování neobsahuje a tuto ponechává samostatnému předpisu, neboť postup doručování písemností je shodný při doručování písemností v civilním nebo trestním řízení, ve správním soudnictví nebo v případě doručování písemností správním orgánem, a proto není možné sjednocující úpravu vložit do civilního řádu soudního, ale pouze a výhradně do samostatného zákona, který bude dopadat na doručování všemi uvedenými orgány, podobně jak činí zákon o elektronických úkonech. Viz Základní východiska civilního řádu soudního, 2.1. Předmět právní úpravy, s. 16

²⁶ § 45 odst. 1 a odst. 2 věta první o.s.ř.

²⁷ Zejména v případech, kdy účastník řízení datovou schránku nemá.

²⁸ § 45 odst. 2 věta druhá o.s.ř.

²⁹ § 45 odst. 3 o.s.ř.

prostřednictvím doručujícího orgánu.³⁰ Doručení písemnosti při soudním jednání nebo jiném soudním úkonu se realizuje jen u relativně malé části procesních rozhodnutí³¹ a jiných písemností (např. doplnění tvrzení protistrany), zatímco podstatnou část písemností tímto způsobem doručit v praxi není vůbec možné, neboť soudnímu jednání či jinému úkonu časově předcházejí nebo naopak na tyto následně navazují³² a zároveň je nezbytnou podmínkou pro realizaci tohoto způsobu doručení přítomnost účastníka, jemuž se písemnost doručuje.³³ Navíc tento způsob doručení písemností v praxi nepřináší problémy hodné dalšího zkoumání v rámci této práce.

V případě doručování písemností na žádost adresáta na jinou adresu či elektronickou adresu není v praxi využíván z důvodů limitů vyplývajících ze samotné procesní úpravy postupu doručování.³⁴ Praktická nepoužitelnost tohoto způsobu doručení je zajímavá, zejména v kontextu masového používání moderních technologií a proto je tomuto problému věnována samostatná kapitola. Posledním, a také prakticky nepoužitelným způsobem doručení, je doručování písemností prostřednictvím účastníka řízení či jeho zástupce, a to zejména z důvodu nutnosti předchozího souhlasu účastníka či zástupce, jenž má druhé straně doručit písemnost. Účastníci a jejich zástupci o tento způsob doručení nejeví vůbec zájem a to nejen proto, že doručování písemností pro účastníka či jeho zástupce přináší komplikace z hlediska časových a finančních nákladů, ale také proto že pro žalobce je výhodnější, pokud protistrana o probíhajícím řízení neví a s obsahem doručovaných písemností se vůbec neseznámí, neboť pak nemůže uplatňovat žádnou relevantní obranu.³⁵

Pokud jde o doručování prostřednictvím doručující orgánů, o.s.ř. rozlišuje doručující orgány „obecné“³⁶ a doručující orgány „speciální“.³⁷ „Speciálními“ doručujícími orgány jsou

³⁰ S ohledem na četnost užití těchto způsobů doručení písemností se pak zcela logicky většina dále popisovaných problémů týká právě těchto dvou způsobů doručování písemností.

³¹ Jež byly realizovány při jednání a při tomto také vyhotoveny, přičemž se až na výjimky jedná o rozhodnutí týkající se vedení řízení.

³² Jedná se o doručení žaloby, výzvy k vyjádření, předvolání k jednání, které soudnímu jednání předcházejí, či rozhodnutí ve věci samé, které je sice vyhlášeno u jednání soudu, ale písemné vyhotovení je doručováno následně, neboť lhůta pro vyhotovení a odeslání rozhodnutí činí dle § 158 odst. 4 o.s.ř. 30 dnů (vyjma rozhodnutí ve skutkové a právně jednodušších sporech jaké představují tzv. nesporné rozvody nebo v případě schválení uzavřeného soudního smíru, která se často doručují na konci soudního jednání).

³³ Zajímavou výjimku představuje doručení některých písemností vykázané osobě, v případě ochrany proti domácímu násilí, jemuž nepředcházelo policejní vykázaní. V těchto případech je nutno provést vykázaní na místě samém, a při tomto úkonu soudu (výkonu rozhodnutí o vykázaní) je zároveň vykazovaný účastník obeznámen s návrhem i rozhodnutím zároveň a je mu poskytnuta omezená možnost se k návrhu vyjádřit, která však z důvodu vydání rozhodnutí nemá již žádnou relevanci.

³⁴ § 47 odst. 2 a 3 o.s.ř.

³⁵ Např. anglické právo, způsob doručování písemností prostřednictvím samotných stran sporu nejen že připouští, ale také v praxi často preferuje. Viz MAURICE, Kay. Blackstone's civil practice. 4. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 306.

³⁶ § 48 odst. 1 o.s.ř.

³⁷ § 48 odst. 2 o.s.ř.

např. vězeňská služba (pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody či osoby ve vazbě), zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy (jde-li o doručování fyzickým osobám umístěným v těchto zařízeních), krajská vojenská velitelství (jde-li o doručování vojákům v činné službě a písemnost není možno doručit jinak) apod.³⁸ Doručení „speciálními“ doručujícími orgány není příliš časté, a pokud k němu soud přistoupí, je prakticky 100% úspěšné (ve smyslu fyzického převzetí doručované písemnosti účastníkem), přičemž tyto dva znaky z tohoto způsobu doručení činí nezajímavý objekt zkoumání z hlediska zaměření této práce, a proto jim nadále nebude věnována žádná pozornost. Mezi „obecné“ doručovací orgány patří soudní doručovatelé, orgány justiční stráže, soudní exekutoři a hlavně provozovatelé poštovních služeb. Funkce soudních doručovatelů byla u většiny soudů buďto zrušena, nebo byla jejich činnost výrazně eliminována toliko na doručování písemností výhradně na vybrané úřední adresy,³⁹ a justiční stráž není pro doručování písemností využívána z důvodu nedostatečných personálních kapacit.⁴⁰ Soudní exekutoři doručují písemnosti výhradně v rámci exekuce, a proto z pohledu sporného řízení připadá v úvahu prakticky jen doručování písemností prostřednictvím provozovatelů poštovních služeb, kterým je v současné době výhradně Česká pošta s. p.⁴¹

1.3 Postup při doručování

Postup při doručování písemností v civilním řízení prostřednictvím provozovatelů poštovních služeb se odvíjí od povahy doručované písemnosti, neboť o.s.ř. rozlišuje tři základní postupy doručování písemností, a to doručování písemnosti do vlastních rukou s možností náhradního doručení (obálka typ I.), doručování písemnosti do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení (obálka typ II.) a doručování jiných písemností (obálka typ III.).

³⁸ Dalšími „zvláštními“ doručujícími orgány jsou ústav pro výkon zabezpečovací detence (jde-li o doručování fyzickým osobám umístěným v tomto zařízení), Ministerstvo vnitra (jde-li o doručování příslušníkům Policie ČR a písemnost není možné doručit jinak) a Ministerstvo spravedlnosti (jde-li o doručování fyzickým osobám požívajícím diplomatické výsady a imunity, nebo osobám, které jsou v bytě toho, kdo požívá diplomatické výsady a imunity, anebo osobám, jimž má být písemnost doručena v budově nebo místnosti chráněné diplomatickou imunitou).

³⁹ Např. v případě Okresního soudu ve Zlíně byla pozice doručovatele zrušena s tím, že tuto činnost v rámci sporného řízení vykonává ve velmi omezené míře vykonavatel (např. v případě doručování písemností při předběžném řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí) nebo řidič (doručování písemností na úřední adresu ve Zlíně a Otrokovicích).

⁴⁰ Např. ve Francii jsou soudní doručovatelé nepostradatelní, neboť jejich prostřednictvím probíhá doručení žaloby (signification), které se odlišuje od běžného doručení ostatních písemností (notification). Viz CROZE, Hervé a kol. Procédure civile. Manuel pédagogique et pratique. Paris: Litec, 2001, s. 197.

⁴¹ Do 31. 12. 2012 disponovala Česká pošta s.p. monopolem na doručování zásilek ve vnitrostátním styku, jejichž hmotnost nepřevyšovala 50 g nebo s cenou do 18 Kč, jak vyplývalo z nařízení vlády č. 512/2005 Sb., o stanovení rozsahu poštovních oprávnění, ve znění účinném do 31. 12. 2012, které bylo zrušeno zákonem č. 221/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů (zákon o poštovních službách), ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony.

Pokud jde o doručování písemností do vlastních rukou s možností náhradního doručení, tímto postupem se doručuje zejména návrh na zahájení řízení (žaloba),⁴² včetně jeho změn,⁴³ předvolání k prvnímu jednání,⁴⁴ rozsudek,⁴⁵ nebo rozhodl-li tak soud.⁴⁶ Vzhledem k povaze písemností je však i z tohoto krátkého výčtu zřejmé, že pro účely této práce se jedná o způsob doručování nejzásadnější. Samotný postup doručení písemností probíhá tak, že se doručující orgán pokusí doručovanou písemnost předat adresátu na adrese určené soudem a pokud na této adrese není adresát zastižen, zanechá doručující orgán adresátu písemnou výzvu k vyzvednutí zásilky. Tuto výzvu zanechává v místě doručování, buďto ve schránce adresáta, případně na jiném vhodném místě, tedy může být nalepena na dveře či ponechána na chodbě bytového domu (např. na nástěnce). Samotnou písemnost doručující orgán uloží ve své provozovně. Pokud nelze výzvu zanechat, vrátí doručující orgán písemnost zpět odesílajícímu soudu, který vyvěsí na úřední desce soudu výzvu k jejímu vyzvednutí. Nevyzvedne-li si adresát ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byla připravena k vyzvednutí, považuje se písemnost posledním dnem této lhůty za doručenou, i když se adresát o uložení písemnosti nedozvěděl. Doručující orgán ji po uplynutí této lhůty vhodí do domovní schránky adresáta a pokud adresát schránku nemá, písemnost se vrací odesílajícímu soudu, který vyvěsí o této skutečnosti na úřední desce oznámení.⁴⁷

Pokud jde o doručování písemností do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení, tímto způsobem se doručuje zejména platební rozkaz,⁴⁸ usnesení dle § 114b o.s.ř.,⁴⁹ případně písemnosti, u nichž to nařídil soud.⁵⁰ S ohledem na povahu těchto procesních nástrojů je naprosto pochopitelné, že v jejich případě není možné náhradní doručení (tedy fikce doručení).⁵¹ Postup doručení těchto písemností je pak totožný jako u písemností, u nichž náhradní doručení přípustné je s tím rozdílem, že pokud si adresát písemnost ve lhůtě 10 dnů ode

⁴² Viz § 79 odst. 3 o.s.ř.

⁴³ Viz § 95 odst. 1 o.s.ř.

⁴⁴ Z důvodu případného vydání rozsudku pro zmeškání dle § 153b o.s.ř.

⁴⁵ Viz § 158 odst. 2 o.s.ř.

⁴⁶ Oprávnění soudu zvolit doručení písemnost do vlastních rukou vyplývá § 49 odst. 1 o.s.ř. a soudem je často aplikován v případech, kdy lze očekávat, že adresát nemá domovní schránku. V případě absence domovní schránky adresáta totiž při tomto postupu při doručování není na úřední desce vyvěšena celá písemnost jako v případě doručování jiných písemností (viz § 50 odst. 2 věta druhá o.s.ř.), ale pouze sdělení dle § 49 odst. 4 poslední věta o.s.ř.

⁴⁷ Srov. § 49 odst. 1 až 4 o.s.ř.

⁴⁸ Srov. § 173 odst. 1 o.s.ř., přičemž toto ustanovení platí také pro elektronický platební rozkaz viz § 174a odst. 3 o.s.ř.

⁴⁹ Usnesení spojené s výzvou, aby se účastník vyjádřil k žalobě, a to ve lhůtě, která nesmí být kratší nežli 30 dnů. Pokud se v této lhůtě účastník nevyjádří a ve vyjádření nevyklíčí rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, ani soudu ve stanově lhůtě nesdělí, jaký vážný důvod mu ve vyjádření brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává. Soud následně rozhodne rozsudkem pro uznání dle § 153a odst. 3 o.s.ř., pro jehož vyhlášení nemusí nařizovat jednání (viz § 153a odst. 4 o.s.ř.).

⁵⁰ § 49 odst. 5 o.s.ř.

⁵¹ Blíže k problematice náhradního doručení písemností viz STŘELEČEK, Tomáš, NAVRÁTIL, Petr. Náhradní doručení v civilním sporu. Právník. 2018, ročník 157, č. 6, s. 495 - 517. Dostupné na <<https://lurl.cz/YzroN>>.

dne, kdy byla připravena k vyzvednutí, nevyzvedl, písemnost se vrací odesílajícímu soudu a tato není doručena.⁵² Ostatní písemnosti doručující orgán doručí adresátu na příslušné adrese soudem, a pokud tento není zastižen, vhodí doručující orgán písemnost do domovní nebo jiné adresátem užívané schránky, přičemž vhozením do schránky se písemnost považuje za doručenu. Pokud není možno písemnost takto doručit, protože adresát nemá schránku, doručující orgán zanechá v místě doručení oznámení⁵³ a zásilku vrátí zpět odesílajícímu soudu, který písemnost doručí vyvěšením na úřední desce.⁵⁴ Písemnost se považuje za doručenu desátým dnem po vyvěšení.

Z postupu doručování vyplývá další pozornost zasluhující problém, který představuje možnost náhradního doručení písemnosti, tedy fikce doručení. Tato je sama o sobě z pohledu realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen velmi zajímavá a ve spojení s adresou pro doručování poskytuje výrazný prostor pro další zkoumání.

1.4 Adresa pro doručování

Ačkoliv lze účastníku doručit písemnost i na kterémkoliv místě, na němž bude zastižen, primárně a také nejčastěji soud doručuje písemnosti na adresu pro doručování.⁵⁵ Adresou pro doručování je na prvním místě adresa, kterou si účastník pro účely doručování zvolil, resp. adresa, kterou soudu za účelem doručování písemností sdělil.⁵⁶ Ačkoliv uvedení adresy pro účely doručování působí na první pohled jasným dojmem, přináší v praxi celou řadu dílčích a zajímavých problémů, a to nejen z pohledu realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen, a proto je tomuto problému věnována samostatná kapitola.

Nicméně je nutno se vrátit zpět k problematice adresy pro doručování ve spojení s náhradním doručením. Pokud totiž adresát nemá datovou schránku⁵⁷ a ani soudu nesdělil adresu pro doručování, je nutno účastníku doručovat písemnosti na adresu uvedenou v § 46b o.s.ř. V případě fyzických osob se tak jedná o adresu pro doručování evidovanou v informačním

⁵² Ustanovení § 49 odst. 5 o.s.ř.

⁵³ Není-li možné v místě doručení zanechat oznámení, vrátí doručující orgán písemnost se zprávou odesílajícímu soudu.

⁵⁴ Ustanovení § 50 odst. 1 a 2 o.s.ř.

⁵⁵ Adresou pro doručování se v občanském soudním řízení rozumí adresa, na niž soud odesílá písemnosti, na niž se písemnosti adresátu doručují nebo na niž se činí pokus o jejich odevzdání příjemci, a na které nastává doručení písemnosti, i když si ji adresát nepřevzal. Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2016, sp. zn. 26 Cdo 1772/2016.

⁵⁶ Ustanovení § 46a odst. 2 o.s.ř.

⁵⁷ Datová schránka je povinná pro právnickou osobu zřízenou zákonem, právnickou osobu zapsanou v obchodním rejstříku a organizační složku podnik zahraniční právnické osoby zapsané v obchodním rejstříku (§ 5 zákona o elektronických úkonech), orgány veřejné moci, mezi které patří také notáři a exekutoři (§ 6 zákona o elektronických úkonech), advokáti, daňoví poradci a insolvenčnímu správci (§ 4 odst. 3 zákona o elektronických úkonech).

systému evidence obyvatel a pokud taková adresa není evidována, na adresu místa trvalého pobytu vedenou podle zákona o evidenci obyvatel, případně adresa místa pobytu cizince na území ČR podle druhu jeho pobytu. Protože účastníků, kteří by požádali o zápis údaje o adrese pro účely doručování písemností, je v praxi poskrovnu, nejčastější adresou pro účely doručování fyzických osob je adresa jejich trvalého pobytu (v případě cizinců adresa místa pobytu cizince). Je-li adresa trvalého pobytu účastníka také jeho faktickým bydlištěm, tak se o doručované písemnosti jednoznačně dozví, neboť až na výjimky zde má domovní schránku, ve které je mu zanechána výzva k vyzvednutí písemnosti (pokud nebyl zastižen) a nevyzvedne-li si písemnost, je mu tato po uplynutí deseti dnů vhozena do domovní schránky. Obdobná situace nastává v případě relevantních vazeb účastníka k místu trvalého pobytu, ačkoliv zde účastník bydliště nemá.⁵⁸ Pokud se však účastník na adrese svého trvalého pobytu fakticky nezdržuje a ani zde nemá žádnou relevantní vazbu, nebo dokonce se na adrese pro doručování zdržovat ani nemůže, protože se jedná o sídlo ohlašovny (tzv. úřední adresu), nastává z pohledu realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen velmi zásadní střet, který je dále umocněn případnou aplikací fikce doručení písemností. V tomto aspektu doručení písemností v kolizi s institutem opatrovníka osoby neznámého pobytu pak lze spatřovat jeden z nejzásadnějších problémů, které doručování ve vztahu k právu na spravedlivý proces a k právu být slyšen, vůbec zná.⁵⁹

Institut opatrovníka osoby neznámého pobytu otevírá další oblasti doručování písemností, které nelze opomenout a mezi něž náleží otázka doručování písemností samotnému účastníku zastoupenému opatrovníkem, a to nejen v případě osoby neznámého pobytu, ale i dalších skupin osob, jako jsou osoby stížené duševní poruchou, a pak také doručování písemností nezletilým účastníkům řízení zastoupených zákonným zástupcem.

1.5 Doručování do datové schránky

Doručování písemností do datové schránky má s doručováním písemností celou řadu shodných rysů, avšak má také odlišnosti, jež jsou determinovány samotnou povahou tohoto způsobu doručování. Předmětem doručení totiž není písemnost v listinné podobě, jejíž doručení probíhá v rámci reálného světa, ale elektronický dokument, který je doručován na elektronickou

⁵⁸ Příkladem relevantní vazby představuje trvalý pobyt na adrese rodičů účastníka řízení, který je s nimi v pravidelném či bezproblémovém kontaktu.

⁵⁹ V případě zrušení adresy hlášeného pobytu cizinců, pokud tato skutečnost nemá za následek zrušení pobytu na území ČR, se stane místem pobytu sídlo správního orgánu, který údaj o místu hlášeného pobytu cizince zrušil. Viz § 98a zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

adresu uvedenou v elektronickém systému, tedy do datové schránky evidované podle zákona o elektronických úkonech. Jak bylo zmíněno výše, povinně mají datovou schránku právnické osoby zapsané v obchodním rejstříku, orgány veřejné moci, jakož i advokáti, exekutoři, notáři a další zákonem určené subjekty (např. právnické osoby zřízené zákonem). Fyzické osoby a podnikající fyzické osoby si datovou schránku zřizují na základě dobrovolnosti.

Povinnost kladená zákonem na výše uvedené subjekty (zejména orgány veřejné moci a právnické osoby), jež spočívá v nutnosti datovou schránkou disponovat je z pohledu realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen naprosto legitimním požadavkem, neboť na právnické osoby zřízené zákonem a právnické osoby zapsané v obchodním rejstříku (tedy podnikající právnické osoby) lze mít vyšší nároky než na osoby fyzické. Stejně tak nevzniká kolize v případě fyzických osob a podnikajících fyzických osob, které si datovou schránku zřídili dobrovolně, čímž s tímto způsobem doručování vyslovili jednoznačný souhlas a zároveň lze předpokládat, že tuto budou aktivně využívat.⁶⁰ Navíc k datové schránce má, ať už účastník či oprávněná osoba účastníka v případě právnických osob, neomezený přístup, neboť datová schránka není spjata s žádným místem a lze se do ní přihlásit z jakéhokoliv místa, kde je přístupný internet, čímž naopak dochází jednoznačně k posílení práva na spravedlivý proces a práva být slyšen.

Nicméně i v oblasti datových schránek lze nalézt zásadní problémy, které si pozornost zaslouží. První výrazný problém představuje doručování písemností při existenci více datových schránek jednoho účastníka. Pokud účastník řízení datovou schránkou disponuje resp. je tato přístupná, je nutno účastníku do této datové schránky doručovat, avšak nezřídka dochází k přehlédnutí její existence a je pak nutno řešit otázku případných dopadů. Stejně tak je otázkou, zda může účastník používat datovou schránku jiné osoby, anebo trochu úsměvná otázka, co vlastně může účastník datovou schránkou soudu zaslat (problematika formátu datové zprávy).

Další problémy pak úzce souvisí s postupem doručování písemností, který se opět liší dle typu písemnosti, která je doručována, tedy zda se jedná o doručení písemnosti do vlastních rukou s možností náhradního doručení, doručení písemností do vlastních rukou, u nichž o.s.ř. vylučuje náhradní doručení a doručení ostatních písemností.⁶¹ Písemnosti určené do vlastních rukou, u nichž je přípustná fikce doručení, jsou dodány do datové schránky příjemce a doručeny jsou okamžikem, kdy se do datové schránky přihlásí adresát, do jehož vlastních rukou je

⁶⁰ Pokud datovou schránku nebude využívat, jedná se o jeho vlastní rozhodnutí a je pak logické, že za případné negativní dopady nese odpovědnost výhradně účastník.

⁶¹ Povaha doručovaných písemností v rámci jednotlivých postupů je totožná jako u písemností listinných s výjimkou usnesení dle § 114b o.s.ř., které lze doručit fikcí doručení v případě, že je písemnost doručována do datové schránky účastníka (viz § 114b odst. 4 o.s.ř.).

písemnost zaslána.⁶² Nepřihlásí-li se do datové schránky adresát ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byl dokument dodán do datové schránky, považuje se tento dokument za doručený posledním dnem této lhůty. V případě doručování písemností do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení se písemnost nepovažuje za doručenou, dokud se do datové schránky nepřihlásí osoba oprávněná k jejímu převzetí.⁶³ U ostatních písemností pak dochází k doručení okamžikem, kdy se do datové schránky přihlásí osoba oprávněná k přístupu do datové schránky.⁶⁴ Nepřihlásí-li se do datové schránky oprávněná osoba ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byl dokument dodán do datové schránky, považuje se tento dokument za doručený posledním dnem této lhůty.⁶⁵

Ačkoliv to není na první pohled zcela patrné, tak problém představují samotné lhůty, a to ty, jež jsou aplikovány v případě náhradního doručení datové schránky, jakož i ty, jež absentují v případě dokumentů, u nichž je náhradní doručení vyloučeno. V případě dokumentů, u nichž je náhradní doručení přípustné, je otázkou jakými pravidly se běh této lhůty vlastně řídí, když informační systém datových schránek,⁶⁶ který mimo jiné zasílá potvrzení o dodání a doručení datových zpráv, lhůty počítá způsobem odlišným od o.s.ř. Naopak v případě dokumentů, u nichž je náhradní doručení vyloučeno, přináší určité potíže absence lhůty pro „vrácení“ dokumentu, neboť není patrné, jak dlouho lze ponechat dokument v nedoručené formě v datové schránce a zda případné přihlášení oprávněné osoby s prodlevou i několika měsíců má za následek řádné doručení.

Ačkoliv praktických problémů při doručování, které mají relevanci v rámci realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen, lze nalézt mnohem více, tato práce nadále zaměří svou pozornost na problémy nastíněné na předchozích stránkách, neboť tyto z pohledu praxe představují nejvýznamnější situace jednak z hlediska četnosti jejich výskytu i případných dopadů do sporného řízení.⁶⁷

⁶² HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 244.

⁶³ § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech

⁶⁴ Osoba, která má s ohledem na rozsah svého oprávnění přístup k dodanému dokumentu dle § 8 zákona o elektronických úkonech.

⁶⁵ Výjimku představuje doručení písemnosti orgánu veřejné moci vystupující v postavení orgánu veřejné moci, kterému je datová zpráva doručena již okamžikem dodání datové zprávy do datové schránky.

⁶⁶ § 14 zákona o elektronických úkonech

⁶⁷ S výjimkou problematiky formátu datové zprávy, který v praxi není četný, ale zato představuje pověstnou perličku na závěr samotné práce.

2 Doručování písemností na úřední adresu

2.1 Obecný popis problému

Není-li písemnost doručována při soudním jednání a účastník nemá zřízenou datovou schránku ani nepožádal o zasílání písemností na jinou adresu nebo elektronickou adresu, doručí soud účastníku písemnost prostřednictvím doručujícího orgánu nebo za účastníka řízení či jeho zástupce,⁶⁸ a to na adresu místa v České republice, kterou adresát uvedl ve svém podání nebo jiném úkonu učiněném vůči soudu (adresa pro doručování)⁶⁹. V praxi však většina účastníků adresu pro doručování soudu výslovně nesdělí a je nutno účastníkům doručovat na adresu uvedenou v § 46b písm. a) o.s.ř., tedy adresu pro účely doručování evidovanou v informačním systému evidence obyvatel, a pokud takovou adresu účastník evidovanou nemá, tak na adresu místa trvalého pobytu. Notná část účastníků má však trvalý pobyt hlášen v sídle ohlašovny, kde se nevyskytují a ani si zde nepřebírají písemnosti. Nemalá část těchto osob je pak fakticky nekontaktní⁷⁰ a vyvstává otázka, zda takovéto osobě lze doručit písemnost postupem uvedeným v § 45 odst. 3 o.s.ř. na adresu uvedenou v ustanovení § 46b písm. a) o.s.ř. náhradním doručením (tedy fikcí), anebo je dle § 29 odst. 3 o.s.ř. nutné této osobě ustanovit opatrovníka jako osobě, jejíž pobyt není znám. Jinak řečeno je otázkou, za jakých podmínek lze ještě doručit účastníku fikcí doručení na úřední adresu a kdy naopak musí soud přistoupit k ustanovení opatrovníka. Ačkoliv na rozdíl od jiných problémů při doručování o této problematice odborná literatura pojednává,⁷¹ činí tak spíše povrchně a stále zde zůstává celá řada nezodpovězených otázek, jež si zaslouží pozornost právní nauky.

2.2 Fikce doručení

Institut náhradního doručení je s naší procesní úpravou spojen od nepaměti, neboť tento lze nalézt již v Českém obnoveném zřízení zemském, které bylo vydáno roku 1627,

⁶⁸ Viz § 45 o.s.ř.

⁶⁹ Viz § 46a odst. 2 a § 46b o.s.ř.

⁷⁰ Skutečný pobyt osoby není státním orgánům ani soudu znám, tato osoba si písemnosti nepřebírá na žádné ze známých adres, avšak soud po uvedené osobě dále nepátral a ze žádných jiných skutečností (např. sdělení příbuzných či z úřední činnosti soudu) nevyplývá, že se osoba nachází neznámo kde.

⁷¹ Např. HAMULÁKOVÁ Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 238 a následující.

SVOBODA, Karel. Nejvyšší soud: soudní doručení fikcí bez opatrovníka není možné. Obchodní právo, 2010, ročník 19, č. 1, s. 11 - 14.

SVOBODA, Karel. Kdy se spokojit s doručením fikcí a kdy osobě neznámého pobytu ustanovit opatrovníka podle § 29 odst. 3 OSŘ. Soudní rozhledy, 2013, ročník 19, č. 2, s. 57 - 58.

KRYM, Ladislav. Několik poznámek k ustanovování advokátů soudem jako „opatrovníků pro doručování“ v civilním řízení. Bulletin advokacie, 2009, č. 7-8, s. 25 - 27.

JIRSA, Jaromír. Proč bychom se souhrnné novely báli? Bulletin advokacie, 2009, č. 6, s. 21 - 27.

a Moravském obnoveném zřízení zemském, které bylo vydáno roku 1628.⁷² Stejně tak fikci doručení upravoval civilní soudní řád z roku 1895⁷³ nebo občanský soudní řád z roku 1950.⁷⁴ Byť podoba a obsah tohoto institutu pochopitelně prošli historickým vývojem, lze jednoznačně uzavřít, že se jedná o institut, který je v našem právním řádu ukotvený a také osvědčený.⁷⁵ Náhradní doručení písemností v současné procesní úpravě vyplývá z § 49 odst. 4 o.s.ř.⁷⁶ (doručení písemností do vlastních rukou s možností náhradního doručení, tedy doručení typ I.) nebo z § 50 odst. 2 o.s.ř.⁷⁷ (doručení jiných písemností, tedy doručení typ III.). I přes jednoznačné zakotvení fikce doručení v rámci o.s.ř. je vhodné se nejprve alespoň stručně zabývat otázkou souladnosti fikce doručení s realizací práva na spravedlivý proces a práva být slyšen, jak již ostatně bylo naznačeno v samotném úvodu této práce.

Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně konstatoval, že smyslem jakékoliv právní fikce je umožnit, aby se za existující považovala situace, která je zjevně v rozporu s realitou a která dovoluje, aby z ní byly vyvozeny odlišné právní důsledky než ty, které by plynuly z pouhého konstatování faktu. Proto fikce představuje nástroj zcela výjimečný, striktně určený k dosažení právní jistoty jako jednoho z hlavních postulátů v podmínkách právního státu. Aby přitom mohla splnit svůj takto vymezený účel, musí respektovat všechny náležitosti, které s ní zákon spojuje, přičemž jen v takovém případě je soud oprávněn její naplnění konstatovat.⁷⁸

⁷² Viz STŘELEČEK, Tomáš, NAVRÁTIL, Petr. Náhradní doručení v civilním sporu. Právník. 2018, ročník 157, č. 6, s. 495 - 517. Dostupné na <<https://1url.cz/YzroN>>.

⁷³ Viz § 102 a násl. zákona č. 113/1895 ř.z., civilní soudní řád.

⁷⁴ Viz § 47 – 50 zákona č. č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních.

⁷⁵ Institut náhradního doručení znají samozřejmě i právní řády okolních zemí. Např. v Rakousku je náhradní doručení přípustné, avšak primárním způsobem je doručení přímé, tedy faktické převzetí písemnosti adresátem. V podrobnostech k náhradnímu doručení v Rakousku viz RECHBERGER, Walter, H., SIMOTTA, Daphne-Ariane. Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts: Erkenntnisverfahren. 8. Auflage. Wien: MANZ'sche Wien, 2010, s. 260 a násl.

⁷⁶ Nevyzvedne-li si adresát písemnost ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byla připravena k vyzvednutí, považuje se písemnost posledním dnem této lhůty za doručenou, i když se adresát o uložení nedozvěděl. Doručující orgán po marném uplynutí této lhůty vhodí písemnost do domovní nebo jiné adresátem užívané schránky, ledaže soud i bez návrhu vyloučí vhození písemnosti do schránky. Není-li takové schránky, písemnost se vrátí odesílajícímu soudu a vyvěsí se o tom sdělení na úřední desce soudu.

⁷⁷ Nezastihl-li doručující orgán adresáta písemnosti a nebylo možno vhodit písemnost do domovní nebo jiné adresátem užívané schránky, doručující orgán písemnost vrátí odesílajícímu soudu a v místě doručení o této skutečnosti zanechá písemné oznámení. Odesílající soud doručí písemnost vyvěšením na úřední desce soudu; písemnost se považuje za doručenou desátým dnem po vyvěšení. Stejně se postupuje, nelze-li v místě doručení zanechat oznámení. Pro úplnost je nutno uvést, že z důvodu nutnosti vyvěšení celé písemnosti na úřední desce soudu, soudy většinu písemností doručovaných účastníkům s doručovací adresou na úřední adrese doručují postupem doručování písemností do vlastních rukou dle § 49 o.s.ř. na základě oprávnění stanoveného v § 49 odst. 1 o.s.ř. („Do vlastních rukou se doručují písemnosti, u nichž to stanoví zákon nebo nařídí-li tak soud“).

⁷⁸ srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 11. června 2013, sp. zn. III. ÚS 272/13, body 18 a 19, ze dne 1. října 2002, sp. zn. II. ÚS 92/01, ze dne 21. ledna 2013, sp. zn. IV. ÚS 2477/12, nebo ze dne 1. října 2015, sp. zn. IV. ÚS 883/15.

Z popsané charakteristiky nevybočuje ani právní fikce doručení podle výše uvedených ustanovení. Účelem této fikce, jež plně koresponduje s principem právní jistoty a také právem na spravedlivý proces, je zabránit situacím, kdy účastníci řízení brání postup soudního řízení tím, že si bez relevantního důvodu nepřebírají písemnosti a tím prodlužují délku řízení.⁷⁹ Zákodárce při stanovení této právní fikce vycházel z předpokladu, že osoby, jež mají na území České republiky trvalý pobyt (občané ČR) nebo jiný druh pobytu (v případě cizinců), lze reálně zastihnout minimálně na jednom místě, které si buď sami určí, nebo které lze dovodit z jejich evidovaného místa trvalého či jiného pobytu. Tento předpoklad tak zakládá odpovědnost každého, aby si ve svém vlastním zájmu zajistil, že mu na takto určenou adresu bude možné doručovat písemnosti a že si také doručované písemnosti bude přebírat, aby zabránil případným negativním dopadům do výsledku řízení, které by jeho nečinnost mohla vyvolat.⁸⁰

S ohledem na uvedené je tak zřejmé, že náhradní doručení písemnosti není v rozporu s právem na spravedlivý proces, ale naopak k jeho realizaci slouží, když zabraňuje neodůvodněnému bránění postupu soudního řízení a s tím spojenému prodlužování soudního řízení. Potencionálnímu střetu s právem být slyšen, jež by mohl být dovozován ze skutečností, že užití fikce ve svém důsledku odnímá možnost předstoupit před soud, predestřit svá tvrzení, vyjádřit se k žalobě a předložit důkazy za účelem hájení svých práv, brání zejména zákonem striktně stanovené podmínky pro realizaci náhradního doručení. Dodrží-li soud všechny zákonem stanovené podmínky pro realizaci náhradního doručení, k zásahu do práva být slyšen nedojde. Účastník si totiž má zajistit, s ohledem na výše popsanou odpovědnost, aby mu na zákonem stanovenou adresu pro doručování bylo možno písemnosti zasílat a že si doručované písemnosti bude přebírat. Pokud však soud vybočí z pravidel stanovených pro realizaci náhradního doručení např. tím, že účastníku řízení bude písemnosti zasílat nikoliv na adresu určenou podle § 46b o.s.ř. dojde k porušení práva účastníka řízení nejen být slyšen, ale i jeho práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, a proto účinky právní fikce doručení v takovém případě nelze přiznat.⁸¹ Další významný nástroj zajišťující soulad mezi právem na spravedlivý proces a právem být slyšen na straně jedné

⁷⁹ Tohoto účelu dosahuje institut náhradního doručení tím, že stanoví okamžik, kdy došlo k doručení písemnosti bez ohledu na to, zda se adresát písemnosti s jejím obsahem seznámil či nikoliv. Nevyzvedne-li si adresát uloženou písemnost do 10 dnů ode dne, v němž byla připravena k vyzvednutí, nastává posledním dnem této lhůty (v praxi označované jako úložní doby) náhradní doručení písemnosti. K fikci doručení tak dojde marným uplynutím posledního dne úložní doby, přičemž platí, že účastník řízení, který si zásilku nevyzvedl do dne, kdy nastala fikce doručení, byl s jejím obsahem seznámen dnem, kdy fikce doručení nastala.

⁸⁰ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 11. června 2013, sp. zn. III. ÚS 272/13.

⁸¹ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 1. října 2015, sp. zn. IV. ÚS 883/15.

a náhradním doručením písemnosti na straně druhé představuje institut neúčinnosti doručení dle § 50d o.s.ř., který poskytuje ochranu účastníkům, kteří se z omluvitelného důvodu nemohli s doručovanou písemností seznámit.⁸²

2.3 Doručování písemností na úřední adresu

Nemá-li adresát evidován v informačním systému evidence obyvatel adresu, na kterou mu mají být doručovány písemnosti,⁸³ doručuje soud účastníku písemnosti na adresu trvalého pobytu vedenou podle § 10 odst. 1 zákona o evidenci obyvatel,⁸⁴ nebo adresu místa pobytu cizince na území České republiky podle druhu pobytu cizince.⁸⁵ V případě občanů v České republice se tak místem trvalého pobytu rozumí adresa pobytu, kterou si občan zvolí zpravidla v místě, kde má rodinu, rodiče nebo zaměstnání⁸⁶, a v případě narození občana České republiky místo trvalého pobytu jeho matky.⁸⁷ Zákon o evidenci obyvatel však umožňuje, aby v případech stanovených zákonem, bylo místo trvalého pobytu sídlo ohlašovny nebo sídlo zvláštní matriky, které je v informačním systému označeno jako adresa úřadu,⁸⁸ tedy adresa sídla příslušného obecního či městského úřadu, nebo magistrátu.⁸⁹ Žádný účastník, který má uveden trvalý pobyt na adrese sídla ohlašovny, se na této adrese nezdržuje a ani zdržovat nemůže, a ačkoliv si někteří adresáti na těchto adresách doručované písemnosti přebírají nebo mají zajištěnu dosílku pošty, převážná většina písemností doručovaných na adresu sídla ohlašovny je doručena fikcí doručení ve smyslu dle § 49 odst. 4 o.s.ř. (doručení písemností do vlastních rukou s možností náhradního doručení, tedy doručení typ I.) nebo dle § 50 odst. 2 o.s.ř. (doručení jiných písemností, tedy doručení typ III.).

⁸² Např. z důvodu hospitalizace či pobytu mimo území ČR. Omluvitelný důvod představuje překážka, kterou lze z objektivního nebo subjektivního hlediska považovat ospravedlnitelnou. Omluvitelným důvodem však nemůže být skutečnost, že se fyzická osoba na adrese pro doručování trvale nezdržuje, viz § 50d odst. 2 o.s.ř., a v případě fyzické osoby podnikající nebo právnické osoby skutečnost, že se na adrese pro doručování nezdržoval nikdo, kdo by mohl ve smyslu §50a odst. 1,2 a 3 listinu převzít. Viz DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 352. K problematice neúčinnosti doručení také např. ŽÍLA, Michal. Doručování rozhodčích nálezů po novele OSŘ, náhradní doručení a posouzení neúčinnosti doručení rozhodčího nálezů. Bulletin advokacie, 2009, č. 12, s. 32 - 35.

⁸³ Viz § 10b odst. 1 zákona o evidenci obyvatel, dle kterého na písemnou žádost občana lze v evidenci obyvatel vést též údaj o adrese, na kterou mu mají být doručovány písemnosti podle zvláštního právního předpisu.

⁸⁴ Resp. § 77 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁵ Další výklad bude zaměřen na doručování občanům ČR, když problémům při doručování cizinců bude věnována samostatná kapitola.

⁸⁶ Srov. HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 240.

⁸⁷ Viz § 10 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel.

⁸⁸ Viz § 10 odst. 1, poslední věta zákona o evidenci obyvatel, a to např. v případě úředního zrušení údaje o místě trvalého pobytu postupem dle § 12 zákona o evidenci obyvatel.

⁸⁹ Pro úplnost soud uvádí, že ačkoliv neexistují oficiální statistiky počtu účastníků civilních soudních řízení, jejichž doručovací adresu tvoří adresa ohlašovny, z praxe vyplývá, že tento počet dosahuje cca 15%.

Bez ohledu na skutečnost, zda se adresát na adrese pro doručování fakticky zdržuje či si zde alespoň přebírá doručované písemnosti, je povinností soudu, aby účastníku na zákonem stanovenou adresu doručoval, a to i v případě, kdy by soudu bylo známo, že na této adrese k předání a převzetí písemnosti nemůže dojít. To platí i v případě, že soud zjistí (např. ze sdělení jiného účastníka soudního řízení, jiných osob) nebo je mu známo (z úřední činnosti), kde se adresát fakticky zdržuje, neboť adresátu lze doručit i na jinou adresu, avšak bez jakýchkoliv dopadů na povinnost soudu doručovat na povinnou adresu pro doručování.⁹⁰ Od novely o.s.ř. účinné od 1. 7. 2009,⁹¹ je za existenci adresy pro doručování a ochranu vlastních zájmů zcela odpovědný adresát, jehož povinností je zajistit přijímání písemností na adrese pro doručování bez ohledu na jeho faktický pobyt.⁹² Je totiž věcí a zájmem účastníka, aby předešel doručování písemností na adresu trvalého pobytu evidovanou v informačním systému evidence obyvatel tak, že sdělí soudu adresu (nebo tak učiní postupem uvedeným v § 10b odst. 1 zákona o evidenci obyvatel), na kterou mu mají být písemnosti doručeny.⁹³ Tímto postupem pak adresát může eliminovat problémy související s doručením písemnosti na úřední adresu, např. že na ohlašovně obecně nelze zanechat výzvu k převzetí zásilky.⁹⁴ Judikatura tyto požadavky považuje za naprosto legitimní tlak na adresáta, aby v případě probíhající soudního sporu sdělil soudu adresu pro doručování, tedy adresu, na kterou lze zásilku spolehlivě doručit a v případě, že adresát žádného sporu účasten není, nebo adresát v rámci sporu doposud žádný úkon ve vztahu k soudu neučinil, aby sám podal písemnou žádost k vyznačení údaje o adrese, na kterou mu mají být doručovány písemnosti podle zvláštního právního předpisu, v evidenci obyvatel.⁹⁵ Právní úprava v tomto případě musí poměřovat práva adresáta, který se má o doručované

⁹⁰ V takovém případě soud standardně, ačkoliv to procesní předpis výslovně nestanoví, učiní pokus o doručení písemnosti účastníku na adresu, kde se zdržuje (spolu s doručením na adresu stanovenou zákonem). V případě převzetí písemnosti se pak tato považuje za doručenu (dle § 46a odst. 1 o.s.ř.), nelze však na této adrese aplikovat fikce doručení. Pro úplnost pak lze dodat, že označí-li žalobce v žalobě žalovaného adresou, byť se nejedná o adresu pro doručování a není ani patrné, zda se žalovaný na této adrese zdržuje, soud prakticky vždy učiní pokus o doručení písemnosti i na tuto adresu (to neplatí v případě, kdy je soudu z úřední činnosti známo, že je žalovaný na adrese uvedené v žalobě nekontaktní).

⁹¹ Novela provedená zákonem 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁹² Pro srovnání v Německu je náhradní doručení písemnosti možné pouze v případě, že je doručováno na místo, o němž má doručující orgán informaci, že se na něm adresát skutečně zdržuje. Blíže k problematice doručování v Německu viz BAUMBACH, Adolf a kol. Zivilprozessordnung: mit FamFG, GVG und anderen Nebengesetzen. 71. vydání. München: Verlag C. H. Beck, 2012, s. 820 a násl.

⁹³ Blíže viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2012, sp. zn. 32 Cdo 80/2012.

⁹⁴ Novelou zákona o evidenci obyvatel (§ 10c), provedenou zákonem č. 298/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, účinnou od 19. 9. 2016, je povinností ohlašovny, v jejímž sídle má fyzická osoba trvalý pobyt, zajistit vhodné místo, kde bude možné uložit oznámení o uložení zásilky a výzvu s poučením.

⁹⁵ Blíže viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2013, sp. zn. 20 Cdo 575/2013.

písemnosti a jejím obsahu dozvědět, a právo na řádný průběh soudního řízení. Prostřednictvím doručování je totiž možno vytvářet procesní obstrukce, z čehož plyne nutnost vymezení hranic míry ochrany adresáta, která musí být zachována právě proto, aby soudní řízení do práva adresáta, jakož i druhé strany sporu, na spravedlivý proces nezasahovalo.

2.4 Ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu

Oproti výše uvedenému však stojí ve zdánlivé opozici § 29 odst. 3 o.s.ř. podle něhož, neučiní-li předseda senátu jiná opatření, může ustanovit opatrovníka také účastníku, jehož pobyt není znám. Opatrovníkem pak soud jmenuje zpravidla osobu blízkou, případně jinou vhodnou osobu, nebrání-li tomu zvláštní důvody.⁹⁶ Advokáta lze jmenovat opatrovníkem jen tehdy,⁹⁷ jestliže jím nemůže být jmenován někdo jiný, přičemž jinou osobu než advokáta lze jmenovat opatrovníkem pouze tehdy, když s tím souhlasí.⁹⁸ Opatrovník má být účastníku v rámci soudního řízení ustanoven, nemůže-li účastník tohoto řízení sám před soudem jednat, neboť je neznámého pobytu a o probíhajícím řízení se tak nedozvěděl, zároveň tento účastník nemá zákonného či jiného zástupce, který by za něj mohl jednat, a nemožnost účastníka jednat způsobuje nemožnost v řízení dále pokračovat. Ustanovený opatrovník pak zajišťuje ochranu účastníka řízení, činí za něj procesní úkony a jedná za účastníka, čímž umožňuje pokračování v řízení a zároveň chrání zájem ostatních účastníků na pokračování řízení a jeho ukončení.⁹⁹ Aktuální procesní úprava však neukládá soudu provádět šetření či pátrání po pobytu účastníka za účelem následného doručení písemnosti.¹⁰⁰ Vyjma případů, kdy plyne ze spisu, nebo je soudu známo z úřední činnosti, že je účastník neznámého pobytu, a případů, kdy nemožnost účastníka

⁹⁶ Opatrovníkem osoby neznámého pobytu nemůže být ustanovena osoba z řad zaměstnanců soudu, jak bylo v minulosti obvyklé; viz náleží Ústavního soudu ze dne 14. září 2010, sp. zn. III. ÚS 2894/07.

⁹⁷ V souvislosti s ustanovením advokáta opatrovníkem osoby neznámého pobytu lze zmínit nedávný náleží Ústavního soudu ze dne 24. září 2019, sp. zn. Pl. ÚS 4/19, kterým byla zrušena limitace tarifní hodnoty pro výpočet odměny těchto opatrovníků ve výši 1 000 Kč dle § 9 odst. 5 advokátního tarifu.

⁹⁸ Viz § 29 odst. 4 o.s.ř.

⁹⁹ Srov. SMOLÍK, Petr. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 149.

¹⁰⁰ Ačkoliv určité písemnosti nelze doručit fikcí doručení (např. platební rozkaz dle § 172 o.s.ř., elektronický platební rozkaz dle § 174a o.s.ř., či „kvalifikovanou“ výzvu k vyjádření ve smyslu § 114b o.s.ř.), písemnosti nezbytné pro řádný průběh řízení (žaloba či jiný návrh na zahájení řízení dle § 79 odst. 3 o.s.ř., výzva k vyjádření k žalobě či návrhu dle § 114a odst. 2 o.s.ř., předvolání k jednání dle § 115 o.s.ř. či rozhodnutí ve věci samé dle § 158 odst. 2 o.s.ř.) fikcí doručit lze. V praxi tak soud sice v určitých případech doručuje písemnosti, které nelze doručit fikcí (např. platební či elektronický platební rozkaz v případě žalob na zaplacení peněžitého plnění), avšak nezdar při doručení písemnosti nevytváří žádnou překážku dalšímu procesnímu postupu (v případě absence doručení soud platební či elektronický platební rozkaz zruší), a soud dále po pobytu žalovaného nepátrá. V případě účastníků s trvalým pobytem na adrese ohlašovny pak soud písemnosti, jež nelze doručit fikcí ani nedoručuje (platební rozkaz ani elektronický platební rozkaz soud nevydává), ledaže je mu z úřední činnosti známo, že je žalovaný kontaktní.

jednat způsobuje nemožnost v řízení dále pokračovat,¹⁰¹ soud ani nezjistí, že je účastník neznámého pobytu.¹⁰²

Ačkoliv starší odborná literatura¹⁰³ ve shodě s dikcí § 29 odst. 3 o.s.ř. uvádí, že je-li účastník neznámého pobytu a vyžaduje-li to § 465 odst. 1 o.z., § 486 odst. 1 o.z.¹⁰⁴ nebo jiný právní předpis, může soud jmenovat opatrovníka, judikatura dikci § 29 odst. 3 o.s.ř. rozšiřuje a výslovně stanoví, že je-li účastník neznámého pobytu, musí soud učinit vhodná opatření k ochraně jeho procesních práv (např. právo účastníka se k věci vyjádřit a právo uvádět skutečnosti a důkazy ve svůj prospěch)¹⁰⁵ a povinností a opatrovníka účastníku ustanovit. V žádném případě pak nestačí, že podle § 46b písm. a) o.s.ř. je možné takovému účastníkovi doručit písemnosti soudu (viz usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. září 2009, sp. zn. 71 Co 254/2009).¹⁰⁶

Z uvedené judikatury lze zároveň dovodit obsah pojmu „neznámý pobyt“. Tento pojem byl historicky¹⁰⁷ vnímán a vykládán tak, že se adresát na adrese svého trvalého pobytu nezdržoval (v rámci doručování soudy prováděly šetření, zda se účastník na adrese svého trvalého pobytu zdržuje, a v případě negativního zjištění bez znalosti jiné relevantní adresy, na které byl účastník kontaktní, byl účastník neznámého pobytu). Novelizace doručování provedená zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, poskytla prostor pro významový posun pojmu „neznámý pobyt“, např. směrem k pojmu osoby nezvěstné,¹⁰⁸ výše zmíněná judikatura tento prostor nikterak nevyužila a „neznámý pobyt“ zůstal prakticky beze změn a osobou

¹⁰¹ Příkladem může být situace, kdy adresát má na území ČR ukončen trvalý pobyt a nemá tak zákonnou adresu pro doručování, a soudu není známa žádná adresa, na kterou by mohl účastníku písemnost doručit, nebo se soudu na známé adresy účastníka doručit nepodařilo.

¹⁰² SVOBODA, Karel. Nejvyšší soud: soudní doručení fikcí bez opatrovníka není možné. *Obchodní právo*, 2010, ročník 19, č. 1, s. 11 - 14.

¹⁰³ Srov. DOLEŽÍLEK, Jiří. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 188.

¹⁰⁴ Soud jmenuje opatrovníka ... tomu, o kom není známo, kde pobývá ..., resp. soud jmenuje opatrovníka právnické osobě, která to potřebuje, aby mohly být spravovány její záležitosti nebo aby mohla být hájena její práva.

¹⁰⁵ SVOBODA, Karel. Nejvyšší soud: soudní doručení fikcí bez opatrovníka není možné. *Obchodní právo*, 2010, ročník 19, č. 1, s. 12.

¹⁰⁶ Toto usnesení bylo přijato občanskoprávním a obchodním kolegiem Nejvyššího soudu na jednání dne 13. 1. 2010 a uveřejněno pod číslem 47/2010 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu. Na toto rozhodnutí pak navazují další rozhodnutí např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2013, sp. zn. 32 Cdo 1571/2013, ze dne 26. listopadu 2013, sp. zn. 33 Cdo 358/2013, nebo ze dne 3. března 2015, sp. zn. 32 Cdo 3770/2014. Tento postoj převzala i odborná literatura, viz např. SMOLÍK, Petr. In SVOBODA Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 153.

¹⁰⁷ Do 30. 6. 2009 včetně, tedy do účinnosti zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

¹⁰⁸ Viz § 66 o.z. dle kterého za nezvěstného může soud prohlásit svépřávného člověka, který opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje.

neznámého pobytu se tedy rozumí osoba, u níž po provedeném důkladném šetření¹⁰⁹ nelze zjistit adresu, na které se osoba zdržuje.¹¹⁰ Je však otázkou, zda s ohledem na současnou celkovou koncepci doručování, není ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu jen historický relikt, který byl opomenutím ponechán v platnosti, když za existenci adresy pro doručování a ochranu vlastních zájmů zcela odpovědný adresát, jehož povinností je zajistit přijímání písemností na adrese pro doručování bez ohledu jeho faktický pobyt.¹¹¹

2.5 Zhodnocení střetu

Ačkoliv výše uvedené může evokovat nutnost ustanovit opatrovníka každé osobě, jež má evidován trvalý pobyt na adrese ohlašovny, neboť u těchto osob ve většině případů není znám jejich pobyt, jednoznačně tomu tak není. Předně je nutno uvést, že účelem ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu není zajistit doručování písemností tomuto účastníku, nýbrž ochrana jejích procesních práv (zejména práva na spravedlivý proces) a povinností a jedná se tedy o dvě odlišné věci. Zároveň se takto striktnímu závěru vyhnula nejen uvedená judikatura, ale i citovaná odborná literatura. Uvedené rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě totiž vycházelo z jednoznačného zjištění, že účastník je osobou neznámého pobytu,¹¹² které soud učinil na základě provedeného šetření. Stejně tak navazující judikatura Nejvyššího soudu vycházela ze situace, kdy soud prvního stupně po provedeném šetření dospěl k závěru, že účastník řízení je osobou neznámého pobytu, a ustanovil účastníku opatrovníka, proti čemuž brojil žalobce.¹¹³ Ze všech uvedených rozhodnutí jednoznačně vyplývá, že soud je povinen ustanovit opatrovníka osobě neznámého pobytu v případě, že je mu tato skutečnost známa, ať již z úřední činnosti, na základě provedeného šetření nebo na základě sdělení jiného účastníka či jiné osoby.¹¹⁴ Z judikatury ani ze zákona pak na druhou stranu rozhodně neplyne automatická

¹⁰⁹ Lustrací jiných spisů účastníka, dotazem na příslušné instituce (Úřad práce, ČSSZ, OSSZ apod.), lustrací příslušných rejstříků (ISAS, Centrální evidence vězňů, Centrální evidence obyvatel, Katastr nemovitostí) a dotazem na příbuzné (rodiče, sourozence, děti, apod.).

¹¹⁰ Srov. odůvodnění usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. září 2009, sp. zn. 71 Co 254/2009, z něhož plyne, jaká šetření soud realizoval. V rámci tohoto rozhodnutí soud navázal na rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 6. května 1970, sp. zn. 6 Cz 12/70 (Rc 21/1971).

¹¹¹ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2012, sp. zn. 32 Cdo 80/2012.

¹¹² Oba rodiče účastníka (žalovaného) sdělili, že se žalovaným nejsou v kontaktu, jeho pobyt jim není znám, žalovaný nebyl žadatelem dávek státní sociální podpory, v poslední době nebyl evidován na úřadu práce, neprocházel registrem OSSZ a lustrací soudních spisů příslušného okresního soudu bylo zjištěno, že je neznámého pobytu, nezdržuje se na adrese trvalého pobytu a ani na žádné soudu známé adrese, nepracuje, nepobírá dávky, a ve věcech je mu ustanovován opatrovník.

¹¹³ Pravděpodobně z obavy ze ztráty sporu z důvodu uplatnění ze spisu zřejmých námitek ustanoveným opatrovníkem.

¹¹⁴ Zde předpokládám určitý osobní vztah k účastníku, tedy sdělení osoby blízké.

povinnost soudu ustanovit opatrovníka osobě, která má hlášenu adresu trvalého pobytu sídlo ohlašovny, neboť i tyto osoby mohou být na této zákonné doručovací adrese kontaktní.

V případě osob nekontaktních, tedy osob, kterým soud doručuje fikcí doručení dle § 49 odst. 4 o.s.ř., případně dle § 50 odst. 1. o.s.ř. na adresu trvalého pobytu, která je zároveň sídlem ohlašovny, však nelze jednoznačně hovořit o osobách, jejichž pobyt není znám. Nemalá část účastníků totiž adresu trvalého pobytu v sídle ohlašovny vítá, neboť se snaží před státními orgány či soudem skrýt svůj skutečný pobyt.¹¹⁵ Zároveň je nutno upozornit, že v rámci civilního sporného řízení není povinností účastníka přebírat písemnosti, nýbrž je povinností soudu písemnosti v souladu s procesní úpravou doručit, což není totéž. Je tedy nutno dovodit, že samotný fakt trvalého pobytu účastníka v sídle ohlašovny bez dalšího nezakládá automaticky neznámý pobyt tohoto účastníka a z toho plynoucí povinnost ustanovit účastníku opatrovníka¹¹⁶ a zároveň, což považují za naprosto zásadní, trvalý pobyt adresáta v sídle ohlašovny nezakládá ani povinnost soudu po pobytu účastníka aktivně pátrat. Tento závěr vyplývá z výše popsané odpovědnosti adresáta¹¹⁷ a ze skutečnosti, že procesní úprava tuto povinnost soudu nestanoví, a je potvrzován také výše citovaným usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2013, sp. zn. 20 Cdo 575/2013, které se zabývalo fikcí doručení na adresu ohlašovny, aniž by soudy nižšího stupně po pobytu účastníka pátraly, či tomuto ustanovily opatrovníka z důvodu neznámého pobytu.¹¹⁸

Kromě případu, kdy soud zjistí, že účastník je neznámého pobytu,¹¹⁹ musí soud ustanovit účastníku opatrovníka v případě, že adresát nedisponuje adresou pro doručování podle § 46b o.s.ř. (zejména v případě ukončení pobytu občana dle § 10 odst. 12 zákona o evidenci obyvatel),¹²⁰ a soudu se nepodaří doručit písemnost adresátu na adresu dle § 46a odst. 1 o.s.ř.¹²¹ Právní fikce doručení písemnosti totiž může nastat jen v případě, že účastník má adresu pro doručování dle § 46b o.s.ř. (viz náleží Ústavního soudu ze dne 11. června 2013, sp.

¹¹⁵ Např. proto, aby nemohla být provedena mobiliární exekuce.

¹¹⁶ SVOBODA, Karel. Nejvyšší soud: soudní doručení fikcí bez opatrovníka není možné. Obchodní právo, 2010, ročník 19, č. 1, s. 12, kde autor dovozuje, že není povinností soudu ustanovovat účastníku neznámého pobytu opatrovníka, jestliže účastník komunikaci se soudem maří svým zaviněným konáním nebo nekonáním.

¹¹⁷ Adresát je odpovědný za to, aby si ve svém vlastním zájmu zajistil, že mu na zákonem určenou adresu bude možné doručovat písemnosti a že si také doručované písemnosti bude přebírat, aby zabránil případným negativním dopadům do výsledku řízení, které by jeho nečinnost mohla vyvolat.

¹¹⁸ Nepochybně zajímavým zjištěním je, že Nejvyšší soud vyšel ze závěrů obsažených v usnesení Ústavního soudu ze dne 30. června 2010, sp. zn. II. ÚS 1308/10, které se však netýkalo doručení na adresu ohlašovny.

¹¹⁹ Např. osoba neznámá, nebo osoba, která se z objektivních důvodů skrývá, např. manželka, která opustí společnou domácnost z důvodu týrání, a ze strachu záměrně tají adresu svého skutečného pobytu, neboť v takovém případě nelze doručovat písemnosti na adresu trvalého pobytu.

¹²⁰ Občan, který se rozhodl ukončit trvalý pobyt na území České republiky, sdělí tuto skutečnost písemně ohlašovně podle místa trvalého pobytu nebo zastupitelskému úřadu.

¹²¹ Adresátu se doručuje na adresu pro doručování, lze mu rovněž doručit na kterémkoliv jiném místě, na němž bude zastížen.

zn. III. ÚS 272/13). Takovému účastníku tak nelze fikcí doručovat na poslední evidovanou adresu trvalého pobytu ani jinou soudu známou adresu.¹²² Povinností soudu je pak splnit svoji vyhledávací povinnost a zjistit adresu účastníka.

Ačkoliv lze v odborné literatuře nalézt názor, že nelze aplikovat fikci doručení v případě, že ze samotné žaloby vyplývá, že proti uplatněnému nároku lze úspěšně aplikovat zcela konkrétní procesní obranu, jež může použít i opatrovník osoby neznámého pobytu (např. námitka promlčení),¹²³ jedná se o názor zjevně nesprávný. I když není vůbec zřejmé, z jakého důvodu by konkrétní procesní obrana měla být zřejmá již ze žaloby, a nikoliv z jiných zdrojů, zejména ze zbývajících listin obsažených v samotném spise, je nutno primárně poukázat na oddělenost (samostatnost) hmotného a procesního práva,¹²⁴ kterou uvedený názor naprosto pomíjí. Procesní a hmotné právo představují dvě samostatné právní oblasti, kdy hmotné právo je předmětem zkoumání práva procesního. Ačkoliv zde existují funkční vazby mezi právem hmotným a právem procesním, tyto se neprojevují v rámci doručování písemností, kdy hmotněprávní úprava doručování listin je zcela odlišná od úpravy procesní. Nedává přitom žádného smyslu, proč by se v rámci procesu doručování, resp. do procesu o ustanovení opatrovníka měly promítat potenciaální hmotněprávní námitky. Je rovněž otázkou, které potenciaální námitky by měl soud právě zohledňovat a které již nikoliv; nelze v této souvislosti pominout, že opatrovník může s úspěchem uplatnit i jiné námitky¹²⁵ nežli pouze námitku promlčení, například neexistenci vzniku nároku či jeho zánik. Rovněž ustanovení opatrovníka za účelem předpokládaného vznesení námitky promlčení je ve zjevném rozporu se smyslem úpravy námitky promlčení, k níž soud nepřihlíží z úřední povinnosti, nýbrž toliko na návrh účastníka. Lze tedy zcela důvodně v této souvislosti pochybovat o zachování ústavně zaručené zásady nestrannosti soudu. Pomine-li soud uvedené, nebude ostatně v praxi zřejmé, podle jakých konkrétních kritérií by měl soud doručení fikcí ještě aplikovat a kdy už je na místě

¹²² Je nutno podotknout, že ukončení trvalého pobytu občana na území ČR se v praxi objevuje čím dál častěji, přičemž se vyskytují případy, kdy občan úředně ukončí svůj trvalý pobyt, avšak se dále zdržuje na své původní adrese trvalého pobytu (nebo se na tuto navrátil ze zahraničí), ale nepřebírá písemnosti zasláné ze strany soudu. I v těchto případech pak soudu nezbyvá, než účastníku ustanovit opatrovníka často z řad advokátů, neboť ze strany příbuzných není dán souhlas s jejich ustanovením.

¹²³ Viz. SVOBODA, Karel. Kdy se spokojit s doručením fikcí a kdy osobě neznámého pobytu ustanovit opatrovníka podle § 29 odst. 3 OSŘ. Soudní rozhledy, 2013, ročník 19, č. 2, s. 58. V tomto článku autor odkazuje na usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 19. června 2012, sp. zn. 11 Co 397/2012, v němž měl tento názor zaznít.

¹²⁴ K tomu v odborné literatuře např. LAVICKÝ, Petr. In NECKÁŘ, Jan a kol. Dny práva – 2008 – Days of law. 1. vydání. Brno: Tribun EU s.r.o., 2008, s. 959–968. MACUR, Josef. Právo procesní a právo hmotné. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, nebo MACUR, Josef. Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993.

¹²⁵ Např. porušení ustanovení § 1813 o.z. v případě smluv, v nichž účastník vystupuje v pozici spotřebitele, nebo námitku, že účastník smlouvu neuzavřel, resp. že podpis na smlouvě není podpisem účastníka řízení.

přistoupit k ustanovení opatrovníka dle § 29 odst. 3 o.s.ř. Nejasnost dělicího kritéria bude mít nepochybně za následek i větší chybovost soudů v jejich postupu, což je obecně nežádoucím výsledkem. Uvedený závěr je tak nutno jednoznačně odmítnout.

2.6 Následky porušení povinnosti ustanovit opatrovníka

Stěžejní otázkou, která je praktickými dopady odpovědi zásadnější než samotná otázka střetu doručení fikcí vs. ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu, jsou případné dopady, resp. následky porušení povinnosti ustanovit opatrovníka osobě neznámého pobytu při pouhé aplikaci fikce doručení písemnosti. Výše zmíněné usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. září 2009, sp. zn. 71 Co 254/2019 ani navazující judikatura Nejvyššího soudu¹²⁶ se otázkou procesních dopadů doručení fikcí, ačkoliv byly dány důvody pro ustanovení opatrovníka, nezabývali. V odborné literatuře lze v této souvislosti nalézt názor K. Svobody, že procesním dopadem popsáného nezákonného postupu je „absolutní“ neúčinnost fiktivního doručení písemnosti.¹²⁷ Absolutní neúčinností doručení má uvedený autor na mysli to, že písemnost nebyla vůbec doručena,¹²⁸ přičemž není na místě postup soudu dle § 50d o.s.ř. Stejný názor, dovozující tzv. „absolutní“ neúčinnost doručení, tedy absenci doručení, v případě že soud nejednal s účastníkem řízení prostřednictvím opatrovníka, který mu měl být ustanoven podle § 29 odst. 3 o.s.ř. z důvodu dlouhodobé neschopnosti adresáta seznámit se s doručenou písemností, jež nastala v souvislosti s celkovou nezpůsobilostí účastníka samostatně jednat před soudem, lze nalézt toliko v (jediném) usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 2018, sp. zn. 20 Cdo 2290/2018.

Ačkoliv uvedenému názoru nelze v případě uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu upřít institucionální váhu autora,¹²⁹ po stránce argumentační, resp. z hlediska zdůvodnění, se jedná o názor jednoznačně nedostatečně podložený. Předně je nutno zdůraznit, že veškerá

¹²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2013, sp. zn. 32 Cdo 1571/2013, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2013, sp. zn. 33 Cdo 358/2013, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. března 2015, sp. zn. 32 Cdo 3770/2014.

¹²⁷ SVOBODA, Karel. Nejvyšší soud: soudní doručení fikcí bez opatrovníka není možné. *Obchodní právo*, 2010, ročník 19, č. 1, s. 12, kde autor dovozuje, že pokud by procesní chyba spočívající v absenci ustanovení opatrovníka měla způsobit jen relativní neúčinnost (nařikatelnost) doručení, nemělo by uvedené rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě žádný reálný dopad a to s ohledem na dikci ustanovení § 50d o.s.ř., jež poskytuje adresátu možnost napadnout nesprávný postup při doručení v zákonem stanovené lhůtě 15 dnů ode, kdy se o doručení písemnosti dozvěděl a zároveň by spolu s podáním návrhu musel soud přesvědčit, že mu nelze klást k tíži nepřevzetí zásilky na příslušné adrese pro doručování.

¹²⁸ Obdobný názor, koncipující doručení bez právních následků, tedy spojující absenci doručení písemností se situací, v níž nebyl účastníku ustanoven opatrovník, ačkoliv byly splněny předpoklady dle § 29 odst. 1 nebo 3 o.s.ř., viz DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 345.

¹²⁹ V senátu Nejvyššího soudu, který rozhodnutí vydal, působí i právě K. Svoboda.

předchozí a výše zmíněná rozhodnutí krajského soudu¹³⁰ i Nejvyššího soudu jsou postavena na faktu, že doručení písemnosti účastníku na adresu trvalého pobytu, v případě že se jedná o účastníka, jehož pobyt není znám, ze strany soudu s použitím fikce možné je.¹³¹ Tato rozhodnutí sice o fikci doručení výslovně nehovoří, ale jiný způsob doručení účastníku podle ustanovení § 46b písm. a) o.s.ř. nežli fikcí totiž v případě účastníka neznámého pobytu nepřipadá v úvahu.¹³² S touto skutečností se však názor týkající se „absolutní“ neúčinnosti doručení nikterak nevypořádal, a to i přes jeho zjevný opoziční charakter. Dle mého názoru je nutno absenci ustanovení opatrovníka vnímat a posuzovat (v kontextu výše zmíněné judikatury) jako procesní vadu, která je odvolacím důvodem dle § 205 odst. 2 písm. c) o.s.ř.¹³³ Odvolání v případě osoby neznámého pobytu, které nebyl ustanoven opatrovník, však není pravděpodobné a je nutno zaměřit svou pozornost k mimořádným opravným prostředkům.¹³⁴ Při absenci odvolání nepřipadá v úvahu ani dovolání,¹³⁵ s ohledem na formulaci důvodů pro obnovu řízení¹³⁶ nelze uvažovat ani o žalobě na obnovu řízení a logicky je pak nutno uvažovat toliko o žalobě pro zmatečnost.

Z hlediska žaloby pro zmatečnost však s ohledem na absenci jednoznačné a přiléhavé úpravy dopadající na porušení povinnosti ustanovit opatrovníka osobě neznámého pobytu přichází v úvahu více možných variant řešení. Předně je možno uvažovat o možnosti, že absence ustanovení opatrovníka důvod zmatečnosti nezakládá vůbec, a to s ohledem na samotnou povahu žaloby jako opravného prostředku mimořádného.¹³⁷ Tento přístup však neumožňuje jednak napravit případné excesy soudu a v kontextu ostatních důvodů zmatečnosti

¹³⁰ Je nutno zdůraznit, že usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. září 2009, sp. zn. 71 Co 254/2019 bylo přijato občanskoprávním a obchodním kolegiem Nejvyššího soudu na jednání dne 13. 1. 2010 a uveřejněno pod číslem 47/2010 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

¹³¹ Všechna zmíněná rozhodnutí výslovně uvádí: „Nestačí, že podle ustanovení § 46b písm. a) o.s.ř. je možné takovému účastníkovi doručit písemnost soudu.“

¹³² Pokud by si totiž účastník zásilku převzal, nebylo by možno tohoto účastníka považovat za účastníka neznámého pobytu.

¹³³ Řízení je postiženo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

¹³⁴ Je sice možno uvažovat také o prominutí zmeškání lhůty pro podání odvolání dle § 58 o.s.ř., avšak tento postup vyžaduje existenci omluvitelného důvodu, pro který účastník zmeškal lhůtu. Za omluvitelný důvod je, dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2015, sp. zn. 21 Cdo 30/2015, třeba považovat překážku (událost), která účastníku řízení nebo jeho zástupci objektivně (nezávisle na jejich vůli) zabránila učinit včas příslušný úkon nebo okolnost účastníkem či jeho zástupcem zaviněná, jestliže ji lze považovat za omluvitelnou (zejména s přihlédnutím ke všem okolnostem případu a poměrům účastníka a jeho zástupce). Dle mého názoru však skutečnost, že se účastník v místě svého trvalého pobytu nezdržuje nelze za omluvitelný důvod považovat. Proto bez dalších omluvitelných důvodů nebude zmeškání lhůty pro podání odvolání použitelné.

¹³⁵ Viz § 236 odst. 1 o.s.ř. dle kterého dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

¹³⁶ Viz § 228 o.s.ř.

¹³⁷ Právě tato skutečnost ve spojení s ustanovením § 50d odst. 2 o.s.ř. mohla být pro některé autory důvodem pro vytvoření „absolutní“ neúčinnosti doručení.

(např. absence řádného zastoupení účastníka)¹³⁸ se jeví jako nesprávný. Dále lze uvažovat o důvodu zmatečnosti dle § 229 odst. 3 o.s.ř. (odněti možnosti jednat před soudem nesprávným postupem soudu),¹³⁹ nicméně tento důvod zmatečnosti lze uplatnit pouze ve vztahu k rozhodnutí ve věci samé vydané odvolacím soudem nebo ve vztahu k pravomocnému rozsudku soudu prvního stupně, proti němuž není odvolání přípustné.¹⁴⁰ Tento důvod zmatečnosti však nepokrývá největší podíl rozhodnutí, a to pravomocné rozhodnutí ve věci samé, které bylo vydáno soudem prvního stupně, proti kterému je odvolání přípustné, avšak toto nebylo podáno.

S ohledem na uvedené je tak zřejmé, že ani tento postup není správný, neboť připouští zmatečnost v minimu rozhodnutí a naopak většinu rozhodnutí stížených tímž problémem ponechává bez adekvátního řešení. Jedinou adekvátní možností řešení vzniklé situace tak je analogie, kterou lze potencionálně aplikovat na dva možné důvody zmatečnosti, a to dle § 229 odst. 1 písm. c) a písm. h) o.s.ř. Na druhém místě uvedený důvod dopadá na situaci přesně opačnou, tedy že účastníku řízení byl ustanoven opatrovník z důvodu neznámého pobytu, ačkoliv k takovému opatření nebyly splněny předpoklady, a lze tak argumentovat, že stejně tak by měla být dána zmatečnost rozhodnutí v případě, že soud účastníku neznámého pobytu neustanovil, ačkoliv tak byl povinen učinit. Nicméně východiska obou situací jsou různá, neboť v případě ustanovení § 229 odst. 1 písm. h) o.s.ř., za účastníka jedná jiná osoba, čímž je účastníku odňata možnost před soudem jednat sám, kdežto v námi uvažované situaci za účastníka nikdo nejedná. Proto se vhodnějším pro aplikaci analogie jeví ustanovení § 229 odst. 1 písm. c) o.s.ř. dle kterého lze žalobou pro zmatečnost napadnout pravomocné rozhodnutí soudu, jestliže účastník řízení neměl procesní způsobilost, nebo nemohl před soudem vystupovat (§ 29 odst. 2)¹⁴¹ a nebyl řádně zastoupen. Odborná literatura¹⁴² však tento důvod zmatečnosti pojímá výhradně z pohledu nedostatku procesní způsobilosti. Nedostatek procesní způsobilosti přichází v úvahu toliko u osob fyzických, zatímco právnické osoby disponují

¹³⁸ Uvedená v § 229 odst. 1 písm. c) o.s.ř.

¹³⁹ Žalobou pro zmatečnost účastník může napadnout též pravomocný rozsudek odvolacího soudu nebo jeho pravomocné usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, jestliže mu byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem. Totéž platí, jde-li o pravomocný rozsudek soudu prvního stupně, proti němuž není odvolání přípustné podle § 202 odst. 2.

¹⁴⁰ Odvolání je nepřípustné proti rozsudku vydanému v řízení, jehož předmětem bylo v době vydání rozsudku peněžité plnění nepřevyšující 10 000 Kč, k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží; to neplatí u rozsudku pro uznání a u rozsudku pro zmeškání. Blíže viz např. PAVLÍČEK, Tomáš. Některé aspekty odvolání v bagatelních věcech. Soudní rozhledy, 2014, č. 3, s. 85 - 88.

¹⁴¹ Opatrovníka ustanoví předseda senátu též právnické osobě, která jako účastník řízení nemůže před soudem vystupovat proto, že tu není osoba oprávněná za ni jednat nebo že je sporné, kdo je osobou oprávněnou za ni jednat, je-li tu nebezpečí z prodlení.

¹⁴² Srov. DOLEŽÍLEK, Jiří. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1813.

procesní způsobilostí v plném rozsahu, nicméně u nich může nastat situace, že nemohou před soudem vystupovat, neboť tu mimo jiné není osoba, která je oprávněna za právnickou osobu jednat (dle uvedené odborné literatury se nemožnost před soudem jednat se tak výhradně týká osob právnických). Zobecněním uvedeného dovodíme existenci procesně způsobilého účastníka, který nemůže před soudem vystupovat, neboť zde není osoba, jež je oprávněna za něj jednat, což přesně odpovídá situaci účastníka neznámého pobytu, kterému nebyl ustanoven opatrovník. Z uvedeného tak dovozují, že v případě porušení povinnosti ustanovit osobě neznámého pobytu opatrovníka je dán důvod zmatečnosti rozhodnutí dle § 229 odst. 1 písm. c) *per analogiam*.

Oproti „absolutní“ neúčinnosti doručení, která má fatální důsledky pro řízení spočívající v absenci právní moci rozhodnutí, které bylo doručeno způsobem stíženým „absolutní“ neúčinností (tedy nebylo vůbec účastníku doručeno), a to se všemi navazujícími dopady včetně dopadů v exekučním řízení, použití důvodu zmatečnosti dle § 229 odst. 1 písm. c) o.s.ř.¹⁴³ přináší vyvážené řešení, jež zohledňuje zájmy obou účastníků s ohledem na časově omezenou možnost uplatnění důvodu zmatečnosti dle § 234 odst. 2 o.s.ř. v rozsahu nejvýše tří let od právní moci zmatečností stíženého rozhodnutí.

Pro úplnost je vhodné dodat, že na problematiku absence ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu lze nahlížet také pohledem neúčinnosti doručení ve smyslu § 50d o.s.ř. Tento pohled je postaven na základním předpokladu, že neznámý pobyt účastníka představuje omluvitelný důvod, pro který se účastník nemohl s doručovanou písemností seznámit, tedy že existuje rozdíl mezi situací, kdy se osoba na adrese pro doručování trvale nezdržuje dle § 50d odst. 2 o.s.ř., a neznámým pobytem účastníka. Ačkoliv vytváření rozdílu mezi oběma kategoriemi není zcela racionální¹⁴⁴ a přináší celou řadu dalších problémů¹⁴⁵, lze tento přístup odmítnout na základě faktu, že případné rozhodnutí o neúčinnosti doručení má za následek, že písemnost bude účastníku znovu doručena a bude se tak moci s jejím obsahem seznámit, avšak neodstraní nedostatek řízení spočívající v absenci ochrany jeho procesních práv a povinností.¹⁴⁶ Zároveň pak tento přístup ani neposkytuje dostatečnou ochranu práv druhého účastníka, neboť pro aplikaci neúčinnosti doručení není zákonem stanovena objektivní lhůta.

¹⁴³ Při aplikaci § 229 odst. 1 písm. h) o.s.ř. *per analogiam* by bylo nutno postupovat dle § 234 odst. 5 o.s.ř., v němž objektivní lhůta pro podání žaloby pro zmatečnost absentuje a je stanovena toliko lhůta subjektivní, v rozsahu 3 měsíců ode dne, kdy se účastník o rozhodnutí dozvěděl.

¹⁴⁴ Každá osoba neznámého pobytu se na adrese pro doručování trvale nezdržuje, jinak by se nejednalo o osobu neznámého pobytu.

¹⁴⁵ Jaká kritéria jsou rozhodující, zda kritérium zda jiné osoby vědí o pobytu osoby, či nikoliv, nebo kritérium místa, kde se účastník fakticky nacházel (např. pobyt v zahraničí) apod.

¹⁴⁶ Výstižným příkladem je rozsudek soudu prvního stupně, proti kterému odvolání není přípustné dle § 202 odst. 2 o.s.ř., neboť účastník by postupem dle § 50d o.s.ř. dosáhl pouze nového doručení rozsudku.

2.7 Doručení rozhodnutí o ustanovení opatrovníka

V případě, že jsou splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu a soud tohoto opatrovníka také ustanoví, není vzniklá situace zcela bez problémů či komplikací. Je totiž nutno i tak zajistit doručení některých rozhodnutí přímo účastníku, který je neznámého pobytu. Nepanuje žádných pochyb o tom, že je nutno doručit účastníku usnesení o ustanovení opatrovníka, nicméně v praxi soudy přistupují také k doručení usnesení o odměně ustanoveného opatrovníka. Důvod pro doručení na druhém místě zmíněného usnesení nastává v případě, že osobě neznámého pobytu je rozhodnutím ve věci samé uložena povinnost nahradit náklady řízení vzniklé státu,¹⁴⁷ jež jsou následně tvořeny odměnou ustanoveného opatrovníka.¹⁴⁸ Dochází tak ke střetu zájmů opatrovníka a účastníka neznámého pobytu, neboť zájem opatrovníka je, aby jeho odměna byla pokud možno co nejvyšší,¹⁴⁹ zatímco zájmem osoby neznámého pobytu je, aby odměna ustanoveného opatrovníka byla naopak pokud možno co nejnižší. Tuto kolizi však není možné řešit ustanovením kolizního opatrovníka dle § 29 odst. 1 o.s.ř.,¹⁵⁰ neboť by vznikla účastníku neznámého pobytu další povinnost k náhradě nákladů řízení vzniklých státu a následně další kolize zájmů.

Proto v praxi soudy přistupují k tomu, že usnesení o odměně ustanoveného opatrovníka zasílají také účastníku, jehož pobyt není znám. Oproti usnesení o ustanovení opatrovníka, u nějž postup pro doručení upravuje § 50b odst. 4 písm. c) o.s.ř.¹⁵¹, dle kterého se usnesení doručí ostatním účastníkům, opatrovníku a vyvěšením na úřední desce, v případě usnesení o odměně ustanoveného opatrovníka výslovná úprava doručení absentuje. I když soudy tento postup aplikují analogicky, je nutno písemnost zaslat také na adresu pro doručování, dle § 46b písm. a) o.s.ř., tedy na adresu trvalého pobytu, neboť jak bylo popsáno výše, skutečnost, že je dán důvod pro ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu nevylučuje možnost doručovat této osobě písemnosti a zároveň zde není výslovná úprava (jako je tomu v případě usnesení o ustanovení opatrovníka), která by stanovila jiný způsob doručení této písemnosti (např.

¹⁴⁷ Soud ukládá osobě neznámého pobytu povinnost nahradit náklady řízení vzniklé státu v závislosti na výsledku řízení dle § 148 odst. 1 o.s.ř. Pokud je účastník neznámého pobytu převážně neúspěšný, zpravidla není soudu ničeho známo o jeho majetkových poměrech a nelze tak uzavřít, že jsou u účastníka dány důvody pro osvobození od soudních poplatků, neboť samotný fakt neznámého pobytu důvod pro osvobození nezakládá, když o majetkových poměrech účastníka ničeho nevyovídá. V rozhodnutí ve věci samé rozhoduje soud zpravidla o základu nároku na náhradu nákladů řízení vzniklých státu s tím, že výše nákladů a jejich splatnost bude následně určena samostatným usnesením dle § 155 odst. 1 o.s.ř. věta za středníkem.

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 19. října 2010, sp. zn. II. ÚS 622/10, či nález Ústavního soudu ze dne 24. září 2019, sp. zn. Pl. ÚS 4/19.

¹⁴⁹ Ačkoliv odvolání opatrovníka do usnesení o přiznání odměny není neobvyklé, realizovaná odvolání výhradně poukazují na fakt, že bylo opatrovníku přiznáno méně, než kolik by mu podle jeho názoru mělo být přiznáno.

¹⁵⁰ S odkazem na ustanovení § 460 o.z.

¹⁵¹ K doručení písemnosti dochází desátým dnem po dni vyvěšení na úřední desce soudu dle § 50l o.s.ř.

vyvěšením na úřední desce soudu). Pokud účastník řízení adresu pro doručování nemá (např. z důvodu ukončení pobytu občana v České republice) je nutno písemnost doručit toliko vyvěšením na úřední desce soudu dle § 50b odst. 4 písm. c) o.s.ř. věta za středníkem *per analogiam*.

2.8 Fikce souhlasu v případě doručení na úřední adresu

Vyzve-li soud účastníka, aby se vyjádřil k určitému návrhu, který se dotýká postupu a vedení řízení, může připojit doložku, že nevyjádří-li se účastník v určité lhůtě, bude se předpokládat, že nemá námitky.¹⁵² Nejčastějším důvodem pro užití zmíněné doložky je pak výzva, aby se účastník ve stanovené lhůtě vyjádřil, zda souhlasí s rozhodnutím soudu bez nařízení jednání jen na základě účastníky předložených listinných důkazů.¹⁵³ Tyto doložky civilní soudy v praxi hojně aplikují, a to i v případech, kdy soud doručuje písemnost účastníku na adresu trvalého pobytu, která je sídlem ohlašovny. Ačkoliv použití doložky dle § 101 odst. 4 o.s.ř. má určitá omezení,¹⁵⁴ v případě, že se má účastník vyjádřit k projednání věci bez nařízení jednání ve smyslu § 115a, judikatura jednoznačně její aplikaci připouští.¹⁵⁵ Otázku aplikace uvedeného postupu v případě, že adresa pro doručení písemnosti je sídlem ohlašovny a je tedy zjevné, že doručení výzvy účastníku je tak formální povahy, však judikatura zcela pomíjí.¹⁵⁶

Částí odborné veřejnosti je tento postup soudu často terčem kritiky nejen z důvodu možného porušení práva na spravedlivý proces a práva být slyšen, neboť odesílajícímu soudu je zřejmé, že účastník se k návrhu nevyjádří, protože se s doručovanou písemností s nejvyšší pravděpodobností fakticky neseznámí.¹⁵⁷ Tuto argumentaci je však nutno jednoznačně

¹⁵² Ustanovení § 101 odst. 4 o.s.ř.

¹⁵³ Ustanovení § 115a o.s.ř.

¹⁵⁴ K výzvě je soud oprávněn přistoupit, jen pokud se tato týká dalšího postupu a vedení řízení, nikoliv však věci samé, a nelze tak např. tuto výzvu spojit se souhlasem nabyvatele práva se vstupem do řízení na místo žalobce (§ 107a odst. 2 o.s.ř.), viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. 26 Cdo 174/2011.

¹⁵⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2008, sp. zn. 32 Cdo 218/2008 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2015, sp. zn. 33 Cdo 1826/2013.

¹⁵⁶ Zřejmým důvodem je nejspíše skutečnost, že účastníci s adresou pro doručení v sídle ohlašovny obecně nepodávají opravné prostředky.

¹⁵⁷ FERI, Dominik. Pozměňovací návrh k návrhu na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 8. volební období, 2017-. Pozměňovací návrh k návrhu na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 545 [online]. Psp.cz, 9. července 2019 [cit. 31. ledna. 2020]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=6449>>. V článku HROMADA, Miroslav, PULKRÁBEK, Zdeněk. Mezinárodní konference. Soudce, 2017, č. 11, s. 73 - 76. byl publikován negativní názor Lavického: „P. Lavický v návaznosti na dotazy uvedl, že věcný záměr již nepřevzal dosavadní úpravu obsaženou v ustanovení § 115a občanského soudního řádu, které vymezuje podmínky, za nichž není třeba nařizovat jednání k projednání věci samé ... V závěrečné diskuzi P. Lavický zdůraznil význam zásad přímosti, ústnosti a veřejnosti pro civilní proces, a to zejména v situaci, kdy se zvyšuje počet věcí, ve kterých

odmítnout. Předně je nutno zmínit, že účastník má jednoznačně možnost na výzvu soudu reagovat a sdělit, že s rozhodnutím soudu bez nařízení jednání nesouhlasí a soud ve věci bude muset jednání nařídit. Jak bylo zmíněno výše, je za existenci adresy pro doručování a ochranu vlastních zájmů zcela odpovědný adresát, jehož povinností je zajistit přijímání písemností na adrese pro doručování bez ohledu na jeho faktický pobyt. V tomto smyslu tak není žádný rozdíl mezi účastníkem, jehož adresa pro doručování je sídlem ohlašovny, a účastníkem, jehož adresa pro doručování je jakoukoliv jinou adresou, na níž se adresát fakticky nezdržuje. Navíc pokud by zákonodárce zamýšlel pro výzvu dle § 115a o.s.ř. či doložku dle § 101 odst. 4 o.s.ř. vyšší nároky na doručení, zcela jednoznačně tak mohl učinit, tak jako je tomu v celé řadě jiných procesních institutů,¹⁵⁸ které vylučují možnost náhradního doručení písemností.

Pro aplikaci popsaného postupu hovoří také jeho faktické dopady. Je sice pravdou, že nekontaktní účastník neuplatňuje žádné námitky, zároveň však při rozhodnutí věci bez nařízení jednání soud přezkoumá žalobou uplatněný nárok nejen z hlediska příslušných tvrzení žalobce, ale také z hlediska předložených listinných důkazů (nárok žalobce musí vyplývat z předložených důkazů, jinak bude nárok zamítnut).¹⁵⁹ Praktickým přínosem tohoto postupu pro účastníka je pak bezesporu skutečnost, že nedochází k navýšení nákladů řízení¹⁶⁰ a zároveň dochází ke zkrácení délky soudního řízení.¹⁶¹ Je-li ve věci nařízeno jednání a žalobce resp. jeho zástupce se k jednání nedostaví je situace z hlediska faktických dopadů totožná. Pokud se však

dochází k rozhodnutí bez nařízení jednání. S ohledem na základní zásady civilního procesu tyto případy představují výjimku z pravidla. Z této teze vychází i věcný záměr civilního řádu soudního.“

Ale třeba SVOBODA, Karel. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 495, marg. č. 1 tento postup nerozporuje: „Podmínkou pro vynesení rozsudku bez jednání je skutečný či presumovaný souhlas účastníků s tímto postupem (ÚS I. ÚS 3271/09). Souhlas soud presumuje, pokud se účastníci ve lhůtě soudem stanovené výslovně nevyjádří, že s vyhlášením rozsudku bez jednání nesouhlasí (§ 101 odst. 4). Výzvu k vyjádření lze doručit i tzv. náhradním způsobem. Doručuje se v režimu tzv. jiných písemností podle § 50. Pokud soud doručuje současně i žalobu, doručuje se do vlastních rukou.“ Rovněž tento postup zjevně nekritizuje ani BURIÁNOVÁ, Pavla. (Ne)nařizování jednání, zejména v řízení o rozvod manželství. Rodinné listy, 2019, č. 6, s. 7 - 15.

¹⁵⁸ Platební rozkaz, elektronický platební rozkaz, „kvalifikovaná“ výzva dle § 114b o.s.ř. mimo datovou schránku apod.

¹⁵⁹ V případě rozhodnutí soudu bez nařízení jednání může dojít a v praxi také dochází k zamítnutí nároku ať již z části, nebo zcela. Důvodem zamítnutí však nesmí být neunesení některého z břemen (tvrzení či důkazní), v takovém případě je soud povinen nařídit ve věci jednání (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. dubna 2006, sp. zn. 21 Cdo 1696/2005).

¹⁶⁰ Většina řízení, v nichž je žalobce zastoupen advokátem, při rozhodnutí dle § 115a o.s.ř. končí z hlediska nákladů řízení aplikací § 14b advokátního tarifu, což např. při návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu na zaplacení částky 20 000 Kč činí na nákladech řízení částku 2 070,50 Kč (odměna za dva a půl úkonu právní pomoci spočívající v přípravě a převzetí věci, v podání žaloby a v jednoduché výzvě k plnění v celkové výši 750 Kč, paušální náhrada za uvedené úkony ve výši 3 × 100 Kč, soudní poplatek ve výši 800 Kč a DPH z odměny a náhrad ve výši 220,50 Kč); v případě nezastoupených účastníků činí náklady řízení 1 000 Kč (paušální náhrada dle výhlášky 254/2015 Sb. za dva úkony spočívající ve výzvě k plnění a v podání žaloby ve výši 2 × 100 Kč a soudní poplatek ve výši 800 Kč).

¹⁶¹ Ačkoliv i v tomto případě je nutno rozhodnutí soudu vyhlásit veřejně viz § 156 odst. 1 o.s.ř., řízení je výrazně urychleno absencí ústního jednání a přípravy na jednání (z hlediska otázek procesních, nikoliv hmotněprávních, které soud zkoumá).

žalobce resp. jeho zástupce k jednání dostaví, tak při projednání věci z hlediska ochrany práv nepřítomného účastníka není žádného rozdílu (uplatněný nárok je posouzen z hlediska předložených důkazů a musí z těchto vyplývat), dojde však k navýšení nákladů řízení, které ponese ve sporu neúspěšný účastník.¹⁶²

V případě, že se dostaví žalobce resp. jeho zástupce a žalovaný zmešká bez důvodné a včasné omluvy jednání soudu, ačkoliv mu byly řádně doručeny do jeho vlastních rukou žaloba a předvolání k jednání nejméně deset dnů přede dnem, kdy se jednání má konat, a žalovaný byl řádně poučen o následcích nedostavení se, musí soud vydat rozsudek pro zmeškání¹⁶³, pokud to navrhnou žalobce nebo jeho zástupce, který se k jednání dostavil. Ohledně řádného doručení předvolání k jednání a žaloby do vlastních rukou fikcí doručení na adresu účastníka, která je sídlem ohlašovny, v praxi nepanují žádné pochybnosti.¹⁶⁴ V tomto případě, je však situace pro účastníka z hlediska zajištění jeho ochrany naprosto eliminována, neboť soud musí věc posoudit toliko na základě tvrzení žalobce obsažených v žalobě o skutkových okolnostech, která se týkají sporu, a považují se za nesporná. Soud tedy posoudí nárok žalobce toliko z hlediska jeho tvrzení, bez ohledu na předložené důkazy. Zároveň dojde k navýšení nákladů řízení, neboť se žalobce resp. jeho zástupce k jednání dostavil. V praxi se tak lze setkat s případy, kdy žalobce zastoupený advokátem, trvá na nařízení jednání ve věci právě z důvodu navýšení nákladů, které jsou mu posléze přiznány a zjednodušení důkazního břemene, neboť v případě rozsudku pro zmeškání není dokazování prováděno.¹⁶⁵

¹⁶² V případě výše popsaného příkladu dojde k navýšení nákladů v případě advokátem zastoupeného účastníka o částku 2 662 Kč (odměna zástupce za účast u jednání dle advokátního tarifu ve výši 1 900 Kč, paušální náhrada ve výši 300 Kč a DPH z odměny a náhrad ve výši 442 Kč) a o cestovné a náhradu za ztrátu času, které v případě zástupce sídlícího na druhé straně republiky, než je sídlo soudu, může dosahovat relativně vysokých částek. V případě účastníka nezastoupeného advokátem o částku 300 Kč dle vyhlášky č. 254/2015 Sb., a rovněž o cestovné účastníka.

¹⁶³ Tradiční výklad výrazů „lze“ a „může“ v civilním právu je takový, že při naplnění skutkové podstaty právní normy je povinností soudu jednat dle dispozice právní normy, neboť jiný výklad by přinášel do procesního práva nejistotu, což je v přímém rozporu se samotným účelem procesních předpisů, kterým je odstranění nejistoty. Blíže viz MRUZEK, Karel. Problematika výkladu „může“ v ustanovení § 153b odst. 1 OSŘ. Právní rozhledy, 2004, č. 4, s. 150 - 151, dále také LAVICKÝ, Petr. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, (ASPI, komentář k § 153b rubriky 12 a 13), nebo náleží Ústavního soudu ze dne 28. ledna 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10.

¹⁶⁴ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2013, sp. zn. 32Cdo 4083/2011, náleží Ústavního soudu ze dne 22. června 2011, sp. zn. IV. ÚS 2687/10, nebo náleží Ústavního soudu ze dne 3. září 2009, sp. zn. III. ÚS 1452/08, z nichž vyplývá, že fikci doručení lze použít v případě adresy evidované dle zákona o evidenci obyvatel, a lze tak dovodit, že doručení předvolání či žaloby na úřední adresu i prostřednictvím fikce je možné. Je však nutno zmínit náleží Ústavního soudu ze dne 28. ledna 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10, bod 44, který na základě východisek spojených s úpravou doručování účinnou do 30. 6. 2009, dovozuje povinnost soudu, uvažuje-li o vydání rozsudku pro zmeškání v případech, kdy byla žaloba nebo předvolání k jednání doručeno na základě fikce doručení, postupovat mimořádně obezřetně a zkoumat, zda byly skutečně vyčerpány všechny možnosti, jak žalovaného zastihnout. S ohledem na zmíněná východiska uvedeného nálezu však tento v praxi není aplikován.

¹⁶⁵ Soudy se pak tomuto postupu mohou bránit pouze tak, že v rámci předvolání k jednání nebude žalovaný poučen o možných důsledcích, pokud zmešká bez náležitě a včasné omluvy jednání. Takový postup soudu však porušuje rovnost stran a tedy legální prostředek obrany proti vydání rozsudku pro zmeškání jsou-li splněny všechny zákonné

Byť se někdy v právní nauce poukazuje na problematičnost rozhodnutí věci bez nařízení jednání dle § 115a o.s.ř. za použití výzvy dle § 101 odst. 4 o.s.ř. v případě, že adresa pro doručení účastníka je sídlem ohlašovny, s argumentací, že soudní rozhodnutí by měla být vydávána zásadně po jednání ve věci samé (tedy je zdůrazňována zásada ústnosti), z popsáných faktických dopadů jednoznačně plyne, že rozhodnutí bez nařízení jednání je v konečném důsledku pro účastníka příznivější, minimálně co se týká jeho majetkové sféry. Máme tedy za to, že tento postup by neměl být považován za rozporný s právem na spravedlivý proces a je jednoznačně odůvodněn zásadou hospodárnosti řízení, neboť účastníku, který hodlá hájit svá práva, poskytuje možnost se k věci vyjádřit a případně i navrhnout projednání věci při ústním jednání před soudem, naopak v případě účastníků, kteří nehodlají svá práva realizovat (ať již ze své vůle nebo proto, že o projednávané věci nejsou informováni) zbytečně nenavyšuje náklady řízení, které by museli následně tak či onak uhradit.

2.9 Shrnutí a návrhy *de lege ferenda*

Výše uvedené lze tedy shrnout, že institut doručení písemnosti adresátu a institut ustavení opatrovníka osobě neznámého pobytu jsou procesní instituty bez jakékoliv vzájemné vazby, neboť adresa pro účely doručování písemností, byť je tato sídlem ohlašovny, a je tak zřejmé, že se adresát na uvedené adrese ani nemůže zdržovat, nesvědčí ničeho o nutnosti ustanovit opatrovníka osobě neznámého pobytu, resp. nezakládá neznámý pobyt účastníka řízení. Stejně tak osoba neznámého pobytu může mít jako adresu pro doručování jakoukoliv adresu, tedy nejen adresu sídla ohlašovny.

Z pohledu možných návrhů *de lege ferenda* za zmínku stojí tři základní přístupy, a to cesta zvýšené ochrany práv účastníků,¹⁶⁶ praktické eliminace opatrovníka osoby neznámého pobytu a ponechání stávajícího stavu s drobnými legislativními korekcemi. Pokud jde o cestu zvýšené ochrany práv účastníka, která by spočívala v povinnosti soudu fakticky pátrat po pobytu adresáta, bez možnosti doručit fikcí doručení na adresu sídla ohlašovny, tato prakticky přináší z hlediska negativ jednoznačně prodloužení délky soudního řízení a zvýšení nákladů řízení¹⁶⁷ a z hlediska pozitiv toliko potencionální zvýšení ochrany práv účastníků, neboť to, že bude vypátrán skutečný pobyt účastníka, nebo mu bude ustanoven opatrovník, automaticky

podmínky (viz § 153b), jakož i další materiální předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání (blíže viz náleží Ústavního soudu ze dne 28. ledna 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10) ze strany soudu neexistuje a tento (myšleno prostředek obrany) je toliko v dispozici samotných účastníků.

¹⁶⁶ Tuto cestu aplikuje např. slovenská procesní úprava.

¹⁶⁷ Opatrovníkem osoby neznámého pobytu jsou až na výjimky ustanovováni advokáti, neboť osoby blízké nemají zájem opatrovnictví vykonávat.

neznamená, že se jeho pozice v soudním řízení jakkoliv zlepší. Z pohledu praxe soudu, je pak nutno tento návrh zcela odmítnout, neboť oproti stávající situaci by znamenal obrovské komplikace pro civilní soudní řízení, jež by v konečném důsledku vedly k naprosté paralýze justice, a to bez adekvátních přínosů na straně účastníků a v konečném důsledku by přinesl jen porušení práva na spravedlivý proces všem účastníkům, neboť by délka soudního řízení byla neúměrně dlouhá. Rovněž tento postup snižuje odpovědnost účastníka za to, že na adrese trvalého pobytu si bude přebírat poštu, což je v rozporu s trendem, který byl nastolen novelou č. 7/2009 Sb., a který považuji za správný, neboť vede ke zjednodušení a zrychlení nejen doručování, ale i celého soudního řízení.

Praktická eliminace institutu opatrovníka osoby neznámého pobytu, např. v podobě legislativního zákazu ustanovit opatrovníka osobě neznámého pobytu v případě, že je možné účastníku doručit písemnost fikcí,¹⁶⁸ jež na první pohled více akcentuje odpovědnost účastníka za řádné doručení písemností, resp. za sdělení adresy, na kterou mu soud má zasílat písemnosti, kterou formulovala judikatura,¹⁶⁹ by z hlediska dopadů mohla znamenat újmu na právech účastníka zejména v případě, že by v řízení vyšlo najevo, že účastník je skutečně neznámého pobytu, přičemž by tento neznámý pobyt nebyl zamýšleným cílem či akceptovaným výsledkem svobodné vůle účastníka.¹⁷⁰ Je sice pravdou, že je možno veškeré negativní dopady doručení fikcí zvrátit prostřednictvím neúčinnosti doručení dle § 50d o.s.ř., avšak se zásadními negativními dopady pro druhou stranu sporu.¹⁷¹ Navíc, jak bylo popsáno výše, účelem opatrovníka osobě neznámého pobytu není zajištění doručování písemností, nýbrž širší ochrana zájmů účastníka (tedy zajištění práva na spravedlivý proces), přičemž ne vždy opětovné doručení písemností může přinést náležité vyřešení problematiky,¹⁷² což by se pravděpodobně muselo v těchto případech řešit prostřednictvím ústavní stížnosti, tedy institutem, který svou povahou stojí mimo civilní sporné řízení. Neúčinnost doručení podle nás nemůže zhojit veškeré dopady absence opatrovníka, takže cesta eliminace opatrovníka osoby neznámého pobytu z hlediska doručování nepřináší žádný přínos, přičemž ostatní negativa nejsou zrychlením některých soudních řízení zdaleka vyvážena.

S ohledem na uvedené tak zbývá toliko varianta ponechání stávajícího stavu s drobnými legislativními korekcemi. Zcela jednoznačně je nutno vyřešit otázku případného důvodu

¹⁶⁸Viz např. SVOBODA, Karel. Nejvyšší soud: soudní doručení fikcí bez opatrovníka není možné. Obchodní právo, 2010, ročník 19, č. 13.

¹⁶⁹ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2012, sp. zn. 32 Cdo 80/2012, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2013, sp. zn. 20 Cdo 575/2013.

¹⁷⁰ Např. osoby, jež by se staly obětí únosu v cizině, trosečníci.

¹⁷¹ Z důvodu absence objektivní lhůty pro uplatnění neúčinnosti doručení.

¹⁷² Např. v případě, že předmětem řízení bylo peněžité plnění nepřevyšující 10 000 Kč bez příslušenství.

zmatečnosti, neboť cesta analogie v oblasti mimořádných opravných prostředků není zrovna šťastným řešením. Proto by bylo nejvhodnější upravit dikci ustanovení § 229 odst. 1 písm. c) o.s.ř. tak, aby jednoznačně dopadala i na případy, kdy účastníku neznámého pobytu nebyl opatrovník ustanoven. Méně vhodnou¹⁷³ by pak byla varianta úpravy § 229 odst. 1 písm. h) o.s.ř., která je co do obsahu popisované situaci nejbližší nebo rozšíření § 229 odst. 3. o.s.ř. Dále je vhodné uvažovat o jednoznačné definici osoby neznámého pobytu, resp. vymezení podmínek pro řešení výše popsaného střetu (např. je-li soudu z úřední činnosti známo nebo ze spisu vyplývá, že je účastník neznámého pobytu, a soudu se skutečný pobyt účastníka nepodaří zjistit, postupuje soud dle § 29 odst. 3 o.s.ř. Skutečnost, že adresa pro doručení písemnosti účastníka je sídlem ohlašovny neznámý pobyt účastníka nezakládá, a to ani v případě, že je účastníku doručováno postupem uvedeným v § 49 odst. 4 o.s.ř. nebo § 50 odst. 2 o.s.ř.).

V případě trvalého pobytu účastníka v sídle ohlašovny a předpokladu souhlasu dle § 101 odst. 4 o.s.ř. lze pak z hlediska návrhů *de lege ferenda* prakticky uvažovat toliko o jednoznačné úpravě, umožňující použití tohoto institutu (a to i ve spojení s § 115a o.s.ř.) i v případě doručení fikcí dle § 49 odst. 4 o.s.ř. nebo § 50 odst. 2 o.s.ř., byť téhož je možno jednoznačně za současné právní úpravy dosáhnout výkladem. Naopak možné zpřísnění aplikace či zákaz použití § 101 odst. 4 o.s.ř v případě fikce doručení je s ohledem na faktické dopady popsané výše (zejména navýšení nákladů řízení a prodloužení délky řízení) nutno jednoznačně odmítnout. Závěrem je vhodné uvést, že věcný záměr ČŘS přebírá praktické pravidlo, jež je obsaženo v současné úpravě § 101 odst. 4 o.s.ř.¹⁷⁴ Zatím však nejsou známy případné dopady tohoto pravidla do problematiky doručování, která bude řešena samostatným předpisem.¹⁷⁵ Na druhou stranu ve věcném záměru ČŘS působí poněkud děsivě absence institutu rozhodnutí soudu bez nařízení jednání.¹⁷⁶ Pokud by došlo k naplnění těchto nejen pro justici jednoznačně pochmurných úvah, měla by tato skutečnost, jak bylo ostatně popsáno výše, zcela fatální následky na průběh sporného řízení a proto je nutno jednoznačně tento přístup odmítnout. Za situace, kdy většina účastníků řízení o ústní jednání nejeví zájem a povaha věci ústní jednání nevyžaduje, je

¹⁷³ S ohledem na absenci objektivní lhůty pro uplatnění tohoto důvodu zmatečnosti viz § 234 odst. 5 o.s.ř.

¹⁷⁴ Část 2 Řízení před soudem prvního stupně, Hlava I Řízení až do rozsudku, Díl 1 Žaloba, vyjádření k žalobě a přípravný rok, s. 138.

¹⁷⁵ Základní východiska civilního řádu soudního, Předmět právní úpravy, s. 16.

¹⁷⁶ V článku HROMADA, Miroslav, PULKRÁBEK, Zdeněk. Mezinárodní konference. Soudce, 2017, č. 11, s. 73 - 76. byl publikován negativní názor P. Lavického: „P. Lavický v návaznosti na dotazy uvedl, že věcný záměr již nepřevzal dosavadní úpravu obsaženou v ustanovení § 115a občanského soudního řádu, které vymezuje podmínky, za nichž není třeba nařizovat jednání k projednání věci samé ... V závěrečné diskusi P. Lavický zdůraznil význam zásad přímosti, ústnosti a veřejnosti pro civilní proces, a to zejména v situaci, kdy se zvyšuje počet věcí, ve kterých dochází k rozhodnutí bez nařízení jednání. S ohledem na základní zásady civilního procesu tyto případy představují výjimku z pravidla. Z této teze vychází i věcný záměr civilního řádu soudního.“

navyšování nákladů řízení na straně účastníků a zvyšování zatížení soudů, výměnou za naprosto iluzorní posílení práva být slyšen jednoduše nepřijatelné.

3 Doručování nezletilému účastníkovi

3.1 Úvod

Ačkoliv většinu účastníků občanského soudního řízení tvoří osoby zletilé, lze se nezřídka setkat také s účastníkem nezletilým.¹⁷⁷ Osobu nezletilou standardně zastupuje zákonný zástupce, kterému soud také doručuje veškeré písemnosti týkající se probíhajícího řízení.¹⁷⁸ Z hlediska realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen však vyvstávají otázky, zda do řízení zapojit také nezletilého účastníka, za jakých podmínek a jakým způsobem, přičemž řešení těchto otázek má zásadní dopad i právě do problematiky doručování písemností, neboť náležité zapojení nezletilého účastníka do řízení předpokládá, že jsou mu doručeny příslušné písemnosti (návrh na zahájení řízení, výzva k vyjádření, předvolání k jednání a zejména rozhodnutí ve věci samé apod.). Pro zodpovězení naznačených otázek je však nutno se nejprve zabývat otázkou procesní způsobilosti nezletilého účastníka a jeho participačních práv, které mají pro doručování písemností zásadní význam.

3.2 Procesní způsobilost nezletilého účastníka

Ačkoliv způsobilost být účastníkem řízení (procesní subjektivitu) má podle § 19 o.s.ř. každý živý člověk, neboť má právní osobnost od narození až do své smrti,^{179,180} procesní způsobilost, tedy možnost účastníka samostatně právně jednat,¹⁸¹ má podle § 20 odst. 1 o.s.ř. účastník v tom rozsahu, v jakém je svéprávný.¹⁸² Je tedy nutno důsledně odlišovat procesní

¹⁷⁷ Častými a prakticky výhradními případy jsou nezaplacené pokuty za jízdu bez platné jízdenky v městské hromadné dopravě a procesní nástupnictví dle § 107 odst. 2 o.s.ř., v nichž do řízení vstupuje nezletilá osoba, která vstoupila do práv a povinností zemřelého účastníka řízení. K problematice dluhů nezletilých účastníků blíže viz FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, ELISCHER, David. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl první: obecné poznatky a jednotlivé druhy dluhů. Právní rozhledy, 2019, č. 21, s. 725 - 735.; FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl druhý: specifika dětských dluhů vzniklých ze smluv o přepravě osoby. Právní rozhledy, 2019, č. 22, s. 770 - 779.; FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, ELISCHER, David. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl třetí: pohled praktický, morální, procesní, komparační a aktuální návrhy legislativního řešení. Právní rozhledy, 2019, č. 23-24, s. 807 - 817.

¹⁷⁸ Z judikatury však vyplývá, že v některých případech není zastoupení nezletilého v rámci soudního řízení zákonným zástupcem dostatečné, resp. toto nelze považovat za zastoupení řádné viz např. nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3598/14.

¹⁷⁹ Viz § 23 o.z.

¹⁸⁰ Způsobilost být účastníkem řízení má v německém právu každý, kdo má právní subjektivitu (Rechtsfähigkeit), tedy mimo jiné každá fyzická osoba. Viz JAUERNIG, Othmar. Zivilprozessrecht. 26. vydání. München: Verlag C. H. Beck, s. 58. Stejně je tomu i v právu rakouském, které pro zajímavost poskytuje soudcovskému právu možnost přiznat způsobilost být účastníkem řízení i těm, jež nejsou subjekty hmotněprávních práv a povinností. Viz BUCHEGGER, Walter a kol. Praktisches Zivilprozessrecht I: Streitiges Verfahren. 5. vydání, Wien, New York: Springer, 1997, s. 103.

¹⁸¹ Blíže viz také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. února 2012, sp. zn. 33 Cdo 3078/2011, dle kterého se procesní způsobilostí účastníka občanského soudního řízení rozumí jeho schopnost realizovat v řízení práva a povinnosti účastníka řízení a to buď samostatně, nebo prostřednictvím zástupce.

¹⁸² Viz § 15 odst. 2 o.z.

způsobilost účastníka, kterou každý účastník řízení mít nemusí (a to vůbec, případně z části) od způsobilosti být účastníkem řízení, kterou každý účastník nezbytně mít musí. Procesní způsobilost účastníka se odvíjí podle § 20 o.s.ř. od jeho svéprávnosti dle o.z.,¹⁸³ přičemž plně svéprávným, a tedy i plně procesně způsobilým se člověk stává zásadně zletilostí, tj. dovršením osmnáctého roku věku.¹⁸⁴ Před nabytím zletilosti se plně procesní způsobilosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství.^{185,186}

V případě osob nezletilých, které nenabýly plné svéprávnosti,¹⁸⁷ však koncepce svéprávnosti přináší celou řadu problémů s ohledem na komplikovanost úpravy nezletilých právně jednat, neboť svéprávnost je v současné době rozdělena v základu na omezenou a částečnou svéprávnost, které doplňují zvláštní konstrukce a zvláštní případy, v nichž je procesní způsobilost přiznána nad rámec svéprávnosti zákonem.¹⁸⁸

Procesní způsobilost odvozená od omezené svéprávnosti vychází z pravidla, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.¹⁸⁹ Míra svéprávnosti však již není dána věkem nezletilého,¹⁹⁰ nýbrž je nutno individuálně posuzovat každého nezletilého s ohledem na jeho konkrétní rozumovou a volní vyspělost,¹⁹¹ neboť zákonná formulace má charakter vyvratitelné domněnky. Čím více je tak nezletilý po stránce rozumové a volní

¹⁸³ Procesní způsobilost je však plně institutem procesním a použití hmotněprávních předpisů je dáno nikoliv povahou samotné věci, nýbrž vůlí zákonodárce, o čemž také svědčí fakt, že v některých případech procesní předpisy upravují procesní způsobilost odlišně od hmotněprávní způsobilosti k právním jednáním. Viz RUBEŠ, Josef. In HANDL, Vlastimil, RUBEŠ, Josef a kol. Občanský soudní řád: Komentář. I. díl. 1. vyd. Praha. Panorama, 1985, s. 160, HRUŠÁKOVÁ, Milana, STAVINHOVÁ, Jaruška, GREGOROVÁ, Zdeňka. K některým otázkám právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům nezletilých. Právní rozhledy, 1997, roč. 5, č. 2, s. 53 - 60.

¹⁸⁴ Viz § 30 odst. 1 o.z.

¹⁸⁵ Viz § 30 odst. 2 o.z. Přiznat svéprávnost lze nezletilému který mimo jiné dosáhl věku 16 let a je schopen sám si obstarat své záležitosti, a to rozhodnutím soudu dle § 37 o.z. Ve výjimečných případech může nezletilý uzavřít manželství dle ustanovení § 672 o.z. s povolením soudu, pokud není plně svéprávný, dovršil šestnáct let věku, a jsou-li pro to důležité důvody.

¹⁸⁶ Pro srovnání v německé právní úpravě jsou ve vztahu k právní způsobilosti uplatňovány věkové hranice 7 a 18 let. Děti do věku 7 let (tzv. geschäftsunfähige Personen) nejsou právně způsobilé vůbec, děti ve věku 7 až 18 let (tzv. beschränkt geschäftsunfähige Minderjährige) jsou omezeně právně způsobilé a nad 18 let je osoba plně právně způsobilá. Procesní způsobilost je až na specifické výjimky dána dosažením plné právní způsobilosti. Srov. GIERS, Michael. Die Vollstreckung aus Titeln gegen Minderjährige. Deutse Gerichtsvollzieher Zeitung: Zeitschrift für Vollstreckungs, Zustellungsund Kostenrecht, 2008, roč. 123, č. 10, s. 145 – 155, [online]. Beck.de, 9. února 2009 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <https://rsw.beck.de/docs/librariesprovider60/default-document-library/2008/dgvz-heft-10-2008.pdf?sfvrsn=6270f45c_2>.

¹⁸⁷ Blíže k problematice procesní způsobilosti nezletilých viz např. COUFALÍK, Petr. Postavení dětí a mladistvých v civilním sporném řízení. In LAVICKÝ, Petr, HOLAS, Jan, JANOVEC, Michal (eds.). Cofola 2019. Část XI. Zásady civilního procesu: Sborník z konference. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 7-27.

¹⁸⁸ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 80.

¹⁸⁹ Viz § 31 o.z.

¹⁹⁰ Viz § 9 obč. zák. dle kterého nezletilí mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.

¹⁹¹ Viz ŠÍNOVÁ, Renáta. Procesní způsobilost nezletilých účastníků řízení (s přihlédnutím k právní úpravě svéprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku). Právní rozhledy, 2011, roč. 19, č. 17, s. 616 - 621.

vyspělý, tím větší má svéprávnost, přičemž jediným limitem jsou právní jednání, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval přivolení soudu, u nichž nezletilý není svéprávný nikdy.¹⁹² Z hlediska koncepce uvedených zákonných ustanovení pak platí, že má-li nezletilý ve vztahu k určitému právnímu jednání omezenou svéprávnost (s ohledem na individuální rozumovou a volní vyspělost) má v důsledku toho i procesní způsobilost. Zde však narážíme jednak na problém rozdílné povahy právního jednání a procesního úkonu¹⁹³ a zároveň na problém individuálního posouzení procesní způsobilosti nezletilého účastníka řízení dle jeho rozumové a volní vyspělosti.

Problematikou rozdílné povahy právního jednání a procesního úkonu se zabýval Nejvyšší soud,¹⁹⁴ který dovedl, že ačkoliv nezletilý ve věku 13 let byl nepochybně způsobilý k uzavření smlouvy o přepravě osob, z níž mimo jiné vyplývá povinnost zaplatit stanovené jízdné, tak z hlediska procesní způsobilosti, jež se od způsobilosti k uzavření uvedené smlouvy odvíjí, je zároveň na věk nezletilého¹⁹⁵ nepochybné, že nezletilý nemohl před soudem samostatně jednat a je tak nutno jednat se zákonným zástupcem nezletilého (§ 22 o.s.ř.) bez nutnosti vydat o tom rozhodnutí (§ 23 o.s.ř.). Obdobně pak tuto koncepci odmítl také Ústavní soud¹⁹⁶, který shledal, že nelze bez dalšího předpokládat, že pokud má nezletilý účastník hmotněprávní způsobilost k danému jednání, má také plnou procesní způsobilost v řízení, jehož předmětem je dané jednání, neboť soudní řízení představuje komplexnější a složitější proces než samotné právní jednání.¹⁹⁷ Odborná literatura se však s tímto závěrem, byť s akceptací některých argumentů, s ohledem na jednoznačnou dikci zákona neztotožňuje, a důsledně trvá na tom, že rozsah svéprávnosti se rovná rozsahu procesní způsobilosti,¹⁹⁸ přičemž k odstranění nežádoucích dopadů přímé úměry svéprávnosti a procesní způsobilosti pak dle autorů slouží § 23 o.s.ř.¹⁹⁹ Osobně se však plně ztotožňuje s výše citovanou judikaturou i její argumentací,

¹⁹² Viz § 36 o.z. a § 898 o.z.

¹⁹³ Např. koupě mobilního telefonu v internetovém obchodě versus uplatnění nároků vyplývajících z vad koupené věci či ze záruky.

¹⁹⁴ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2006, sp. zn. 20 Cdo 2775/2004.

¹⁹⁵ V době rozhodování soudu bylo nezletilému účastníku 14 let.

¹⁹⁶ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

¹⁹⁷ Jedna věc je pochopit skutečnost, že městská hromadná doprava není bezplatná a každý, kdo nastoupí do dopravního prostředku, musí mít platnou jízdenku a druhá věc je plně pochopit soudní řízení a v rámci tohoto realizovat procesní práva a povinnosti (vznášet námitky, podávat návrhy, nahlížet do spisu, klást otázky svědkům), byť předmětem soudního řízení je uplatnění sankce za nezaplacení jízdného.

¹⁹⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 81. Na nesprávnou interpretaci procesní způsobilosti spočívající v odmítání koncepce dle § 20 o.s.ř. viz také VRCHA, Pavel. K procesní způsobilosti nezletilé osoby (tzv. „černého pasažéra“) v soudním řízení o plnění z uzavřené smlouvy o přepravě osob. Soudní rozhledy, 2006, č. 11, s. 412 (b).

¹⁹⁹ „Vyžadují-li to okolnosti případu, může předseda senátu rozhodnout, že fyzická osoba, která není plně svéprávná, musí být v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, i když jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně.“

neboť dle mého názoru je rozdílná povaha právního jednání a procesního úkonu zcela zásadní a je nutno ji v rámci sporného řízení zohlednit.

K problému individuálního posouzení svéprávnosti nezletilého je pak nutno poukázat na fakt, že v soudním řízení standardně nejsou zřejmé žádné skutečnosti, jež by o individuální rozumové a volní vyspělosti nezletilého vypovídaly, a soudu je tak, až na výjimky, znám pouze věk nezletilého účastníka.²⁰⁰ Soud tak ve většině případů bude vycházet z vyvratitelné právní domněnky uvedené v ustanovení § 31 o.z., tedy že nezletilý je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku, ledaže v řízení vyvstanou najevo skutečnosti zakládající jiný rozsah svéprávnosti nezletilého (větší či menší). Pokud by v řízení vznikly pochybnosti o individuální mentální úrovni nezletilého účastníka,²⁰¹ bude povinností soudu provést šetření (zjednat si spolehlivý podklad) za účelem zjištění individuální úrovně rozumové a volní vyspělosti konkrétního nezletilého účastníka.²⁰² Na základě zjištěné procesní způsobilosti nezletilého, pak nezletilý procesní způsobilost mít nebude a soud bude jednat s jeho zákonným zástupcem dle § 22 o.s.ř. nebo procesní způsobilostí bude nadán a je pak na soudu, aby určil, zda bude jednat toliko s nezletilým účastníkem, nebo je na místě postup dle § 23 o.s.ř., tedy rozhodnutí o zastoupení zákonným zástupcem, i když jde o věc, v níž by jinak účastník mohl jednat samostatně.

Zásadní výkladové hledisko v oblasti omezené procesní způsobilosti nezletilých přitom formuloval Ústavní soud,²⁰³ dle kterého v případě nezletilých dětí by měl být pravidlem závěr, že děti nemají plnou procesní způsobilost ve smyslu § 20 odst. 1 o.s.ř., přičemž opačný závěr lze přijmout pouze v konkrétních zcela výjimečných situacích, při zohlednění zejména individuální rozumové a volní vyspělosti konkrétního dítěte, neboť toto individuální hledisko je podstatné.²⁰⁴ Je tak patrné, že obecným východiskem má být podle Ústavního soudu absence plné procesní způsobilosti nezletilých účastníků, avšak nelze vyloučit, že nezletilý účastník řízení plnou procesní způsobilost mít bude, pokud jsou proto individuální důvody.²⁰⁵ Ústavní soud přitom sám fakticky rezignuje na ustanovení § 20 o.s.ř., neboť sám dovozuje jeho nefunkčnost s ohledem na výše uvedenou nutnost odlišení právních jednání a procesních úkonů.

²⁰⁰ K problematice absence informací a možným důsledkům viz COUFALÍK, Petr. Postavení dětí a mladistvých v civilním sporném řízení. In LAVICKÝ, Petr, HOLAS, Jan, JANOVEC, Michal (eds.). Cofola 2019. Část XI. Zásady civilního procesu: Sborník z konference. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 7 -27.

²⁰¹ Např. sdělením samotného účastníka řízení, či zákonného zástupce.

²⁰² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. listopadu 1953, sp. zn. CZ 407/53 (Rc 21/1954).

²⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

²⁰⁴ S ohledem na použitou dikci nálezu „Zohlednit je přitom třeba zejména ...“ však není zřejmé, jaké další kritéria vyjma individuální rozumové a volní vyspělosti nezletilého by měl soud zohlednit.

²⁰⁵ Výjimečnou plnou procesní způsobilost nezletilého připouští např. ŠMÍD Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRALÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 976.

Jakkoli je tento pohled v rozporu se současným zněním procesních předpisů, považují jej za správný, neboť je v souladu s předpisy vyšší právní síly a zejména pak Úmluvou o právech dítěte. Práva dítěte, které je v soudním řízení řádně zastoupeno, jsou bez pochybností více šetřena než v případě, kdy je zastoupení nezletilého negováno.

Částečnou svéprávnost nezletilého pak konstruuje ustanovení § 32 o.z. Ačkoliv nezletilý není pro právní jednání svéprávný s ohledem na rozumovou a volní vyspělost může být jeho svéprávnost založena na souhlasu zákonného zástupce k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu, který tento udělil ve shodě se zvyklostmi soukromého života, a to v mezích uděleného souhlasu. Procesní právo na částečnou svéprávnost nezletilého nepamatuje, přičemž s ohledem na omezení částečné svéprávnosti zvyklostmi soukromého života lze uzavřít, že částečná svéprávnost nemá do procesního práva žádné dopady a procesní způsobilost nezletilého nezakládá. Nezletilý totiž nabyt svéprávnosti na základě souhlasu svého zákonného zástupce toliko v oblasti hmotného práva a s ohledem na omezení účinků souhlasu zákonného zástupce pouze v oblasti hmotného práva proto nezletilý není v řízení o nárocích vyplývajících z těchto právních jednání procesně způsobilý.²⁰⁶

Zvláštní konstrukci svéprávnosti pak představuje samostatné provozování obchodního závodu²⁰⁷ a zejména oblast pracovněprávních vztahů.²⁰⁸ V případě, že zákonný zástupce udělí nezletilému souhlas k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti, stává se nezletilý svéprávným k jednání, jež jsou s touto činností spojena, pokud k souhlasu zákonného zástupce přivolil soud. Udělení souhlasu má procesní dopady a nezletilý je tak procesně způsobilý v řízení souvisejících s těmito právními jednáními.²⁰⁹ V rámci pracovněprávních vztahů pak platí zvláštní procesní způsobilost ve vztahu k závazku k výkonu závislé práce pro osobu, která dovršila patnáct let a ukončila povinnou školní docházku.²¹⁰ Plnou procesní způsobilost v pracovně právních vztazích nabývá fyzická osoba dovršením věku 18 let, kdy nejdříve smí uzavřít dohodu o odpovědnosti k ochraně hodnot

²⁰⁶ Blíže viz ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 83.

²⁰⁷ Viz § 33 o.z.

²⁰⁸ Také německá právní úprava zná plnou procesní způsobilost osob mladších 18 let za předpokladu, že mají dle hmotného práva plnou svéprávnost, přičemž se především jedná o oblast pracovního práva. Viz GIERS, Michael. Die Vollstreckung aus Titeln gegen Minderjährige. Deutse Gerichtsvollzieher Zeitung: Zeitschrift für Vollstreckungs, Zustellungsund Kostenrecht, 2008, roč. 123, č. 10, s. 145 – 155, [online]. Beck.de, 9. února 2009 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <https://rsw.beck.de/docs/librariesprovider60/default-document-library/2008/dgvz-heft-10-2008.pdf?sfvrsn=6270f45c_2> a JAUERNIG, Othmar, HESS, Burkhard. Zivilprozessrecht: ein Studienbuch. 30. vydání. München: Verlag C. H. Beck, 2011, XXVI, s. 75 a násl., marg. č. 3 -7.

²⁰⁹ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 83.

²¹⁰ Viz § 35 odst. 1 o.z.

svěřených zaměstnanci k vyúčtování (§ 252 zákoníku práce) a dohodu o odpovědnosti za ztrátu svěřených věcí (§ 255 zákoníku práce), a kdy obecně vzniká její procesní způsobilost fyzické osoby zaměstnavatele.²¹¹

Pokud jde o případy, kdy zákon přiznává nezletilému plnou procesní způsobilost, tyto se týkají výhradně řízení podle zákona o zvláštních řízeních soudních²¹² a pro účely řízení sporného lze nalézt určitou inspiraci v rámci věkové hranice 16 let, jenž je v rámci všech řízení podmínkou pro plnou procesní způsobilost.

3.3 Participační práva nezletilých

Participační práva nezletilých účastníků řízení, která jsou představována zejména právem nezletilého účastníka být slyšen a projevit své stanovisko (názor, respektive pohled na věc), jsou postavena na myšlence, že dítě není pouhým objektem rozhodování a nelze mu přisuzovat pozici pasivního pozorovatele událostí. Proto je nutno dítě považovat za důležitý subjekt práva a účastníka řízení a takto k němu také přistupovat.²¹³

Participační práva dětí jsou primárně vyjádřena v čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, podle něhož stát musí zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Zároveň dítěti poskytuje zejména možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu.²¹⁴ Na úmluvu v rámci vnitrostátní procesní úpravy navazuje § 100 odst. 3 o.s.ř., jež ukládá soudu, v případě, že je účastníkem řízení nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, zjistit jeho názor ve věci, k němuž následně musí přihlížet s přihlédnutím k jeho věku.²¹⁵

²¹¹ Blíže viz DOLEŽÍLEK, Jiří. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 113. Pro úplnost je však nutno doplnit, že zatímco v případě procesní způsobilosti fyzické osoby jako zaměstnavatele přichází v úvahu její nabytí před dovršením věku 18 let (přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství) v případě uvedené dohody o odpovědnosti k ochraně hodnot svěřených zaměstnanci k vyúčtování a dohody o odpovědnosti za ztrátu svěřených věcí procesní způsobilost účastník přiznáním svéprávnosti ani uzavřením manželství nabýt nemůže, neboť zákoník práce obě dohody váže na dosažení věku 18 let.

²¹² Jedná se o řízení o povolení uzavřít manželství (§ 368 odst. 2 z.ř.s.), předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí (§ 403 odst. 3 o.s.ř.), řízení ve věcech osvojení (§ 431 odst. 2 z.ř.s.), řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů (§ 481 odst. 2 z.ř.s.) a řízení o přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti a řízení o přivolení souhlasu a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti (§ 469 odst. 3 z.ř.s.).

²¹³ Viz náleznost Ústavního soudu ze dne 28. února 2018, sp. zn. II. ÚS 2866/17.

²¹⁴ Ústavní soud zmiňuje jako zdroj participačních práv dětí také čl. 3 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí (sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 sb. M. S., o přijetí evropské úmluvy o výkonu práv dětí). Viz tamtéž.

²¹⁵ K problematice zjišťování názoru dítěte viz např. ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. Právní rozhledy. 2018, roč. 26, č. 8, s. 267 - 275.

Ústavní soud ve svých rozhodnutích²¹⁶ zdůrazňuje, zejména s odkazem na čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, potřebu náležitě zjistit názor dítěte,²¹⁷ a to bez ohledu na to, zda se jedná o řízení sporné či nesporné. Právo nezletilého účastníka řízení být slyšen pak pojímá širěji a nad rámec možnosti vyjádřit názor na projednávanou věc, uvádí např. právo být spraven o probíhajícím řízení, právo být informován o možnosti vyjádřit svůj názor a také právo být přítomen projednávané věci (v závislosti na věku, rozumové a citové vyspělosti dítěte.²¹⁸ Součástí práva dítěte být slyšen může představovat dokonce i právo být zpraven o výsledku řízení, a to formou jemu srozumitelnou, aby mohlo zvážit, zda podá proti rozhodnutí opravný prostředek.²¹⁹

3.4 Zastoupení nezletilého účastníka a zákonná úprava doručování

Má-li nezletilý účastník, s ohledem na svoji individuální a rozumovou vyspělost, plnou procesní způsobilost, právně jedná před soudem v rámci sporného řízení jako účastník samostatně, i když má stále, z důvodu své nezletilosti, zákonného zástupce.²²⁰ Výše bylo naznačeno, že takový postup bude v civilním soudním řízení spíše výjimečný, ale nelze jej v kontextu stávající právní úpravy vyloučit.

Písemnosti určené nezletilému pak soud má povinnost doručovat výhradně nezletilému. Nezletilý si může zvolit zástupce,²²¹ přičemž nelze vyloučit, že tímto zástupcem bude zákonný zástupce nezletilého,²²² a doručování písemností pak podléhá obecným pravidlům dle § 50b o.s.ř., tedy primárně se písemnosti doručují pouze zástupci²²³ a nezletilému se doručují jen v případě, že se má osobně dostavit k výslechu nebo jinému úkonu soudu, nebo má-li něco jiného v řízení osobně vykonat, nebo rozhodl-li tak soud.²²⁴

²¹⁶ Nejen náleží Ústavního soudu ze dne 28. února 2018, sp. zn. II. ÚS 2866/17, ale také např. Nález Ústavního soudu ze dne 19. června 2018, sp. zn. II. ÚS 1265/16, nález Ústavního soudu ze dne 10. dubna 2018, sp. zn. IV. ÚS 827/18, či nález Ústavního soudu ze dne 5. června 2017, sp. zn. I. ÚS 3038/16 a další.

²¹⁷ Ústavní soud věnuje také náležitou pozornost způsobům zjišťování názoru dítěte a problematice váhy, jež je nutno názoru přikládat.

²¹⁸ Viz nález Ústavního soudu ze dne 5. června 2017, sp. zn. I. ÚS 3038/16.

²¹⁹ Viz nález Ústavního soudu ze dne 8. října 2018, sp. zn. II. ÚS 725/18.

²²⁰ V případě řízení uvedených v předchozí poznámce není individuální a rozumová vyspělost nezletilého rozhodující s ohledem na zákonem přiznanou plnou procesní způsobilost.

²²¹ Viz § 24 o.s.ř.

²²² Viz § 27 o.s.ř.

²²³ viz § 50b odst. 2 o.s.ř.

²²⁴ Viz § 50b odst. 4 písm. a) a e). V případě postupu soudu dle § 50b odst. 4 písm. e) o.s.ř. je však nutno, jak plyne z nálezů Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14, počítat s procesními důsledky takového doručení, byť není zákonem předepsáno jako nezbytné (např. z hlediska právní moci rozhodnutí, či splnění podmínek pro jednání dle § 115 o.s.ř.), neboť doručení písemnosti má obecně stejné právní následky, jaké má doručení účastníku samotnému v případech stanovených zákonem. Viz DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 345.

Vyžadují-li to však okolnosti případu (např. v případě sporů vyplývajících z pracovního poměru), může soud rozhodnout, že nezletilý účastník, který není plně svéprávný, musí být v řízení zastoupen svým zákonným zástupcem.²²⁵ Z dikce zákona vyplývá, že soud nemůže takto rozhodnout v případě nezletilého účastníka, který nabyl plné svéprávnosti, a tedy i procesní způsobilosti uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti.²²⁶ V případě rozhodnutí soudu dle § 23 o.s.ř. pak veškeré písemnosti soud doručuje nejen zákonnému zástupci dle § 50b odst. 1, ale také povinně nezletilému dle § 50b odst. 4 písm. b) o.s.ř.²²⁷ Případná absence doručení písemnosti nezletilému má fatální procesní důsledky, a to ve formě procesní vady (např. v případě nedoručení žaloby či předvolání k jednání), případně brání nabytí právní moci jednotlivých rozhodnutí, zejména rozhodnutí ve věci samé.²²⁸

Pokud však procesní způsobilost nezletilý účastník nemá, musí být zastoupen zákonným zástupcem dle § 22 o.s.ř. Jedná se o zastoupení účastníka na základě zákona bez nutnosti předchozího rozhodnutí soudu. Doručování písemností pak podléhá opět obecným pravidlům dle § 50b o.s.ř. uvedeným výše u procesně způsobilého nezletilého, který si zástupce zvolil, tedy primárně se písemnosti doručují pouze zástupci a nezletilému se doručují toliko v případě, že se má osobně dostavit k výslechu nebo jinému úkonu soudu, nebo má-li něco jiného v řízení osobně vykonat, nebo rozhodl-li tak soud. Ačkoliv se takový postup při doručování jeví jako praktický,²²⁹ oproti volbě zástupce u procesně způsobilého nezletilého účastníka v praxi přináší několik problémů. Při striktním dodržení právní úpravy se totiž nezletilý účastník o probíhajícím řízení nemusí vůbec dozvědět, a to ani v případě, že se jeho věk blíží zletilosti, neboť ustanovení § 22 o.s.ř. vychází z předpokladu, že zákonný zástupce bude řádně hájit zájmy nezletilého účastníka (k tomu však v praxi nezřídka nedochází²³⁰) a bude nezletilého o probíhajícím soudním sporu informovat.

²²⁵ Viz § 23 o.s.ř.

²²⁶ Vystane-li v průběhu řízení potřeba zastoupení u těchto osob, je nutno postupovat dle § 29 odst. 1 nebo odst. 3 o.s.ř.

²²⁷ Písemnost se doručuje rovněž účastníku, je-li účastník zastoupen zákonným zástupcem podle § 23 o.s.ř.

²²⁸ V praxi však postup dle ustanovení § 23 o.s.ř. není často realizován a doručování písemností také nezletilým účastníkům pak není často realizováno.

²²⁹ Zejména v případě účastníků mladších 15 let, kteří často nejen že nejsou schopni chápat smysl a účel soudního řízení a v rámci tohoto realizovat procesní práva a povinnosti, ale zároveň vzniká problém při prokázání totožnosti osoby účastníky při doručování písemností, neboť osoby mladší 15 let nejsou povinny občanský průkaz mít (viz § 2 odst. 3 zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů).

²³⁰ Jak bylo zmíněno výše, mezi nejčastější případy účasti nezletilých osob v soudním řízení sporném patří nezaplacené pokuty za jízdu bez platné jízdenky v městské hromadné dopravě. Pokud by však zákonný zástupce řádně hájil zájmy nezletilého, tak by ve většině případů k soudnímu projednání vůbec nedošlo (tedy vyjma krajních výchovných metod), neboť věřitelé vyzývají před podáním žaloby k zaplacení dlužné částky také zákonného zástupce, který byl nezletilým při přepravní kontrole uveden do záznamu o provedené přepravní kontrole.

Ačkoliv ustanovení § 100 odst. 3 o.s.ř. zakládá povinnost soudu zjišťovat názor nezletilého účastníka ve věci, je-li schopen formulovat své názory,²³¹ v praxi k jeho aplikaci v rámci sporného soudnictví prakticky vůbec nedochází. Předně soud nemá běžně k dispozici informace o schopnosti nezletilého formulovat své názory, a proto vychází nejčastěji pouze z věku dítěte a přitom lze snadno dovést závěr, že dítě není schopno relevantní názor formulovat, a to s ohledem na svůj věk a složitost sporného řízení. Zároveň je možné, byť ve výjimečných případech, názor dítěte zjistit prostřednictvím zákonného zástupce, přičemž soud nesprávně předpokládá, že zákonný zástupce názor dítěte zjistil a tento soudu sdělil v rámci svého vyjádření.²³² V praxi pak nezřídka dochází také k úplnému opomenutí aplikace § 100 odst. 3 o.s.ř., když toto je patrné např. z postupu, kdy je proti nezletilému vydán platební rozkaz. Z povahy věci je zřejmé, že pokud má soud aplikovat § 100 odst. 3 o.s.ř., pak nemůže platební rozkaz vůbec vydat.

Pokud si účastník řízení svého zástupce nezvolí (což v případě zákonných zástupců z povahy tohoto institutu není možné), nelze s jistotou dovést, že nezletilý účastník o probíhajícím řízení ví a nelze na něm rozumně požadovat, aby nesl i negativní dopady jednání či opomenutí zástupce.²³³ V této souvislosti je nutno zmínit, že pokud zákonný zástupce nezletilého účastníka nereaguje na výzvy soudu nebo je v rámci soudního sporu nečinný,²³⁴ neměl by soud tuto skutečnost přehlížet, a měl by postupem dle § 29 odst. 1 o.s.ř. ustanovit nezletilému účastníkovi opatrovníka z důvodu kolize zájmů.²³⁵ Zároveň je možné o ustanovení opatrovníka uvažovat už ze samotné povahy vzniklé situace. Připustil-li totiž zákonný zástupce, že nezletilé dítě je z důvodu dluhu z nezaplacené přepravy žalováno před soudem, je otázkou, zda by nezletilý účastník měl být tímto rodičem v rámci řízení zastoupen a zda není již ze samotné povahy věci dána kolize jejich zájmů. Takový rodič totiž porušuje své povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, neboť minimálně nepečuje o jmění dítěte s péčí řádného hospodáře.²³⁶

²³¹ Podobně viz také § 20 odst. 4 z.ř.s.

²³² A to i v případě, kdy se zákonný zástupce nevyjádřil, neboť z toho lze dovést, že ani nezletilý nemá, co by k věci uvedl.

²³³ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

²³⁴ Na případnou nečinnost zákonného zástupce je nutno nahlížet také pohledem procesní strategie, neboť v zájmu nezletilého může také být, aby zůstal procesně pasivní (např. vydal-li soud platební rozkaz a nárok je důvodný, je rozumnější vyčkat nabytí právní moci platebního rozkazu a teprve následně vzniklý dluh uhradit. Pokud totiž zákonný zástupce přistoupí k okamžité úhradě dluhu, dojde v důsledku zpětvzetí žaloby ze strany žalobce k navýšení nákladů řízení, které bude muset následně nezletilý uhradit.

²³⁵ Viz § 29 odst. 1 poslední věta o.s.ř., neboť tak stanoví zvláštní právní předpis, a to § 892 odst. 2 o.z.

²³⁶ Výjimku může představovat situace, kdy se jedná o nutnou výchovnou metodu poté, co se ostatní mírnější nástroje minuly účinkem.

Stejně tak s ohledem na rozšiřující se trend rozpadu rodin, vzniká problém v určení „relevantního“ zákonného zástupce, tedy zda je nutno doručit písemnost všem zákonným zástupcům, tedy oběma rodičům nezletilého, nebo postačuje doručení jen jednomu zákonnému zástupci, případně dle jakých kritérií má být tento zvolen a jakou relevanci má doručení či případné nedoručení písemnosti samotnému nezletilému, čemuž je věnována pozornost níže.

3.5 Doručování nezletilým účastníkům zastoupeným zákonným zástupcem

Jak bylo popsáno výše, zákonná právní úprava doručování písemností obsažené v o.s.ř. v případě nezletilých zastoupených zákonným zástupcem dle § 22 o.s.ř. nestanoví povinnost soudu doručovat písemnosti také nezletilému účastníkovi a ponechává toto pouze na případném rozhodnutí soudu dle § 50d odst. 4 písm. b) o.s.ř. V širších souvislostech, zejména v kontextu práva na přítomnost účastníka u projednání věci a práva vyjádřit se ke všem prováděným důkazům dle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, s ohledem na čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle něhož stát musí zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni a s přihlédnutím k čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte, jež stanoví, že se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, však doslovná aplikace o.s.ř. v případě doručení nezletilému bez procesní způsobilosti nemůže obstát,²³⁷ a to tím více, čím vyšší je věk nezletilého účastníka. Je totiž také nezbytné, z perspektivy ústavních práv nezletilých osob, jednoznačně zajistit, aby v rámci soudního řízení, jehož jsou účastníkem, byla dostatečně zajištěna ochrana jejich práv a zájmů.²³⁸ Tuto ochranu práv má zajišťovat primárně zákonný zástupce nezletilého za předpokladu, že zde není konflikt zájmů nebo je tento schopen či ochoten zájmy nezletilého řádně hájit. Ačkoliv konflikt zájmů nezletilého a zákonného zástupce lze v určitých případech ze strany soudu identifikovat,²³⁹ o dalších aspektech vztahu nezletilého účastníka a jeho zástupce zpravidla soud neví ničeho.²⁴⁰

²³⁷ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 19. února 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13, dle kterého je povinností soudu dítě do řízení zapojit, pokud to není v rozporu s jeho s jeho nejlepším zájmem, a umožnit nezletilému účastnit se jednání a k věci se vyjádřit. Dále také HUSSEINI, Faisal. Doručování rozhodnutí v civilním řízení i zastoupenému nezletilému. Soudní rozhledy, 2015, č. 2, s. 54 - 56.

²³⁸ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

²³⁹ Konflikt zájmů může vyplynout ze samotné povahy předmětu sporu.

²⁴⁰ V této souvislosti je nutno zmínit, že u některých sporů (např. nezaplacená pokuta za tzv. „černou“ jízdu) může konflikt zájmů nezletilého účastníka řízení a jeho zákonného zástupce vyplývat ze skutečnosti, že zákonný zástupce věc neřešil nebo řešil takovým způsobem, že došlo k projednání věci před soudem.

Je tak zřejmé, že zapojení nezletilého do probíhajícího soudního řízení od určité věkové hranice²⁴¹ je nezbytné, neboť komunikace ze strany soudu směrem toliko k zákonnému zástupci již není dostačující. Minimální věkovou hranici, od níž soud nemůže nezletilého účastníka „opomenout“, stanovil Ústavní soud, s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám posuzované kauzy, na šestnáct let, přičemž od této věkové hranice soud musí zasílat písemnosti také nezletilému účastníkovi řízení, aby tento mohl realizovat své právo participovat na řízení.²⁴² V případě procesně způsobilých nezletilých účastníků, u nichž soud přistoupil k zapojení zákonných zástupců postupem dle § 23 o.s.ř., povinnost doručit písemnost vyplývá výslovně z § 50d odst. 4 písm. b) o.s.ř. V případě procesně nezpůsobilých nezletilých účastníků, u nichž k zapojení zákonných zástupců dochází automaticky dle § 22 o.s.ř., doručování písemností výslovnou zákonnou úpravu nemá, a Ústavní soud tak dovozuje nutnost aplikace § 50b odst. 4 písm. e) o.s.ř. Dochází tak modifikaci tohoto ustanovení z možnosti soudu rozhodnout o zasílání písemností také zastoupenému účastníkovi na povinnost soudu zaslat písemnost procesně nezpůsobilému nezletilému účastníkovi, pokud tento dovršil šestnáct let věku.

I když se tato věková hranice jeví s přihlédnutím k celkové úpravě civilního procesu²⁴³ a institutu svéprávnosti²⁴⁴ jako optimální, s ohledem na její povahu (jedná se o hranici minimální), bude soud muset často komunikovat také s účastníky mladšími. Předně je nutno poukázat na situace, kdy nezletilý účastník bude s ohledem na svou individuální a volní vyspělost schopen participace na soudním řízení, ačkoliv mu tato nezakládá plnou procesní způsobilost. V praxi bude opět problém v informačním deficitu soudu, který bez příslušné participace nezletilého účastníka, zákonného zástupce či dalších informačních zdrojů,²⁴⁵ nebude možno překlenout. Ačkoliv tyto situace nebudou tak časté, nelze je s poukazem na jejich výjimečnost s ohledem na závažnost dopadů přehlížet. Další důvod pak představuje závažnost procesních dopadů případného opomenutí procesně nezpůsobilého nezletilého účastníka, a proto soudy budou, a často v praxi již komunikují s nezletilými účastníky staršími patnácti let.²⁴⁶ Tato nižší věková hranice praktického zapojení nezletilých je vyjma procesní opatrnosti

²⁴¹ S ohledem na výše uváděnou absenci informací o individuální rozumové a volní vyspělosti konkrétního nezletilého účastníka.

²⁴² Viz náleží Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

²⁴³ Viz výše zmíněné případy, kdy zákon přiznává nezletilému plnou procesní způsobilost, jež jsou všechny vázány na dosažení věku 16 let.

²⁴⁴ Zejména s ohledem na nabytí svéprávnosti přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství.

²⁴⁵ Za zmínku stojí případ velmi aktivní nezletilé osoby, která se angažuje ve veřejných a politických tématech takovým způsobem, že se dostala do zájmu médií.

²⁴⁶ V některých případech však dochází ke komunikaci i nezletilými účastníky mladšími patnácti let, když některé soudy podpůrně aplikují § 867 o.z. a komunikují s nezletilými staršími 12 let.

odůvodněna možností vůbec prokázat totožnost nezletilé osoby při doručování písemnosti a podpůrně také judikaturou.²⁴⁷

S ohledem na závěry uvedené výše, je tak zřejmé, za jakých okolností je třeba písemnost doručit také nezletilému účastníkovi, nicméně je potřeba se také věnovat otázce, zda je nutno písemnosti doručovat oběma zákonným zástupcům, pokud je nezletilý účastník má, nebo postačí jen doručení jednomu ze zákonných zástupců. Obecné soudy v rámci doručování písemností obecně vycházejí z předpokladu, že postačuje doručení písemnosti jen jednomu z rodičů nezletilého účastníka.²⁴⁸ V případě, že nezletilé dítě sdílí společnou domácnost s oběma rodiči, není doručení jen jednomu z rodičů nikterak problematické. Pokud však nezletilý účastník žije pouze s jedním rodičem, vyvstávají dvě otázky, zda tato skutečnost hraje při doručování písemností zásadní roli a pokud ano, jaká skutečnost je určujícím faktorem, tedy zda postačí společné bydliště nezletilého a jeho rodiče, či je vyžadována kvalitativně vyšší úroveň vztahu, tedy např. svěření nezletilého do péče jednoho z rodičů rozhodnutím soudu. S ohledem na požadavek zvláštní ochrany dětí a mladistvých je nutno přijmout závěr, že rozhodujícím doručením písemnosti (doručení, jež může způsobit účinky s doručením spojené) je doručení výhradně tomu ze zákonných zástupců, který se primárně stará o všechny záležitosti nezletilého účastníka, a tedy i o ochranu jeho práv. Takovým zákonným zástupcem bude primárně rodič, jemuž byl nezletilý účastník svěřen do péče.²⁴⁹ Pokud byl nezletilý účastník svěřen do střídavé nebo společné péče rodičů postačuje, stejně jako v případě sdílení společné domácnosti s oběma rodiči, doručení písemnosti kterémukoliv ze zákonných zástupců. Pokud však soud nemá k dispozici žádné informace o vztazích mezi nezletilým účastníkem a jeho zákonnými zástupci, je nutno zaměřit pozornost na údaje o trvalém pobytu nezletilého vyplývajících z evidence obyvatel, a pokud z těchto vyplývá, že nezletilý účastník má trvalý pobyt shodný toliko s jedním rodičem, lze předpokládat, že právě tento rodič se primárně stará o všechny záležitosti nezletilého účastníka řízení, a proto tomuto zákonnému zástupci je nutno doručovat písemnosti.²⁵⁰

²⁴⁷ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2006, sp. zn. 20 Cdo 2775/2004, z něhož plyne, že nezletilý ve věku 14 let procesní způsobilost nemá. Byť je samozřejmě rozdíl mezi procesní způsobilostí účastníka a jeho participací na řízení jak byla deklarována v nálezu Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

²⁴⁸ Viz nález Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

²⁴⁹ Viz § 907 odst. 1 o.z.

²⁵⁰ Viz nález Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14. Ačkoliv Ústavní soud hovoří o společném bydlišti nezletilého a jeho rodiče, je nutno vycházet z trvalého pobytu, neboť v evidenci obyvatel není bydliště evidováno. Blíže k rozdílnosti pojmu trvalý pobyt a bydliště účastníka viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. června 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004.

Účinky spojené s doručení písemnosti v případě procesně nezpůsobilého nezletilého účastníka tak může s ohledem na uvedené vyvolat toliko platné doručení „příslušnému“ zákonnému zástupci nezletilého účastníka a zároveň také nezletilému účastníku samotnému, pokud dovršil šestnáctý rok věku nebo z okolností vyplývá, že je tento účastník schopen realizovat své právo participovat na řízení, jehož je účastníkem.²⁵¹ Soud sice může doručit písemnost i druhému z rodičů, který s nezletilým nemá společný trvalý pobyt nebo kterému nezletilý nebyl svěřen do péče, avšak pro účinky spojené s doručení je rozhodující doručení zákonnému zástupci, jehož trvalý pobyt je shodný s trvalým pobytem nezletilého účastníka. Pokud by soud doručil písemnost pouze zákonnému zástupci, ačkoliv měl tuto doručit také nezletilému účastníkovi, nebo by ji na místo „příslušného“ zákonného zástupce doručil pouze druhému zákonnému zástupci nezletilého, nebyla by písemnost doručena, což má fatální dopady zejména při doručování rozhodnutí.²⁵² S ohledem na deklarovanou vazbu mezi platným doručení a společným bydlištěm zákonného zástupce s nezletilým však může nastat závažný praktický problém v případě, že dodatečně vyjde najevo, že nezletilý účastník nesdílí bydliště se zákonným zástupcem, s nímž má shodný trvalý pobyt dle výpisů z evidence obyvatel. Vzhledem k předpokladům, jež formuloval Ústavní soud, tedy že o všechny záležitosti nezletilého a tedy i ochranu jeho práv se primárně stará ten zákonný zástupce, s nímž nezletilý sdílí bydliště,²⁵³ je nutno učinit závěr o absenci doručení písemnosti v případě, že zákonný zástupce s nezletilým bydliště fakticky nesdílí.

3.6 Shrnutí a úvahy *de lege ferenda*

Až na výjimečné situace, kdy s ohledem na individuální a rozumovou vyspělost konkrétního nezletilého účastníka bude dána jeho plná procesní způsobilost, bude pravidlem závěr o absenci procesní způsobilosti nezletilých účastníků,²⁵⁴ kteří doposud nenabýli plné svéprávnosti, a bude nutné jejich zastoupení zákonným zástupcem. U nezletilých účastníků, kteří jsou schopni vykonávat své právo participace na řízení, je nutné zajistit jejich zapojení do řízení a doručovat písemnosti také těmto nezletilým účastníkům řízení, přičemž dovršil-li účastník věku šestnácti let, je jeho zapojení do soudního řízení ze strany soudu dle judikatury Ústavního soudu povinné. Z hlediska doručení písemnosti zákonnému zástupci za běžných

²⁵¹ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

²⁵² Bez platného doručení nemůže rozhodnutí ve věci samé nabýt právní moci oproti procesním rozhodnutím a procesním vadám řízení (např. v případě absence doručení předvolání k jednání), jež následná právní moc konečného rozhodnutí zhojí.

²⁵³ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

²⁵⁴ Ustanovení § 20 odst. 1 o.s.ř.

okolností postačí doručení písemnosti kterémukoliv ze zákonných zástupců. Pokud však nezletilý účastník sdílí společné bydliště toliko s jedním ze svých rodičů, je soud povinen doručovat písemnosti tomu ze zákonných rodičů, jemuž byl nezletilý svěřen do péče, a není-li soudu tato okolnost známa, tomu z rodičů, s nímž nezletilý sdílí bydliště.

V rámci analyzované právní úpravy se pak jednoznačně jeví vhodnou celková změna koncepce procesní způsobilosti nezletilých účastníků, a to upuštěním od procesní způsobilosti odvozené od omezené svéprávnosti účastníka řízení,²⁵⁵ a to zejména s ohledem na rozhodovací činnost soudů, která koncepci přímé úměry svéprávnosti a procesní způsobilosti prakticky nerespektuje.²⁵⁶ V rámci obecného pravidla by procesní způsobilost účastníka měla být vázána na jeho zletilost, tedy dosažení věku osmnácti let, přiznání svéprávnosti nebo uzavření manželství.²⁵⁷ Výjimku z obecného pravidla procesní způsobilosti by pak představovala procesní způsobilost stanovená zákonem,²⁵⁸ zvláštní konstrukce²⁵⁹ a situace, kdy soud na návrh nezletilého nebo jeho zákonného zástupce přiznává nezletilému plnou procesní způsobilost s ohledem na jeho individuální rozumovou a volní vyspělost.²⁶⁰ V případě řízení, v nichž zákonný zástupce nezletilého nevystupuje jako účastník a procesní způsobilost nezletilého byla založena na základě zákonné výjimky z obecné úpravy procesní způsobilosti bez rozhodnutí soudu, je pak nutno ponechat možnou aplikaci § 23 o.s.ř. za účelem zmírnění případných negativních dopadů do ústavních práv nezletilého.²⁶¹

²⁵⁵ V rámci navrhované koncepce by nepřicházela ani v úvahu procesní způsobilost odvozená od částečné svéprávnosti dle § 32 o.z.

²⁵⁶ Nutno doplnit, že nikoliv svévolně, nýbrž s přiléhavou a věcnou argumentací vycházející ze skutečnosti, že nelze bez dalšího předpokládat, že pokud má nezletilý účastník hmotněprávní způsobilost k danému jednání, má také plnou procesní způsobilost v řízení, jehož předmětem je dané jednání, neboť soudní řízení představuje komplexnější a složitější proces než samotné právní jednání. Viz nálezn Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14. Pro úplnost je nutno uvést, že ačkoliv popsání řešení je správné, nastolený výklad nerespektuje platnou právní úpravu a tuto přetváří proti koncepci zákona (viz výše popsání rozpor mezi judikaturou a právní naukou).

²⁵⁷ Ustanovení § 30 odst. 2 o.z. Přiznat svéprávnost lze nezletilému který mimo jiné dosáhl věku 16 let a je schopen sám si obstarat své záležitosti, a to rozhodnutím soudu dle § 37 o.z. Ve výjimečných případech může nezletilý uzavřít manželství dle § 672 o.z. s povolením soudu, pokud není plně svéprávný, dovršil šestnáct let věku, a jsou-li pro to důležité důvody.

²⁵⁸ Řízení o povolení uzavřít manželství (§ 368 odst. 2 z.ř.s.), předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí (§ 403 odst. 3 o.s.ř.), řízení ve věcech osvojení (§ 431 odst. 2 z.ř.s.), řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů (§ 481 odst. 2 z.ř.s.) a řízení o přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti a řízení o přivolení souhlasu a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti (§ 469 odst. 3 z.ř.s.)

²⁵⁹ Samostatné provozování obchodního závodu dle § 33 odst. 1 o.z. a oblast pracovně právních vztahů dle § 35 odst. 1 o.z. souvisejících se závazkem k výkonu závislé práce.

²⁶⁰ Ačkoliv nejsem zastáncem procesního formalismu, bylo by vhodné stanovit povinnost soudu rozhodnout usnesením, proti němuž by bylo odvolání přípustné s ohledem na závažnost procesních dopadů.

²⁶¹ Rozhodnutí soudu o procesní způsobilosti nezletilého totiž popírá hypotézu § 23 o.s.ř., neboť je-li nezletilý s ohledem na svou individuální rozumovou a volní vyspělost procesně způsobilý, okolnosti případu nevyžadují zastoupení nezletilého zákonným zástupcem.

Uvedené úvahy se tak v určitých aspektech odlišují od věcného záměru ČRS, který navrhuje, aby nezletilí, kteří nejsou plně svéprávní, neměli procesní způsobilost, byť by měli částečnou či omezenou svéprávnost a současně navrhuje, aby nezletilí měli právo na soudní slyšení, byť nemají procesní způsobilost.²⁶² Jde tak o koncepci mnohem jednodušší pro samotnou praxi, neboť zcela eliminuje procesní způsobilost stanovenou zákonem, zvláštní konstrukce i situace, kdy by nezletilý mohl procesní způsobilost mít s ohledem na individuální rozumovou a volní vyspělost. Zejména poslední rozdíl lze zmínit za problematický s ohledem na rozpor se závěry judikatury Ústavního soudu.

Ačkoliv by se změna procesní způsobilosti promítla také do doručování písemností, je nutno s ohledem na závěry prezentované Ústavním soudem provést další legislativní úpravy. První změnu představuje, s ohledem na právo nezletilého účastníka participovat na řízení, rozšíření § 50b odst. 4 písm. b) o povinnost doručit písemnost také nezletilému účastníkovi zastoupenému zákonným zástupcem dle § 22 o.s.ř., pokud dosáhl určité věkové hranice, nebo pokud je schopen zejména s ohledem na rozumovou a volní vyspělost²⁶³ realizovat své právo participovat na řízení. Rozhodujícím věkem, který by měl být stanoven jako podmínka pro zapojení nezletilého do řízení, by mělo být nejméně dovršení patnáctého roku věku, a to zejména s ohledem na praktické problémy při prokázání totožnosti účastníka při doručení písemností prostřednictvím doručující orgánu. S ohledem na výše uvedené rozhodnutí Ústavního soudu, jakož i věkovou hranici stanovenou pro zvláštní zákonem stanovené případy procesní způsobilosti, se však i věková hranice dovršení šestnácti let jeví jako vyhovující.

Další změnu pak představuje úprava doručení nezletilému účastníkovi, který byl svěřen do péče jen jednoho z rodičů, nebo který sdílí bydliště pouze s jedním z rodičů. V tomto smyslu se jeví vhodným doplnění § 50b odst. 1 o.s.ř. o úpravu, kdy má-li nezletilý více zákonných zástupců, s nimiž sdílí bydliště, nebo rozhodl-li soud o svěřením nezletilého do společné či střídavé péči obou zákonných zástupců, postačí doručení písemnosti kterémukoliv zákonnému zástupci, a nemá-li nezletilý bydliště shodné s oběma zákonnými zástupci je nutno písemnost doručit tomu zákonnému zástupci, kterému byl nezletilý svěřen do péče a není-li tato okolnost soudu známa zákonnému zástupci, s nímž má nezletilý společné bydliště; pro případ, že soudu není znám údaj o bydlišti nezletilého účastníka a jeho zákonných zástupců jsou rozhodující údaje o trvalém pobytu dle příslušné evidence obyvatel.

²⁶² Část 1 Všeobecná ustanovení, Díl 1 Procesní subjektivita a procesní způsobilost, s. 51

²⁶³ Jedná se o rozumovou a volní vyspělost účastníka, která nedosahuje intenzity potřebné pro procesní způsobilost, avšak dosahuje intenzity potřebné pro zapojení do řízení.

Pro úplnost je vhodné zmínit také aktuální legislativní snahu skupiny poslanců,²⁶⁴ která v rámci řešení dluhové problematiky nezletilých a následných exekucí navrhuje také změny § 23 o.s.ř. Podle tohoto návrhu má soud účastníku řízení, který není plně svéprávný,²⁶⁵ ustanovit opatrovníkem advokáta, pokud jím není účastník zastoupen. Výjimku by pak představovaly případy, kdy s ohledem na okolnosti případu se jeví zastoupení zákonným nebo jiným zástupcem jako plně dostačující k ochraně práv účastníka řízení. V případě, že se účastník stane plně svéprávným, nechá se zastoupit advokátem, případně jinou osobou, jejíž zastoupení se jeví jako nepochybně plně dostačující k ochraně práv účastníka, soud ustanovení opatrovníkem zruší. Vzhledem k tomu, že s tímto návrhem vyjádřila souhlas také vláda, přičemž své kritické poznámky z hlediska procesního práva směřovala k jiným částem návrhu,²⁶⁶ můžeme se reálně dočkat velmi zajímavého procesního zážitku. P. Coufalík tento návrh novely o.s.ř považuje za nezdařilý, motivovaný společenskou a na ni navazující politickou poptávkou, s čímž nelze než souhlasit a v podrobnostech na tohoto autora odkázat.²⁶⁷ Zároveň je však nutno přiznat, že povinným zastoupením advokátem by došlo k vyřešení kolize zájmů nezletilého účastníka řízení a jeho zákonného zástupce, která byla popsána výše, a jež plyne ze skutečnosti, že rodič připustil, aby na jeho dítě byla podána žaloba.

²⁶⁴ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 8. volební období, 2017- . Návrh poslanců Kateřiny Valachové, Patrika Nachera, Jana Bartoška a Lukáše Kolářika na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 456/0 [online]. Psp.cz, 5. dubna 2019 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=456&CT1=0>>.

²⁶⁵ Tedy nejen nezletilému účastníkovi, nýbrž i účastníku omezenému ve svéprávnosti.

²⁶⁶ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 8. volební období, 2017- . Stanovisko vlády k návrhu poslanců Kateřiny Valachové, Patrika Nachera, Jana Bartoška a Lukáše Kolářika na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 456/1 [online]. Psp.cz, 9. května 2019 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné z <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=456&CT1=1>>.

²⁶⁷ COUFALÍK, Petr. Postavení dětí a mladistvých v civilním sporném řízení. In LAVICKY, Petr, HOLAS, Jan, JANOVEC, Michal (eds.). Cofola 2019. Část XI. Zásady civilního procesu: Sborník z konference. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 7 – 27.

4 Doručování písemností osobě stíženě duševní poruchou

4.1 Úvod

Podobně jako v předchozí kapitole i osoby stíženě duševní poruchou jsou účastníky civilního sporného řízení a doručování písemností těmto osobám vykazuje taktéž určitá specifika. Ačkoliv osoby stíženě duševní poruchou mají svého opatrovníka, podpůrce či zástupce z řad členů domácnosti, otázka participace účastníků stížených duševní poruchou na řízení z pohledu realizace jejich práva na spravedlivý proces a práva být slyšen (a také samotného práva na participaci na řízení) v kontextu doručování písemností v praxi přináší celou řadu otázek a problémů, které jsou často v případě osob omezených ve svéprávnosti²⁶⁸ přehlíženy a řešeny nejjednodušší cestou spočívající v doručování písemností toliko ustanovenému opatrovníku.²⁶⁹ Závěr, že podobné zjednodušení není na místě a že celá problematika doručování písemností osobám stíženým duševní poruchou představuje mírně řečeno trochu složitější problém, je zcela jistě zřejmý každému na první pohled.²⁷⁰ V rámci soudního řízení sporného, jehož jsou účastny osoby stíženě duševní poruchou, je nutno v souladu s čl. 13 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením dbát zvláštní opatrnosti a těmto účastníkům poskytovat zvláštní ochranu tak, aby těmto osobám byl zajištěn rovnoprávný přístup ke spravedlnosti.²⁷¹ Stejně jako tomu bylo v případě nezletilých účastníků řízení i zde hraje zásadní roli otázka procesní způsobilosti duševní poruchou stíženého účastníka, jejíž posouzení se následně zásadním způsobem promítá do problematiky doručování písemností.

²⁶⁸ Ustanovení § 55 a násl. o.z.

²⁶⁹ Praktický příklad představuje osoba M.S., která je omezena ve svéprávnosti a doslova „zásobuje“ okresní soudy na území Moravy podáními (v řádů desítek ročně), v nichž označí příslušný soud, svoji osobu, nepřesně osobu žalovaného a povětšinou vulgárním způsobem vymezí předmět řízení (mezi slušné předměty řízení lze zařadit např. „Šikana míčem ve vosím úlu“ nebo „ŠIKANA“). Podání následně datuje a podepíše. Navíc je schopna totéž podání opatřit v deseti a více vyhotoveních různými daty sepsání. Na výzvy soudu dle § 43 odst. 1 o.s.ř. nikdy nereagovala, veškeré návrhy musely být odmítnuty. Po omezení ve svéprávnosti a ustanovení opatrovníka účastníkovi soud žádné písemnosti již nezasílá, neboť procesní úprava výslovně tuto povinnost nestanoví.

²⁷⁰ Zejména pokud čtenář alespoň trochu bedlivě četl předchozí kapitolu věnovanou doručování písemností osobám nezletilým.

²⁷¹ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 84.

4.2 Procesní způsobilost osoby omezené ve svéprávnosti

Procesní způsobilost²⁷² účastníka řízení, který je stížen duševní poruchou se odvíjí od jeho svéprávnosti, tedy je zde opět dána přímá úměra mezi svéprávností a procesní způsobilostí. V rámci právní úpravy účinné do 31. 12. 2013, jež koncepčně vycházela z omezení či zbavení způsobilosti osoby k právním úkonům ze strany soudu v případě existence duševní poruchy,²⁷³ nepředstavovala přímá úměra závažnější problém. Účastník, který byl způsobilosti k právním úkonům zbaven zcela, nebyl procesně způsobilý vůbec a účastník, který byl ve způsobilosti k právním úkonům omezen, byl procesně způsobilý v takovém rozsahu, v jakém nebyla jeho způsobilost k právním úkonům omezena. Účastník řízení, u něhož nebylo rozhodnuto o omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům, byl plně procesně způsobilý, i když byl stížen duševní poruchou, a to i v případě, že již bylo zahájeno řízení o jeho způsobilosti k právním úkonům.²⁷⁴

Současná úprava svéprávnosti se od omezení způsobilosti liší v několika rovinách. Předně již není možné osobu zbavit svéprávnosti²⁷⁵ a je přípustné toliko její svéprávnost omezit.²⁷⁶ Omezení svéprávnosti již nemá povahu opatření bez časového omezení, nýbrž je nutné omezit svéprávnost v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení, nebo jinak určenou dobu, nejdéle však na 5 let, přičemž uplynutím doby, není-li svéprávnost osoby přezkoumána, účinky omezení svéprávnosti zanikají.²⁷⁷ Nejvýznamnější posun pak představuje zavedení nových institutů, tzv. podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právě jednat, a akcent na užití opatrovníka dle § 465 o.z., to vše z důvodu pojetí omezení svéprávnosti jako poslední možnosti, pokud nepostačuje mírnější a méně omezující opatření,²⁷⁸ přičemž tyto instituty procesní úprava až na relativně bezvýznamné výjimky nereflektuje.

²⁷² Rozdíl mezi způsobilostí být účastníkem řízení (§ 19 o.s.ř.) a procesní způsobilostí (§20 odst. 1 o.s.ř.) popisuje předchozí kapitola věnovaná problematice doručování písemností nezletilým účastníkům řízení, proto v podrobnostech viz 3.2 Procesní způsobilost nezletilého účastníka, s. 47.

²⁷³ Ustanovení § 10 obč. zák.

²⁷⁴ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 1997, sp. zn. 2 Cdon 1541/97, dle kterého rozhodnutí o zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům má konstitutivní účinky, jež se vážou k právní moci rozhodnutí a nepůsobí zpětně. Obdobně také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. června 2001, sp. zn. 20 Cdo 1307/2000, dle kterého nelze učinit závěr, že účastník v řízení neměl procesní způsobilost a že řízení je stíženo vadou, pokud účastník nebyl zbaven nebo omezen ve způsobilosti k právním úkonům.

²⁷⁵ Ustanovení § 57 odst. 1 o.z.

²⁷⁶ Je pravdou, že judikatura připouští omezení ve svéprávnosti takovým způsobem, že osoba není svéprávná k žádnému právnímu jednání vyjma jednání v běžných záležitostech každodenního života, které se svým obsahem významně blíží původnímu zbavení způsobilosti k právním jednáním, nicméně se stále jedná o omezení svéprávnosti osoby. Blíže viz stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2017, sp. zn. Cpjn 23/2016.

²⁷⁷ Ustanovení § 59 o.z.

²⁷⁸ Ustanovení § 55 odst. 2 o.z.

V případě omezení svéprávnosti osoby stížené duševní poruchou v kontextu aktuální právní úpravy platí, že osoba, jež byla omezena ve svéprávnosti rozhodnutím soudu, není plně procesně způsobilá, přičemž její procesní způsobilost se odvíjí od rozsahu jejího omezení. Tedy účastník je procesně způsobilý v tom rozsahu, v jakém nebyl omezen ve svéprávnosti.²⁷⁹ Týká-li se předmět sporu oblasti, která není omezením svéprávnosti zasažena a v níž je účastník svéprávný, má účastník v řízení také procesní způsobilost,²⁸⁰ resp. se jeho procesní způsobilosti omezení ve svéprávnosti nijak nedotýká a účastník v řízení jedná a vystupuje samostatně, nepostupuje-li soud dle § 23 o.s.ř.²⁸¹ Naopak týká-li se předmět sporu oblasti, v níž účastník omezený ve svéprávnosti je, účastník procesní způsobilost nemá, a v souladu s ustanovením § 22 o.s.ř. za něj v řízení jedná opatrovník ustanovený v rámci řízení o omezení svéprávnosti,²⁸² kolizní opatrovník dle § 460 o.z., nebo opatrovník dle § 29 odst. 1 o.s.ř.²⁸³ Byl-li účastník omezen ve svéprávnosti až na běžné záležitosti každodenního života, není procesně způsobilý vůbec, neboť realizace práv účastníka řízení pod běžné záležitosti každodenního života nelze podřadit. Rozsah samotného omezení osoby vyplývá z rozhodnutí soudu, kterým byl účastník omezen ve svéprávnosti.²⁸⁴

Ačkoliv odborná literatura²⁸⁵ má procesní způsobilost osoby omezené ve svéprávnosti za jednoznačnou, je namístě tuto problematiku podrobit dalšímu pohledu. Jak totiž poukázala judikatura v oblasti posuzování procesní způsobilosti nezletilých,²⁸⁶ je rozdíl mezi povahou právního jednání a procesního úkonu a nelze bez dalšího předpokládat, že pokud účastník řízení stížený duševní poruchou má hmotněprávní způsobilost k danému jednání, má také plnou procesní způsobilost v řízení, jehož předmětem je dané jednání, neboť soudní řízení představuje komplexnější a složitější proces než samotné jednání.²⁸⁷ Tento pohled důsledně respektuje

²⁷⁹ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 85.

²⁸⁰ Nejedná se o plnou procesní způsobilost, neboť účastník z pohledu procesního práva nemůže být plně procesně způsobilý z důvodu jeho omezení ve svéprávnosti. Blíže viz předchozí poznámka.

²⁸¹ Vyžadují-li to okolnosti případu, může soud rozhodnout, že fyzická osoba, která není plně svéprávná, musí být v řízení zastoupena svým opatrovníkem, i když jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně.

²⁸² Ustanovení § 62 o.z.

²⁸³ Jedná se o případy, kdy osoba omezená ve svéprávnosti opatrovníka nemá, což by s ohledem na celkovou koncepci opatrovnictví mělo nastat v minimu případů (opatrovník je jmenován v rozhodnutí o omezení svéprávnosti dle § 62 o.z. a v případě úmrtí opatrovníka dochází k přenosu opatrovnictví na veřejného opatrovníka dle § 468 o.z. ve spojení s § 3033 odst. 2 o.z.), nebo častěji situace, kdy opatrovník není z objektivního důvodu schopen zatupovat (např. ze zdravotních důvodů).

²⁸⁴ Viz § 57 odst. 1 o.z.

²⁸⁵ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 85.

²⁸⁶ viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2006, sp. zn. 20 Cdo 2775/2004 nebo náleze Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

²⁸⁷ Je-li účastník omezen ve svéprávnosti tak, že není oprávněn činit právní jednání, jejichž hodnota převyšuje částku 1 500 Kč, a tento účastník je tedy z hlediska hmotného práva způsobilý uzavřít smlouvu o přepravě osob, z níž mimo jiné vyplývá povinnost zaplatit stanovené jízdné včetně případné přírážky k jízdnému, nebo je

základní premisu, že v rámci soudního řízení, jehož jsou účastny osoby stížené duševní poruchou, je nutno v souladu s čl. 13 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením dbát zvláštní opatrnosti a těmto účastníkům poskytovat zvláštní ochranu tak, aby jim byl zajištěn rovnoprávný přístup ke spravedlnosti. Přestože existuje určitý rozdíl mezi částečnou svéprávností v případě nezletilých účastníků a omezením svéprávnosti zletilé osoby, jedná se o obdobné instituty a je namístě v duchu rozhodovací praxe Ústavního soudu²⁸⁸ uzavřít, že v případě osob omezených ve svéprávnosti by měl být pravidlem závěr, že okolnosti případu vyžadují, aby účastník, který není plně svéprávný, byl v řízení zastoupen svým opatrovníkem, i když jde o věc, v níž by jinak účastník mohl jednat samostatně, přičemž opačný závěr by měl soud přijmout pouze v konkrétních zcela výjimečných situacích, při zohlednění konkrétní duševní poruchy účastníka řízení, resp. jeho individuální rozumové a volní schopnosti, neboť právě toto hledisko bude podstatné. Soud by tak zpravidla v případě účastníků omezených ve svéprávnosti v rozsahu, který nezasahuje do procesní způsobilosti účastníka, měl vydat usnesení dle § 23 o.s.ř., nebude-li s ohledem na konkrétní duševní poruchu účastníka řízení zřejmé,²⁸⁹ že tento postup není třeba.²⁹⁰

V případě nových institutů, tedy podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat, mezi které patří předběžné prohlášení,²⁹¹ nápomoc při rozhodování²⁹² a zastoupení členem domácnosti,²⁹³ jakož i v případě institutu opatrovníka dle § 465 o.z.,²⁹⁴ je však situace odlišná, neboť zde nedochází k omezení svéprávnosti osoby a rozhodnutím soudu tak není přesně určeno, v jakém rozsahu je svéprávnost osoby dotčena. V kombinaci se

způsobilý k uzavření smlouvy o zápůjčce (např. ve výši 1 000 Kč prostřednictvím internetu), nemůže soud bez dalšího dovodit jeho procesní způsobilost, jež se sice odvíjí od způsobilosti příslušné smlouvy uzavřít, ale nevyovídá o schopnosti účastníka samostatně v řízení jednat. Lze si totiž jen stěží představit, že osoba s popsaným omezením svéprávnosti bude bez problému hájit svá práva v rámci sporného řízení, uplatňovat příslušné námitky (např. promlčení, rozpor s dobrými mravy či ustanoveními na ochranu spotřebitelů apod.) a adekvátním způsobem reagovat na vývoj sporu. Většina osob omezených ve svéprávnosti, přičemž je až na výjimky jedno v jakém rozsahu, není schopna bez opatrovníka a jeho úsilí vůbec pochopit, že se má k jednání soudu dostavit.

²⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

²⁸⁹ Např. ze znaleckého posudku, který byl zpracován pro účely řízení o omezení svéprávnosti dle § 34 a násl. z.ř.s.

²⁹⁰ Ačkoliv se může na první pohled jevit, že tento závěr stírá rozdíl mezi zastoupením osoby omezené, která nemá procesní způsobilost dle § 20 o.s.ř. a zastoupením dle § 23 o.s.ř. u osoby, která svéprávnost i procesní způsobilost v daném řízení má, není tomu tak. Popsaný závěr pouze reflektuje zvláštní ochranu osob se zdravotním postižením v duchu mezinárodních závazků a jejich právo na spravedlivý proces. Zároveň oproti zastoupení osoby omezené ve svéprávnosti dle § 20 o.s.ř., které nastává automaticky je v případě § 23 o.s.ř. nutno posuzovat konkrétní situaci duševní poruchou stíženého účastníka řízení, přičemž uvedený závěr pouze dovozuje pravidlo, že důvody pro aplikaci § 23 o.s.ř. většinou budou dány.

²⁹¹ Viz § 38 až § 44 o.z.

²⁹² Viz § 45 až § 48 o.z.

²⁹³ Viz § 49 až § 54 o.z.

²⁹⁴ V případě ustanovení opatrovníka dle §465 o.z., tedy v situaci, kdy to vyžaduje ochrana zájmů člověka, se nejedná o podpůrné opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat, avšak s těmito instituty má společnou právě absenci omezení svéprávnosti osoby, které je opatrovník ustanoven.

skutečností, že procesní úprava tyto instituty až na drobné výjimky prakticky nereflektuje, vzniká jednoznačný problém určení procesní způsobilosti těchto osob.²⁹⁵ Na institut předběžného prohlášení²⁹⁶ pamatuje § 29a o.s.ř., podle kterého účastníkovi, který pořídil předběžné prohlášení v očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat, ustanoví soud opatrovníkem s jejím souhlasem osobu za opatrovníka označenou v předběžném prohlášení. S ohledem na znění uvedeného ustanovení lze dovodit, že nezbytnou podmínkou bude potřeba ustanovení opatrovníka, jež v průběhu řízení vyvstala, tedy že účastník řízení byl již stížen duševní poruchou a nemůže se tak nikoliv jen po přechodnou dobu účastnit řízení před soudem.²⁹⁷ Rozdíl spočívá pouze v tom, že účastník zákonem předepsaným způsobem formuloval přání, aby v případě nutnosti mu byla opatrovníkem ustanovena konkrétní osoba. Nápomoc při rozhodování, jako první faktická alternativa k omezení svéprávnosti, je procesně zohledněna pouze v § 116a o.s.ř., dle něhož má účastník stížený duševní poruchou během jednání právo na konzultace s osobou, která mu podle občanského zákoníku může napomáhat při rozhodování (podpůrce), přičemž součástí tohoto práva je pak bezesporu právo podpůrce být přítomen jednání soudu. Z povahy institutu nápomoci při rozhodování však vyplývá, že tento lze aplikovat toliko v případě duševních poruch s menšími dopady do rozhodování osoby, a nikoliv do svéprávnosti účastníka.²⁹⁸ Lze tak uzavřít, že uzavřená a soudem schválená dohoda o nápomoci nemá dopady do procesní způsobilosti účastníka řízení, a tento účastník, byť stížený duševní poruchou, je plně procesně způsobilý. S ohledem na výše zmíněnou zvýšenou ochranu osob stížených duševní poruchou v soudním řízení je však jednoznačně namístě opatrný přístup a v případě pochybností aplikace § 29 odst. 3 o.s.ř.²⁹⁹

V této souvislosti je však možno s ohledem na samotnou terminologii názvu tohoto institutu, o nápomoci při rozhodování uvažovat také jako o zvláštní formě vedlejší

²⁹⁵ Závažnost duševní poruchy a její faktické dopady do schopnosti účastníka samostatně jednat před soudem a hájit svá práva, můžou být v případě zastoupení členem domácnosti či opatrovníka dle § 465 o.z. stejné a dokonce i závažnější než v případě osoby omezené ve svéprávnosti, neboť rozdíl představuje skutečnost, zda osobě hrozila závažná újma a zda postačuje vzhledem k zájmům osoby mírnější a méně omezující opatření. Viz § 55 odst. 2.

²⁹⁶ Blíže k institutu předběžného opatření viz např. ČUHELOVÁ, Kateřina. Předběžné prohlášení podle § 38 NOZ. Rekodifikace & praxe, 2013, č. 8, s. 27 - 32.

²⁹⁷ § 29 odst. 3 o.s.ř.

²⁹⁸ Srov. znění § 45 o.z. – Potřebuje-li člověk nápomoc při rozhodování, protože mu v tom duševní porucha činí obtíže, třebaže nemusí být omezen ve svéprávnosti, může si s podpůrcem ujednat poskytování podpory. Zákon tak výslovně předpokládá svéprávnost podporovaného uzavřít smlouvu o nápomoci a dopady duševní poruchy toliko do sféry rozhodování. Blíže viz také FLANDEROVÁ, Martina, VOJTEK, Petr. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti. Soudní rozhledy, 2015, č. 10, s. 342 - 345.

²⁹⁹ S ohledem na absenci omezení svéprávnosti nepřipadá v úvahu aplikace § 23 o.s.ř., byť § 116a odst. 1 poslední věta (*Ustanovení § 23 tím není dotčeno.*) evokuje, že tento postup možný je. Lze jen usuzovat, že se jednalo o dílčí legislativní úpravu vycházející ze změny koncepce užití §23 o.s.ř., která však nebyla nakonec realizována. K aplikaci § 29 odst. 3 je nutno s ohledem na nižší úroveň závažnosti duševní poruchy přistoupit toliko se souhlasem účastníka řízení a souhlasem podpůrce, neboť se jeví vhodným, aby opatrovníkem byl právě podpůrce.

intervence,³⁰⁰ neboť u podpůrce nelze předem vyloučit právní zájem na výsledku sporu (např. v případě, kdy jsou podpůrce a podporovaný manželé). Tímto postupem získá podpůrce stejná práva a povinnosti jako účastník³⁰¹ a může tak hájit zájmy duševní poruchou stíženého účastníka, aniž by tomuto musel být ustanoven opatrovník a to bez jakýchkoliv vedlejších negativních dopadů do doručování písemností, jak budou popsány dále. Zároveň však každý účastník včetně účastníka vedlejšího jedná sám za sebe, a pokud si úkony vedlejšího účastníka a účastníka, kterého v řízení podporuje, odporují, posoudí je soud po uvážení všech okolností,³⁰² což nemusí nutně znamenat ku prospěchu duševní poruchou stíženého účastníka. Samostatné postavení vedlejšího účastníka a účastníka, kterého v řízení podporuje, má pak další důsledky, přičemž ten hlavní představují náklady řízení, jež je nutno vypořádat nejen ve vztahu mezi účastníky samotnými, ale také ve vztahu mezi vedlejším účastníkem a účastníkem, kterého v řízení nepodporuje.³⁰³ Z popsaných důvodů tak použití vedlejší intervence v případě nápomoci při rozhodování nebude v praxi časté.³⁰⁴

Institut zastoupení členem domácnosti³⁰⁵ nemá v procesní úpravě žádnou odezvu. Vzhledem k tomu, že se zastoupení členem domácnosti vztahuje na obvyklé záležitosti,³⁰⁶ jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného,³⁰⁷ přičemž účast v soudním řízení nelze považovat za obvyklou záležitost bez ohledu na poměry zastoupeného, není zástupce z řad členů domácnosti oprávněn účastníka zastupovat. Účastník řízení, který byl stížen duševní poruchou, má tak z pohledu procesního práva plnou procesní způsobilost, neboť nebyl ve způsobilosti omezen ani nemá žádného zástupce, bez ohledu na to, jak závažná je duševní porucha tohoto účastníka. V případě účastníků zastoupených z řad členů domácnosti tak lze nalézt asi největší paradox v rámci procesní způsobilosti osob stížených duševní poruchou. Jediným možným řešením této procesní situace je postup dle § 29 odst. 3, tedy ustanovení opatrovníka, přičemž intenzitu duševní poruchy účastníka soud zohlední v případné nutnosti

³⁰⁰ Vedlejší účastenství dle § 93 o.s.ř.

³⁰¹ Viz § 93 odst. 3 věta první o.s.ř.

³⁰² Viz § 93 odst. 3 věta druhá a třetí o.s.ř.

³⁰³ Vedlejší účastník tedy v případě neúspěchu duševní poruchou stíženého účastníka bude zavázán nahradit protistraně náklady řízení, které budou jeho vlastní povinností a to vedle účastníka, kterého v řízení podporuje.

³⁰⁴ O vedlejší intervenci lze potencionálně uvažovat i v případě zastoupení členem domácnosti, opatrovnictví osoby dle § 465 či omezení svéprávnosti (jež nedopadá do procesní způsobilosti účastníka), avšak se stejnými negativními důsledky.

³⁰⁵ Blíže k institutu zastoupení členem domácnosti viz např. SVOBODA, Karel. Zastoupení členem domácnosti dle § 49 NOZ a výkladové obtíže s tím spojené. *Rekodifikace & praxe*, 2013, č. 12, s. 27 - 31.

³⁰⁶ K výkladu pojmu obvyklá záležitost srov.

³⁰⁷ Viz § 52 odst. 1 o.z. Rovněž SVOBODA, Karel. Zastoupení členem domácnosti dle § 49 NOZ a výkladové obtíže s tím spojené. *Rekodifikace & praxe*, 2013, č. 12, s. 27 - 31.

souhlasu účastníka s ustanovením opatrovníka a jeho osobou.³⁰⁸ Ačkoliv s ohledem na absenci omezení ve svéprávnosti některé zdroje připouští zastoupení těchto účastníků na základě plné moci,³⁰⁹ lze s poukazem na dikci hmotněprávní úpravy³¹⁰ vážně pochybovat o přípustnosti sjednání smluvního zastoupení. V případě předložení plné moci, kterou udělila osoba stížená duševní poruchou, která má zástupce z řad členů domácnosti, by tak soud měl postupovat dle § 29 odst. 3 o.s.ř.

Ačkoliv opatrovník dle § 465 o.z.³¹¹ taktéž nenachází v procesní úpravě žádnou odezvu, v případě tohoto institutu je situace v praxi mnohem jednodušší.³¹² Do svéprávnosti osoby sice nebylo ze strany soudu nikterak zasaženo, ale jeho postavení jako účastníka řízení se odvíjí od oprávnění, které soud v rozhodnutí ustanovenému opatrovníku vymezil.³¹³ Není-li výjimečně opatrovník oprávněn jednat za opatrovance – účastníka v civilním soudním řízení, musí soud v řízení jednat přímo s účastníkem řízení. Nicméně již sama okolnost, že účastník má opatrovníka dle § 465 o.z., je důvodem pro postup soudu dle § 29 odst. 3 o.s.ř., neboť potřebuje-li z hlediska hmotného práva osoba opatrovníka pro hájení svých zájmů,³¹⁴ je více než pravděpodobné, že tato osoba není schopna sama jednat před soudem v rámci civilního sporného řízení z důvodu své duševní poruchy. Navíc případná absence oprávnění opatrovníka jednat za opatrovance v rámci civilního soudního řízení v praxi není často záměrná, nýbrž je výsledkem pouhého opomenutí. Soud tak bude v rámci řízení jednat s opatrovníkem, kterého si sám ustanovil. Na druhou stranu je-li opatrovník výslovně oprávněn jednat za opatrovance –

³⁰⁸ I v tomto případě nepřipadá aplikace § 23 o.s.ř. v úvahu, a více než vhodným se jeví, aby opatrovníkem byl zástupce z řad členů domácnosti.

³⁰⁹ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 86.

³¹⁰ § 49 odst. 1 o.z. výslovně uvádí jako podmínku ustanovení zástupce z řad členů domácnosti skutečnost, že duševní porucha brání zletilému samostatně právně jednat. § 581 věta druhá o.z. pak činí výslovně neplatným právní jednání osoby jednající v duševní poruše, která ji činí neschopnou právně jednat. Zároveň zde absentuje korekce neplatnosti právního jednání s ohledem na způsobenou újmu, jako tomu je v případě osob omezených ve svéprávnosti dle § 65 odst. 1 o.z. věta první.

³¹¹ Pro úplnost je třeba doplnit, že ačkoliv existuje možnost ustanovit opatrovníka dle § 469 o.z. osobě, jíž působí zdravotní stav při správě jmění nebo hájení jejich práv obtíže, přičemž ohledně jednání opatrovníka v rámci civilního soudního řízení platí totéž co v případě opatrovníka dle § 465, tento opatrovník není z hlediska této kapitoly relevantní, neboť tento typ opatrovnictví se vyznačuje absencí duševní poruchy opatrovance.

³¹² K institutu opatrovnictví dle § 465 o.z. blíže viz např. KOTRADY, Pavel. Opatrovnictví bez omezení ve svéprávnosti. Právní rozhledy, 2017, č. 6, s. 205 - 211.

³¹³ Prakticky v každém usnesení o ustanovení opatrovníka dle § 465 o.z. je uvedeno oprávnění opatrovníka jednat jménem opatrovance před správními orgány a soudy, neboť právě situace spojené s jednáním se správními orgány a soudy představují základní motivaci pro zahájení řízení o ustanovení opatrovníka dle § 465 o.z.

³¹⁴ Záměrně nejsou uvedeny hmotně právní zájmy, neboť tento institut opatrovníka byt' vyplývající z hmotněprávní úpravy ve většině případů má opatrovník význam také v procesním právu a také správním právu (jednání za opatrovance před orgány státní správy).

účastníka v rámci civilního soudního řízení, je soud povinen v řízení jednat s ustanoveným opatrovníkem.³¹⁵

Nové instituty včetně opatrovnictví dle § 465 o.z. tak poukazují na zásadní nedostatky procesní úpravy. Zatímco hmotné právo nečiní z hlediska dopadů žádný rozdíl mezi jednáním osoby omezené ve svéprávnosti³¹⁶ a osoby stížené duševní poruchou,³¹⁷ když oba případy stíhá sankcí absolutní neplatnosti právního jednání, procesní úprava váže otázku procesní způsobilosti na svéprávnost účastníka bez ohledu na závažnost jeho duševní poruchy, resp. jejich dopadů a v případě účastníků, do jejichž svéprávnosti nebylo soudním rozhodnutím zasaženo, ponechává pouhou možnost aplikace § 29 odst. 3 o.s.ř.

4.3 Zastoupení osoby stížené duševní poruchou a zákonná úprava doručování

Byl-li duševní poruchou stížený účastník civilního soudního řízení omezen ve svéprávnosti a předmět sporu spadá do oblasti, která není omezením svéprávnosti zasažena (jedná se o oblast, v níž je účastník svéprávný), má účastník v řízení také procesní způsobilost, resp. jeho procesní způsobilost není omezením svéprávnosti dotčena a doručování písemností se realizuje přímo účastníku řízení, i když má soudem v rámci rozhodnutí o omezení svéprávnosti ustanoveného opatrovníka. Účastník si však může zvolit zástupce, pokud mu to rozsah omezení svéprávnosti dovoluje, kterým může být i jeho opatrovník.³¹⁸ Doručování písemností pak podléhá obecným pravidlům dle § 50b o.s.ř., tedy primárně se písemnosti doručují pouze opatrovníku jako zástupci³¹⁹ a účastníku jen v případě, že se má osobně dostavit k výslechu nebo jinému úkonu soudu, nebo má-li něco jiného v řízení osobně vykonat, nebo rozhodl-li tak soud.³²⁰ V případě, že by procesně způsobilý byť duševní poruchou stížený účastník zástupce požadoval, aniž by však byl oprávněn z hlediska hmotného práva smlouvu o zastoupení uzavřít,³²¹ je namístě postup dle § 23 o.s.ř.

³¹⁵ Rozhodnutí o ustanovení opatrovníka dle §465 je rozhodnutím ve statusové věci účastníka a dle § 27 z.ř.s. je toto rozhodnutí závazné pro každého, tedy i pro soud.

³¹⁶ §581 věta první o.z.

³¹⁷ §581 věta druhá o.z.

³¹⁸ §27 o.s.ř.

³¹⁹ Viz § 50d odst. 2 o.s.ř.

³²⁰ Viz § 50d odst. 4 písm. a) a e). V případě postupu soudu dle §50b odst. 4 písm. e) o.s.ř. je však nutno, jak plyne z nálezu Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14, počítat s procesními důsledky takového doručení, byť není zákonem předepsáno jako nezbytné (např. z hlediska právní moci rozhodnutí, či splnění podmínek pro jednání dle § 115 o.s.ř.), neboť doručení písemnosti má obecně stejné právní následky, jaké má doručení účastníku samotnému v případech stanovených zákonem. Viz DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 345.

³²¹ Pokud nemá účastník řízení procesní způsobilost nebo rozhodl-li soud dle § 23 o.s.ř., může za něj udělit plnou moc zmocněnci či advokátu zákonný zástupce (včetně opatrovníka), případně opatrovník, který mu byl soudem

Vyžadují-li to však okolnosti případu, může soud rozhodnout, že účastník, který není plně svéprávný, musí být v řízení zastoupen opatrovníkem, ačkoliv se jedná o věc, v níž by jinak mohl jednat samostatně.³²² Pokud jde o okolnosti případu, s ohledem na argumentaci uvedenou výše, týkající se rozdílné povahy právního jednání a procesního úkonu, by měl být postup dle § 23 o.s.ř. postupem univerzálním, nebude-li s ohledem na konkrétní duševní poruchu účastníka řízení zřejmé, že tento postup není třeba. V případě rozhodnutí soudu dle § 23 o.s.ř. pak veškeré písemnosti soud doručuje nejen opatrovníku dle § 50b odst. 1 o.s.ř., ale také povinně účastníku řízení dle § 50b odst. 4 písm. b) o.s.ř.³²³ Případná absence doručení písemnosti účastníku má fatální procesní důsledky, a to ve formě procesní vady (např. v případě nedoručení žaloby či předvolání k jednání), případně brání nabytí právní moci jednotlivých rozhodnutí, zejména rozhodnutí ve věci samé.

Byl-li duševní poruchou stížený účastník civilního soudního řízení omezen ve svéprávnosti a předmět sporu spadá do oblasti omezením svéprávnosti zasažené, účastník řízení nemá procesní způsobilost a musí být zastoupen svým opatrovníkem dle § 22 o.s.ř. Jedná se o zákonné zastoupení bez nutnosti předchozího rozhodnutí soudu. Doručování písemností pak podléhá opět obecným pravidlům dle § 50b o.s.ř. uvedeným výše u procesně způsobilého účastníka stíženého duševní poruchou, který si zástupce zvolil, tedy primárně se písemnosti doručují pouze opatrovníku³²⁴ a účastníku jen v případě, že se má osobně dostavit k výslechu nebo jinému úkonu soudu, nebo má-li něco jiného v řízení osobně vykonat, nebo rozhodl-li tak soud. Ačkoliv se takový postup při doručování jeví jako praktický,³²⁵ oproti volbě zástupce u procesně způsobilého účastníka řízení může přinášet několik problémů. Při striktním dodržení právní úpravy se totiž duševní poruchou stížený účastník o probíhajícím řízení nemusí vůbec

ustanoven dle § 29 odst. 1, nebo 3. viz DOLEŽÍLEK, Jiří. In DRÁPAL: Občanský soudní..., s. 143. Pro úplnost je však nutno upozornit, že judikatura dovozuje, že udělení plné moci advokátu opatrovníkem osoby omezené ve svéprávnosti představuje úkon, který není běžnou záležitostí při správě majetku osoby omezené ve svéprávnosti a vyžaduje v režimu § 461 odst. 1 o.z. schválení soudem. Viz Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 7. ledna 2016, sp. zn. 8Co 2033/2015.

³²² Viz § 23 o.s.ř.

³²³ Písemnost se doručuje rovněž účastníku, je-li účastník zastoupen zákonným zástupcem podle § 23 o.s.ř. Je sice pravdou, že § 50b odst. 4 písm. b) o.s.ř. výslovně hovoří o povinnosti doručovat písemnosti také účastníku řízení v případě, že je tento zastoupen zákonným zástupcem dle § 23, a již nezmiňuje opatrovníka, s nímž počítá § 23 vedle zákonného zástupce, není důvod v případě osob zletilých, které jsou omezeny ve svéprávnosti volit jiný postup než v případě osob nezletilých, které nenabýly doposud svéprávnosti, když se jedná o oblasti, v nichž by bez rozhodnutí obě skupiny účastníků byly svéprávné. Navíc lze poukázat na skutečnost, že některá zákonná ustanovení chápou opatrovníka jako zákonného zástupce (viz např. § 459 o.z.).

³²⁴ Ačkoliv o.s.ř. výslovně neupravuje doručování pouze opatrovníku, plyne tento závěr z § 31 odst. 1 o.s.ř., dle kterého má ustanovený opatrovník nebo jiný zástupce stejné postavení jako zástupce na základě procesní plné moci. Srov. HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 253.

³²⁵ Zejména v případě účastníků stížených závažnou duševní poruchou, kteří často nejen že nejsou schopni chápat smysl a účel soudního řízení a v rámci tohoto realizovat procesní práva a povinnosti, ale zároveň mnohdy nejsou objektivně vůbec schopni se soudního řízení zúčastnit s ohledem na svůj zdravotní stav či vysoký věk.

dozvědět, a to ani v případě, že jeho duševní porucha není natolik závažná, neboť § 22 o.s.ř. vychází z předpokladu, že opatrovník bude řádně hájit zájmy osoby stížené duševní poruchou, k čemuž však v praxi občas nedochází,³²⁶ a bude účastníka o probíhajícím soudním sporu informovat. Pokud si účastník řízení svého zástupce v rámci řízení nezvolí, nelze s jistotou dovodit, že účastník o probíhajícím řízení ví a nelze na něm rozumně požadovat, aby nesl i negativní dopady jednání či opomenutí zástupce.³²⁷

S ohledem na časový limit omezení svéprávnosti osoby může nastat situace, že v průběhu sporného civilního řízení účastník nabude zpět plnou svéprávnost na základě § 59 o.z. Obecně však platí, že v případě změny okolností na straně osoby opatrovance vydá soud rozhodnutí, kterým opatrovanci svéprávnost navrátí, a k navrácení svéprávnosti postupem dle § 59 o.z. věta první za středníkem, soudy v praxi nepřístupují. Nabude-li tak účastník řízení v průběhu řízení svéprávnost na základě § 59 o.z., jedná se s největší pravděpodobností o důsledek opomenutí a soud by měl v takovém případě přistoupit k ustanovení opatrovníka dle § 29 odst. 3 o.s.ř., neboť postup dle § 23 o.s.ř. je vázán na omezení svéprávnosti, přičemž z hlediska doručování bude soud postupovat dle § 50b o.s.ř. a doručovat toliko ustanovenému opatrovníku. Pokud by soud postup dle § 29 odst. 3 o.s.ř. neaplikoval, je nutno doručovat přímo účastníku řízení.³²⁸

V případě nápomoci při rozhodování obecně účastník má procesní způsobilost, a tedy písemnosti jsou doručovány účastníku. Ačkoliv podpůrce disponuje určitými procesními právy,³²⁹ z hlediska doručování nápomoc při rozhodování žádný dopad nemá. S ohledem na nižší intenzitu resp. závažnost duševní poruchy v případě nápomoci při rozhodování, v praxi bude přicházet často v úvahu volba zástupce, kterým může být i podpůrce, a doručování

³²⁶ U veřejných opatrovníků je tato situace prakticky vyloučena, avšak u opatrovníků fyzických osob se nezdá stává, že tito opatrovníci nereagují na výzvy soudu a ani se nedostaví k nařízenému jednání.

³²⁷ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14. Ačkoliv se uvedené rozhodnutí týká osob nezletilých, a nikoliv osob stížených duševní poruchou, lze toto aplikovat i na osoby stížené duševní poruchou, neboť z pohledu východisek (ústavní práva účastníka, akcent na ochranu zájmů osob se zdravotním postižením) a důsledků uvedených v tomto rozhodnutí (povinnost doručovat také účastníku s ohledem na právo participace na řízení, které se účastníka dotýká) je možno tyto aplikovat i na rozebíranou problematiku. Příkladem může být řízení o vypořádání podílového spoluvlastnictví k nemovité věci, jehož se účastní osoba omezená ve svéprávnosti toliko a právě v oblasti nakládání s nemovitým majetkem. Takový účastník řízení nemá procesní způsobilost a je zastoupen opatrovníkem, kterému jsou také doručovány veškeré písemnosti, přičemž účastník může být sám schopen uvést skutečnosti zcela zásadní pro vypořádání podílového spoluvlastnictví (z pohledu užívání nemovité věci, péči o ni, historických souvislostí apod.).

³²⁸ Pokud je opětovné nabytí svéprávnosti účastníka důsledkem pochybení v rámci periodického přezkumu svéprávnosti účastníka, zatíží absence opatrovníka při doručování písemnosti přímo účastníku řízení zásadní procesní vadou. V této souvislosti nelze použít judikaturu vycházející z úpravy platné do 31. 12. 2013 (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. června 2001, sp. zn. 20 Cdo 1307/2000 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 1997, sp. zn. 2 Cdo 1541/97), neboť v době jejího přijetí časové omezení způsobilosti k právním úkonům neexistovalo a navíc zde máme konstitutivní rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti účastníka.

³²⁹ Přítomnost u jednání, konzultace s účastníkem, uplatnění námitek viz § 116a o.s.ř.

písemností pak podléhá obecným pravidlům dle § 50d o.s.ř., tedy primárně se písemnosti doručují pouze zástupci³³⁰ a účastníku jen v případě, že se má osobně dostavit k výslechu nebo jinému úkonu soudu, nebo má-li něco jiného v řízení osobně vykonat, nebo rozhodl-li tak soud.³³¹ V případě pochybností o schopnosti podporovaného řádně hájit své zájmy v rámci civilního soudního řízení je pak možno se souhlasem účastníka postupovat dle § 29 odst. 3 o.s.ř. V takovém případě se však písemnosti doručují dle § 50b o.s.ř. pouze ustanovenému opatrovníku.³³²

Při zastoupení členem domácnosti účastník obecně má procesní způsobilost, a tedy písemnosti by měly být doručovány přímo účastníku řízení, neboť zástupce z řad členů domácnosti z hlediska procesní úpravy nemá žádnou přímou relevanci,³³³ a tedy ani z hlediska doručování nemůže mít existence zástupce z řad členů domácnosti žádný dopad. S ohledem na vyšší závažnost duševní poruchy v případě použití tohoto institutu,³³⁴ v praxi nebude přicházet často v úvahu volba zástupce, ale bude ve většině případů nutno přistoupit k ustanovení opatrovníka dle § 29 odst. 3 o.s.ř., neboť duševní poruchou stížený účastník řízení není schopen účastnit se jednání, a to nikoliv ve smyslu své fyzické přítomnosti, nýbrž s ohledem na duševní poruchu, která mu brání samostatně právně jednat, a kvůli níž má zástupce z řad členů domácnosti dle § 49 o.z. V tomto případě se však písemnosti doručují dle § 50b o.s.ř. pouze ustanovenému opatrovníku.³³⁵

Má-li účastník řízení opatrovníka dle § 465 o.z., je z hlediska civilního procesu plně procesně způsobilý (není-li opatrovník dle rozhodnutí soudu oprávněn v rámci civilního soudního řízení jednat za opatrovance) a písemnosti se doručují přímo duševní poruchou stíženému účastníku řízení, a nikoliv ustanovenému opatrovníkovi. Jak bylo zmíněno výše, skutečnost, že má účastník opatrovníka dle § 465 o.z., má automaticky vést k postupu dle § 29 odst. 3 o.s.ř., soud bude jednat s ustanoveným opatrovníkem. Je-li opatrovník výslovně oprávněn jednat za opatrovance – účastníka v rámci civilního soudního řízení, je soud povinen v řízení jednat s ustanoveným opatrovníkem. V obou případech tak soud bude písemnosti doručovat dle § 50b o.s.ř. pouze ustanovenému opatrovníku, vyjma případů, že se má účastník

³³⁰ Viz § 50d odst. 2 o.s.ř.

³³¹ Viz § 50d odst. 4 písm. a) a e).

³³² Vyjma usnesení o ustanovení opatrovníka a v případě, že se má osobně dostavit k výslechu nebo jinému úkonu soudu, nebo má-li něco jiného v řízení osobně vykonat, nebo rozhodl-li tak soud.

³³³ Nepřímá relevance spočívá v nutnosti ustanovit opatrovníka dle § 29 odst. 3 o.s.ř.

³³⁴ V případě méně závažné duševní poruchy by postačoval institut nápomoci, který je svou povahou méně omezujícím prostředkem.

³³⁵ Vyjma usnesení o ustanovení opatrovníka a v případě, že se má osobně dostavit k výslechu nebo jinému úkonu soudu, nebo má-li něco jiného v řízení osobně vykonat, nebo rozhodl-li tak soud.

osobně dostavit k výslechu nebo jinému úkonu soudu, nebo má-li něco jiného v řízení osobně vykonat, usnesení o ustanovení opatrovníka nebo rozhodl-li tak soud.

V praxi se však vyskytují také případy, kdy v řízení vystupuje účastník stížený duševní poruchou, který omezen ve svéprávnosti nebyl a ani nebylo ze strany soudu přijato na jeho ochranu žádné opatření popsané výše. Tento účastník je plně procesně způsobilý a doručování písemností je pak realizováno přímo účastníku řízení nebo zástupci, kterého si tento účastník zvolil. Pokud však soud učiní zjištění týkající se duševní poruchy účastníka, která svou povahou tohoto omezuje při realizaci jeho procesních práv a povinností,³³⁶ je na místě, zejména v případě absence zástupce účastníka, postup dle § 29 odst. 3, přičemž tato skutečnost se následně promítne do doručování písemností toliko ustanovenému opatrovníku, a to až na výjimky, které byly popsány výše.

4.4 Doručování písemností účastníkům stíženým duševní poruchou

Je-li účastník procesně způsobilý a je doručováno jeho osobě, nebo si zvolil zástupce postupem dle § 27 o.s.ř., pokud to jeho svéprávnost či duševní porucha připouští, jsou práva duševní poruchou stíženého účastníka z hlediska realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen dostatečně zajištěna, neboť jsou písemnosti doručovány přímo samotnému účastníku nebo jeho zástupci, kterého si zvolil a lze tak předpokládat relevantní vazbu zajišťující nejen tok informací k účastníku, ale i realizaci popsaných práv včetně práva na participaci na řízení. Stejnou ochranu pak duševní poruchou stíženému účastníku zajišťuje aplikace § 23 o.s.ř., resp. s ní spojená povinnost doručovat písemnosti také účastníku řízení dle § 50b odst. 4 písm. b) o.s.ř.

Na druhou stranu z většiny popsaných procesních situací vyplývá, že v případě aplikace § 22 o.s.ř. (účastník omezený ve svéprávnosti s dopady do procesní způsobilosti, opatrovník dle § 465 o.z., který je oprávněn jednat za účastníka v rámci civilního soudního řízení) či v případě aplikace § 29 odst. 3 o.s.ř. (opatrovník v případě nápomoci při rozhodování nebo při zastoupení členem domácnosti a v případě účastníka, jehož opatrovník dle § 465 o.z. není oprávněn v rámci civilního soudního řízení za něj jednat, nebo opatrovník v případě osoby, u níž nebylo na její ochranu realizováno žádné opatření) povinnost doručovat písemnosti také účastníku až na zmíněné výjimky výslovně nevyplývá a je ponechána na případném rozhodnutí soudu dle § 50b odst. 4 písm. e) o.s.ř. Jak již bylo zmíněno výše, s ohledem na čl. 13 Úmluvy

³³⁶ Dopady duševní poruchy na účastníka představují zásadní kritérium pro další procesní postup soudu, neboť není v zájmu účastníka ani v souladu se zásadou hospodárnosti a rychlosti řízení ustanovit opatrovníka dle § 29 odst. 3 osobě, která sice byla stížena duševní poruchou, avšak tato nemá žádné nebo jen nepatrné dopady do realizace procesních práv a povinností účastníka řízení.

o právech osob se zdravotním postižením je nutno v rámci soudního řízení sporného, jehož jsou účastny osoby stížené duševních poruchou, dbát zvláštní opatrnosti a těmto účastníkům poskytovat zvláštní ochranu tak, aby těmto osobám byl zajištěn rovnoprávný přístup ke spravedlnosti.³³⁷ Ačkoliv uvedené instituty na jednu stranu zajišťují zvýšenou ochranu těchto účastníků prostřednictvím opatrovníka, z hlediska realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen je nutno zabývat se otázkou doručování písemností i samotným účastníkům řízení tak, aby tito účastníci mohli řádně svá práva v řízení realizovat. Z hlediska zmíněných práv duševní poruchou stíženého účastníka řízení je zřejmé, že koncepce eliminující doručení samotnému účastníku řízení nemůže, stejně jako v případě nezletilých účastníků, obstát a je nezbytné účastníky samotné do řízení zapojit v maximální možné míře, resp. je nezbytné těmto účastníkům poskytnout reálnou možnost pro jejich zapojení do řízení bez ohledu na to, zda této možnosti využijí či nikoliv.³³⁸

Nicméně jak tomu bylo i u osob nezletilých, které nenabýly plné svéprávnosti, není vhodné plošné zasílání všech písemností všem účastníkům řízení bez ohledu na rozsah, v jakém jsou duševní poruchou zasaženi.³³⁹ V duchu judikatury Ústavního soudu³⁴⁰ je pak nutné, aby soud v rámci civilního soudního řízení doručoval písemnosti také postupem dle § 50b odst. 4 písm. e) o.s.ř. vyjma případů, kdy bude soudu zřejmé, že účastník není schopen chápat smysl a účel řízení či v rámci řízení svá procesní práva jakkoliv realizovat,³⁴¹ nebo bude dán jiný závažný důvod.³⁴² Posouzení popsaných schopností zletilého účastníka řízení, tedy jeho rozumové a volní vyspělosti, v rámci procesního práva vyžaduje odborné znalosti, a proto je nezbytně třeba vycházet z odborného vyjádření nebo znaleckého posudku.³⁴³ V praxi se však s ohledem na hospodárnost a rychlost řízení často vychází také z adekvátních lékařských zpráv,³⁴⁴ přičemž takový postup je sice efektivní, nicméně mírně řečeno právně sporný.³⁴⁵

³³⁷ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 84.

³³⁸ Lze totiž předpokládat, že většina duševní poruchou stížených účastníků, nebude mít zájem se do řízení jakýmkoliv způsobem zapojit. Tato skutečnost však nemůže mít právní relevanci, neboť by došlo k upření práv účastníka řízení.

³³⁹ S ohledem na zásadu hospodárnosti řízení a také s ohledem na možné negativní dopady, které může doručování písemností na účastníka řízení mít.

³⁴⁰ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14.

³⁴¹ Zejména případy účastníků, kteří byli omezeni ve svéprávnosti tak, že jsou oprávněni samostatně právně jednat pouze v běžných záležitostech každodenního života, účastníci stížení těžkým organickým psychosyndromem, osoby neorientované časem a prostorem.

³⁴² Např. vysoká pravděpodobnost závažné stresové reakce na doručovanou písemnost.

³⁴³ Viz § 127 o.s.ř.

³⁴⁴ Např. zpráva odborného lékaře z oboru psychiatrie, jež popíše dopady duševní poruchy účastníka do civilního soudního řízení např. z pohledu jeho schopnosti chápat smysl a účel soudního řízení, jeho schopnosti uplatňování vlastních práv, schopnosti projevu vůle.

³⁴⁵ Právní moc usnesení o ustanovení opatrovníka resp. právní moc rozhodnutí ve věci samé však zhojí nejen tento procesní nedostatek.

4.5 Shrnutí a návrhy *de lege ferenda*

Lze shrnout, že účastníci řízení stížení duševní poruchou mají jako osoby, kterým zdravotní stav znemožňuje v soudním řízení řádně hájit svá práva, nárok na zajištění ochrany svých práv účastníka řízení, jež lze realizovat prostřednictvím opatrovníka, který bude v rámci soudního řízení hájit jejich zájmy. Proto v situacích, kdy účastníku byl opatrovník příslušným soudem k hájení práv ustanoven a z hlediska procesní úpravy je zapojení opatrovníka možná,³⁴⁶ musí soud v řízení jednat s opatrovníkem a v situacích, kdy duševní poruchou stížený účastník opatrovníka nemá,³⁴⁷ nebo jeho zapojení do civilního řízení není možné,³⁴⁸ účastníku opatrovníka ustanovit nebo rozhodnout o nutném zastoupení opatrovníkem, ledaže je zřejmé, že duševní porucha účastníka nemá žádné dopady do realizace jeho procesních práv a povinností. Akcent na vyšší míru ochrany duševní poruchou stíženého účastníka řízení však nesmí vést k omezení uplatnění jeho práv zaručených Listinou základních práv a svobod nebo Úmluvou o ochraně práv osob se zdravotním postižením, zejména práva na spravedlivý proces a práva být slyšen, a je proto nutné zajistit řádné zapojení účastníků do řízení, zejména prostřednictvím doručování písemností, ledaže duševní porucha zapojení účastníků vylučuje a je tedy nutno v maximální možné míře těmto účastníkům písemnosti doručovat i v případech, kdy to zákon výslovně nestaví postupem dle § 50b odst. 4 písm. e) o.s.ř.

Z hlediska návrhů *de lege ferenda* je zcela jednoznačně nutno dát do souladu úpravu procesní způsobilosti účastníka řízení s hmotněprávní úpravou, resp. zajistit reflexi hmotněprávních institutů (zejména nápomoc při rozhodování, zastoupení členem domácnosti a ustanovení opatrovníka dle § 465 o.z. a případně opatrovníka osobě, jíž zdravotní stav činí obtíže při hájení práv a ochraně zájmů dle § 469 o.z.³⁴⁹) v procesním právu.

Předně je možno, jako u nezletilých účastníků řízení, kteří nejsou plně svéprávní, uvažovat o možnosti, že duševní poruchou stížení účastníci, nemají plnou procesní způsobilost. Tento návrh totiž vychází z výše popsaných rozdílů mezi povahou hmotněprávního jednání a procesního úkonu, a také faktu, že u všech uvedených skupin účastníků bylo v rámci zvláštního soudního řízení prokázáno, že účastník trpí duševní poruchou, která mu činí obtíže při právním jednání. Zároveň tento návrh respektuje praktické poznatky, neboť účastníci stížení duševní poruchou ve většině případů nejsou schopni chápat smysl a účel civilního řízení nebo

³⁴⁶ Opatrovník osoby omezené ve svéprávnosti, opatrovník dle § 465 o.z., kolizní opatrovník.

³⁴⁷ Účastník, jenž uzavřel smlouvu o nápomoci, je zastoupen členem domácnosti nebo účastník stížený duševní poruchou, aniž bylo ze strany soudu přijato na jeho ochranu některé z opatření popsaných výše.

³⁴⁸ Omezení svéprávnosti nebo usnesení o ustanovení opatrovníka nemá dopady do procesní způsobilosti účastníka řízení.

³⁴⁹ Ačkoliv tento typ opatrovnictví není vázán na duševní poruchu opatrovance, jeho procesní reflexe je více než vhodná.

realizovat procesní práva a plnit procesní povinnosti. Osoba omezená ve svéprávnosti bez ohledu na rozsah omezení, osoba, u níž soud schválil dohodu o nápomoci, nebo zastoupení členem domácnosti, nebo ustanovil-li soud osobě opatrovníka dle § 465 o.z. z důvodu duševní poruchy, by tak procesně způsobilá nebyla, a v řízení by tuto zastupoval ustanovený opatrovník.³⁵⁰ K podáním účastníka by však i v tomto případě musel soud přihlížet, ledaže duševní porucha účastníka řízení jeho participaci na řízení vylučuje.³⁵¹ S ohledem na celkovou koncepci omezení svéprávnosti a podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat, jež vychází z pravidla, že rozsah omezení osoby má být pokud možno co nejmenší, by bylo nutno stanovit možnost soudu na návrh přiznat procesní způsobilost v plném rozsahu s ohledem na individuální rozumové a volní schopnosti daného účastníka. Z hlediska realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen by bylo nutno výslovně stanovit povinnost doručovat veškeré písemnosti také účastníku řízení, ledaže účastník není schopen chápat smysl a účel řízení či v rámci řízení svá procesní práva nebo povinnosti jakkoliv realizovat, nebo bude dán jiný závažný důvod.

Stejně jako u nezletilých účastníků řízení, se uvedené úvahy v určitých aspektech odlišují od věcného záměru ČŘS, který navrhuje procesní způsobilost přiznat fyzickým osobám, které jsou podle občanského zákoníku způsobilé právně jednat ve všech záležitostech samostatně, a současně navrhuje, aby účastníci řízení měli právo na soudní slyšení, byť nemají procesní způsobilost.³⁵² Jde tak o koncepci mnohem jednodušší pro samotnou praxi, neboť zcela opouští kritérium svéprávnosti a dopadá také na všechny případy omezení svéprávnosti bez ohledu na rozsah omezení, zastoupení členem domácnosti, opatrovnictví dle § 465 o.z. Na druhou stranu nedopadá na nápomoc při rozhodování, kdy účastník je i nadále plně procesně svéprávný a také neposkytuje možnost procesní způsobilost účastníku přiznat s ohledem s ohledem na individuální rozumové a volní schopnosti daného účastníka, což může představovat problém.

Další možností je ponechání stávající koncepce s určitými procesními úpravami. Vzhledem k tomu, že stávající koncepce umožňuje ustanovit každému procesně způsobilému a duševní poruchou stíženému účastníku řízení opatrovníka dle § 29 odst. 3 o.s.ř., lze jít cestou minimálních zásahů, která by spočívala ve výslovném rozšíření povinnosti doručit písemnost také účastníku řízení, který je zastoupen opatrovníkem dle § 23 o.s.ř., tedy úpravou § 50b odst.

³⁵⁰ V případě nápomoci a zastoupení členem domácnosti ustanovený dle § 29 odst. 3 o.s.ř.

³⁵¹ V případě rozporů podání či návrhů účastníka a jeho opatrovníka by soud vycházel z toho, jež je pro účastníka příznivější.

³⁵² Část 1 Všeobecná ustanovení, Díl 1 Procesní subjektivita a procesní způsobilost, s. 51

4 písm. b) o.s.ř., a stanovit povinnost doručovat písemnosti účastníku řízení také v případě, že byl účastníku ustanoven opatrovník z důvodu duševní poruchy. V obou situacích je však vhodné ponechat výjimku z obecného pravidla pro případ, že účastník není schopen chápat smysl a účel řízení či v rámci řízení svá procesní práva nebo povinnosti jakkoliv realizovat, nebo bude dán jiný závažný důvod. Tento přístup však řeší pouze otázku doručování písemností a neřeší další problémy, související zejména s otázkou procesní způsobilosti účastníka řízení.

Možnou variantu, byť opět částečnou, představuje rozšíření aplikace § 23 o.s.ř. také na případy nápomoci a zastoupení členem domácnosti, jak ostatně předpokládá § 116 odst. 1 věta druhá o.s.ř.³⁵³ Tímto by zároveň byl vyřešen problém doručování písemností účastníku řízení, neboť by povinnost doručovat písemnosti samotnému účastníku řízení vyplývala explicitně z § 50b odst. 4 písm. b) o.s.ř. I v tomto případě se však jeví vhodnou zavedení výjimky z obecného pravidla doručování písemností pro případ, že účastník není schopen chápat smysl a účel řízení či v rámci řízení svá procesní práva nebo povinnosti jakkoliv realizovat, nebo bude dán jiný závažný důvod.

353 Další, leč ne zcela vhodnou, variantu úpravy § 23 o.s.ř. představuje návrh novely uvedený na konci kapitoly 3.6 Shrnutí a úvahy *de lege ferenda*. Doručování písemností nezletilému účastníku, na kterou v podrobnostech odkazují.

5 Adresa pro doručování

5.1 Úvod

Adresa pro doručování,³⁵⁴ jak bylo ostatně zmíněno nejen v úvodní kapitole této práce, představuje naprosto zásadní a elementární prvek při doručování písemností účastníku řízení v rámci sporného řízení, neboť jen s adresou pro doručování o.s.ř. spojuje skutečnosti významné pro doručení písemnosti.³⁵⁵ Adresou pro doručování se tak v občanském soudním řízení rozumí adresa, na niž soud odesílá písemnosti, na niž se písemnosti adresátu doručují nebo na niž se činí pokus o jejich odevzdání příjemci, a na které nastává doručení písemnosti, i když si ji adresát nepřevzal.³⁵⁶ Ačkoliv právo na spravedlivý proces a právo být slyšen jednoznačně odůvodňuje preferenci volby adresy pro doručování písemností ze strany samotného účastníka řízení, na niž je doručování ve sporném řízení postaveno,³⁵⁷ je nepochybné, že volba adresy pro doručování musí mít určité mantinely, aby zároveň nedocházelo ke zneužití práva, jež může v důsledku vést ke kolizi s právem na spravedlivý proces.³⁵⁸ Tyto limity, resp. požadavky na adresu pro doručování, lze pak rozdělit na obecné předpoklady volby adresy, náležitosti samotné adresy a formu sdělení adresy resp. obsahové náležitosti sdělení adresy pro doručování.

Jen pro úplnost je nutno dodat, že tato kapitola se nadále zaměřuje na problematiku adresy pro doručování prostřednictvím doručujícího orgánu, případně účastníka řízení, nebo jeho zástupce, nebude-li dále uvedeno jinak.

5.2 Obecné předpoklady volby adresy pro doručování

Základním požadavkem při volbě adresy pro účely doručování je skutečnost, že volbu nevyklučuje zákon,³⁵⁹ přičemž se jedná o jednu ze dvou výjimek z obecného pravidla. Zákaz volby adresy pro doručování ze strany účastníka konstruuje zákon v případě, že má účastník zřízení datovou schránku, resp. je možné doručit písemnost prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky.³⁶⁰ Pokud by účastník řízení, jež má zpřístupněnu datovou schránku,

³⁵⁴ Termín adresa pro doručování zavedla do o.s.ř. novela provedená zákonem 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

³⁵⁵ Např. náhradní doručení písemnosti v případě, že tato není adresátu fakticky doručena. Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 1. října 2015, sp. zn. IV ÚS 883/15.

³⁵⁶ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2016, sp. zn. 26 Cdo 1772/2016.

³⁵⁷ § 46a odst. 2 o.s.ř.

³⁵⁸ Např. tím, že účastník bude volbou adresy pro doručování vytvářet překážky dalšího postupu soudu a tím prodlužovat délku řízení, v důsledku čehož dochází k ohrožení práva na spravedlivý proces protistrany.

³⁵⁹ Srov. § 46a odst. 2 o.s.ř.

³⁶⁰ Srov. § 45 odst. 2 o.s.ř. a § 17 odst. 1 věta druhá a třetí zákona o elektronických úkonech, dle kterého umožňuje-li to povaha dokumentu a má-li fyzická osoba, podnikající fyzická osoba nebo právnická osoba zpřístupněnu svou

požádal soud o doručování písemností na určitou adresu místa prostřednictvím doručujícího orgánu, a nikoliv prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky, soud by jeho žádost neměl reflektovat a písemnosti má dále zasílat do datové schránky adresáta.³⁶¹ O této skutečnosti by však soud měl dle mého názoru účastníka písemně informovat.³⁶² Jako o výjimce z tohoto pravidla lze uvažovat u právnických osob v případě, že spolu se žádostí o zaslání písemností na určitou adresu prostřednictvím doručujícího orgánu prokáží, že nemají osobu oprávněnou nebo pověřenou k přístupu do datové schránky a že tento stav nezavinily.^{363, 364}

Druhou výjimku z obecného pravidla představuje situace, kdy volba adresy pro doručování je v rozporu s účelem doručení. Volba adresy pro doručování je totiž možná pouze v případě, že to nevyklučuje povaha věci, zejména může-li to přispět k urychlení řízení.³⁶⁵ Nelze tak zvolit adresu místa, na které by bylo možno doručovat se zjevnými obtížemi, nebo by dokonce nebylo možno na toto místo doručit písemnost vůbec.³⁶⁶ Jak uvádí odborná literatura, stane-li se nemožnost doručení či nevhodnost zvoleného místa pro doručování zjevnou teprve dodatečně, měl by soud adresáta vyzvat, aby soudu sdělil jiné místo pro doručování písemností s poučením, že pokud tak neučiní, bude účastníku doručováno výlučně na adresu pro doručování dle § 46b o.s.ř.³⁶⁷

datovou schránku, orgán veřejné moci doručuje dokument této osobě prostřednictvím datové schránky, pokud se nedoručuje veřejnou vyhláškou nebo na místě. Doručuje-li se způsobem podle zákona o elektronických úkonech, ustanovení jiných právních předpisů upravujících způsob doručení se nepoužijí.

³⁶¹ Srov. DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 298 – 299, dle kterého je-li možné adresátu doručovat prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky, nesmí soud nařídit doručení písemnosti prostřednictvím doručujícího orgánu.

³⁶² Tímto postupem totiž soud předejde dalším komplikacím a zároveň nedojde k ohrožení práv (mimo jiné práva na spravedlivý proces) samotného adresáta. Vzniká však otázka, na jakou adresu má soud účastníku zaslat sdělení, že k jeho žádosti o doručování písemnosti na adresu konkrétního místa prostřednictvím doručujícího orgánu nepřihlíží. V daném případě je však s ohledem na dikci ustanovení § 45 odst. 2 o.s.ř. jediným relevantním způsobem doručení písemnosti její doručení do datové schránky. Případné doručení informace také na adresu místa prostřednictvím doručujícího orgánu je nadbytečné a bez jakýchkoliv procesních účinků.

³⁶³ Srov. stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2017, sp. zn. PlsN 1/2015, dle kterého prokáže-li právnická osoba, že v době doručování písemností neměla osobu oprávněnou nebo pověřenou k přístupu do své datové schránky a že tento stav nezavinila, nenastanou účinky doručení.

³⁶⁴ Je vhodné dodat, že datová schránka ve vztahu k volbě adresy pro doručování písemností může vytvářet i další problémy (zejména např. v souvislosti s žádostí o zaslání písemností do datové schránky jiné osoby než účastníka řízení), o nichž je z důvodu širšího kontextu pojednáno v kapitole „Některé další problémy datových schránek“.

³⁶⁵ Viz § 46a odst. 2 o.s.ř.

³⁶⁶ Např. Kostel. sv. Linhart v zaniklé obci Mušov, který je dnes součástí obce Pasohlávky a jenž se nachází na ostrově uprostřed Věstonické nádrže (též Vodní nádrž Nové Mlýny II nebo Střední nádrž). Tento ostrov není spojen s pevninou mostem ani pravidelnou lodní dopravou a není běžně přístupný. Adresa tohoto místa je Kostel sv. Linhart – Mušov – 691 22 Pasohlávky.

³⁶⁷ Viz. HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 237, 238. Tento postup lze bez problémů aplikovat v případě, že je doručování spojeno pouze s obtížemi (tedy např. trvá dlouho), avšak nikoliv v případě, že doručení na uvedenou adresu není vůbec možné. V případě nemožnosti doručení písemnosti, která existovala již v okamžiku volby adresy, ačkoliv vyšla najevo až později, postupuje soud dle mého názoru, jako by k volbě adresy ze strany účastníka řízení vůbec nedošlo a doručuje písemnosti na adresu dle § 46b o.s.ř., přičemž je nutné o této skutečnosti

5.3 Náležitosti adresy pro doručování

Z hlediska samotné adresy se musí jednat o adresu určitého místa, které se nachází na území České republiky.³⁶⁸ Z uvedeného tedy plyne, že se musí primárně jednat o existující místo, a nelze tak jako adresu pro doručování určit adresu fiktivní (např. z knihy či filmu), byť by tato byla všeobecně známa a dokonce spojena se skutečným místem.³⁶⁹ Toto místo se pak musí nacházet v rámci území České republiky, tedy volba vylučuje veškeré adresy, jež se nachází v zahraničí.³⁷⁰

Pokud jde o údaje týkající se samotné adresy, tyto se standardně uvádějí v rozsahu název ulice, náměstí apod., pokud se v daném místě užívají, číslo domu, případně i číslo bytu, název obce a její části, pokud není součástí údaje o názvu adresní pošty a poštovní směrovací číslo, případně lze uvažovat o údajích „poste restante“³⁷¹ a poštovním směrovacím číslem.³⁷² Uvedené údaje jsou nezbytné pro doručení zásilky adresátu, avšak notnou část údajů je možno dohledat v elektronických systémech či aplikacích.³⁷³ Proto účastník řízení nemusí při volbě adresy uvést všechny uvedené údaje, přičemž pro jednoznačnou identifikaci adresy standardně postačí číslo domu a název obce a v případě obcí, jejichž území je tvořeno více katastrálními územími také název ulice či náměstí apod., nebo části obce.³⁷⁴

V souvislosti s vývojem moderních technologií a jejich užíváním pak lze uvažovat také o označení adresy formou souřadnic.³⁷⁵ Takové označení místa však musí na straně jedné umožňovat jednoznačnou identifikaci tohoto místa, resp. adresy v rámci České republiky, tak

účastníka řízení informovat. Pokud však nemožnost doručení písemnosti na zvolenou adresu nastala dodatečně, není možno postupovat dle předchozí věty. Soud bude nucen postupovat způsobem popsáním v citované literatuře, přičemž s přihlédnutím k příčině nemožnosti doručení a s ohledem na realizaci práva na spravedlivý proces a práva být slyšen bude povinností soudu pokusit se účastníka s výzvou seznámit i jiným způsobem např. telefonicky, prostou e-mailovou zprávou apod. (např. v případě demolice budovy, postačí postup popsáný v komentáři bez dalšího, avšak v případě, že doručení není možné z důvodu na straně doručujícího orgánu, bude nutno činit další kroky k informování účastníka řízení).

³⁶⁸ Viz § 46b věta první o.s.ř.

³⁶⁹ Na druhou stranu lze uvést existující adresu místa v ČR, bez ohledu na absurdnost jejího znění viz např. Ježíškova pošta Boží Dar 1, 362 62 Boží dar, jejíž správné označení zní „Vánoční pošta“.

³⁷⁰ I přes jednoznačnou integraci České republiky v rámci Evropské unie lze tento požadavek považovat za naprosto legitimní s ohledem na nejednotný systém doručování písemností v rámci členských zemí a ohledem na realizaci práva na spravedlivý proces v kontextu přiměřené délky soudního jednání, neboť volba adresy pro doručování v jiné zemi (např. Řecko či Itálie) by mohla účelově způsobit výrazné prodloužení délky civilního řízení.

³⁷¹ K problematice „poste restante“ viz dále.

³⁷² Viz Poštovní podmínky České pošty, s.p., Základní poštovní služby, platné od 1. 1. 2020, [online]. Ceskaposta.cz, [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na <<https://www.ceskaposta.cz/ke-stazeni/postovni-podminky>>.

³⁷³ Příkladem takové aplikace může být portál www.mapy.cz či portál <<https://www.psc.cz/>> pro vyhledání PSČ

³⁷⁴ Předně je nutno vyjít ze skutečnosti, že zákon výslovně nestanoví, jaké údaje musí účastník o zvolené adrese pro doručování uvést a zároveň pro některé účastníky může být uvedení správných údajů o jejich aktuální adrese problematické.

³⁷⁵ Např. systém GPS, tedy globální družicový polohový systém provozovaný Ministerstvem obrany USA, či do budoucna systém GNSS, tedy Globální družicový polohový systém označovaný také jako Navigační systém Galileo.

aby nevznikly pochybnosti, na jaké místo má být účastníku doručováno, a na straně druhé musí umožnit bezplatnou a jednoduchou interpretaci souřadnic do podoby konkrétního místa bez nutnosti instalace dalších aplikací.³⁷⁶ Účelem tohoto požadavku, jenž plně koresponduje s principem právní jistoty a také právem na spravedlivý proces, je zabránit situacím, kdy účastníci řízení brání postup soudního řízení tím, že si volí adresu pro doručování způsobem, který soud identifikuje jen s velkými obtížemi, čímž brání doručování písemností a tím prodlužují délku řízení.

Pokud má účastník na základě smlouvy s Českou poštou, s. p. zřízení poštovní schránku, tedy P. O. Box, doručuje soud písemnosti přednostně do této schránky pouze v případě, že o to účastník požádal, nebo pokud má účastník P. O. Box evidován v informačním systému evidence obyvatel jako adresu, na kterou mu mají být doručovány písemnosti.³⁷⁷ Povinností soudu není z moci úřední zjišťovat, zda má účastník zřízen P. O. Box, či nikoliv. Je-li soudu z úřední činnosti známo, že účastník P. O. Box má zřízen, aniž by však tento účastník za účelem doručování písemností v daném řízení označil, nejedná se tedy o adresu pro doručování písemností. Soud je avšak s ohledem na realizaci práva účastníka na spravedlivý proces a zejména práva být slyšen povinen účastníku (žalovanému)³⁷⁸ na tuto adresu písemnost zaslat také, a to vedle adresy pro doručování určené dle § 46b o.s.ř. Stejně postupuje soud i v případě, že z úřední povinnosti zjistí jakoukoliv jinou adresu účastníka řízení (žalovaného), na níž je tento kontaktní, ačkoliv tato není doručovací adresou dle o.s.ř. Takový postup soudu je odůvodněn jednak samotným účelem doručování, kterým je seznámení účastníka řízení s obsahem doručované písemnosti a také skutečností, že cílem soudního řízení v žádném případě nesmí být snaha projednat věc bez vědomí některého z účastníků řízení, ale naopak jejich zapojení do řízení v maximální možné míře. To vyžaduje, aby si adresát pokud možno

³⁷⁶ Např. polohu GPS umí interpretovat většina volně přístupných mapových portálů (např. www.mapy.cz nebo www.google.cz/maps) a tato většinou umožňuje jednoznačnou identifikaci určitého místa (systém má odchylku přesnosti cca 5 metrů). Např. budova Okresního soudu ve Zlíně má v systému GPS následující souřadnice: 49.2122306N, 17.6163656E. Některé souřadnicové systémy (jako např. What3Words) umožňují jednoznačnou identifikaci místa (dokonce přesnější než systém GPS, neboť je postaven na systému čtverců o rozměrech 3 x 3 metry), avšak pro interpretaci souřadnic je nutno disponovat mobilní aplikací, která je sice volně k dispozici na Googleplay, avšak vyžaduje zařízení se systémem Android a oprávnění k instalaci, což v rámci justice může představovat nepřekonatelný problém. Příkladem označení budovy Okresního soudu ve Zlíně v české mutaci systému může být: [///podvecer.volat.radosti](http://podvecer.volat.radosti) (vzhledem k rozměrům budovy Okresního soudu ve Zlíně je možno použít více než 100 různých identifikátorů, které všechny jednoznačně identifikují dané místo).

³⁷⁷ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 2016, sp. zn. 20 Cdo 3176/2016.

³⁷⁸ V případě žalobce soud standardně vychází z informací resp. adresy uvedené v žalobě.

doručovanou písemnost převzal, čehož lze docílit právě tím, že je mu písemnost zaslána na všechny relevantní adresy, které jsou soudu známy.³⁷⁹

Uvedené závěry týkající se P. O. Boxu však nelze dle judikatury aplikovat na tzv. *poste restante*, kdy tento údaj o adrese účastníka znamená, že zásilka nebude adresátu doručována, ale zůstane na cílové poště, aniž by byl adresát o uložení zásilky jakkoliv upozorněn.³⁸⁰ Dle judikatury je sice podle § 10 odst. 1 zákona o evidenci obyvatel přípustné zvolit si adresu *poste restante* na určité poště s uvedením svého jména a příjmení jako doručovací adresu, nelze však tuto adresu považovat za adresu pro účely doručení dle § 46b písm. a) o.s.ř. ani dle § 46a o.s.ř., neboť s adresou *poste restante* není možno spojovat fikci doručení a písemnost tak nemůže být doručována řádným způsobem.³⁸¹ Zvolí-li si účastník řízení jako doručovací adresu dle § 46a o.s.ř. adresu *poste restante* na určité poště, učiní soud pokus o doručení písemnosti na takto účastníkem určené adrese. Pokud si však účastník doručovanou zásilku nepřevzme, přistoupí soud k opětovnému doručení písemnosti na adresu místa trvalého pobytu, aby došlo k jejímu řádnému doručení dle § 49 o.s.ř. případně dle § 50 o.s.ř.³⁸²

Tyto závěry však dle mého názoru nelze za současné právní úpravy akceptovat, neboť usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2010, sp. zn. 20 Cdo 4731/2009, i usnesení Ústavního soudu ze dne 22. srpna 2011, sp. zn. I. ÚS 2169/11, vycházela z právní úpravy doručování účinné do 30. 6. 2009, která skutečně podmiňovala fikci doručení vyvratitelnou domněnkou, že se adresát v místě doručení zdržuje, a proto označení pošty jako místa doručení neumožňovalo řádné doručení písemnosti. Současná právní úprava doručení³⁸³ však fikci doručení s pobytem účastníka nikterak nespojuje. V kontextu přípustnosti doručení písemnosti na úřední adresu či do P. O. Boxu účastníka postrádá vyloučení *poste restante* jako adresy pro doručování jakoukoliv logiku. Zároveň je nutno dodat, že usnesení Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2017, sp. zn. I. ÚS 2089/16, se problematice doručení na adresu *poste restante* věnuje velmi povrchně a závěry předchozí judikatury přebírá bez zohlednění vývoje právní úpravy doručování písemností. Máme tedy za to, že na adresu *poste restante* na konkrétní poště je třeba nahlížet jako na přípustnou adresu pro účely doručování písemností.³⁸⁴

³⁷⁹ Relevantní adresy jsou vedle zákonné adresy pro doručení adresa uvedená v žalobě a adresy známé soudu z úřední činnosti, na kterých si účastník v relevantní minulosti písemnost fakticky převzal nebo tuto adresu označil jako adresu pro účely doručování.

³⁸⁰ Adresát si může zásilku na poště po předložení dokladu totožnosti vyzvednout.

³⁸¹ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2010, sp. zn. 20 Cdo 4731/2009

³⁸² Viz usnesení Ústavního soudu ze dne 22. srpna 2011, sp. zn. I. ÚS 2169/11 nebo ze dne 19. ledna 2017, sp. zn. I. ÚS 2089/16.

³⁸³ Účinná od 1. 7. 2009.

³⁸⁴ Dle § 46a odst. 2 o.s.ř., jakož i dle § 46b písm. a) o.s.ř.

5.4 Forma a obsah sdělení adresy pro doručování písemností

Ačkoliv volbu adresy pro doručování provází mnohé otázky, v praxi činí největší problémy obsah samotného projevu vůle účastníka a forma jeho sdělení. Pokud účastník řízení provádí volbu adresy pro doručování u jednání soudu, nenastávají v praxi problémy, neboť případné nejasnosti lze na místě odstranit dotazem ze strany soudu.³⁸⁵ Pokud ovšem volbu adresy provádí účastník písemnou formou ve svém podání, provází tuto volbu časté komplikace. Je nepochybné, že volbu jednoznačně představuje výslovná žádost účastníka o doručování písemností na určitou adresu, či prosté uvedení adresy ve spojení s údajem, že se jedná o adresu pro doručování,³⁸⁶ či případně jiný projev vůle, z něhož jednoznačně vyplývá srozumění adresáta se skutečností, že na tuto adresu mu budou soudem zasílány písemnosti.

Je nicméně otázkou, zdali prosté uvedení adresy u označení účastníka, který podání činí, lze považovat za volbu adresy pro doručování ve smyslu § 46a o.s.ř., obzvláště za situace, kdy tak účastníci (práva ne zcela znalí) činí velmi často, nezřídka jen na obálce, ve které bylo podání doručeno.³⁸⁷

V odborné literatuře je zastáván názor, že za volbu doručovací adresy nelze považovat prosté uvedení jiné adresy než, která by byla adresou pro doručování dle § 46b, neboť je třeba, aby z úkonu účastníka bylo zřejmé srozumění osoby s tím, že na jím uvedenou adresu mu bude doručováno.³⁸⁸ V rámci justice je naopak často aplikován názor, že pokud účastník uvede v podání adresovaném soudu u svého jména určitou adresu, dává tím najevo, že na tuto adresu chce doručovat písemnosti, resp. tímto krokem projevuje své srozumění s faktem, že na tuto adresu mu soud bude písemnosti doručovat, pokud tomu neodporují okolnosti samotného případu.³⁸⁹ I když závěr aplikační praxe koliduje s postulátem, že úkony může účastník činit

³⁸⁵ Sdělí-li při jednání účastník, že se zdržuje na jiné adrese, soud se dotáže, zda má účastník na tuto adresu doručovat písemnosti, nebo zda mají být tyto doručovány nadále na adresu jeho trvalého pobytu, přičemž účastník provede jednoznačnou volbu, která je zanesena do protokolu např. větou: „Žalovaný žádá o zaslání písemností na adresu XY, která je pro toto řízení adresou pro doručování písemností určených jeho osobě.“

³⁸⁶ Např. pokud účastník vedle svého jména a příjmení uvede „adresa pro doručování.“

³⁸⁷ Je-li na obálce adresa označena jako adresa pro doručování nebo je z jiných okolností zřejmé, že účastník žádá o zaslání písemností na tuto adresu (nebo alespoň vyplývá srozumění účastníka s doručováním písemností na uvedenou adresu) je nepochybné, že se o volbu doručovací adresy jedná, pokud tomu neodporují okolnosti samotného případu. Adresa uvedená na obálce také fakticky znamená, že na tuto adresu si odesílatel přeje vrátit zásilku v případě, že tato nebude doručena adresátu, což je z hlediska volby adresy významná skutečnost. V praxi však může nastat problém, neboť obálky se do spisu zakládají pouze v případě, že tato může mít relevanci z hlediska zachování lhůt učiněného podání (např. v případě odporu, či odvolání) a může tak snadno dojít k přehlédnutí doručovací adresy.

³⁸⁸ Srov. HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 237

³⁸⁹ Např. uvede-li účastník v podání určeném soudem adresu lázní, kde se toho času nachází a bude nacházet po určitou dobu, nelze z této skutečnosti dovozovat adresu pro účely doručování po uplynutí doby trvání lázeňského pobytu.

pouze výslovně, nestanoví-li zákon jinak,³⁹⁰ je jednoznačně odůvodněn faktem, že není zřejmý jiný důvod, proč by účastník řízení adresu uváděl nežli ten, že právě jejím prostřednictvím má být účastník ze strany soudu kontaktován.³⁹¹ Vzhledem k absenci relevantní judikatury v této oblasti je dle mého názoru nutné zabývat se také dalšími okolnostmi, jež uvedení adresy provázely. Předně je nutno zkoumat, zda se účastníku daří doručovat písemnosti prostřednictvím adresy vyplývající z § 46b o.s.ř., tedy nejčastěji adresy dle trvalého pobytu účastníka, či nikoliv. Pokud je účastník na adrese svého trvalého pobytu kontaktní a písemnosti si na této adrese přebírá, tedy písemnosti mu nejsou doručovány fikcí, pak není důvod domnívat se, že prostým uvedením jiné adresy účastník žádá o zasílání písemností na jím uvedenou adresu. Naopak v případě, že účastník není na adrese svého trvalého pobytu kontaktní a úkon k soudu učinil v návaznosti na doručení písemnosti, které bylo realizováno na jinou adresu než vyplývající z § 46b o.s.ř.,³⁹² je nutno srozumění účastníka s doručováním písemnosti na jím uvedenou adresu dovozovat.³⁹³ Popsané dilema pak soudy někdy řeší tím, že písemnosti zasílají jak na adresu uvedenou účastníkem tak na adresu vyplývající z § 46b o.s.ř. Ačkoliv toto řešení na straně jedné přináší určité procesní komplikace,³⁹⁴ na straně druhé je plně souladné s právem na spravedlivý proces a právem účastníka být slyšen a přináší i určité procesní výhody.³⁹⁵

Připouštím, že uvedený problém je sice možno řešit i tím způsobem, že pokud účastník řízení výslovně nesdělil, že označená adresa je adresou pro doručování, nemá soud jím uvedenou adresu za adresu pro doručování považovat, dle mého názoru lze však tento přístup použít toliko u účastníků, kteří jsou znalí práva (např. advokátů či notářů) nebo mají zjevné procesní zkušenosti. U ostatních účastníků by tento přístup představoval konflikt s účelem doručování a snahou o maximální možnou míru zapojení účastníků do řízení, jakož i s obecnou životní zkušeností, že osoba u svého jména uvádí zásadně adresu, na níž se fakticky zdržuje či na níž jí má být doručováno.³⁹⁶

³⁹⁰ Viz § 41a odst. 1 o.s.ř.

³⁹¹ Tento závěr vychází z obecné životní zkušenosti, že označí-li osoba v podání určitou adresu, má s touto relevantní vazby (nejčastěji zde bydlí, nebo se zde zdržuje).

³⁹² Např. adresu, kterou účastník v jiné věci soudu sdělil jako adresu pro doručování, nebo mu na ni byly v minulosti soudem písemnosti doručeny.

³⁹³ Účastník totiž rozumně předpokládá (legitimně očekává), že soud bude tuto adresu k doručování písemností užívat i nadále, neboť tuto k osobě účastníka již eviduje a písemnosti mu na ni doručuje, proto nemá účastník potřebu adresu výslovně označovat jako adresu pro doručování.

³⁹⁴ V praxi může vzniknout otázka, které doručení má procesní relevanci, a to v případě, kdy obě písemnosti byly doručeny fikcí, jež nastala v různé dny.

³⁹⁵ Písemnost byla určitě doručena adresátu a řízení tak není zatíženo procesní vadou či nedoručením písemnosti účastníku.

³⁹⁶ Požadavek na výslovném uvedení, že se jedná o adresu pro účely doručování, lze považovat za striktní pojetí teorie projevu vůle, a může vést až k nepřijatelnému formalismu, který byl v mnoha rozhodnutích Ústavního soudu oprávněně kritizován. Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 4. listopadu 1999, sp. zn. III ÚS 61/97 nebo ze dne 18. listopadu, sp. zn. III. ÚS 389/04. Lze rovněž poukázat na závěry judikatury Nejvyššího soudu v otázce

Od uvedeného je však nutno odlišit situace, kdy účastník má v informačním systému evidence obyvatel evidovanou adresu, na kterou mu mají být doručovány písemnosti,³⁹⁷ neboť v takovém případě zcela jednoznačně prosté uvedení adresy v podání účastníka bez dalšího adresu pro doručování založit nemůže, protože účastník oprávněně očekává doručování písemností na adresu evidovanou v systému evidence obyvatel. Změnu této adresy pak bude muset účastník realizovat výslovně tím, že jinou adresu označí za adresu pro doručování písemností.

Neméně zajímavou otázku z pohledu formy sdělení adresy představuje situace, kdy účastník řízení adresu pro doručování neoznačí u jednání soudu ani v písemném podání učiněném soudu, ale volbu provede sice jednoznačně, nicméně prostřednictvím telefonu, e-mailu bez uznávaného elektronického podpisu,³⁹⁸ nebo (dnes již spíše čistě hypoteticky) prostřednictvím telefaxu. Protože zákon výslovně pro volbu adresy pro doručování nestanoví určitou formu, je možné tento úkon provést jakoukoliv formou včetně formy ústní.³⁹⁹ Společným jmenovatelem těchto způsobů projevu vůle je však absence jednoznačné identifikace osoby, která volbu adresy pro doručování realizovala (volbu tak mohl učinit někdo jiný než příslušný účastník řízení), což může následně přinést zásadní procesní komplikace.⁴⁰⁰ Právě s ohledem na případné komplikace s tím spojené je nutno, při zohlednění práva na spravedlivý proces a práva být slyšen, zasílat písemnosti na adresu určenou účastníkem a zároveň na adresu pro doručování dle § 46b o.s.ř.

Zvláštní formu volby adresy pro doručování představuje adresa sdělená Policii ČR při vykázání,⁴⁰¹ nebo bezprostředně poté v rámci probíhajícího trestního řízení.⁴⁰² Ačkoliv takto sdělená adresa není v rámci předběžného řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí⁴⁰³ adresou pro doručování dle § 46a o.s.ř., neboť její sdělení předchází soudnímu řízení, nelze tuto adresu opomíjet, neboť účastník má na základě rozhodnutí policie odňatu možnost zdržovat se ve svém obydlí a často také vstupovat do jeho bezprostředního okolí, tedy včetně míst, kde se nachází domovní schránka. S ohledem na uvedené omezení je pak nutno písemnosti

uznání nároku podle § 153a o.s.ř., kdy za uznání je považováno nejen výslovné prohlášení: „Nárok uplatněný žalobou uznávám“, ale jakékoliv jiné prohlášení, z něhož lze vůli žalovaného nepochybně dovodit. Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2002, sp. zn. 29 Odo 522/2001.

³⁹⁷ Dle § 46b o.s.ř.

³⁹⁸ V případě e-mailové zprávy opatřené uznávaným podpisem účastníka by na podání soud nahlížel jako na písemný úkon

³⁹⁹ Viz § 41 odst. 1 o.s.ř.

⁴⁰⁰ Účastník může úspěšně zpochybnit doručení písemnosti námitkou, že volbu adresy pro doručování neprovedl on a soud nemá jak prokázat opak (zejména v případě volby realizované telefonicky).

⁴⁰¹ Dle § 44 a násl. zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰² Za předpokladu, že osoba vykázána nemá datovou schránku.

⁴⁰³ § 400 a násl. z.ř.s.

vykázanému účastníku v rámci předběžného řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí doručovat na adresu, kterou sdělil policejnímu orgánu.⁴⁰⁴ Není však vyloučeno, s ohledem na procesní jistotu, souběžné doručování písemností na adresu dle § 46b o.s.ř.

5.5 Důsledky volby adresy pro doručování

Je-li řádným způsobem provedena volba adresy pro doručování, je soud touto adresou vázán a je povinen na tuto adresu doručovat, bez ohledu na skutečnost, zda se účastník na této adrese zdržuje, či nikoliv, a to i v případě, že by soudu bylo známo, že na zvolené adrese k předání a převzetí listiny nemůže dojít, neboť účastníkem zvolená adresa je zákonnou adresou pro doručování písemností.⁴⁰⁵ Adresátu lze sice doručit písemnost i na jinou adresu, což však nemá vliv na povinnost soudu doručovat na povinnou adresu pro doručování.⁴⁰⁶ Účastníkem zvolená adresa je adresou pro doručování až do skončení řízení, pokud účastník neprovede v pozdějším podání nebo úkonu učiněném vůči soudu změnu této adresy.⁴⁰⁷ Zároveň se však jedná o adresu pro doručování pro dané řízení, v němž byla volba provedena. Pro další řízení, ať již paralelní či následně vedená, se nejedná o adresu, na kterou by měl soud doručovat, jestliže v tomto řízení účastník opětovně nepožádá o doručování písemností na jím uvedenou adresu.⁴⁰⁸ Vzhledem ke skutečnosti, že řádně zvolená adresa představuje adresu pro doručování, tak jen s touto adresou lze spojit účinky fikce doručení.⁴⁰⁹

Adresát je v řízení povinen bez zbytečného odkladu soudu sdělit změny veškerých skutečností významných pro doručování písemností a tedy i změnu případné adresy pro doručení, přičemž veškeré změny jsou vůči soudu účinné, jakmile mu byly adresátem oznámeny.⁴¹⁰ Neoznámí-li účastník soudu změnu adresy, a soud mu písemnost doručil na původní adresu, jedná se o doručení s procesními účinky, přičemž se účastník nemůže domáhat určení neúčinnosti takového doručení dle § 50d o.s.ř.⁴¹¹ Důvodem pro vyslovení neúčinnosti

⁴⁰⁴ V praxi je však často aplikován postup, kdy soud tuto adresu ověří telefonickým dotazem na vykázaného účastníka (v protokolu o vykázání osoby či v policejním spise je prakticky uveden telefonický kontakt na vykázaného, který sám sdělil policejnímu orgánu) a písemnost je následně z důvodu procesní jistoty zaslána účastníku jednak na adresu, kterou sdělil telefonicky a zároveň na adresu dle §46b o.s.ř. Tento postup v maximální možné míře totiž zajišťuje realizaci práv vykázaného účastníka řízení.

⁴⁰⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2018, sp. zn. 32 Cdo 1298/2018, nebo ze dne 30. května 2012, sp. zn. 32 Cdo 80/2012.

⁴⁰⁶ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2012, sp. zn. 32 Cdo 80/2012.

⁴⁰⁷ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2016, sp. zn. 21 Cdo 2785/2014.

⁴⁰⁸ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2018, sp. zn. 32 Cdo 1298/2018.

⁴⁰⁹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 1. října 2015, sp. zn. IV ÚS 883/15.

⁴¹⁰ Srov. § 46a odst. 3 o.s.ř.

⁴¹¹ Srov. HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 238.

doručení pak nemůže být ani skutečnost, že se na adresátem zvolené adrese pro doručování nikdo nezdržuje.⁴¹²

5.6 Shrnutí a návrhy *de lege ferenda*

Možnost volby adresy pro doručování písemností je projevem autonomie vůle účastníka a současně také předpokladem pro náležitý výkon práva na spravedlivý proces a práva být slyšen. Volba adresy pro doručování má nicméně také své limity, které jsou zdůvodněny požadavkem na zachování náležitého výkonu justice, při vyloučení rizika potencionálního zásahu do práva na spravedlivý proces druhé strany sporu. Tyto limity představuje zejména nutnost volby určitého a existujícího místa na území České republiky, na které lze písemnost doručit bez zjevných obtíží, a dále zákaz volby adresy pro doručování v případě, že má účastník zpřístupněnu datovou schránku. Adresou pro účely doručování však může být i P. O. Box nebo *poste restante* na konkrétní poště. S ohledem na absenci vymezení formálních a obsahových náležitostí volby adresy, je nutno ze strany soudu zohlednit i prosté uvedení adresy účastníkem, aniž tuto výslovně označil za adresu pro účely doručování, a na tuto adresu písemnosti také zasílat, pokud tomu neodporují okolnosti samotného případu. Stejně tak je nutno akceptovat uvedení adresy v jiném formátu než je standardně užíván v písemném styku, vyjma případů, kdy způsob volby adresy znamená obtíže při její identifikaci, čímž se vytváří překážky řádného doručování písemností a tím se prodlužuje délka řízení.

Z hlediska možných návrhů *de lege ferenda* je na místě uvést tři základní oblasti, které v praxi přináší největší komplikace, resp. jsou způsobilé výrazné komplikace přinést. Předně si právní úpravu zaslouží prosté uvedení adresy v písemném podání účastníka nebo na obálce, v níž bylo podání soudu doručeno. Dle mého názoru je vhodné v právní úpravě zakotvit, že uvede-li adresát v podání učiněném soudu či na obálce, v níž bylo podání soudu doručeno, adresu, aniž by tato byla výslovně označena za adresu, na kterou mají být adresátu zasílány písemnosti, považuje se tato adresa za adresu pro doručování, neuvede-li účastník jinak. Stejně tak by mělo být přistoupeno k úpravě volby adresy formou telefonickou či e-mailem bez uznávaného elektronického podpisu. V obou případech je však vhodné, s ohledem na zajištění práva na spravedlivý proces a práva být slyšen účastníka řízení, stanovit doplňující podmínku, dle které musí soud účastníka o změně adresy pro účely doručování informovat, a to písemností, která bude doručována také na původní adresu pro doručování. Důvodem pro konstrukci této podmínky je v prvním případě skutečnost, že účastník volbu adresy jejím prostým uvedením

⁴¹² Viz § 50 odst. 2 o.s.ř. a usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 12. června 2013, č. j. 4 Azs 21/2013-18.

nemusel zamýšlet a v případě druhém fakt, že volbu mohla hypoteticky provést také jiná osoba (byť jsou obě situace spíše nepravděpodobné).

Zároveň je však vhodné uvažovat také o regulaci náležitostí samotné adresy, kterou by měl účastník identifikovat takovým způsobem, aby umožňovala doručení písemností prostřednictvím doručujícího orgánu, resp. provozovatele poštovních služeb, uvedením čísla popisného a název obce a v případě obcí, jejichž území je tvořeno více katastrálními územími také název ulice či náměstí apod. jsou-li užívána, nebo označením P. O. Boxu či *poste restante* na určité poště. Jiné označení, např. formou běžně užívaného a dostupného systému souřadnic, by pak mělo být možno užít pouze výjimečně, a to v případě, že adresát nemá potřebné údaje o adrese k dispozici nebo je-li pro to jiný vážný důvod.

Ačkoliv uvedené návrhy *de lege ferenda*, lze minimálně v některých aspektech dovést již ze stávající právní úpravy, jejich výslovné zakotvení se jeví jako vhodné minimálně pro jednotný postup soudů a částečně také zjednodušení doručování písemností (např. při prostém uvedení adresy ze strany účastníka soud standardně zasílá písemnosti jak na adresu dle § 46b o.s.ř., tak na adresu účastníkem uvedenou).

6 Doručování písemností formou tzv. „e-mailu“

6.1 Úvod

Ačkoliv je současná doba jednoznačně spojena s elektronickými prostředky komunikace, v rámci civilního sporného řízení je jejich použití výrazně omezeno. Je sice pravdou, že doručování písemností do datových schránek reálně funguje (až na některé dílčí problémy), zároveň je tento prostředek komunikace, resp. doručování písemností, v praxi užíván výhradně jen některými skupinami účastníků,⁴¹³ přičemž zejména u fyzických osob jejich použití výrazně zaostává.⁴¹⁴ Důvodem jsou jednak administrativní nároky spojené se zřízením datové schránky fyzické osoby,⁴¹⁵ ale také fakt, že další použitelnost datové schránky (mimo komunikace s úřady) je pro adresáta prakticky nulová.⁴¹⁶ Přitom naprostá většina obyvatel naší země disponuje nějakým prostředkem elektronické komunikace,⁴¹⁷ jaký představuje např. mobilní telefon, e-mail, sociální sítě, či multiplatformní aplikace umožňující výměnu zpráv a multimediálních souborů pomocí internetu.⁴¹⁸ Některé prostředky pro elektronickou komunikaci, s ohledem na jejich parametry, nelze pro účely civilního sporného řízení využít,⁴¹⁹ avšak nejstarší a nejrozšířenější z prostředků elektronické komunikace, tedy

⁴¹³ Právnícké osoby zapsané v obchodním rejstříku, orgány veřejné moci, advokáti, notáři, exekutoři, insolvenční správci, právnícké osoby zřízené zákonem a podnikající fyzické osoby.

⁴¹⁴ Pro zajímavost lze uvést, že např. na Slovensku jsou od 1. 8. 2016 automaticky zřizovány elektronické schránky a to mimo jiné všem občanům Slovenské republiky, kteří dovršili 18 let života. Pro automatické doručování písemností do elektronické schránky je však nutná její předchozí aktivace majitelem. Viz CICÁKOVÁ, Ingrid. Elektronické (datové) schránky povinné i na Slovensku. NewsFP 2016, č. 15, [online]. Fucik.cz 9. září 2016 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <<https://www.fucik.cz/publikace/elektronicke-datove-schranky-povinne-i-na-slovensku/>>.

⁴¹⁵ Viz § 3 zákona o elektronických úkonech, dle kterého je vyžadována písemná žádost fyzické osoby obsahující základní identifikační údaje o osobě žadatele, opatřená jejím úředně ověřeným podpisem.

⁴¹⁶ Prakticky lze tuto situaci připodobnit zřízením dvou poštovních schránek, z nichž jedna je určena pro dopisy od orgánů státní správy, a druhá pro dopisy od ostatních právníckých a fyzických osob, nebo provozováním dvou telefonních čísel, z nichž jedno slouží pro hovory s úřady a druhá pro komunikaci se všemi ostatními. Je tak na první pohled zřejmé, že datové schránky osloví z fyzických osob jen osoby podnikající, dále některé osoby dlouhodobě pobývající v zahraničí a některé nadšence do elektronizace státní správy či oblasti informačních technologií a osoby, které jsou k tomu donuceny okolnostmi (např. osoby žijící na vesnici, kde otevírací doba pošty koliduje s pracovní dobou těchto osob).

⁴¹⁷ Výjimku představují zejména osoby vysokého či naopak výrazně nízkého věku (prakticky všechny děti na druhém stupni základní školy disponují dotykovým telefonem a s ním spojeným e-mailem) a osoby stížené závažnou duševní poruchou.

⁴¹⁸ Mezi sociální sítě lze zařadit např. Facebook a mezi multiplatformní aplikace pro výměnu zpráv řadíme např. WhatsApp messenger, Skype nebo Messenger.

⁴¹⁹ Např. nelze pro účely doručování objektivně použít SMS zprávu. Na druhou stranu by některé prostředky elektronické komunikace mohly výrazně urychlit civilní sporné řízení, zvýšit faktické zapojení účastníků do řízení a možná také přispět k lepší vymahatelnosti práva. Nadneseným příkladem budiž možnost doručování písemností prostřednictvím sociálních sítí (např. Facebook), způsobem, kdy by byla doručovaná písemnost na sociální síti vyvěšena, dokud adresát nepotvrdí její převzetí (nejspíš by nebylo nutno vyvěšovat ani celou písemnost, nýbrž by postačila jakási elektronická obálka). Většina písemností by byla jistě doručena v den jejich odeslání soudem, resp. v den jejich vyvěšení na sociální síti.

e-mail je z hlediska možností použití srovnatelný s datovou schránkou. A přitom tento prostředek doručení písemností prostřednictvím veřejné datové sítě je, i přes existenci právní úpravy, prakticky nepoužitelný.⁴²⁰ Potenciál tohoto institutu z hlediska realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen však jednoznačně zakládá důvod, se tomuto blíže věnovat, neboť umožňuje snadnější a rychlejší zapojení účastníků do řízení, než je tomu v případě jiných způsobů doručování písemností.

6.2 Podmínky pro doručování na elektronickou adresu

Prostřednictvím veřejné datové sítě soud doručuje písemnosti na elektronickou adresu (e-mail), kterou adresát soudu sdělil, jestliže o doručení písemností tímto způsobem požádal, nebo s ním vyslovil souhlas.⁴²¹ Z povahy samotné věci tedy vyplývá, že základní podmínkou pro doručení je souhlas adresáta a nelze tedy k doručení písemnosti tímto způsobem přistoupit proti jeho vůli, a to i za situace, že soud disponuje elektronickou adresou účastníka.⁴²² Druhou podmínku pro užití tohoto způsobu doručení lze nalézt v odborné literatuře, kdy je představována povinností adresáta soudu uvést akreditovaného poskytovatele certifikačních služeb, který vydal jeho kvalifikovaný certifikát a vede jeho evidenci (ohledně uznávaného elektronického podpisu účastníka), nebo povinností účastníka předložit svůj platný kvalifikovaný certifikát.⁴²³

Z hlediska volby, resp. souhlasu účastníka řízení s tímto způsobem doručení platí, že tento lze aplikovat pouze v případě, že adresátu nelze doručit písemnost do datové schránky.⁴²⁴ Samotný souhlas může být realizován výslovně,⁴²⁵ nicméně odborná literatura připouští, aby za souhlas byla zpravidla (pokud tomu neodporují okolnosti samotného případu) považována také situace, kdy účastník uvede svou elektronickou adresu na podání určeném soudu nebo při jiném

⁴²⁰ Což ostatně potvrzuje také naprostá absence judikatury.

⁴²¹ Viz § 46 odst. 2 o.s.ř.

⁴²² Tato je např. soudu známa z úřední činnosti nebo se jedná o e-mailovou adresu, kterou adresát veřejně prezentuje prostřednictvím veřejné datové sítě, tedy internetu.

⁴²³ Srov. DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 317. Vzhledem k faktu, že dle zákona není účastník povinen při samotné žádosti uvádět poskytovatele certifikačních služeb, nebo předkládat kvalifikovaný certifikát (kvalifikovaný certifikát, na němž je založen uznávaný elektronický podpis nebo kvalifikovaný elektronický podpis jsou spojeny až s potvrzením adresáta o doručení písemnosti) mám za to, že k doručení písemnosti tímto způsobem by měl soud přistoupit i bez prokázání popsaných skutečností. Tento problém však bude spíše hypotetický, neboť v praxi bude samotná žádost adresáta o doručení písemností prostřednictvím veřejné sítě realizována e-mailem opatřeným uznávaným elektronickým podpisem.

⁴²⁴ Srov. § 45 odst. 2 o.s.ř., dle kterého není-li možné doručit písemnost prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky, soud ji doručí na žádost adresáta na jinou adresu nebo na elektronickou adresu.

⁴²⁵ Např.: „Žádám o doručování písemností na elektronickou adresu xy@xy.cz, zároveň jsem držitelem kvalifikovaného certifikátu certifikační autority PostSignum“.

úkonu učiněném vůči soudu.⁴²⁶ Pokud dojde ze strany adresáta k volbě elektronické adresy, nebo tuto adresát soudu uvedl dle předchozí věty, stává se tato elektronická adresa „povinnou“ adresou pro účely doručování.

6.3 Postup při doručování a další souvislosti

Při doručování písemnosti na elektronickou adresu soud vyzve adresáta datovou zprávou zaslanou spolu s doručovanou písemností, aby doručení písemnosti potvrdil soudu do 3 dnů od odeslání písemnosti datovou zprávou opatřenou jeho uznávaným elektronickým podpisem.⁴²⁷ Postup doručení je stejný, bez ohledu na povahu doručované písemnosti, tedy ať se jedná o písemnost určenou do vlastních rukou, písemnost určenou do vlastních rukou adresáta bez možnosti náhradního doručení nebo ostatní písemnosti. Zároveň je z uvedeného zřejmé, že tento způsob doručení písemností, na rozdíl od doručení do datové schránky, či doručení prostřednictvím doručujícího orgánu vyžaduje aktivní jednání adresáta.

Datová zpráva adresáta opatřená jeho uznávaným elektronickým podpisem,⁴²⁸ kterou do tří dnů od odeslání listiny soudem⁴²⁹ potvrdil její přijetí, představuje průkaz doručení písemnosti účastníku,⁴³⁰ přičemž tento průkaz doručení soud vytiskne a založí do spisu. V praxi tak nemohou nastat žádné pochybnosti o tom, zda adresát listinu skutečně obdržel. Z popsaného tedy vyplývá, že při doručování písemností na elektronickou adresu nelze aplikovat fikci doručení, resp. náhradní doručení nemůže nastat, neboť toto právní úprava pro doručení na elektronickou adresu oproti datovým schránkám vůbec náhradní doručení neupravuje a naopak vždy vyžaduje doručení písemnosti. Zároveň je také patrné, že řádné doručení písemnosti je vázáno na vůli adresáta, resp. na jeho vůli závisí nejen volba způsobu doručení, ale i to, že doručení bude také účinné.

⁴²⁶ Srov. DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL: Občanský soudní..., s. 317. Ačkoliv tento názor není v odborné literatuře blíže zdůvodněn, lze s ním s ohledem na zákonem stanovený postup při doručení, jež vyžaduje potvrzení doručení písemnosti ze strany adresáta, souhlasit. Pokud totiž adresát sdělením e-mailové adresy nezamýšlel volbu způsobu doručení písemností, postačí, aby nepotvrdil doručení písemnosti.

⁴²⁷ Viz § 47 odst. 2 o.s.ř. a § 13b odst. 2 Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001- Org., ze dne 3. 12. 2001, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy. Ustanovení § 13b odst. 4 uvedené instrukce také stanoví náležitosti datové zprávy, která je k doručované písemnosti připojena, jakož i postup evidenci této zprávy a doručení písemnosti v soudním spise.

⁴²⁸ Ačkoliv s účinností od 19. 9. 2016 o.s.ř. nestanoví výslovný požadavek technologie podpisu účastníka, k podpisu datové zprávy lze použít toliko uznávaný elektronický podpis dle § 6 odst. 1 zákona č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů. Viz. JIRSA, Jaromír, PAJKO, Daniel in JIRSA, Jaromír a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I (§1 až 78g o.s.ř.). 3. vydání. Wolters Kluwer 2019. (Aspi, komentář k § 47 odst. 2 a 3).

⁴²⁹ Jedná se o lhůtu dle § 57 odst. 1 a 2 o.s.ř., a tedy do lhůty se nezapočítává den, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty. Případně-li konec lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty následující pracovní den.

⁴³⁰ Viz DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 317.

Pokud adresát do tří dnů od odeslání písemnosti nepotvrdí soudu její přijetí datovou zprávou podepsanou jeho uznávaným elektronickým podpisem, je doručení písemnosti neúčinné (tedy k doručení písemnosti vůbec nedojde), a to i v případě, že se účastník s doručovanou písemností seznámil.⁴³¹ Neúčinné je tedy doručení v případě, že adresát nepotvrdí přejetí písemnosti vůbec, toto potvrdí po uplynutí tří dnů ode dne jejího odeslání soudem, potvrzení přijetí realizuje datovou zprávou bez uznávaného elektronického podpisu, nebo potvrdí přijetí písemnosti jiným způsobem než datovou zprávou např. telefonicky či písemně.⁴³² Neúčinným je doručení písemnosti také v případě, že se písemnost zasláná na elektronickou adresu vrátila soudu jako nedoručitelná. Pokud je doručení písemnosti neúčinné, přistoupí soud k jinému způsobu doručení písemnosti, který zpravidla bude doručení prostřednictvím doručujícího orgánu.⁴³³

6.4 Použití elektronické adresy

S ohledem na koncepci tohoto institutu tak lze o doručení prostřednictvím veřejné datové sítě uvažovat pouze v případě písemností, které jsou v zájmu adresáta, resp. lze u nich důvodně předpokládat soulad s jeho zájmy, neboť jen v tomto případě lze očekávat potvrzení jejich doručení adresátem. Samotná právní úprava tak ve spojení s lidskou přirozeností vytvořila jednoznačnou a těžko překonatelnou překážku pro praktickou použitelnost tohoto způsobu doručení.⁴³⁴

Doručování písemností na elektronickou adresu se tak s ohledem na výše popsané v praxi sice používá, ale způsobem, který nekoresponduje s popsanou právní úpravou.⁴³⁵ Je zřejmé, že při nedodržení stanoveného postupu, tedy při absenci výzvy soudu k potvrzení doručení písemnosti adresátem do tří dnů od odeslání a také absenci potvrzení doručení

⁴³¹ Srov. § 47 odst. 3 o.s.ř.

⁴³² Ačkoliv dle zákona se jedná o doručení neúčinné zejména v případě potvrzení doručení písemnosti písemným úkonem účastníka adresovaným soudu lze s ohledem na smysl a účel doručení, jímž je seznámit adresáta s obsahem písemnosti, uvažovat o řádném doručení písemnosti (např. v případě, kdy účastník nemohl potvrdit doručení písemností datovou zprávou opatřenou uznávaným elektronickým podpisem z důvodu technických problémů).

⁴³³ Viz. DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 317.

⁴³⁴ V praxi je nemálo soudců, kteří se tímto způsobem doručení písemností v rámci výše popsaného postupu nikdy nesetkali. Za svou více než osmiletou praxi civilního soudce, s cca 3200 kauzami a více než dvojnásobkem účastníků jsem tímto způsobem písemnost, resp. dokument nikdy nedoručoval.

⁴³⁵ Zde však existuje potenciální riziko kolize s Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů), neboť doručované písemnosti mohou a ve většině případů také obsahují osobní údaje účastníků řízení, přičemž jejich zpracování (odesílání), které neodpovídá zákonným požadavkům, může být v rozporu se zákonností zpracování osobních údajů dle čl. 6 nařízení.

písemnosti ze strany adresáta, nemá takové doručení žádné procesní účinky, resp. takové doručení není účinné, ale pro některé písemnosti tento nedostatek není na překážku. Jedná se zejména o písemnosti, které nemusí být povinně doručovány účastníkům či zástupcům nebo písemnosti, u nichž není nutno postupovat formálními způsoby pro doručení písemností. Prostřednictvím e-mailu bez potvrzení doručení písemnosti ze strany adresáta se tak nejčastěji doručují protokoly z jednání, pokud o to adresát výslovně požádá, sdělení o prodloužení lhůty v případech, kdy není nutno vyhotovit usnesení,⁴³⁶ případně jiné výzvy, které soud činí prostřednictvím e-mailu za účelem urychlení řízení (např. výzva zástupcům účastníků o sdělení průběhu jednání o mimosoudním vyřešení sporu).

6.5 Shrnutí a návrhy *de lege ferenda*

Institut doručování písemností prostřednictvím veřejné datové sítě (e-mailů) má s ohledem na masové užívání prostředků elektronické komunikace výrazný potenciál pro užití ve sporném řízení a může výrazně přispět k realizaci práva na spravedlivý proces a práva být slyšen (např. zrychlením soudního řízení). Za současné právní úpravy však tento lze s procesními účinky použít pouze v případě písemností (dokumentů), u nichž lze důvodně předpokládat jejich soulad se zájmem adresáta. V případě e-mailu je totiž na rozdíl od datových schránek vyžadováno aktivní jednání adresáta, který musí potvrdit doručení písemnosti a to zákonem stanovým způsobem. A proto pokud doručovaný dokument není v souladu se zájmem účastníka, tento snadno doručení písemnosti zmaří svojí prostou nečinností, ačkoliv se s doručovanou písemností seznámil. Překážky užití e-mailu pro procesně účinné doručení tak jednoznačně způsobuje samotná zákonná konstrukce tohoto způsobu doručování. Zároveň tato konstrukce vytváří bariéru pro širší zapojení účastníků do řízení a jednodušší realizaci jejich práv. Doručení formou e-mailu tak lze v praxi použít zejména pro doručení písemností, u nichž absence průkazu doručení nezpůsobuje vadu řízení, tedy písemnosti, které nemusí být povinně doručovány účastníkům či zástupcům (např. protokol z jednání) nebo písemnosti, u nichž není nutno postupovat formálními způsoby pro doručení písemností (např. výzva ke sdělení průběhu jednání o mimosoudním vyřešení sporu).

Z hlediska návrhů *de lege ferenda* je nutno jednoznačně uvažovat o změně koncepce použití doručení prostřednictvím datové sítě, tedy e-mailu. S ohledem na rozšířenost elektronických prostředků komunikace a ústup používání zasílání listin (dopisů) v rámci běžné populace, je rozšíření tohoto způsobu doručování nejen logickým krokem, ale také krokem

⁴³⁶ Např. v případě prodloužení lhůty k vyjádření dle § 114a odst. 2 písm. a) o.s.ř. nebo prodloužení lhůty pro doplnění tvrzení či označení důkazů dle § 101 odst. 1 písm. a) a b) o.s.ř.

vhodným. Předně je nutno uvést, že stávající konstrukce dvou základních podmínek doručení prostřednictvím e-mailu je zcela nadbytečná. Pokud totiž účastník řízení výslovně požádá o zasílání písemností na e-mailovou adresu, kterou soudu zároveň označí, lze předpokládat, že takovou e-mailovou schránkou nejen že plně disponuje, tedy tuto ovládá, aktivně používá a pravidelně kontroluje datové zprávy, které do e-mailové schránky obdrží, ale tuto má také patřičně zabezpečenu prostřednictvím hesla nebo jiným způsobem.⁴³⁷ V takové případě se z doručení prostřednictvím veřejné sítě, z hlediska jistoty doručení písemnosti adresátu, stává minimálně stejně bezpečný prostředek, jakým je doručování písemností prostřednictvím doručujícího orgánu.⁴³⁸ Je sice pravdou, že existuje určité riziko „odcizení“ e-mailové schránky adresáta, případně prolomení jejího zabezpečení, jež se může doručení písemnosti dotknout, na druhou stranu však stejné riziko existuje i v případě doručení písemnosti prostřednictvím doručujícího orgánu, neboť písemnost vhozenou do adresátem užívané schránky může někdo odcizit, stejně jako může odcizit celou schránku adresáta.⁴³⁹ Stejně tak argument spočívající v nejistotě doručení písemnosti do e-mailové schránky adresáta, lze velmi snadno eliminovat použitím základních funkcionalit elektronické pošty, tedy použitím „oznámení o doručení“ nebo vyšší stupeň „oznámení o přečtení“.

S ohledem na uvedené, je zcela zbytečné požadovat potvrzení o doručení písemnosti adresátem, které má smysl pouze v případě prokázání doručení určitých typů písemností nebo při prokázání dřívějšího doručení písemnosti, nežli uplynutím určité doby od odeslání písemnosti. Ještě více nadbytečný je požadavek uznávaného elektronického podpisu adresáta připojeného k potvrzení o doručení. Důvodem pro užití uznávaného podpisu byla zcela jistě skutečnost, aby bylo jednoznačně prokázáno, která osoba písemnost převzala, což více či méně stejným způsobem zajišťuje skutečnost, že potvrzení bylo zasláno z určité e-mailové adresy.⁴⁴⁰

⁴³⁷ K e-mailové schránce lze přistupovat také prostřednictvím mobilního telefonu prostřednictvím biometrických metod (rozpoznávání otisku prstu, obličeje nebo duhovky, případně jejich kombinace, jako je tomu v případě inteligentního skenování) či prostřednictvím znaku nebo PIN kódu.

⁴³⁸ Zcela jistě v případě, kdy e-mailovou adresu označil účastník řízení v podání adresovanému soudu opatřeným uznávaným elektronickým podpisem nebo tuto označil při jednání soudu.

⁴³⁹ V praxi se lze setkat s případy zneužití e-mailové adresy osoby, kdy jejím jménem jsou zasílány e-mailové zprávy, aniž by tyto byly odeslány z její e-mailové schránky (osoba je uvedena jako odesílatel zprávy, ačkoliv tato byla odeslána z jiné skryté e-mailové schránky; je to podobné, jako odeslání pohledu či dopisu, v němž je jako odesílatel označena jiná osoba, než která dopis či pohled skutečně odeslala) nebo případy, kdy je e-mailová adresa osoby zneužita jiným způsobem (např. jejím uvedením do internetových formulářů např. v internetovém obchodě). Tyto situace jsou však odlišné od „odcizení“ e-mailové schránky a nemají dopady na doručení písemností do e-mailové schránky adresáta, neboť adresát má plnou kontrolu své e-mailové schránky.

⁴⁴⁰ Jak bylo popsáno výše, lze s ohledem na standardy zabezpečení předpokládat, že osoba, jež z e-mailové adresy adresáta odeslala potvrzení o doručení písemnosti, byl právě samotný adresát. Ačkoliv v praxi dochází ke zneužití e-mailové adresy osoby způsobem popsaným na předchozí straně (nejedná se o odcizení e-mailové schránky adresáta), tato zneužití jsou realizována bez jakékoliv vazby na dokumenty doručované do e-mailové schránky, neboť o těchto nemají útočníci standardně žádné informace. V těchto případech tak lze prakticky vyloučit, že by třetí osoba (útočník) mohla potvrdit jménem adresáta přijetí písemnosti.

Případné zneužití e-mailové schránky adresáta lze na jedné straně považovat za předpokladatelný důsledek rozhodnutí účastníka, který provedl volbu adresy, a tedy nese odpovědnost za to, že mu bude možné na této adrese také řádně doručovat písemnosti, což zahrnuje také důsledné zabezpečení adresy, a na straně druhé je tento problém řešitelný za pomoci neúčinnosti doručení. Zejména s ohledem na dobrovolnou možnost volby tohoto způsobu doručování ze strany účastníka a posun v přístupu zabezpečení emailových schránek uživatelů⁴⁴¹ lze takový postup shledat nejen souladný s právem na spravedlivý proces a právem být slyšen,⁴⁴² ale také za postup, který přispívá k naplnění práva na spravedlivý proces, neboť vede k urychlení soudního řízení.

Z hlediska zefektivnění systému lze uvažovat tak, že by adresát nemusel potvrzovat doručení písemnosti v případě „jiných“ písemností (obálka tzv. typ III.),⁴⁴³ které by se považovaly za doručené jejich dodáním do e-mailové schránky adresáta a písemností určených do vlastních rukou adresáta, u nichž je přípustné náhradní doručení (obálka tzv. typ I.),⁴⁴⁴ které by se považovaly za doručené, pokud adresát ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byla dodána do e-mailové schránky adresáta, soudu nepotvrdí doručení písemnosti. Potvrzením adresáta o doručení písemnosti by pak bylo podmínkou pouze u písemností, u nichž je náhradní doručení vyloučeno (obálka tzv. typ II.). Zároveň by nebylo vyžadováno opatření potvrzení uznávaným podpisem adresáta.

Zároveň však v praxi lze nalézt místo i pro potvrzení doručení opatřené uznávaným elektronickým podpisem adresáta, a to v případě, že by písemnost byla doručována do e-mailové schránky adresáta bez jeho předchozího souhlasu či žádosti.⁴⁴⁵ Zde pak logicky přicházel v úvahu pouze jeden způsob doručování písemností bez ohledu na povahu doručované písemnosti, samozřejmě s vyloučením náhradního doručení písemnosti. Zároveň by bylo vhodné připustit možnost potvrzení doručení písemnosti adresátem do e-mailové schránky bez předchozí žádosti, realizované písemnou formou.⁴⁴⁶

Stejně tak se pro praxi jeví vhodné, zakotvit možnost doručovat písemnosti prostřednictvím veřejné datové sítě bez nutnosti potvrzení doručení v případě, že se bude jednat

⁴⁴¹ Nejen ze strany poskytovatelů e-mailových služeb, ale z hlediska uživatelů samotných s přihlédnutím zejména k výraznému rozšíření povědomí o potenciačních hrozbách a dopadech, jež vedou k lepšímu zabezpečení, než jaké bylo realizováno v minulosti.

⁴⁴² Lze předpokládat efektivnější realizaci doručení písemností prostřednictvím e-mailů, nežli např. prostřednictvím provozovatele poštovních služeb jako doručujícího orgánu.

⁴⁴³ Doručovaných prostřednictvím doručujícího orgánu postupem dle § 50 o.s.ř.

⁴⁴⁴ Doručovaných prostřednictvím doručujícího orgánu dle § 49 o.s.ř.

⁴⁴⁵ Jednalo by se o e-mailovou adresu, která je např. soudu známa z jeho úřední činnosti.

⁴⁴⁶ Tento postup by byl vhodný u účastníků, kteří se zdržují v zahraničí a nemají uznávaný elektronický podpis. Pokud soud od příbuzných účastníka zjistí e-mailovou adresu, mohl by tuto užít k doručování písemnosti, přičemž adresát by doručení potvrdil písemným úkonem adresovaným soudu.

o písemnosti, které nemusí být povinně doručovány účastníkům či zástupcům nebo písemnosti, u nichž není nutno postupovat formálními způsoby pro doručení písemností.⁴⁴⁷

⁴⁴⁷ Protokoly z jednání, pokud o to adresát výslovně požádá, sdělení o prodloužení lhůty v případě výzvy k doplnění tvrzení či označení důkazu či jiné výzvy, které soud činí prostřednictvím e-mailu za účelem urychlení řízení (např. výzva zástupcům účastníků o sdělení průběhu jednání o mimosoudním vyřešení sporu).

7 Více datových schránek jednoho adresáta

7.1 Úvod

Ačkoliv je právní úprava doručování do datových schránek koncipovaná na předpokladu existence jediné datové schránky příslušného adresáta,⁴⁴⁸ v praxi často dochází k situacím, kdy účastník řízení disponuje několika datovými schránkami. Nejčastěji se jedná o fyzické osoby podnikající, které mají zřízenou datovou schránku podnikající fyzické osoby dle § 4 zákona o elektronických úkonech pro účely výkonu podnikatelské činnosti a zároveň datovou schránku fyzické osoby dle § 3 zákona o elektronických úkonech. Výjimkou však nejsou ani případy, kdy má adresát více datových schránek, a to zejména u advokátů,⁴⁴⁹ kteří disponují datovou schránkou fyzické osoby, podnikající fyzické osoby – advokáta, insolvenčního správce, daňového poradce nebo rozhodce apod.⁴⁵⁰ V těchto případech pak v praxi vystává celá řada problémů (zda lze doručit do kterékoliv datové schránky účastníka či nikoliv, kritéria pro identifikaci „příslušné“ datové schránky účastníka pro doručení písemnosti, zda a jaké procesní důsledky má doručení písemnosti do „nepříslušné“ datové schránky, jaký postup volit v případě, že účastník nemá „příslušnou“ datovou schránku, ale disponuje datovou schránkou „nepříslušnou“),⁴⁵¹ které zůstávají ze strany odborné literatury bez povšimnutí.⁴⁵²

7.2 Více datových schránek adresáta

Problematikou postupu při doručení písemnosti do datové schránky účastníka, který má více datových schránek, se podrobně zabýval Nejvyšší soud v Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2016, sp. zn. 23 Cdo 1850/2015, dle kterého „*má-li fyzická osoba zřízeno více datových schránek (např. datovou schránku fyzické osoby a datovou schránku podnikající*

⁴⁴⁸ Zákon o elektronických úkonech ani o.s.ř. neobsahuje výslovnou úpravu řešící situaci, kdy má adresát více datových schránek. Srov. znění § 17 odst. 1, věta druhá, zákona o elektronických, dle kterého umožňuje-li to povaha dokumentu a má-li fyzická osoba, podnikající fyzická osoba nebo právnická osoba zpřístupněnu svou datovou schránku, orgán veřejné moci doručuje dokument této osobě prostřednictvím datové schránky, pokud se nedoručuje veřejnou vyhláškou nebo na místě.

⁴⁴⁹ Působících dle zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵⁰ Viz např. odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2016, sp. zn. 23 Cdo 1850/2015.

⁴⁵¹ K použití pojmu „příslušná“ a „nepříslušná“ datová schránka viz Nejvyššího soudu 23Cdo 1850/2015 ze dne 6. 9. 2016

⁴⁵² Z hlediska komentářové literatury srov. např. DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 297. a násl. nebo HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 2017, s. 234 a násl. Z odborné literatury pak lze zmínit např. HRDLIČKA, Miloslav. Aktuální otázky doručování do datové schránky v civilním soudním řízení. Revue pro právo a technologie. 2013, č. 8, s. 33 - 37 nebo LAVICKÝ, Petr a kol. Moderní civilní proces. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 95 - 104. Za zmínku také stojí MATES, Pavel. Doručování do datových schránek, Právní rozhledy, 2013, č. 13-14, s. 482 - 484, kde autor uvádí důsledky doručení do datové schránky jiného adresáta.

fyzické osoby, nebo advokát datovou schránku podnikající fyzické osoby advokáta, ale též insolvenčního správce nebo daňového poradce), je třeba jí doručovat písemné vyhotovení rozhodnutí, jiných úkonů a dalších písemností do té datové schránky, která odpovídá povaze doručované písemnosti.“ Uvedený závěr potvrdilo plénum Nejvyššího soudu ve svém stanovisku ze dne 5. ledna 2017 sp. zn. Plsn 1/2015,⁴⁵³ které stanovilo povinnost soudu doručovat „*písemnosti vždy do takové datové schránky, která byla adresátu zřízena pro obor činnosti, s níž doručovaná písemnost věcně souvisí, resp. která odpovídá povaze doručované písemnosti*“ . Tyto závěry pak potvrdil i Ústavní soud v usnesení sp. zn. IV. ÚS 3891/18 ze dne 26. února 2019.

Z uvedeného tak jednoznačně vyplývá povinnost soudu v případě doručování písemnosti volit datovou schránku účastníka dle povahy doručované písemnosti, resp. dle povahy samotného sporu, neboť tento je určujícím prvkem pro povahu doručované písemnosti. Pokud se jedná o spor, v němž účastník vystupuje jako fyzická osoba (např. spory týkající se nezaplacené pokuty za přepravu v hromadné dopravě, nezaplacená dodávka elektrické energie či plynu do domácnosti účastníka, spory z pojistných smluv životního pojištění), je nutno doručovat písemnosti do datové schránky fyzické osoby dle § 3 zákona o elektronických úkonech. V případě sporu vyplývajícího z podnikatelské činnosti účastníka (např. spory z neuhrazených dodávek zboží a služeb pro podnikatelskou činnost, nezaplacená dodávka elektrické energie či plynu do prostoru sloužícího k podnikání, nebo spory z pojistných smluv týkající se majetku sloužícího k podnikatelské činnosti apod.), musí soud doručovat písemnosti do datové schránky podnikající fyzické osoby dle § 4 zákona o elektronických úkonech. V případě advokátů nezbývá než rozlišovat spory, v nichž advokát vystupuje v postavení účastníka řízení (např. řízení o rozvod manželství či vypořádání společného jmění manželu) a spory, v nichž vystupuje jako zástupce účastníka v rámci výkonu advokacie.

Stěžejní námitku proti rozlišování typu datových schránek dle oboru činnosti účastníka, a to že „*jde materiálně vždy o toho samého člověka a v řadě případů bude obtížné jeho „dvojí tvář“ oddělovat*“, dle mého názoru zcela správně argumentačně vyřešil Ústavní soud v rozhodnutí II. ÚS 2385/18 ze dne 31. srpna 2018.⁴⁵⁴

⁴⁵³ Uveřejněném pod č. 1/2017 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek

⁴⁵⁴ Dle názoru Ústavního soudu „*z hlediska práva nejde o ten samý subjekt a v mnoha činnostech i z praktického hlediska je naopak rozlišování mezi oběma rolemi očividné. Příkladem toho je zákon o elektronických úkonech, který výslovně upravuje zvlášť datovou schránku fyzické osoby a podnikající fyzické osoby; pro zřízení každé z nich je ostatně nutné dodat jiné údaje. Pokud by se proto uplatnil právní názor stěžovatele, příslušná zákonná úprava by v konečném důsledku ztratila svůj smysl a opodstatnění, neboť by podnikající fyzické osobě stačilo zřídit pouze jednu z uvedených datových schránek a ta by „pokryla“ i druhou variantu.*

7.3 Doručení písemnosti do datové schránky jiného typu

Při zohlednění celkového množství soudních sporů se lze nezdědkou setkat s doručením písemnosti účastníku do „nepříslušné“ datové schránky účastníka, tedy datové schránky, jež typem neodpovídá povaze doručované písemnosti. V kontextu významu, který doručování má pro průběh řízení a zajištění práva na spravedlivý proces, je nezbytné se zabývat tím, jak na takové doručení nahlížet. Tj. je nezbytné vyhodnotit, zda i v případě takového doručení, kdy se písemnost prokazatelně dostala do sféry téhož adresáta, avšak jiným než plně zákonu odpovídajícím způsobem, byla písemnost doručena s odpovídajícími účinky či nikoli.

Tímto problémem se v minulosti zabývala i soudní judikatura. Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2016, sp. zn. 23 Cdo 1850/2015, za podmínek uvedených v § 17 odst. 3 zákona o elektronických úkonech,⁴⁵⁵ však nastanou účinky doručení písemnosti i jejím doručením do jiné („nepříslušné“) datové schránky téže fyzické osoby. Tedy v okamžiku, kdy se do datové schránky přihlásí oprávněná osoba ve smyslu § 8 zákona o elektronických úkonech,⁴⁵⁶ dojde k doručení písemnosti, i když byla pochybením soudu doručena do datové schránky účastníka zřízené pro jinou činnost fyzické osoby, než které se týká doručovaná písemnost, neboť adresát má fakticky možnost seznámit se s doručovanou písemností.

Ve výše uvedeném rozhodnutí pak ale Nejvyšší soud zcela jednoznačně vyloučil použití fikce doručení ve smyslu § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech⁴⁵⁷ v případě doručování písemností do „nepříslušné“ datové schránky, neboť účastníku nemůže jít k tíži pochybení soudu, který nesprávně doručoval rozhodnutí do datové schránky zřízené adresátu pro jinou činnost, neodpovídající povaze doručované písemnosti, a do datové schránky, do níž soud doručoval, se účastník nepřihlásil, a neměl tedy možnost se s písemností nijak seznámit.⁴⁵⁸

Výše vymezené rozhodnutí Nejvyššího soudu považuji za zcela správné, neboť plně respektuje primární účel doručování, kterým je seznámit účastníka řízení s obsahem písemnosti. I v případě doručení do jiné datové schránky účastníka je totiž nepochybně naplněno předání potřebných informací do sféry účastníka. Zároveň citované rozhodnutí vyloučením fikce

⁴⁵⁵ Dokument, který byl dodán do datové schránky, je doručen okamžikem, kdy se do datové schránky přihlásí osoba, která má s ohledem na rozsah svého oprávnění přístup k dodanému dokumentu.

⁴⁵⁶ Včetně přihlášení osoby pověřené osobou, pro niž byla datová schránka zřízena dle § 8 odst. 6 písm. a) zákon o elektronických úkonech.

⁴⁵⁷ Nepřihlásí-li se do datové schránky osoba podle odstavce 3 ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byl dokument dodán do datové schránky, považuje se tento dokument za doručovaný posledním dnem této lhůty; to neplatí, vylučuje-li jiný právní předpis náhradní doručení.

⁴⁵⁸ Formulace „neměl možnost se s písemností nijak seznámit“ doslovně koresponduje s uvedeným rozhodnutím Nejvyššího soudu, ačkoliv výstižnější je formulace, že se účastník „s doručovanou písemností se fakticky neseznámil“, neboť účastník možnost se s písemností seznámit měl a to přihlášením do své datové schránky, což neučinil, protože oprávněně neočekával doručení písemnosti do „nepříslušné“ datové schránky, nýbrž do jiné své „příslušné“ datové schránky.

doručení brání přenosu negativních důsledků, jež vyplývají z porušení procesní úpravy ze strany soudu, na účastníka řízení, který porušení nezavinil.

7.4 Absence daného typu datové schránky

Nemá-li účastník zřízení datovou schránku odpovídající povaze doručované písemnosti, ale disponuje datovou schránkou „nepříslušnou“ (např. má-li fyzická osoba zřízení datovou schránku podle § 3 zákona o elektronických úkonech, avšak nemá datovou schránku podnikající fyzické osoby dle § 4 tohoto zákona), pak soud účastníku doručuje takovým způsobem, jako by účastník datovou schránku zřízení vůbec neměl.⁴⁵⁹ Pokud tedy soud nedoručuje písemnost při jednání soudu nebo jiném soudním úkonu (dle § 45 odst. 1 o.s.ř.) a účastník nepožádal o doručování na jinou adresu nebo elektronickou adresu (dle § 45 odst. 2 o.s.ř.), doručuje soud prostřednictvím doručujícího orgánu, účastníka řízení nebo jeho zástupce (dle § 45 odst. 3 o.s.ř.) a to na adresu určenou dle § 46b o.s.ř.⁴⁶⁰

V souvislosti s uvedeným je pak nutno zdůraznit, že pokud účastník písemně nebo ústně při jednání požádá soud v souladu s § 45 odst. 2 o.s.ř. o doručování písemností do jiné datové schránky (datové schránky jiného typu neodpovídající povaze doručované písemnosti), je povinností soudu účastníku doručovat do jím určené datové schránky stejným způsobem, jakým by doručoval do datové schránky odpovídající povaze doručované písemnosti. Účinky doručení písemnosti v takovém případě nastanou nejen za podmínek uvedených v § 17 odst. 3 zákona o elektronických úkonech, ale i v případě fikce doručení dle § 17 odst. 4 téhož zákona, neboť je doručováno do jiné datové schránky účastníka na jeho výslovnou žádost a „nepříslušná“ datová schránka se tak stává datovou schránkou „příslušnou“. Na druhou stranu pak platí, že pokud účastník výslovně nepožádá soud v souladu s § 45 odst. 2 o.s.ř. o doručování písemností do „nepříslušné“ datové schránky, nemůže následně v rámci opravných prostředků uplatňovat nesprávnost postupu soudu, který do datové schránky typu neodpovídajícího doručované písemnosti nedoručoval.⁴⁶¹

⁴⁵⁹ Srov. např. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 15. července 2010 č. j. 7Afs 46/2010-51, ze dne 21. listopadu 2013 č. j. 7 Afs 5/2013-50, ze dne 18. června 2014 č. j. 3 Ads 100/2013-42 či ze dne 6. ledna 2016 č. j. 8 As 109/2015-38.

⁴⁶⁰ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2018, sp. zn. 20 Cdo 3887/2017.

⁴⁶¹ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 31. srpna 2018, sp. zn. II. ÚS 2385/18 nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 26. února 2019, sp. zn. IV. ÚS 3891/18.

7.5 Sporná povaha doručované písemnosti

Je-li povaha věci sporná⁴⁶², resp. nelze-li tuto identifikovat ihned od počátku řízení (např. označení žalovaného mimo jiné datem narození i identifikačním číslem osoby při uplatnění nároku na vrácení kupní ceny zboží zakoupeného přes bazarový internetový portál), je na soudu, aby vyzval žalobce k doplnění tvrzení,⁴⁶³ která umožní identifikaci povahy věci a tím i povahy doručované písemnosti. Nepodaří-li se uvedeným postupem zjistit povahu věci,⁴⁶⁴ soud s ohledem na procesní opatrnost doručí písemnost do všech datových schránek, které byly adresátu zřízeny pro obor činnosti, s nímž doručovaná písemnost reálně věcně může souviset, resp. které odpovídají povahám doručované písemnosti. V tomto případě však může v praxi nastat problém při identifikaci, s kterým doručením vlastně nastanou účinky doručení písemnosti. Vyřešení tohoto problému je vázáno na vyřešení otázky povahy věci samotné, a proto posouzení účinků doručení může nastat až ex post. Efektivnější a v praxi příležitostně aplikovaný postup, jež tento problém řeší, je určení účinků doručení písemnosti dle posledního doručení písemnosti. V praxi pak nelze vyloučit kombinaci způsobů doručení, tedy doručení prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky dle § 45 odst. 2 o.s.ř. a prostřednictvím doručujícího orgánu (případně účastníka řízení či jeho zástupce) dle § 45 odst. 3 o.s.ř. na adresu pro doručování dle § 46b o.s.ř., pokud účastník pro některý obor činnosti, s nímž doručovaná písemnost reálně věcně může souviset, datovou schránkou nedisponuje.

I v případě spornosti povahy věci, resp. povahy doručované písemnosti však platí závěry Nejvyššího soudu prezentované v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2016, sp. zn. 23 Cdo 1850/2015 uvedené výše a lze doručit účastníku řízení do „nepříslušné“ datové schránky, postupem uvedeným v § 17 odst. 3 zákona o elektronických úkonech (tedy přihlášením adresáta do datové schránky) či převzetím doručované písemnosti od doručujícího orgánu, účastníka řízení či jeho zástupce, ačkoliv mělo být správně doručováno do datové schránky účastníka. Důvodem pro správnost tohoto názoru je opětovné zdůraznění účelu doručování, kterým je seznámení se účastníka řízení s doručovanou písemností. I v případě doručení do jiné datové schránky je nepochybně naplněno předání potřebných informací do sféry účastníka, proto nelze v aplikaci citované judikatury shledat nejmenšího problému.

⁴⁶² Spornost povahy doručované písemnosti připouští i Ústavní soud ve svém usnesení II. ÚS 2385/18 ze dne 31. srpna 2018.

⁴⁶³ Ve smyslu § 101 odst. 1 písm. a) o.s.ř.

⁴⁶⁴ Srov. dikci § 101 odst. 2 o.s.ř. dle kterého nestanoví-li zákon jinak, soud pokračuje v řízení, i když jsou účastníci nečinní.

7.6 Procesní dopady

Pokud soud v rozporu s výše uvedeným zaslal písemnost do „nepříslušné“ datové schránky účastníka způsobem uvedeným v § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech a považoval ji za doručenu, aniž se účastník do této datové schránky přihlásil (doručení fikcí) nebo přistoupil k doručení písemnosti postupem dle § 45 odst. 3 o.s.ř. (tedy zejména prostřednictvím doručujícího orgánu) ačkoliv měl doručovat do datové schránky účastníka, nebyla účastníku listina vůbec doručena, neboť účinky doručení ex lege vůbec nenastaly. Jak bylo totiž popsáno výše, účinky fikce doručení mohou nastat pouze v případě, že doručování probíhá postupem, který přesně odpovídá zákonu a to jak z hlediska zvoleného způsobu doručení, tak i samotného postupu doručení.⁴⁶⁵ V takových případech pak není možné postupovat postupem dle § 50d o.s.ř. a nelze vyslovit neúčinnost doručení.⁴⁶⁶ Nedoručení písemnosti pak zakládá vadu řízení a v případě, že doručovanou písemností bylo rozhodnutí, lze proti němu podat opravný prostředek, přičemž lhůta pro podání opravného prostředku počíná běžet nejdříve řádným (tedy opětovným) doručením rozhodnutí. Zjistí-li pochybení soud, který nesprávně listinu doručoval, bez dalšího přistoupí k opětovnému řádnému doručení listiny, pokud to fáze, v níž se řízení nachází, dovoluje.⁴⁶⁷

7.7 Shrnutí a návrhy *de lege ferenda*

Závěrem pak lze shrnout, že má-li účastník více datových schránek, je nutné vždy doručovat písemnosti do datové schránky, která odpovídá povaze doručované písemnosti. Nemá-li účastník datovou schránku typově odpovídající povaze doručované písemnosti, postupuje soud při doručení postupem dle § 45 odst. 2 věta druhá o.s.ř. nebo dle odst. 3 o.s.ř., tedy jako by účastník neměl žádnou datovou schránku. Je-li písemnost doručována do „nepříslušné“ datové schránky, nelze doručit fikcí postupem dle § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech, avšak přihlásila-li se oprávněná osoba do datové schránky, považuje se písemnost za doručenu přihlášením adresáta do datové schránky, byť se jedná o „nepříslušnou“ datovou schránku, neboť došlo k naplnění účelu doručování, kterým je seznámení účastníka řízení s doručovanou písemností.

⁴⁶⁵ V opačném případě dojde k porušení práva účastníka řízení nejen být slyšen, ale i jeho práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, a proto účinky právní fikce doručení v takovém případě nelze přiznat. Srov. nálezn Ústavního soudu ze dne 1. října 2015, sp. zn. IV ÚS 883/15.

⁴⁶⁶ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2016, sp. zn. 23 Cdo 1850/2015.

⁴⁶⁷ Zjistí-li soud např. pochybení při doručování písemností až po vydání rozhodnutí ve věci samé, přistoupí k opětovnému doručení primárně meritorního rozhodnutí, přičemž není vyloučeno, aby soud k rozhodnutí připojil např. žalobu či jiné listiny (doplnění tvrzení, odpor a jeho doplnění). Tímto dojde k řádnému doručení rozhodnutí, avšak vada řízení, způsobená absencí doručení žaloby či jiné písemnosti, tímto postupem již zhojena nebude. Uvedený postup však nelze aplikovat plošně (např. v případě předvolání k jednání apod.).

Ačkoliv výše popsané praktické problémy z hlediska návrhů *de lege ferenda* mohou na první pohled evokovat vhodnost eliminace počtu datových schránek pro jednu fyzickou osobu, praktické přínosy "mnohosti" datových schránek pro adresáta zejména z hlediska administrativní organizace v konečném důsledku převyšují. Zároveň je vhodné užití datových schránek podporovat a realizovat kroky k jejich rozšíření zejména mezi fyzické osoby.⁴⁶⁸ Na druhou stranu absence výslovné úpravy není s ohledem na negativa zcela žádoucí. Jako racionální řešení se tak jeví procesní úprava, která v souladu s judikaturou⁴⁶⁹ upraví doručování písemností do datové schránky, která odpovídá povaze doručované písemnosti a pro případ, že nelze povahu doručované písemnosti určit, resp. nelze určit předmět činnosti, s níž doručovaná písemnost souvisí, stanovit postup doručování písemností. Vhodným postupem se pak jeví stanovení závazného pořadí datových schránek s prioritou pro datovou schránku fyzické osoby,⁴⁷⁰ s výslovnou úpravou fikce doručení písemnosti, způsobem uvedeným v § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech, do takto určené datové schránky. Důvodem pro volbu právě datové schránky fyzické osoby je zejména dobrovolnost jejího zřízení.

⁴⁶⁸ Viz LAVICKÝ, Petr a kol. Moderní civilní proces. 1 vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 104.

⁴⁶⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2016, sp. zn. 23 Cdo 1850/2015, stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 26. února 2019, sp. zn. IV. ÚS 3891/18.

⁴⁷⁰ Dále pak datová schránka podnikající fyzické osoby a následně datové schránky specializované (datová schránka insolvenčního správce, daňového poradce apod.)

8 Některé další problémy datových schránek

8.1 Úvod

Doručování písemností, resp. datových zpráv prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky adresáta v současné době představuje jediný opravdu použitelný elektronický způsob doručování písemností, což však neznamená, že není provázen celou řadou problémů. Některé problémy jsou obecně známé a odborná literatura s nimi také pracuje,⁴⁷¹ některé však vyvstávají toliko v samotné praxi, aniž by jim byla věnována v odborné literatuře pozornost. O problému více datových schránek jednoho adresáta pojednává samostatná kapitola, a tato kapitola se zaměřuje na problémy, které jsou z hlediska svého rozsahu zanedbatelnější, z hlediska významu či dopadů jsou však stejně zásadní. Mezi tyto problémy lze zařadit problematiku počítání lhůt u datových schránek, dobu „platnosti“ datové zprávy, neúčinnost doručení písemnosti jiným způsobem při existenci datové schránky účastníka, užití datové schránky jiné osoby, a na závěr potencionální a možná úsměvný problém formátu datové zprávy.

8.2 Počítání lhůt u datových schránek

Z hlediska doručování písemností do datových schránek je v zásadě významná jen lhůta uvedená v § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech, jež stanoví náhradní doručení (resp. fikci doručení)⁴⁷² dokumentu. Nepřihlásí-li se do datové schránky osoba, která má s ohledem na rozsah svého oprávnění přístup k dodanému dokumentu, ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byl dokument dodán do datové schránky, považuje se tento dokument za doručенý posledním dnem této lhůty, vyjma dokumentů, u nichž o.s.ř. vylučuje náhradní doručení. Samotný problém této lhůty není na první pohled vůbec zřejmý, avšak v praxi se velmi často vyskytuje a má zásadní procesní dopady. Je totiž otázkou, jaká je povaha samotné lhůty, resp. jaká jsou základní pravidla pro její fungování.

Zákon o elektronických úkonech neobsahuje zvláštní úpravu počítání lhůt, a proto se jeví jako přiléhavé s ohledem na povahu výše uvedené lhůty coby lhůty procesní aplikovat § 57 odst. 2 o.s.ř., podle něhož platí, že případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek,

⁴⁷¹ Srov. např. HRDLIČKA, Miloslav. Aktuální otázky doručování do datové schránky v civilním soudním řízení. Revue pro právo a technologie, 2013, č. 8, s. 33 - 37, nebo LAVICKÝ, Petr a kol. Moderní civilní proces. 1 vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. s. 95 – 104.

⁴⁷² V některých zdrojích lze nalézt názor, že se nejedná o fikci, viz SVOBODA, Karel, SUK, Milan, ZEMAN, Pavel. Doručování v soudním řízení. Praha: Linde, 2009, s. 176. Autoři mají za to, že se nejedná o fikci, nýbrž o „nevyvratitelnou skutkovou domněnku doručení desátým dnem po uložení do datové schránky“.

je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Lze tedy učinit rozumný závěr, že nepřihlásí-li se příslušná osoba do datové schránky ve lhůtě 10 dnů ode dne dodání dokumentu do datové schránky, považuje se dokument za doručený posledním dnem této lhůty, ledaže se jedná o sobotu, neděli nebo svátek, neboť v takovém případě je posledním dnem lhůty následující pracovní den.

Doručování do datové schránky však probíhá prostřednictvím informačního systému datových schránek, který zajišťuje přenos informací mezi datovými schránkami a informačním systémem soudů, přičemž tento systém také generuje potvrzení o dodání a doručení do datové schránky, která slouží jako průkazy doručení dokumentů do datové schránky.⁴⁷³ Tento systém však lhůty dle § 17 odst. 4 počítá způsobem, který znění § 57 odst. 2 o.s.ř. nerespektuje a doručení dokumentů vykazuje bez ohledu na povahu posledního dne lhůty, tedy i na sobotu, neděli či svátek.⁴⁷⁴

Pro tento postup nelze v zákoně o elektronických úkonech nalézt relevantní oporu. Je sice pravdou, že § 17 odst. 1 poslední věta zákona o elektronických úkonech vylučuje použití ustanovení jiných právních předpisů upravujících způsob doručení, doručují-li se písemnosti způsobem popsáním v zákoně o elektronických úkonech, avšak § 57 o.s.ř. není ustanovením upravujícím způsob doručení, nýbrž ustanovením upravujícím počítání procesních lhůt. Jako argument proti aplikaci § 57 o.s.ř., Nejvyšší správní soud použil skutečnost, že se adresát může do datové schránky přihlásit kdekoliv a kdykoliv, neboť tato je prostřednictvím veřejné datové sítě adresátu přístupná 24 hodin denně, 7 dnů v týdnu, a není tak důvodu, aby se uvedená lhůta prodlužovala v případech, kdy její konec připadne na den pracovního klidu nebo pracovního volna.⁴⁷⁵ S tímto argumentem se však nelze ztotožnit. Nejvyšší správní soud nerozlišuje mezi pojmy „doba“ a „lhůta“, kdy tuto dichotomii výslovně do tuzemského právního řádu zavedl občanský zákoník (srov. § 603 a násl. ObčZ);⁴⁷⁶ občanský soudní řád zásadně pracuje s lhůtami, kdy též lhůtu stanovenou v § 17 odst. 1 větě poslední zákona o elektronických úkonech lze považovat za lhůtu procesní. Rovněž je to v rozporu s tradičním pojetím pětidenního pracovního týdne a státních svátků a dnů pracovního volna, které mají sloužit osobám

⁴⁷³ Tato potvrzení jsou v tištěné podobě zakládána do spisu jako doručenky.

⁴⁷⁴ Informační systém datových schránek počítá desetidenní lhůtu násobkem čísla 10 (počtu dnů) s číslem 24 (počtem hodin v každém dni).

⁴⁷⁵ Viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. května 2013, sp. zn. 5Afs 76/2012.

⁴⁷⁶ Kupříkladu Bodečková uvádí, že „lhůtou lze rozumět časový úsek, ve kterém musí účastník vyvinout aktivitu k dovolání se práva nebo splnění povinnosti, jinak nastane právní následek spojený s marným uplynutím takové lhůty (s právní událostí). Dobou se rozumí časový interval, který svým uplynutím bez dalšího způsobí právní důsledky stanovené zákonem nebo dohodou stran. U doby se posuzování aktivity nebo neaktivity nevyžaduje, doba uplyne bez zřetele k jiným okolnostem; rozhodný je toliko faktor plynutí času.“ BODEČKOVÁ, Jana. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 674.

k odpočinku, relaxaci, a nikoliv k práci. Jestliže se samozřejmě jedinec rozhodne i o těchto dnech řešit své pracovní záležitosti, přihlásit se do datové schránky, je to jeho svobodné rozhodnutí, právní úprava datových schránek by jej však neměla nutit k opaku.⁴⁷⁷ V tomto ohledu by měl být právní řád pokud možno jednotný, a nezakládat *ad hoc* jednotlivé výjimky.

Stejný závěr nakonec přijala také judikatura Nejvyššího soudu,⁴⁷⁸ která na rozdíl od Nejvyššího správního soudu dovodila, že lhůta uvedená v § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech je jednoznačně lhůtou procesní, jejíž běh se při doručování písemností v občanském soudním řízení počítá podle § 57 odst. 1 a odst. 2 o.s.ř., a její konec tak nemůže připadnout na sobotu, neděli nebo svátek s tím že tento závěr také odpovídá počítání času, které vymezil Ústavní soud.⁴⁷⁹ Popsaný problém se do širšího povědomí v justici dostal až začátkem roku 2011, a do dnešního dne nebyl v systému datových schránek i přes existující judikaturu odstraněn. Přitom následky tohoto problému mohou být velmi závažné, např. dřívější vyznačení doložky právní moci na rozhodnutí nebo odmítnutí včas prodaného opravného prostředku pro jeho domnělou opožděnost. Jedinou možností tak je ověření každého doručení datové zprávy do datové schránky adresáta, nebo jejich zasílání v takový den, aby poslední den lhůty nebyla sobota, neděle nebo státní svátek.⁴⁸⁰

8.3 „Platnost“ dokumentu zasláného do datové schránky

V případě doručení jiných písemností nebo písemností určených do vlastních rukou adresáta, u nichž je přípustné náhradní doručení, dochází k doručení této písemnosti vždy, a to nejpozději 10. dnem ode dne, kdy byl dokument dodán do datové schránky adresáta. U písemností, které se doručují do vlastních rukou adresáta a zákon u nich zároveň náhradní doručení vylučuje, je však situace odlišná, neboť tyto písemnosti i přes dodání do datové schránky nemusí být doručeny nikdy anebo, jak se často v praxi také nezdá, mohou být doručeny s velkým časovým odstupem od jejich dodání (v řádu týdnů, ale i měsíců). Vzniká tak otázka, zdali je možno považovat písemnost za řádně doručenu i v případě, že od jejího

⁴⁷⁷ Navíc v případě některých adresátů (orgány veřejné moci či právnické osoby) objektivně není zajištěna možnost jejich přístupu do datové schránky ve dnech pracovního klidu a státních svátcích, neboť zaměstnanci těchto adresátů v uvedených dnech nejsou přítomni na pracovišti.

⁴⁷⁸ Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. července 2013, sp. zn. 11 Co 393/2013, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod číslem 15/2014, či stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2017, sp. zn. Plsn 1/2015, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod číslem 1/2017.

⁴⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

⁴⁸⁰ Písemnosti jsou do datové schránky dodány většinou v den odeslání, proto u písemností zasláných ve středu a čtvrtek, lze očekávat možné problémy s náhradním doručením písemnosti, neboť doručení podle informačního systému datových schránek připadne na sobotu nebo neděli. Tento postup však v praxi není příliš aplikován a soudy spíše využívají ověření každé lhůty.

dodání do datové schránky uplynula delší doba, nebo je nutno analogicky postupovat dle § 49 odst. 5 o.s.ř. a považovat tyto dokumenty za vrácené soudu po marném uplynutí lhůty 10 dnů ode dne, kdy byla písemnost dodána do datové schránky adresáta.⁴⁸¹

Podle § 17 odst. 3 zákona o elektronických úkonech je dokument, který byl dodán do datové schránky adresáta, doručen okamžikem, kdy se do datové schránky přihlásí osoba, která má s ohledem na rozsah svého oprávnění přístup k dodanému dokumentu. Samotný zákon o elektronických úkonech obsahuje komplexní úpravu doručování písemností do datových schránek, a proto o analogické aplikaci ustanovení o.s.ř., včetně § 49 odst. 5 o.s.ř. nelze dle názoru Nejvyššího soudu vůbec uvažovat.⁴⁸² K totožnému závěru vede také § 17 odst. 1, poslední věta, zákona o elektronických úkonech, jež vylučuje aplikaci o.s.ř. týkající se doručení na datové schránky, a proto nelze než s názorem Nejvyššího soudu souhlasit. Pokud se tedy do datové schránky přihlásí oprávněná osoba, je písemnost tento den platně doručena, ačkoliv uplynulo více než 10 dnů ode dne dodání písemnosti do datové schránky adresáta.⁴⁸³

Uvedené však neplatí, pokud by písemnost byla soudem „zrušena“ dříve, než došlo k jejímu doručení adresátu, a to i kdyby toto rozhodnutí doposud nenabývalo právní moci. Vydali např. soud před doručením platebního rozkazu usnesení o jeho zrušení dle § 173 odst. 2 o.s.ř., tak následné doručení platebního rozkazu, přihlášením osoby, která má s ohledem na rozsah svého oprávnění přístup k dodanému dokumentu (platebnímu rozkazu), nemá právní relevanci. Předně je nutno vzít v potaz, že usnesení o zrušení platebního rozkazu nabude právní moci dříve, než samotný platební rozkaz. I kdyby tomu ale tak nebylo, právní moci usnesení o zrušení platebního rozkazu dochází ke zrušení platebního rozkazu, i kdyby již uplynula patnáctidenní lhůta pro podání odporu.

8.4 Doručení písemnosti jiným způsobem

Umožňuje-li to povaha dokumentu a má-li adresát zpřístupněnu datovou schránku,⁴⁸⁴ doručuje soud dokument adresátu prostřednictvím datové schránky, pokud se nedoručuje veřejnou vyhláškou nebo na místě.⁴⁸⁵ Ustanovení jiných právních předpisů, včetně o.s.ř.,

⁴⁸¹ Tato situace v praxi nastává jen u platebních rozkazů nebo elektronických platebních rozkazů, neboť u tzv. „kvalifikované“ výzvy o.s.ř. v ustanovení § 114b odst. 4 věta druhá za středníkem náhradní doručení připouští.

⁴⁸² Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 33 Cdo 930/2014.

⁴⁸³ Srov. DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I, II, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 316, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 33 Cdo 930/2014.

⁴⁸⁴ V rámci rozboru tohoto problému záměrně ponechávám stranou problematiku doručování písemností do datové schránky orgánu veřejné moci.

⁴⁸⁵ § 17 odst. 1 věta druhá zákona o elektronických úkonech. Doručením „na místě“ je nutno v prostředí o.s.ř. chápat totéž, co uvádí § 45 odst. 1 o.s.ř., tedy při jednání nebo jiném úkonu soudu. Blíže viz PAVLÍČEK, Tomáš. Problém fungování

upravující způsob doručení se nepožijí, avšak připouštějí-li jiné právní předpisy doručování prostřednictvím datových schránek, pořadí způsobů doručování stanovené těmito právními předpisy zůstává nedotčeno.⁴⁸⁶ Pokud tedy soud nedoručuje písemnost při jednání soudu nebo při jiném úkonu, adresát má zpřístupněnu datovou schránku a povaha dokumentu umožňuje jeho doručení prostřednictvím datové schránky,⁴⁸⁷ je soud povinen doručovat písemnosti adresátu výhradně do datové schránky.⁴⁸⁸

Nicméně v praxi mohou nastat a také nastávají situace, kdy soud účastníku namísto do datové schránky doručí písemnost prostřednictvím doručujícího orgánu (provozovatele poštovních služeb).⁴⁸⁹ Z hlediska účinků doručení písemnosti je však nutno odlišovat situace, kdy písemnost byla doručena náhradním způsobem od situací, kdy adresát písemnost fakticky převzal. Doručení písemnosti prostřednictvím provozovatele poštovních služeb náhradním způsobem v době, kdy má adresát zřízenou a zpřístupněnu datovou schránku, není účinné, neboť neodpovídá stanoveným procesním pravidlům.⁴⁹⁰ Na druhou stranu účinky řádného doručení písemnosti soudem nastávají i v případě, kdy je písemnost doručována prostřednictvím provozovatele poštovních služeb, ač má správně být písemnost doručována do datové schránky účastníka, pokud účastník tuto písemnost převezme.⁴⁹¹

Od výše uvedeného je dle mého názoru nutno odlišit situace, kdy je při doručení písemnosti vyloučeno její náhradní doručení (fikce doručení) a adresátu se nepodaří písemnost

datových schránek. COFOLA 2011: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2011, s. 1491 - 1503, dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/IT/eGovernment/Pavlicek_Tomas_5894.pdf>.

⁴⁸⁶ § 17 odst. 1 poslední věta a § 17 odst. 2 zákona o elektronických úkonech.

⁴⁸⁷ Do datové schránky nelze např. doručit rozsudek, součástí jehož výroku je geometrický plán, neboť jedinečnost geometrického plánu nelze konverzí nahradit. Viz Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. února 2018, sp. zn. 19Co 12/2018.

⁴⁸⁸ Srov. DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2009, s. 298 a 299, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. listopadu 2013, sp. zn. 21 Cdo 3489/2012, v němž Nejvyšší soud dovozuje povinnost respektovat procesní pravidla pro doručování, a tedy včetně pořadí způsobů doručování.

⁴⁸⁹ Ve většině případů se jedná o pochybení, kdy omylem nebyla v informačním systému datových schránek příslušná datová schránka adresáta identifikována.

⁴⁹⁰ Viz usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 21. prosince 2012, sp. zn. 20 Co 522/2011. S tímto názorem soudu souhlasím, neboť adresát zcela legitimně očekává, že při doručování bude soud postupovat v souladu s procesní úpravou, přičemž opačný závěr by negativní důsledky porušení procesní úpravy soudem přenesl na účastníka, což není možné připustit. Stejný názor viz také LAVICKÝ, Petr a kol. Moderní civilní proces. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 100.

⁴⁹¹ Viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2013, sp. zn. 23 Cdo 2454/2011, v němž Nejvyšší soud dovodil, že je sice nutno trvat na tom, aby bylo řádně doručováno (tedy v souladu se zákony), neboť v opačném případě by účastníci řízení mohli být vážně dotčeni na svých právech, ale zároveň nelze přijmout formalistický přístup, je-li naplněna materiální funkce doručení, tj. seznámení se s obsahem písemnosti. Pokud se účastník řízení s obsahem doručení písemnosti seznámí, potom otázka, zda bylo samotné doručení vykonáno předepsaným způsobem, ztrácí význam a nedodržení formy neznamená nutnost opakování doručení, neboť rozhodující vždy je, zda se písemnost dostala do rukou adresáta. K totožným závěrům dospěl také HRDLIČKA, Miloslav. Aktuální otázky doručování do datové schránky v civilním soudním řízení. Revue pro právo a technologie. 2013, č. 8, s. 33 - 37. S tímto závěrem soudu, který zcela respektuje právo na spravedlivý proces obou účastníků soudního sporu, včetně uvedené argumentace plně souhlasím.

do datové schránky doručit, protože se do ní nepřihlásí osoba, která má s ohledem na rozsah svého oprávnění přístup k dodanému dokumentu. V tomto případě se jak z pohledu zákona o elektronických úkonech, tak z pohledu o.s.ř. jedná o předpokládanou situaci, kdy povaha dokumentu neumožňuje jeho doručení do datové schránky (dokument nelze doručit náhradním způsobem a oprávněná osoba se do datové schránky nepřihlásila), a proto lze přistoupit k doručení písemnosti prostřednictvím doručujícího orgánu. Otázkou však je, po jakou dobu má soud ponechat písemnost „ležet“ v datové schránce bez vyzvednutí, a kdy lze přistoupit k jinému způsobu doručení písemnosti. Osobně mám za to, že by nemělo být přistoupeno k doručení písemnosti jiným způsobem dříve, než uplyne 10 dnů ode dne dodání dokumentu do datové schránky,⁴⁹² s ohledem na legitimní očekávání adresáta ve vztahu k úložní době ostatních dokumentů v datové schránce.

8.5 Užití datové schránky jiné osoby

Jak již ostatně naznačila kapitola věnovaná problematice „Adresy pro doručování“, lze se v praxi setkat s případy, kdy se v soudním řízení „objeví“ datová schránka třetí osoby, tedy osoby odlišné od účastníků řízení i jejich zástupců. První situaci představuje žádost účastníka řízení o doručování písemností do datové schránky jiné osoby. Z judikatury vyplývá, že ať již účastník má zpřístupněnu vlastní datovou schránku, či nikoliv, nelze s ohledem na povahu datové schránky komunikovat s účastníkem řízení prostřednictvím datové schránky jiné osoby, pokud tato osoba účastníka řízení nezastupuje. Datová schránka totiž představuje osobní elektronické uložení určené pro konkrétní osobu a nejde tedy o místo, kde se účastník sám zdržuje a je schopen přebírat doručovanou korespondenci, tedy adresu pro doručování dle § 46a o.s.ř., nejedná se ani o adresu pro doručování prostřednictvím veřejné datové sítě dle § 46 o.s.ř., přičemž nelze aplikovat ani § 46 odst. 2 o.s.ř., který se týká doručování na elektronickou adresu (e-mail), a tudíž na datové schránky nedopadá. Datovou schránku tak není možné využívat pro doručování písemností jiné osobě, než pro kterou byla zřízena.⁴⁹³

Tento závěr považuji obecně za správný, přičemž lze nalézt i další argumenty, jež ho potvrzují. Dle mého názoru lze v této situaci identifikovat určitý střet mezi nárokem účastníka na volbu adresy pro doručování a zájmem na zajištění řádného doručování včetně zajištění možnosti, aby se účastník s písemností seznámil, resp. měl vůbec možnost seznámit. Zatímco v případě zástupce účastníka existuje mezi adresátem a jeho zástupcem smluvní vztah, který

⁴⁹² Nejedná se však o analogii s ustanovením § 49 odst. 5 o.s.ř., neboť tuto vylučuje usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 33 Cdo 930/2014, nýbrž podpůrně vycházím z ustanovení § 17 odst. 3 zákona o elektronických úkonech.

⁴⁹³ Viz Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 24. listopadu 2016, sp. zn. 9 Azs 255/2016.

má následně relevanci také v oblasti doručovaných písemností,⁴⁹⁴ v případě jiné osoby tomu tak není a označením datové schránky jiné osoby bez relevantních smluvních vazeb může v konečném důsledku vést k situaci, že se adresát s doručovanou písemností nebude moci seznámit. Ačkoliv by za tuto situaci nesl adresát zcela jednoznačně odpovědnost, v konečném důsledku může tato situace vést až ke „zřeknutí“ se doručování písemností, což sice účastník učinit může, avšak soud tímto není vázán a je povinen písemnosti nadále doručovat v souladu s procesní úpravou. Riziko, že adresát nakonec nebude mít možnost se s písemností seznámit, je velmi vysoké a jeho případné dopady⁴⁹⁵ mohou vést ke zpomalení řízení a ke kolizi s právem na spravedlivý proces, nejméně u druhé strany sporu.⁴⁹⁶

Výjimku z uvedeného však může představovat situace, kdy adresát spolu s žádostí o doručování písemností do datové schránky jiné osoby, která není jeho zástupcem, předloží soudu zároveň písemnou dohodu s „vlastníkem“ datové schránky nebo existenci takové dohody prokáže jiným způsobem.⁴⁹⁷ Pokud totiž z této dohody bude vyplývat povinnost osoby, pro kterou byla datová schránka zřízena, předat doručovanou písemnost adresátu nebo s jejím obsahem adresáta seznámit, lze totiž o použití tohoto způsobu doručení uvažovat.⁴⁹⁸ Při zohlednění odpovědnosti adresáta za volbu adresy pro doručování a existenci právního titulu, který zajišťuje předání písemnosti adresátu (a zároveň zakládá odpovědnost osoby, které byla datová schránka zřízena vůči adresátu v případě, že svou povinnost poruší), není totiž důvod postupovat odlišně od situace, kdy je dokument doručován do datové schránky zástupce adresáta.⁴⁹⁹ Druhou možností představuje situace, kdy je soudu doručeno podání účastníka prostřednictvím datové schránky jiné osoby, která však účastníka řízení nezastupuje. Jedná se o případy, kdy účastník užije k doručení podání na soud datovou schránku jiného účastníka řízení,⁵⁰⁰ nebo kdy podání účastníka je doručeno soudu prostřednictvím třetí osoby bez vazby na řízení.⁵⁰¹ Ačkoliv oba případy vykazují určité odlišnosti, dopady obou situací jsou totožné,

⁴⁹⁴ Zástupce informuje zastoupeného o doručovaných písemnostech, a pokud tak neučiní, může odpovídat za vzniklou škodu.

⁴⁹⁵ Např. tato situace může vést k návrhu adresáta na prohlášení neúčinnosti doručení dle § 50d o.s.ř.

⁴⁹⁶ V krajním případě by se účastník mohl dokonce snažit tímto způsobem mařit průběh soudního řízení.

⁴⁹⁷ Příkladem může být situace, kdy účastník vyššího věku požádá o doručování písemností do datové schránky svého dítěte. Prokázat existenci dohody jiným způsobem lze například prohlášením účastníka a „vlastníka“ datové schránky u jednání soudu.

⁴⁹⁸ Ačkoliv zákon takovou dohodu výslovně neupravuje, její uzavření zároveň nevylučuje.

⁴⁹⁹ Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 24. listopadu 2016, sp. zn. 9 Azs 255/2016 však takový postup vůbec nepřipouští.

⁵⁰⁰ Např. jednatel společnosti s ručením omezeným zašle soudu podání, jež se týká jeho osoby jako účastníka řízení, prostřednictvím datové schránky společnosti, která je na řízení také účastna.

⁵⁰¹ Např. listina, v níž je vyjádřeno zpětvzetí žaloby žalobcem, souhlas žalovaného a vzdání se náhrady nákladů řízení obou stran, která byla soudu doručena datovou schránkou notáře, u kterého byla listina uložena v úschově do doby, než budou splněny všechny podmínky obsažené v dohodě účastníků o mimosoudním řešení sporu.

neboť podstatou celého problému není, zdali se jedná o datovou schránku účastníka řízení, ale jaká osoba úkon prostřednictvím datové schránky učinila a jaká osoba podání „podepsala“. Prvotní judikatura se stavěla k užití datové schránky jiné osoby negativně, neboť tím, z jaké datové schránky byl úkon vůči soudu učiněn, dochází k jednoznačné identifikaci původce úkonu, a proto nepřipouštěla realizaci procesního úkonu účastníka prostřednictvím datové schránky jiné osoby.⁵⁰² Následně však došlo ke korekci tohoto přístupu. Pokud činí osoba podání prostřednictvím „vlastní“ datové schránky, takové podání je nutno považovat za řádně podepsaný úkon dle § 18 odst. 2 zákona o elektronických úkonech, i když samotné podání není opatřeno uznávaným elektronickým popisem. Pokud je však podání učiněno z datové schránky jiné osoby, musí být takové podání opatřeno uznávaným elektronickým podpisem⁵⁰³ jednajícího účastníka, protože takové podání se nepovažuje za podepsaný úkon ve smyslu zákona o elektronických úkonech. Tedy jinak řečeno fikce podpisu dle zákona o elektronických úkonech se nepoužije v případě, že bylo podání učiněné prostřednictvím datové schránky jiné osoby podepsáno uznávaným elektronickým podpisem účastníka řízení.⁵⁰⁴ Podle uvedeného je tedy možno použít datovou schránku jiné osoby k realizaci podání účastníka, avšak je nutno tuto datovou zprávu opatřit uznávaným elektronickým podpisem účastníka. Pokud podpis chybí, jedná se o podání osoby, pro kterou byla datová schránka zřízena.

Ačkoliv s uvedeným názorem Nejvyššího soudu souhlasím,⁵⁰⁵ nelze si odpustit jeden příklad s popisem faktických dopadů k zamyšlení. Pokud je podání účastníka řízení realizováno prostřednictvím datové schránky advokáta či notáře, který účastníka řízení sice nezastupuje, nicméně podání soudu odeslal, nejedná se dle uvedené judikatury o podání účastníka.⁵⁰⁶ Přitom pokud by advokát podání neposlal datovou schránkou, ale prostřednictvím provozovatele služeb, o podání účastníka by se bezpochyby jednalo a to bez ohledu na to, že na obálce (v níž byla písemnost doručena soudu) je jako odesílatel uveden advokát či notář, který s řízením nemá nic společného. Zároveň u písemných podání nikdo nezkontroluje, zda podání skutečně

⁵⁰² Viz Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 12. června 2012, sp. zn. 47 Co 71/2010.

⁵⁰³ Viz §6 odst. 1 a 2 zákona č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰⁴ Viz stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2017, sp. zn. Plsn 1/2015, nebo také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 33 Cdo 2743/2013, které připouští použití datové schránky právnické osoby osobou fyzickou za předpokladu podpisu přílohy datové zprávy uznávaným elektronickým podpisem.

⁵⁰⁵ Tento názor Nejvyššího soudu považuji za správný, neboť na jedné straně usnadňuje účastníku přístup k soudu a tím posiluje jeho právo na spravedlivý proces i právo být slyšen, ale zároveň poskytuje záruky, že nebude docházet k realizaci úkonů jménem účastníka jinou osobou.

⁵⁰⁶ Např. zpětvzetí žaloby, které v písemném vyhotovení účastník podepíše a elektronická kopie této listiny tvoří přílohu datové zprávy zasláné advokátem či notářem.

realizoval účastník, stačí, že je v podání účastník označen a podání obsahuje podpis.⁵⁰⁷ A přitom podání realizované prostřednictvím datové schránky advokáta či notáře poskytuje mnohem větší míru jistoty, že se jedná o podání právě označeného účastníka, než je tomu v případě podání učiněných písemně.⁵⁰⁸ Mám proto za to, že v těchto případech, by soud měl na podání nahlížet jako na podání, které učinil účastník řízení.

8.6 Formát datové zprávy

Na posledním místě je vhodné se zabývat sice potencionálním (a možná pro někoho úsměvným) problémem formátu datové zprávy, který z hlediska svých dopadů může v praxi přinášet velké komplikace. Přípustné formáty datové zprávy dodávané do datové schránky upravuje § 4 vyhlášky Ministerstva vnitra č. 194/2009 Sb., o stanovení podrobností užívání a provozování informačního systému datových schránek, ve znění pozdějších předpisů, resp. prostřednictvím uvedeného ustanovení příloha č. 3 této vyhlášky. Přípustných formátů datové zprávy je celkem 26, z nichž některé jsou textové,⁵⁰⁹ některé statické obrazové,⁵¹⁰ některé zvukové a jeden dokonce dynamický obrazový,⁵¹¹ přičemž poslední dva zmíněné typy formátů představují pro praxi potencionální riziko.

Fyzická osoba, podnikající fyzická osoba a právnická osoba může prostřednictvím datové schránky provádět úkon vůči orgánu veřejné moci, má-li zpřístupněnu datovou schránku a umožňuje-li to povaha tohoto úkonu.⁵¹² Učiní-li taková osoba, nebo osoba pověřená, úkon vůči soudu prostřednictvím datové schránky, má tento úkon stejné účinky jako úkon učiněný písemně a podepsaný.⁵¹³ Z uvedeného tedy jednoznačně vyplývá, že učiní-li osoba (fyzická, podnikající fyzická či právnická) prostřednictvím datové schránky návrh na zahájení řízení či jiné podání pouze v některém ze zvukových formátů či v obrazově zvukovém formátu, jedná se dle zákona o elektronických úkonech o úkon písemný, který podepsala příslušná osoba.

Tato konstrukce je však v přímém rozporu s § 42 o.s.ř., dle kterého by takové podání, učiněné jakoukoliv jinou formou (např. elektronicky prostřednictvím e-mailu s uznávaným

⁵⁰⁷ Bez ohledu na jeho čitelnost či vztah k účastníku, který by se zkoumal pouze v případě, že to namítne účastník, o jehož podpis se má jednat.

⁵⁰⁸ Advokát či notář si je s ohledem na stavovské předpisy vědom případných důsledků, které by pro něj mělo uvedení nepravdivých údajů a navíc lze více než předpokládat, že totožnost účastníka při realizaci úkonu řádně ověřil.

⁵⁰⁹ V praxi se lze nejčastěji setkat s formáty Portable Document Format - pdf, MS Word Document – doc nebo docx.

⁵¹⁰ Např. Portable Network Graphics - png, Joint Photographic Experts Group File Interchange Format – jpeg nebo jpg, Tagged Image File Format - tif

⁵¹¹ Waveform Audio format – wav, MPEG-1 Audio Layer 2/ Layer 3 – mp2 / mp3, Moving picture Experts Group Phase 1/Phase 2 – mpeg1/mpeg2

⁵¹² Viz § 18 odst. 1 zákona o elektronických úkonech.

⁵¹³ § 18 odst. 2 zákona o elektronických úkonech

elektronickým podpisem či na datovém nosiči doručeném osobně nebo zaslaném prostřednictvím provozovatele poštovních služeb) nebylo považováno za podání písemné bez ohledu na jeho podpis. Je pak otázkou, jak s takovým podáním naložit, zdali provést přepis nahrávky do písemné podoby a tuto opatřenou doložkou osvědčující provedení přepisu datové zprávy vložit do soudního spisu a případně přeposlat ostatním účastníkům, nebo minimálně těm, jež nedisponují datovou schránkou, nebo k tomuto podání přistupovat stejným způsobem, jako by bylo učiněno jinou formou (např. k poštou doručenému DVD).

Tomuto problému se judikatura věnuje velmi povrchně a to pouze v odstavci 9. odůvodnění stanoviska pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2017 sp. zn. Plsn 1/2015. V tomto stanovisku je bez jakékoliv argumentace uvedeno, že i když je informační systém datových schránek schopen přenášet všechny datové formáty uvedené v příloze č. 3 vyhlášky Ministerstva vnitra č. 194/2009 Sb., o stanovení podrobností užívání a provozování informačního systému datových schránek, ve znění pozdějších předpisů, soudy jsou povinny přijímat elektronická podání jen ve formátu pdf a v dalších formátech uvedených v instrukci Ministerstva spravedlnosti ze dne 17. dubna 2013 č.j. 133/2012-OD-ST, tedy krom formátu pdf také pdf/a, doc, docx, xls, xlsx, zfo, txt a rtf.

Tento závěr Nejvyššího soudu je sice z pohledu soudů praktický, ale neobsahuje žádné zdůvodnění a neodpovídá dikci § 18 odst. 2 zákona o elektronických úkonech. Navíc je nutno poznamenat, že podání učiněné datovou schránkou ve statickém obrazovém formátu mohou obsahovat text stejně jako formáty textové,⁵¹⁴ pouze s tím rozdílem, že s textem zachyceným ve statickém obrazovém formátu nelze dále jednoduše pracovat.⁵¹⁵ Zároveň uvedené stanovisko naprosto opomíjí situace, kdy má účastník pro svůj postup také objektivní důvody.⁵¹⁶

V praxi těmto problémům soudy předcházejí tak, že s odkazem na § 42 odst. 1 o.s.ř. a výše uvedenou instrukci⁵¹⁷ přijímají podání v elektronické podobě pouze v datových formátech textových, a ostatní formáty pouze v případě, že jsou doručeny spolu s průvodním podáním v elektronické podobě, ze kterého je zřejmé, jaké věci se týkají, avšak tyto „netextové“ formáty nelze použít pro podání ve věci samé, opravné prostředky, vyjádření účastníků a další

⁵¹⁴ Psaný dokument nebyl při převodu do elektronické podoby převeden do formátu pdf, ale např. do formátu jpeg, přičemž obsah dokumentu je naprosto totožný. Uvedený rozpor lze připodobnit situaci, že by nebylo možno podat žalobu na papíru jiné barvy než bílé.

⁵¹⁵ Nelze jej snadno kopírovat ani v něm elektronicky vyhledávat. Ovšem ani ne ve všech dokumentech pdf lze fulltextově vyhledávat.

⁵¹⁶ Např. z důvodu zrakového postižení účastníka je podání učiněno v datovém formátu zvukovém.

⁵¹⁷ Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 17. 4. 2013 č.j. 133/2012-OD-ST, kterou se upravuje jednotný postup podatelny při příjmu a ověřování datových zpráv a dokumentů v nich obsažených.

úkony realizované ve vztahu k soudu (např. omluvy z jednání).⁵¹⁸ Tato omezení však lze snadno eliminovat, pokud problematický formát datové zprávy bude např. obsahovat rozhodná tvrzení pro spor a bude doplněn textovým dokumentem obsahujícím toliko nezbytné náležitosti návrhu ve věci samé či průvodním dopisem v případě jiných podání.

Ačkoliv jsou mi zřejmé případné komplikace, zákon o elektronických úkonech má ve vztahu k o.s.ř., tedy i k § 42, povahu právního předpisu speciálního (*lex specialis*), a proto je nutno přípustnému formátu datové zprávy doručenému prostřednictvím datové schránky přiznat charakter úkonu realizovaného písemně a řádně podepsaného, i když se bude jednat o formát staticky obrazový, pokud tento bude obsahovat text. Pouze tento přístup je totiž v souladu s právem účastníka na spravedlivý proces a právem být slyšen. V případě, že dokument text obsahovat nebude, nebo se bude jednat o formát zvukový či dynamicky obrazový, je nutno uvažovat o účelu zákona. Účelem zákona o elektronických úkonech jednoznačně nebylo „modifikovat“ § 42 odst. 1 o.s.ř. tak, aby mohl účastník činit podání soudu také ve formě obrazu, který neobsahuje psaný text, nebo formě zvukové či obrazově zvukové nahrávky. S ohledem na teleologickou redukci je pak nutno na takové podání nahlížet jako na podání, které není učiněno písemně, a to i v případě, že byl na straně účastníka objektivní důvod k takovému postupu.⁵¹⁹

8.7 Shrnutí a návrhy *de lege ferenda*

Lhůta uvedená v § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech, je lhůtou procesní, jejíž běh se při doručování písemností v občanském soudním řízení počítá podle § 57 odst. 1 a odst. 2 o.s.ř., a její konec tak nemůže připadnout na sobotu, neděli nebo svátek. V případě dokumentů doručovaných do datové schránky, u nichž o.s.ř. vylučuje náhradní doručení, nelze analogicky aplikovat ustanovení § 49 odst. 5 o.s.ř. Písemnost tak lze doručit i po uplynutí 10 dnů ode dne jejího dodání do datové schránky adresáta, pokud v mezidobí nedošlo k byt' nepravomocnému „zrušení“ doručované písemnosti. S přihlédnutím k právní úpravě je proto nezbytné v případě automaticky generovaných dat ze systému vždy kontrolovat, zda tato nejsou data takto

⁵¹⁸ Srov. např. Informace Okresního soudu v Třebíči týkající se přijímání podání. Viz Okresní soud v Třebíči. Příjem podání [online]. Justice.cz, [cit. 31. 1. 2020]. Dostupná na <<https://justice.cz/web/okresni-soud-v-trebici/zakladni-informace?clanek=prijem-podani>>. Pro úplnost je nutno zmínit, že Ústavní soud takové omezení stěžovatelům nestanoví a v případě datových schránek pouze odkazuje na přípustné formáty datové zprávy dodávané do datové schránky upravené příslušnou vyhláškou. Blíže viz Ústavní soud. Podatelna a datová schránka [online]. Usoud.cz, [cit. 31. 1. 2020]. Dostupné na <<https://www.usoud.cz/podatelna-a-datova-schranka/>>.

⁵¹⁹ V případě zdravotního postižení účastníka, kterému zdravotní stav neumožňuje učinit podání ve věci řádnou písemnou formou, je dán důvod pro ustanovení opatrovníka dle § 29 odst. 3 o.s.ř.

generovaná nesprávně a pokud tomu tak je, zabezpečit, aby to nemělo dopad na průběh řízení a práva a povinnosti jejich účastníků.

Má-li adresát zpřístupněnu datovou schránku, je povinností soudu doručovat písemnosti jejím prostřednictvím. Doručení písemnosti prostřednictvím provozovatele poštovních služeb náhradním způsobem v době, kdy má adresát zřízenou a zpřístupněnu datovou schránku, není účinné, neboť neodpovídá stanoveným procesním pravidlům. Na druhou stranu účinky řádného doručení písemnosti soudem nastávají i v případě, kdy je písemnost doručována prostřednictvím provozovatele poštovních služeb, ač správně má být písemnost doručována do datové schránky účastníka, pokud účastník tuto písemnost fakticky převezme.

Datovou schránku není možné využívat pro doručování písemností jiné osobě, než pro kterou byla zřízena. Nicméně účastník může datovou schránku jiné osoby použít k doručení podání soudu, pokud je podání opatřeno uznávaným elektronickým podpisem jednajícího účastníka. Ačkoliv úkon učiněný prostřednictvím datové schránky má stejné účinky jako úkon učiněný písemně a podepsaný, nelze za písemné podání, ve smyslu § 42 odst. 1 o.s.ř, považovat podání učiněné v jakémkoliv formátu, který odpovídá příloze 3. vyhlášky Ministerstva vnitra č. 194/2009 Sb., o stanovení podrobností užívání a provozování informačního systému datových schránek. S ohledem na smysl a účel zákona o elektronických úkonech a s přihlédnutím k právu na spravedlivý proces a právu být slyšen lze za písemná podání považovat pouze dokumenty ve formátu textovém nebo statickém obrazovém, které obsahují text. Problematiky platnosti dokumentu doručovaného do datové schránky, jakož i doručení písemnosti jiným způsobem při existenci datové schránky adresáta, je dle mého názoru dostatečně vyřešena stávající judikaturou, a proto není nutno uvažovat o legislativních změnách.

Pokud jde o počítání lhůt dle zákona o elektronických úkonech, je možno uvažovat s ohledem na zmíněnou „neomezenou“ dosažitelnost datové schránky adresátem, na vyloučení aplikace § 57 odst. 2, věty druhé o.s.ř. Takové opatření by s přihlédnutím k samotné délce lhůty, dle mého názoru nebylo možno považovat za rozporný s právem na spravedlivý proces a právem být slyšen. Na druhou stranu by se však v systému doručování jednalo o výjimku z obecného pravidla, kterou nelze považovat za žádoucí. Zároveň by tento postup znevýhodnil právnické osoby, které do datové schránky přistupují prostřednictvím svých zaměstnanců, kteří v sobotu, neděli či ve svátek většinou nepracují. Lze tedy uzavřít, že je na místě změnit informační systém datových schránek tak, aby při počítání lhůt respektoval § 57 odst. 2 věta druhá o.s.ř.

Ohledně podání realizovaných prostřednictvím datových schránek jiných osob se z praktického hlediska jeví vhodné upravit možnost realizovat podání soudu prostřednictvím datové schránky advokátů či notářů, kteří účastníka v řízení nezastupují, a to bez nutnosti opatřit datovou zprávu uznávaným elektronickým podpisem účastníka řízení. To vše za předpokladu úředního ověření podpisu účastníka na listině, jejíž elektronická kopie tvoří datovou zprávu, zaslano notářem či advokátem, nebo její přílohu. Z hlediska přípustných formátů datové zprávy je dle mého názoru více než vhodné provést legislativní korekci, např. doplněním § 18 zákona o elektronických úkonech formulací, dle které vyžaduje-li zvláštní právní předpis realizaci úkonu v písemné podobě, považují se za písemný úkon pouze textové formáty datové zprávy nebo úpravou § 42 o.s.ř., podle které by se za písemné podání nepovažovala podání učiněná prostřednictvím datové schránky datovou zprávou v jiném než textovém formátu.

Závěr

V disertační práci jsem dospěl k následujícím závěrům:

1. Institut doručení písemnosti adresátu a institut ustavení opatrovníka osobě neznámého pobytu jsou procesní instituty bez jakékoliv vzájemné vazby. Adresa pro účely doručování, byť je tato sídlem ohlašovny, nesvědčí ničeho o nutnosti ustanovit opatrovníka osobě neznámého pobytu, ani nezakládá neznámý pobyt účastníka řízení. Doručení písemnosti náhradním způsobem na úřední adresu, aniž by soud účastníku ustanovil opatrovníka osoby neznámého pobytu, není v kolizi s právem účastníka na spravedlivý proces a právem být slyšen, ledaže je soudu z úřední činnosti známo, že je účastník neznámého pobytu.

2. Není v rozporu se současnou koncepcí doručování ani v rozporu s právem na spravedlivý proces a právem být slyšen účastníka, jestliže soud na adresu pro doručování, která je adresou ohlašovny, zašle výzvu k vyjádření se, zdali účastník souhlasí s rozhodnutím bez nařízení jednání (§ 115a o.s.ř.), za současného použití domněnky, že pokud se nevyjádří, bude mít soud za to, že s takovým postupem souhlasí (§ 101 odst. 4 o.s.ř.).

3. Nezletilý účastník, který doposud nenabyl plné svéprávnosti, obecně nemá plnou procesní způsobilost a je nutné jeho zastoupení v řízení zákonným zástupcem. Plná procesní způsobilost nezletilého účastníka může být dána pouze výjimečně, a to s ohledem na jeho individuální a rozumovou vyspělost. Je-li nezletilý účastník řízení schopen vykonávat své právo participace na řízení, je nutné doručovat písemnosti také nezletilému účastníku. Dověřil-li nezletilý účastník řízení věku 16 let, doručuje soud povinně písemnosti také nezletilému účastníku. Z hlediska doručení písemnosti zákonnému zástupci za běžných okolností postačí doručení písemnosti kterémukoliv ze zákonných zástupců. Pokud však nezletilý účastník sdílí společné bydliště toliko s jedním ze svých rodičů, je soud povinen doručovat písemnosti tomu ze zákonných rodičů, jemuž byl nezletilý svěřen do péče. Pokud tato okolnost není soudu známa, tomu z rodičů, s nímž nezletilý sdílí bydliště.

4. Účastník řízení, který je stížen duševní poruchou, má nárok na zajištění ochrany svých práv účastníka řízení, což lze realizovat prostřednictvím opatrovníka, který bude v rámci soudního řízení hájit jeho zájmy. Pokud účastník řízení již opatrovníka má, a právní úprava jeho zapojení do řízení umožňuje, musí soud v řízení jednat s tímto opatrovníkem. Pokud duševní poruchou stížený účastník opatrovníka nemá, nebo jeho zapojení do civilního řízení není možné, je soud povinen účastníku opatrovníka ustanovit nebo rozhodnout o nutném zastoupení opatrovníkem. Výjimku představují situace, kdy je zřejmé, že duševní porucha účastníka nemá žádné dopady do realizace jeho procesních práv a povinností.

5. S ohledem na právo účastníka na spravedlivý proces a právo být slyšen je nutné zajistit řádné zapojení účastníků stížených duševní poruchou do řízení a písemnosti doručovat také těmto účastníkům i v případech, kdy to zákon výslovně nestaví, ledaže duševní porucha zapojení účastníků vylučuje.

6. Možnost volby adresy pro doručování písemností je projevem autonomie vůle účastníka a současně je nutným předpokladem pro náležitý výkon práva na spravedlivý proces a práva být slyšen. Volba adresy pro doručování má nicméně své limity, které jsou zdůvodněny požadavkem na zachování náležitého výkonu justice, při vyloučení rizika potencionálního zásahu do práva na spravedlivý proces druhé strany sporu. S ohledem na absenci vymezení formálních a obsahových náležitostí volby adresy je nutno ze strany soudu zohlednit i prosté uvedení adresy účastníkem, aniž by tuto výslovně označil za adresu pro účely doručování, a na tuto adresu písemnosti také zasílat. Stejně tak je nutno akceptovat uvedení adresy v jiném formátu, než je standardně užíván v písemném styku, vyjma případů, kdy způsob volby adresy znamená obtíže při její identifikaci, neboť čímž se vytváří překážky řádného doručování písemností a tím se prodlužuje délka řízení.

7. Institut doručování písemností prostřednictvím veřejné datové sítě (e-mailů) lze s procesními účinky použít pouze v případě písemností (dokumentů), u nichž soud důvodně předpokládá jejich soulad se zájmem adresáta. V případě e-mailu je totiž na rozdíl od datových schránek vyžadováno aktivní jednání adresáta, který musí potvrdit doručení písemnosti, a to zákonem stanovým způsobem. Překážky užití e-mailu pro procesně účinné doručení jednoznačně způsobuje samotná zákonná konstrukce tohoto způsobu doručování. Zároveň tato konstrukce vytváří bariéru pro širší zapojení účastníků do řízení a jednodušší realizaci jejich práv. Doručení formou e-mailu tak lze v praxi použít zejména pro doručení písemností, u nichž absence průkazu doručení nezpůsobuje vadu řízení.

8. Má-li účastník více datových schránek, je nutné vždy doručovat písemnosti do datové schránky, která odpovídá povaze doručované písemnosti. Nemá-li účastník datovou schránku typově odpovídající povaze doručované písemnosti, postupuje soud při doručení postupem, jako by účastník neměl žádnou datovou schránku. Je-li písemnost doručována do „nepříslušné“ datové schránky, nelze doručit fikcí postupem dle § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech. Pokud se však do datové schránky přihlásila oprávněná osoba, považuje se písemnost za doručenu přihlášením adresáta do datové schránky, byť se jedná o „nepříslušnou“ datovou schránku.

9. Ohledně lhůty uvedené v § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech platí, že se jedná o lhůtu procesní, jejíž běh se při doručování písemností v občanském soudním řízení

počítá podle § 57 odst. 1 a odst. 2 o.s.ř., a její konec tak nemůže připadnout na sobotu, neděli nebo svátek.

10. V případě dokumentů doručovaných do datové schránky, u nichž o.s.ř. vylučuje náhradní doručení, nelze analogicky aplikovat ustanovení § 49 odst. 5 o.s.ř. Písemnost tak lze doručit i po uplynutí 10 dnů ode dne jejího dodání do datové schránky adresáta.

11. Má-li adresát zpřístupněnu datovou schránku, je povinností soudu doručovat písemnosti jejím prostřednictvím. Doručení písemnosti prostřednictvím provozovatele poštovních služeb náhradním způsobem v době, kdy má adresát zřízenou a zpřístupněnu datovou schránku, není účinné, neboť neodpovídá stanoveným procesním pravidlům. Na druhou stranu účinky řádného doručení písemnosti soudem nastávají i v případě, kdy je písemnost doručována prostřednictvím provozovatele poštovních služeb, ač správně má být písemnost doručována do datové schránky účastníka, pokud účastník tuto písemnost fakticky převezme.

12. Datovou schránku není možné využívat pro doručování písemností jiné osobě, než pro kterou byla zřízena. Nicméně účastník může datovou schránku jiné osoby použít k doručení podání soudu, pokud je podání opatřeno uznávaným elektronickým podpisem jednajícího účastníka.

13. Ačkoliv úkon učiněný prostřednictvím datové schránky má stejné účinky jako úkon učiněný písemně a podepsaný, nelze za písemné podání, ve smyslu § 42 odst. 1 o.s.ř, považovat podání učiněné v jakémkoliv přípustném formátu. S ohledem na smysl a účel zákona o elektronických úkonech a s přihlédnutím k právu na spravedlivý proces a právu být slyšen, lze za písemná podání považovat pouze dokumenty ve formátu textovém nebo statickém obrazovém, které obsahují text.

Lze uzavřít, že v rámci všech problémů při doručování, které jsou v této práci analyzovány, tak právo na spravedlivý proces a právo být slyšen hrají v případě absence výslovné právní úpravy nezanedbatelnou roli. Zároveň jejich prostřednictvím lze najít uspokojivé řešení vzniklého problému, který je zároveň aplikovatelný v praxi, čímž byly potvrzeny základní hypotézy této disertační práce.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a komentářová literatura

Tuzemská

- DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009. 2500 s.
- HANDL, Vlastimil, RUBEŠ, Josef a kol. Občanský soudní řád: Komentář. I. díl. 1. vyd. Praha. Panorama, 1985, 858 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, 1392 s.
- JIRSA, Jaromír a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I (§1 až 78g o.s.ř.). 3. vydání. Wolters Kluwer 2019. 536 s.
- KNAPP, Viktor. Teorie práva. 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, 248 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. Moderní civilní proces. 1 vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 268 s.
- LAVICKÝ, Petr. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 1116 s.
- MACUR, Josef. Právo procesní a právo hmotné. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 158 s.
- MACUR, Josef. Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 183 s.
- MELZER, Filip. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 296 s.
- MOLEK, Pavel. Právo na spravedlivý proces, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 576 s.,
- NECKÁŘ, Jan a kol. Dny práva – 2008 – Days of law. 1. vydání. Brno: Tribun EU s.r.o., 2008. 235 s.
- PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 3352 s.
- SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1632 s.
- SVOBODA, Karel, SUK, Milan, ZEMAN, Pavel. Doručování v soudním řízení. Praha: Linde, 2009, 267 s.

Zahraniční:

- BAUMBACH, Adolf a kol. Zivilprozessordnung: mit FamFG, GVG und anderen Nebengesetzen. 71. vydání. München: Verlag C. H. Beck, 2012. 3195 s
- BUCHEGGER, Walter a kol. Praktisches Zivilprozessrecht I: Streitiges Verfahren. 5. vydání, Wien, New York: Springer, 1997, 612 s.
- CROZE, Hervé a kol. Procédure civile. Manuel pédagogique et pratique. Paris: Litec, 2001. 406 s
- HART, Herbert Lionel Adolphus. Pojem práva. Praha: Prostor, 2004. 316 s.
- JAUERNIG, Othmar, HESS, Burkhard. Zivilprozessrecht: ein Studienbuch. 30. vydání. München: Verlag C. H. Beck, 2011, XXVI, 399 s.
- JAUERNIG, Othmar. Zivilprozessrecht. 26. vydání. München: Verlag C. H. Beck, 2000. 381 s.
- JHERING, v Rudolph. Der Zweck im Recht. 1. sv. 1 vydání. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1877, 588 s.
- RADBRUCH, Gustav. Rechtsphilosophie. 6 vydání. Stuttgart: K.F. Koehler Verlag, 1963, s. 391 s..
- RECHBERGER, Walter, H., SIMOTTA, Daphne-Ariane. Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts: Erkenntnisverfahren. 8. Auflage. Wien: MANZ'sche Wien, 2010. 806 s.
- MAURICE, Kay. Blackstone's civil practice. 4. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1690 s.

Články a příspěvky ve sbornících

Tuzemské

- BURIÁNOVÁ, Pavla. (Ne)nařizování jednání, zejména v řízení o rozvod manželství. Rodinné listy, 2019, č. 6, s. 7 - 15.
- ČUHELOVÁ, Kateřina. Předběžné prohlášení podle § 38 NOZ. Rekodifikace & praxe, 2013, č. 8, s. 27 - 32.

- FLANDEROVÁ, Martina, VOJTEK, Petr. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 10, s. 342 - 345.
- FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, ELISCHER, David. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl první: obecné poznatky a jednotlivé druhy dluhů. *Právní rozhledy*, 2019, č. 21, s. 725 - 735.
- FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl druhý: specifika dětských dluhů vzniklých ze smluv o přepravě osoby. *Právní rozhledy*, 2019, č. 22, s. 770 - 779.
- FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, ELISCHER, David. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl třetí: pohled praktický, morální, procesní, komparační a aktuální návrhy legislativního řešení. *Právní rozhledy*, 2019, č. 23-24, s. 807 - 817.
- HRDLIČKA, Miloslav. Aktuální otázky doručování do datové schránky v civilním soudním řízení. *Revue pro právo a technologie*. 2013, č. 8, s. 33-37.
- HROMADA, Miroslav, PULKRÁBEK, Zdeněk. Mezinárodní konference. *Soudce*, 2017, č. 11, s. 73 - 76.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, STAVINHOVÁ, Jaruška, GREGOROVÁ, Zdeňka. K některým otázkám právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům nezletilých. *Právní rozhledy*, 1997, roč. 5, č. 2, s. 53 - 60.
- HUSSEINI, Faisal. Doručování rozhodnutí v civilním řízení i zastoupenému nezletilému. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 2, s. 54 - 56.
- JIRSA, Jaromír. Proč bychom se souhrnné novely báli? *Bulletin advokacie*, 2009, č. 6, s. 21-27.
- KOTRADY, Pavel. Opatrovnictví bez omezení ve svéprávnosti. *Právní rozhledy*, 2017, č. 6, s. 205 - 211.
- KRYM, Ladislav. Několik poznámek k ustanovování advokátů soudem jako „opatrovníků pro doručování“ v civilním řízení. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 7-8, s. 25 - 27.
- LAVICKY, Petr, HOLAS, Jan, JANOVEC, Michal (eds.). *Cofola 2019. Část XI. Zásady civilního procesu: Sborník z konference*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 7 - 27.
- MATES, Pavel. Doručování do datových schránek, *Právní rozhledy*, 2013, č. 13-14, s. 482 – 484.
- MRUZEK, Karel. Problematika výkladu „může“ v ustanovení § 153b odst. 1 OSŘ. *Právní rozhledy*, 2004, č. 4, s. 150 - 151.

- PAVLÍČEK, Tomáš. Některé aspekty odvolání v bagatelních věcech. *Soudní rozhledy*, 2014, č. 3, s. 85 - 88.
- PAVLÍČEK, Tomáš. Problém fungování datových schránek. *COFOLA 2011: the Conference Proceedings*, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2011, s. 1491 - 1503, dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/IT/eGovernment/Pavlicek_Tomas_5894.pdf>.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. *Právní rozhledy*. 2018, roč. 26, č. 8, s 267 - 275.
- STŘELEČEK, Tomáš, NAVRÁTIL, Petr. Náhradní doručení v civilním sporu. *Právník*. 2018, ročník 157, č. 6, s. 495-517. Dostupné na <<https://1url.cz/YzroN>>
- SVOBODA, Karel. Kdy se spokojit s doručením fikcí a kdy osobě neznámého pobytu ustanovit opatrovníka podle § 29 odst. 3 OSŘ. *Soudní rozhledy*, 2013, ročník 19, č. 2, s. 57 - 58.
- SVOBODA, Karel. Nejvyšší soud: soudní doručení fikcí bez opatrovníka není možné. *Obchodní právo*, 2010, ročník 19, č. 1, s. 11 - 14.
- SVOBODA, Karel. Zastoupení členem domácnosti dle § 49 NOZ a výkladové obtíže s tím spojené. *Rekodifikace & praxe*, 2013, č. 12, s. 27 - 31.
- ŠÍNOVÁ, Renáta. Procesní způsobilost nezletilých účastníků řízení (s přihlédnutím k právní úpravě svéprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 17, s. 616 - 621.
- VRCHA, Pavel. K procesní způsobilosti nezletilé osoby (tzv. „černého pasažéra“) v soudním řízení o plnění z uzavřené smlouvy o přepravě osob. *Soudní rozhledy*, 2006, č. 11, s. 412 - 413.
- ŽÍLA, Michal. Doručování rozhodčích nálezů po novele OSŘ, náhradní doručení a posouzení neúčinnosti doručení rozhodčího nálezu. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 12, s. 32 - 35.

Internetové zdroje

Tuzemské

- CICÁKOVÁ, Ingrid. Elektronické (datové) schránky povinně i na Slovensku. *NewsFP* 2016, č. 15, [online]. *Fucik.cz* 9. září 2016 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <<https://www.fucik.cz/publikace/elektronicke-datove-schranky-povinne-i-na-slovensku/>>.
- ČŘS – Věcný záměr civilního řádu soudního, Eva Dobrovolná, Bohumil Dvořák, Petr Lavický, Zdeněk Pulkrábek, Alena Winterová, 2017, [online] *Justice.cz* [cit. 31. ledna 2020]

- Dostupné na <https://crs.justice.cz/wp-content/uploads/2017/11/vecny_zamer_final.pdf>.
- FOREJTOVÁ, Monika. Výjimky z Listiny základních práv EU pro ČR? [online]. Pravniprostor.cz, 10. června 2014 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <<https://www.prawniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/vyjimky-z-listiny-zakladnich-prav-eu-pro-cr>>.
- Okresní soud v Třebíči. Příjem podání [online]. Justice.cz, [cit. 31. 1. 2020]. Dostupná na <<https://justice.cz/web/okresni-soud-v-trebici/zakladni-informace?clanek=prijem-podani>>.
- POTĚŠIL, Lukáš. Nová právní úprava správního trestání, část I. [online]. Pravniprostor.cz, 4. prosince 2017 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <<https://www.prawniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/nova-pravni-uprava-spravniho-trestani-cast-i>>.
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 8. volební období, 2017- . Pozměňovací návrh k návrhu na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 545 [online]. Psp.cz, 9. července 2019 [cit. 31. ledna. 2020]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=6449>>.
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 8. volební období, 2017- . Návrh poslanců Kateřiny Valachové, Patrika Nachera, Jana Bartoška a Lukáše Kolářika na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 456/0 [online]. Psp.cz, 5. dubna 2019 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=456&CT1=0>>.
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 8. volební období, 2017- . Stanovisko vlády k návrhu poslanců Kateřiny Valachové, Patrika Nachera, Jana Bartoška a Lukáše Kolářika na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 456/1 [online]. Psp.cz, 9. května 2019 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné z <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=456&CT1=1>>.
- Poštovní podmínky České pošty, s.p., Základní poštovní služby, platné od 1. 1. 2020, [online]. Ceskaposta.cz, [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na <<https://www.ceskaposta.cz/ke-stazeni/postovni-podminky>>.

Ústavní soud. Podatelna a datová schránka [online]. Usoud.cz, [cit. 31. 1. 2020]. Dostupné na <<https://www.usoud.cz/podatelna-a-datova-schranka/>>.

Zahraniční:

GIERS, Michael. Die Vollstreckung aus Titeln gegen Minderjährige. Deutse Gerichtvollzieher Zeitung: Zeitschrift für Vollsteckungs, Zustellunsund Kostenrecht, 2008, roč. 123, č. 10, s. 145 – 155, [online]. Beck.de, 9. února 2009 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <https://rsw.beck.de/docs/librariesprovider60/default-document-library/2008/dgvz-heft-10-2008.pdf?sfvrsn=6270f45c_2>.

RUSSELL, Kirk. The Meaning of "Justice". Washington, D.C.: The Heritage Lectures, vyd. The Heritage Foundation, 1993, č. 457, 7 s. [online]. Heritage.org, 4. března 1993 [cit. 31. ledna 2020] Dostupné na <<https://www.heritage.org/poverty-and-inequality/report/the-meaning-justice>>

Právní předpisy

Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 17. 4. 2013 č.j. 133/2012-OD-ST, kterou se upravuje jednotný postup podatelny při příjmu a ověřování datových zpráv a dokumentů v nich obsažených,

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001- Org., ze dne 3. 12. 2001, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

Nařízení vlády č. 512/2005 sb., o stanovení rozsahu poštovních oprávnění, ve znění účinném do 31. 12. 2012.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 sb., o přijetí úmluvy o právech dítěte.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 sb., o přijetí úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 10/2010 sb.m.s., o přijetí úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 sb. M. S., o přijetí evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

Unesení předsednictva české národní rady č. 2/1993 sb., o vyhlášení listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku české republiky.

Vyhláška č. 177/1996 sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 194/2009 sb., o stanovení podrobností užívání a provozování informačního systému datových schránek, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 254/2015 sb., o stanovení výše paušální náhrady pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech podle § 151 odst. 3 občanského soudního řádu a podle § 89a exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 113/1895 ř. Z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění účinném do 31. 1. 1949.

Zákon č. 133/2000 sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 142/1950 sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), ve znění účinném do 31. 3. 1964.

Zákon č. 262/2006 sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 sb., o policii české republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 297/2016 sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 298/2016 sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, zákon č. 106/1999 sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 121/2000 sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 300/2008 sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 325/1999 sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 sb., o policii české republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 326/1999 sb., o pobytu cizinců na území české republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 328/1999 sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. prosince 2013.

Zákon č. 7/2009 sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 85/1996 sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 1. října 2002, sp. zn. II. ÚS 92/01

Nález Ústavního soudu ze dne 1. října 2015, sp. zn. IV ÚS 883/15

Nález Ústavního soudu ze dne 10. dubna 2018, sp. zn. IV ÚS 827/18

Nález Ústavního soudu ze dne 11. června 2013, sp. zn. III. ÚS 272/13

Nález Ústavního soudu ze dne 14. dubna 2016, sp. zn. II. ÚS 143/16

Nález Ústavního soudu ze dne 14. září 2010, sp. zn. III. ÚS 2894/07

Nález Ústavního soudu ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97

Nález Ústavního soudu ze dne 18. listopadu, sp. zn. III. ÚS 389/04

Nález Ústavního soudu ze dne 19. června 2018, sp. zn. II ÚS 1265/16

Nález Ústavního soudu ze dne 19. května 2015, Pl. ÚS 14/14

Nález Ústavního soudu ze dne 19. října 2010, sp. zn. II. ÚS 622/10

Nález Ústavního soudu ze dne 19. února 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13

Nález Ústavního soudu ze dne 21. ledna 2013, sp. zn. IV. ÚS 2477/12

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3598/14

Nález Ústavního soudu ze dne 22. června 2011, sp. zn. IV. ÚS 2687/10

Nález Ústavního soudu ze dne 24. září 2019, sp. zn. Pl. ÚS 4/19

Nález Ústavního soudu ze dne 28. ledna 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10

Nález Ústavního soudu ze dne 28. února 2018, sp. zn. II. ÚS 2866/17

Nález Ústavního soudu ze dne 3. září 2009, sp. zn. III. ÚS 1452/08

Nález Ústavního soudu ze dne 4. listopadu 1999, sp. zn. III ÚS 61/97

Nález Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14

Nález Ústavního soudu ze dne 5. června 2017, sp. zn. I. ÚS 3038/16

Nález Ústavního soudu ze dne 8. října 2018, sp. zn. II. ÚS 725/18

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 12. června 2012, sp. zn. 47 Co 71/2010

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. listopadu 1953, sp. zn. CZ 407/53 (Rc 21/1954)
Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 6. května 1970, sp. zn. 6 Cz 12/70 (Rc 21/1971)
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. dubna 2006, sp. zn. 21 Cdo 1696/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2013, sp. zn. 32Cdo 4083/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2002, sp. zn. 29 Odo 522/2001
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2015, sp. zn. 33 Cdo 1826/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2013, sp. zn. 23 Cdo 2454/2011
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. února 2011, č. j. 9 As 67/2010-74
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. července 2010, č. j. 7Afs 46/2010-51
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. května 2013, sp. zn. 5Afs 76/2012
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. června 2014, č. j. 3 Ads 100/2013-42
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. dubna 2007, č. j. 4 As 10/2006-57
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. listopadu 2013, č. j. 7 Afs 5/2013-50
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. ledna 2016, č. j. 8 As 109/2015-38
Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2017, sp. zn. Cpjn 23/2016
Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2017, sp. zn. 1/2015, (Rc 1/2017)
Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2017, sp. zn. Plsn 1/2015
Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. září 2009, sp. zn. 71 Co 254/2019
Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 19. června 2012, sp. zn. 11 Co 397/2012
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 21. prosince 2012, sp. zn. 20 Co 522/2011
Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 7. ledna 2016, sp. zn. 8Co 2033/2015
Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. února 2018, sp. zn. 19Co 12/2018
Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. července 2013, sp. zn. 11 Co 393/2013, (Rc 15/2014)
Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. září 2009, sp. zn. 71 Co 254/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 2016, sp. zn. 20 Cdo 3176/2016
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 2018, sp. zn. 20 Cdo 2290/2018
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. 26 Cdo 174/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2015, sp. zn. 21 Cdo 30/2015
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2018, sp. zn. 32 Cdo 1298/2018
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2016, sp. zn. 26 Cdo 1772/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. června 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2016, sp. zn. 21 Cdo 2785/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. června 2001, sp. zn. 20 Cdo 1307/2000
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2010, sp. zn. 20 Cdo 4731/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2018, sp. zn. 20 Cdo 3887/2017
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2013, sp. zn. 32 Cdo 1571/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2008, sp. zn. 32 Cdo 218/2008
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 33 Cdo 2743/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 33 Cdo 930/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2013, sp. zn. 20 Cdo 575/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2013, sp. zn. 33 Cdo 358/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2006, sp. zn. 20 Cdo 2775/2004
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. února 2012, sp. zn. 33 Cdo 3078/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. března 2015, sp. zn. 32 Cdo 3770/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2012, sp. zn. 32 Cdo 80/2012
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 1997, sp. zn. 2 Cdon 1541/97
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. listopadu 2013, sp. zn. 21 Cdo 3489/2012
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2016, sp. zn. 23 Cdo 1850/2015
Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 12. června 2013, č. j. 4 Azs 21/2013-18
Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 24. listopadu 2016, sp. zn. 9 Azs 255/2016
Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2017, sp. zn. I. ÚS 2089/16
Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. srpna 2011, sp. zn. I. ÚS 2169/11
Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. února 2019, sp. zn. IV. ÚS 3891/18
Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. června 2010, sp. zn. II. ÚS 1308/10
Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. srpna 2018, sp. zn. II. ÚS 2385/18

Abstrakt

Disertační práce se věnuje praktickým problémům, které vznikají při vnitrostátním doručování písemností v civilním sporném řízení v kontextu realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen. Autor zaměřuje svou pozornost primárně na situace, na něž nedopadá procesní úprava a zároveň jim není odbornou literaturou věnována dostatečná pozornost, ačkoliv svou četností nebo dopady do soudního řízení představují problémy významné. Hlavním cílem práce je za pomoci práva na spravedlivý proces a práva být slyšen nalézt uspokojivé řešení problému, které je aplikovatelné v praxi. Ke každému problému autor uvádí řešení podle aktuální právní úpravy a také příslušné návrhy *de lege ferenda*.

Objekt zkoumání představují dvě základní oblasti, na straně jedné problémy při doručování písemností prostřednictvím doručujícího orgánu a na druhé straně problémy při doručování dokumentů prostřednictvím veřejně datové sítě. Autor tak zaměřuje pozornost např. na doručování písemností pomocí fikce doručení na úřední adresu či doručování specifickým skupinám osob (osoby nezletilé nebo stížené duševní poruchou) a dále problémy související s datovou schránkou a tzv. „e-mailem“. Výrazný prostor je v práci věnován aktuální judikatuře, zejména Nejvyššího a Ústavního soudu, a dále poznatkům autora ze samotné praxe.

Abstract

This dissertation deals with the practical problems, which arise in the process of the internal service of the legal documents on the parties during the civil proceeding in the context of the right to a fair trial and the right to be heard. In the first place the author turns its attention to situations, which are not regulated by the law of civil procedure and simultaneously they are not enough described in the expert's writings, even though the number of them or their effect on the civil proceeding is substantial. The main goal of this writing is to find the acceptable solution of this problem with the help of the right to a fair trial and the right to be heard, which is applicable in practice. In the relation to each problem the author mentions the solution found on basis of the effective law and mentions also his proposals *de lege ferenda*.

The object of the research is represented by two fundamental fields. On the one hand it is the field represented by the problems arising during the service of the legal documents on the parties by the delivering institution (e.g. postal service), on the other hand it is the field represented by the problems arising during the service of the legal documents on the parties by the Internet. The author turns its attention for example to the service of the legal documents with the use of fiction of delivery to the registered address of the party, or to the service of the legal documents on the specific groups of parties (those who are underage or mentally handicapped), or to the problems related with the data mail box and with the e-mail. Broad space is dedicated to the current case law of the Supreme Court and of the Constitutional Court as well as to the author's findings gained during his practice.

Seznam klíčových slov / Key word

datová schránka	data mail box
datová zpráva	data message
dokument	document
doručení	delivery
doručování	service of summons
doručující orgán	serving body
e-mail	e-mail
fikce doručení	fiction of delivery
náhradní doručení	substituted service
písemnost	legal document
právo být slyšen	right to be heard
právo na spravedlivý proces	right to a fair trial
veřejná datová síť	public network

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Autoreferát k disertační práci

**Realizace práva na spravedlivý proces a práva být slyšen
v kontextu doručování**

Execution of the right for the fair trial and the right to be heard
in context of service of summonses by the court

Tomáš Pavlíček

Olomouc 2020

Abstract

This dissertation deals with the practical problems, which arise in the process of the internal service of the legal documents on the parties during the civil proceeding in the context of the right to a fair trial and the right to be heard. In the first place the author turns its attention to situations, which are not regulated by the law of civil procedure and simultaneously they are not enough described in the expert's writings, even though the number of them or their effect on the civil proceeding is substantial. The main goal of this writing is to find the acceptable solution of this problem with the help of the right to a fair trial and the right to be heard, which is applicable in practice. In the relation to each problem the author mentions the solution found on basis of the effective law and mentions also his proposals *de lege ferenda*.

The object of the research is represented by two fundamental fields. On the one hand it is the field represented by the problems arising during the service of the legal documents on the parties by the delivering institution (e.g. postal service), on the other hand it is the field represented by the problems arising during the service of the legal documents on the parties by the Internet. The author turns its attention for example to the service of the legal documents with the use of fiction of delivery to the registered address of the party, or to the service of the legal documents on the specific groups of parties (those who are underage or mentally handicapped), or to the problems related with the data mail box and with the e-mail. Broad space is dedicated to the current case law of the Supreme Court and of the Constitutional Court as well as to the author's findings gained during his practice.

After thorough analysis of the eleven particular problems the author concludes that the right to a fair trial and the right to be heard represent important and principal elements of the issue connected with the service of the legal documents. With the help of these two fundamental rights it is quite easy to come over the deficiency of the law of civil procedure in the way which doesn't represent only theoretical and practically inapplicable conception, but which on the contrary represents the solution definitely usable in practice.

Proč právo na spravedlivý proces, právo být slyšen a doručování?

Spravedlnost – pojem, který je v současné době velice moderní, široce používán a v mnoha pádech skloňován. Má mnoho významů (jedná se o tzv. polysém) a lze ho pojmout z různých úhlů pohledu,¹ avšak není zcela zřejmé, co ona spravedlnost vlastně představuje a jaký je význam tohoto pojmu. Definovat spravedlnost se pokoušelo mnoho myslitelů.² Na spravedlnost se můžeme např. dívat jako na postulát, že každému se má dostat toho, co si zaslouží.³ Výčet různých definic a pokusů o ně by zabral několik desítek stran, ale všechny mají jedno společné, ani jednu z nich nelze označit za definici univerzální, protože vše pojímající a univerzální definice spravedlnosti prostě neexistuje.

V tomto kontextu se může zdát poněkud zvláštní, že se předkládaná disertační práce věnuje právu na spravedlivý proces, když definice samotné spravedlnosti je tak složitá. Předně je nutno uvést, že mezi spravedlností a právem na spravedlivý proces (včetně práva být slyšen) existuje zásadní rozdíl. Oproti pojmu „spravedlnost“, kterou právní normy nikterak nedefinují,⁴ lze právo na spravedlivý proces definovat mnohem snáze, neboť existuje několik pramenů práva, jež s tímto pojmem nejen pracují, ale zároveň jej definují. Právo na spravedlivý proces je zvláštním právem, přičemž jeho specifická spočívá v tom, že zatímco většina ostatních práv zaručuje jednotlivci nějaký výsledný hmotněprávní nárok, tak toto právo není zárukou výsledku a pro účastníka řízení jako jeho nositele neznamena nárok na vítězství v soudním řízení, ale je zárukou kvality cesty, kterou se má k tomuto cíli, resp. k tomuto výsledku dojít.⁵ Neopomenutelná důležitost tohoto práva pro ochranu lidských práv je podepřena skutečností, že implementace všech ostatních práv (bez výjimky) závisí právě na řádném chodu justice.⁶

Zároveň však je nutno zdůraznit, že práce si neklade za cíl analyzovat samotné právo na spravedlivý proces (a také právo být slyšen) ani tato práva podrobně rozebírat

¹ Ponecháme-li stranou etický rozměr spravedlnosti a podíváme se na spravedlnost z pohledu právního slova smyslu, lze spravedlnost vnímat jako rovnost lidí před zákonem (tedy jako rovné zacházení se všemi lidmi), jako retributivní spravedlnost (tedy spravedlnost opravnou, kdy zločin je třeba přiměřeně potrestat, dluh splatit, případně škodu napravit), jako spravedlnost distributivní (spravedlnost při dělení, která je v současné době významně používána zejména v souvislosti s oblastí sociálního zabezpečení) či také jako na spravedlnost procesní.

² Např. podle Harta lze vyjádřit hlavní pravidlo spravedlnosti větou „Posuzuj podobné případy podobně“. Viz HART, Herbert Lionel Adolphus. Pojem práva. Praha: Prostor, 2004, s. 161.

³ Blíže např. RUSSELL, Kirk. The Meaning of "Justice". Washington, D.C.: The Heritage Lectures, vyd. The Heritage Foundation, 1993, č. 457, 7 s. [online]. Heritage.org, 4. března 1993 [cit. 31. ledna 2020] Dostupné na <<https://www.heritage.org/poverty-and-inequality/report/the-meaning-justice>>.

⁴ Ačkoliv tento pojem právní normy používají – viz např. § 1 o.s.ř. „Občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků ...“ nebo § 3 o.s.ř. „Občanské soudní řízení je jednou ze záruk spravedlnosti a práva ...“.

⁵ MOLEK, Pavel. Právo na spravedlivý proces, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 15.

⁶ MOLEK: Právo na spravedlivý ..., s. 16.

v jejich obecné podobě či rovině, ale zaměřuje se na dopady těchto základních práv do naprosto elementárního, mnohými opovrhovaného a přesto nádherného procesního institutu, kterým bezesporu doručování písemností je, a to ještě ne zcela obvyklou formou. Dopady, resp. interakce práva na spravedlivý proces a práva být slyšen právě s doručováním písemností v civilním sporném řízení totiž představují zajímavý objekt zkoumání hned z několika důvodů.

Předně institut doručování písemností představuje jeden ze základních pilířů nejen sporného soudního řízení⁷ a zároveň k jeho realizaci dochází v každém soudním řízení bez ohledu na jeho povahu.⁸ Proto tento institut představuje pověstný „denní chléb“ každého soudce, či pracovníka justice, který se podílí na rozhodovací činnosti. Ačkoliv se v mnoha směrech jedná o rutinní činnost, vzniká v praxi celá řada problémů, z nichž jen některé jsou řešitelné prostřednictvím výslovné zákonné úpravy. V rámci doručování písemností tak zůstává celá řada problémů, které zákonná úprava zcela pomíjí a které jsou přes všechno, co bylo uvedeno výše, také relativně stranou zájmu odborné literatury, protože doručování je neprávem mnohdy považováno za něco „podřadného“, resp. je na něj nahlíženo přezíravě. Zároveň ale řešení problémů vznikajících při doručování písemností je pro praxi zcela zásadní, neboť absence řádného doručení má fatální důsledky pro každé soudní řízení.⁹ Přitom se nejedná o pouhé problémy formálního rázu, expresivně vyjádřené jako chybějící náležitost na obálce, ale o problémy obsahové, neboť doručování není ničím menším než komunikací soudu směrem ke stranám, tedy těm, o jejichž právech a povinnostech je autoritativně rozhodováno.

Mnohdy tak nezbývá, než se uchýlit k aplikaci obecných principů, přičemž při analýze relevantní judikatury, která se problematice doručování písemností v civilním sporném řízení věnuje, lze nalézt časté opakování práva na spravedlivý proces a práva být slyšen, a to v takovém rozsahu, že se zkrátka nemůže jednat o náhodu.¹⁰ Uvedené skutečnosti tak představují hlavní důvody, proč se má disertační práce věnuje realizaci práva na spravedlivý proces a práva být slyšen v kontextu doručování.

⁷ O čemž svědčí také zařazení tohoto institutu v rámci o.s.ř., tedy v části první nazvané obecná ustanovení.

⁸ Zatímco zcela jistě může existovat doručování písemností bez civilního řízení, žádné civilní řízení, a řízení sporná nevyjímaje, totiž nemůže existovat bez doručování písemností.

⁹ Řízení je stíženo zásadní vadou nebo není vůbec skončeno v případě, že není řádně doručeno rozhodnutí ve věci samé.

¹⁰ Za všechny lze zmínit např. Nález Ústavního soudu ze dne 19. února 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13.

Hypotéza a cíle práce

Primárním cílem předkládané práce, jak bylo ostatně naznačeno výše, je analyzovat některé problémy, jež při doručování písemností v rámci civilního sporného řízení v praxi vznikají, a na které samotná procesní úprava po většinou odpovědi neobsahuje. Následně za pomoci judikatury, případně za pomoci výkladových metod včetně ústavně konformního výkladu zohledňujícího právo na spravedlivý proces a právo být slyšen překlenout vzniklý deficit právní úpravy. Výstup analýzy každého problému pak má představovat nalezení alespoň trochu uspokojivého řešení, které bude odpovídat smyslu a účelu právních norem. Zároveň si má práce, nejen s ohledem na legislativní úvahy týkající se nové koncepce civilního řádu soudního, klade za cíl nastínit možné návrhy *de lege ferenda*. Vymezení řešení nalezených problémů je však cílem primárním a základním, úvahy *de lege ferenda* v rámci práce nejsou vnímány jako prostředek řešení problémů stávající právní úpravy, ale jako toliko doplnění analýzy problému tak, aby bylo pojednání o něm ze strany autora práce komplexní.

Problémy, jež v této práci analyzovány, se týkají aktuální právní úpravy, tedy ve stavu ke dni 31. 1. 2020, účinné na území České republiky, uplatňované v rámci vnitrostátního doručování písemností. Problémy při doručování písemností do zahraničí se sice v praxi objevují, avšak z hlediska své četnosti nepředstavují z pohledu autora odpovídající předmět zkoumání. Navíc při doručování do zahraničí by bylo nutno uvádět širší souvislosti (zejména z pohledu popisu právní úpravy), což nepovažuji za vhodné, neboť cílem práce není popisovat právní úpravu doručování, nýbrž právně metodologicky řešit samotné problémy, které se v praxi vyskytují.

V rámci výběru problémů se práce zaměřuje primárně na situace, které odborná literatura zcela opomíjí nebo se těmto věnuje okrajově či bez potřebných souvislostí. Respektive je možné toto definovat jako též zaměření práce na to, co je skutečně z hlediska výkladu práva nejasné, nikoli na to, co již bylo uspokojivě řešeno, neboť pak by práce byla toliko opakováním toho, co již aplikaci práva neztěžuje, tedy pouhým popisem. Z tohoto pohledu pak jednotlivé části práce mohou působit na první pohled neuceleným dojmem, nicméně se jedná o nezbytný důsledek spjatý právě s volbou samotného tématu, neboť cílem práce není tvorba učebnice či publikace o doručování v komplexních souvislostech, ani z důvodu rozsahového omezení analýza všech problémů, k nimž při doručování dochází. Zároveň základní kritéria pro výběr problémů mají další konsekvence spočívající

v omezených možnostech použití literatury, jež se až na výjimky týká pouze některých obecných souvislostí, nikoliv však problémů samotných, a která je převážně tuzemská. Zahraniční literatura je využita v souvislostech obecných. Autor si je přitom vědom významu právní komparatistiky při řešení právních problémů v podobě vědeckých prací tohoto druhu, současně však uvádí, že má za to, že jím zvolené problematické otázky jsou pro území České republiky jedinečné a vyvolané zcela konkrétními podrobnostmi právní úpravy, jejichž existenci v zahraničí nelze zjistit bez odpovídajících praktických zkušeností přímo s aplikací práva v zahraničí.

Základní hypotézou práce pak je, že v rámci každého problému, který vzniká při doručování písemností v civilním sporném řízení v důsledku absence výslovné právní úpravy, hrají zásadní roli obecné principy, mezi nimiž dominuje právo na spravedlivý proces a právo účastníka být slyšen. Další hypotézu pak představuje úvaha, že při aplikaci těchto principů je pak každý z problémů řešitelný způsobem, který bude také v praxi aplikovatelný a bude těmto základním principům odpovídat. V tomto pak autor znovu zdůrazňuje, že jeho úvahy *de lege ferenda* v práci obsažené jsou na rámec ověřování či vyvracení stanovených vědeckých hypotéz.

Struktura a obsah práce

Výše popsané základní cíle práce tak jednoznačně determinují také obsah práce, která je rozdělena do 8 samostatných kapitol, z nichž se každá věnuje danému problému při doručování v širších souvislostech, z čehož se vymyká pouze kapitola první. Tato se totiž s ohledem na název a zaměření práce věnuje základnímu a velmi skrovnému rozboru problematiky práva na spravedlivý proces a práva být slyšen, na který navazuje stručným popisem doručování v rozsahu nezbytném pro obecnou orientaci (z hlediska způsobů doručování, postupu při doručení, doručovací adresy a problematiky datových schránek), v jehož rámci vyplynou jednotlivé problémy, které tvoří předmět zkoumání práce. Vymezení dílčích problémů v rámci samostatné a do jisté míry obecně popisné kapitoly bylo zvoleno proto, aby byla práce z hlediska struktury přehledná, a současně byla v rámci analyzovaných otázek patrná i jejich vzájemná souvislost. Na úvod navazující kapitola tak plní funkci základního rámu, do něhož jsou vloženy jednotlivé části této práce. Další kapitoly pak lze rozdělit do dvou tematických okruhů, a to zaprvé problémy při doručování písemností prostřednictvím doručujícího orgánu a zadruhé problémy související s elektronickým doručováním písemností, resp. dokumentů.

V rámci první kategorie problémů pak autor rozebírá problematiku doručování písemností na úřední adresu zejména z pohledu střetu s právní úpravou ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu a problematikou užití fikcí, a dále problematikou doručování osobám nezletilým a osobám stíženým duševní poruchou, na které navazují problémy spojené s volbou adresy pro účely doručování. V rámci problémů spojených s elektronickým doručováním písemností je pak provedena analýza použití tzv. „e-mailu“, na který navazují problémy spojené s datovými schránkami. Jedná se o problematiku více datových schránek jednoho adresáta, počítání lhůt informačním systémem datových schránek, „platnosti“ dokumentů dodaných do datové schránky, doručení písemnosti jiným způsobem při existenci datové schránky, užití datové schránky jiné osoby a problematiku formátu datové zprávy. Na závěr pak autor přehledně shrnuje závěry, k nimž v rámci dílčích kapitol dospěl, které jsou zároveň uvedeny níže.

Použité vědecké metody práce

V rámci použitých metod výkladu právních norem (jejich analýzy) je v předkládané práci primárně užíván objektivně recentní výkladový cíl, jehož objektem zkoumání je objektivní význam právních norem a to „tady a teď“ (hic et nunc). Zkoumání je tak zaměřeno na chápání textu právní normy adresátem, který zná nejen společenské prostředí, ale i samotný právní řád. Inspirací pro tento přístup byla známá věta Gustava Radbrucha, dle které *„interpret může zákonu rozumět lépe, než-li mu rozuměli jeho tvůrci, zákon může být moudřejší než jeho tvůrci – on dokonce musí být moudřejší než jeho tvůrci.“*¹¹ Pro dosažení výkladového cíle jsou zohledňovány zejména hodnoty a účely, které souvisejí s interpretovaným textem¹² a jako primární výklad je tak aplikován objektivně teleologický výklad¹³ doplněný o zvláštní argumenty právní logiky.¹⁴ V práci jsou využívány apriorní pojmy vytvořené právní vědou a obecným pojmům je přikládán všeobecně uznávaný (tradiční) význam, pokud není uvedeno jinak.

S ohledem na volbu tématu¹⁵ nebyla z důvodů výše objasněných v širší míře aplikována komparace se zahraniční úpravou. Zcela zásadní součást práce pak představuje

¹¹ RADBRUCH, Gustav. Rechtsphilosophie. 6. vydání. Stuttgart: K.F. Koehler Verlag, 1963, s. 211.

¹² Dle Jheringa je *„účel tvůrce veškerého práva, neexistuje žádná právní věta, která by za svůj původ nevděčila nějakému účelu, tj. nějakému praktickému motivu.“* Viz JHERING, v Rudolph. Der Zweck im Recht. 1. sv. 1. vydání. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1877, s. VI.

¹³ K objektivně teleologickému výkladu blíže viz MELZER, Filip. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 159 a násl.

¹⁴ Srov. KNAPP, Viktor. Teorie práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 171.

¹⁵ Problémy při vnitrostátním doručování písemností.

vnitrostátní judikaturu Nejvyššího a Ústavního soudu, doplněná o judikaturu Nejvyššího správního soudu a některá rozhodnutí ostatních soudů. Výběr judikatury byl realizován z hlediska jejího významu pro danou problematiku (preferována tak byla judikatura zásadní či klíčová), plurality názoru na dané téma (judikatura s odlišným právním názorem) nebo z hlediska přidané hodnoty (judikatura se zajímavou právní úvahou). Použitá forma jazyka odpovídá tzv. „ich formě“, kdy autor se snaží své názory sdělovat v 1. osobě jednotného čísla.

Závěry disertační práce

V disertační práci autor na základě aplikace výše uvedených metod dospěl k následujícím závěrům:

1. Institut doručení písemnosti adresátu a institut ustavení opatrovníka osobě neznámého pobytu jsou procesní instituty bez jakékoliv vzájemné vazby. Adresa pro účely doručování, byť je tato sídlem ohlašovny, nesvědčí ničeho o nutnosti ustanovit opatrovníka osobě neznámého pobytu, ani nezakládá neznámý pobyt účastníka řízení. Doručení písemnosti náhradním způsobem na úřední adresu, aniž by soud účastníku ustanovil opatrovníka osoby neznámého pobytu, není v kolizi s právem účastníka na spravedlivý proces a právem být slyšen, ledaže je soudu z úřední činnosti známo, že je účastník neznámého pobytu.
2. Není v rozporu se současnou koncepcí doručování ani v rozporu s právem na spravedlivý proces a právem být slyšen účastníka, jestliže soud na adresu pro doručování, která je adresou ohlašovny, zašle výzvu k vyjádření se, zdali účastník souhlasí s rozhodnutím bez nařízení jednání (§ 115a o.s.ř.), za současného použití domněnky, že pokud se nevyjádří, bude mít soud za to, že s takovým postupem souhlasí (§ 101 odst. 4 o.s.ř.).
3. Nezletilý účastník, který doposud nenabyl plné svéprávnosti, obecně nemá plnou procesní způsobilost a je nutné jeho zastoupení v řízení zákonným zástupcem. Plná procesní způsobilost nezletilého účastníka může být dána pouze výjimečně, a to s ohledem na jeho individuální a rozumovou vyspělost. Je-li nezletilý účastník řízení schopen vykonávat své právo participace na řízení, je nutné doručovat písemnosti také nezletilému účastníku. Dověřil-li nezletilý účastník řízení věku 16 let, doručuje soud povinně písemnosti také nezletilému účastníku. Z hlediska doručení písemnosti zákonnému zástupci za běžných okolností postačí doručení písemnosti kterémukoliv ze zákonných

zástupců. Pokud však nezletilý účastník sdílí společné bydliště toliko s jedním ze svých rodičů, je soud povinen doručovat písemnosti tomu ze zákonných rodičů, jemuž byl nezletilý svěřen do péče. Pokud tato okolnost není soudu známa, tomu z rodičů, s nímž nezletilý sdílí bydliště.

4. Účastník řízení, který je stížen duševní poruchou, má nárok na zajištění ochrany svých práv účastníka řízení, což lze realizovat prostřednictvím opatrovníka, který bude v rámci soudního řízení hájit jeho zájmy. Pokud účastník řízení již opatrovníka má, a právní úprava jeho zapojení do řízení umožňuje, musí soud v řízení jednat s tímto opatrovníkem. Pokud duševní poruchou stížený účastník opatrovníka nemá, nebo jeho zapojení do civilního řízení není možné, je soud povinen účastníku opatrovníka ustanovit nebo rozhodnout o nutném zastoupení opatrovníkem. Výjimku představují situace, kdy je zřejmé, že duševní porucha účastníka nemá žádné dopady do realizace jeho procesních práv a povinností.

5. S ohledem na právo účastníka na spravedlivý proces a právo být slyšen je nutné zajistit řádné zapojení účastníků stížených duševní poruchou do řízení a písemnosti doručovat také těmto účastníkům i v případech, kdy to zákon výslovně nestaví, ledaže duševní porucha zapojení účastníků vylučuje.

6. Možnost volby adresy pro doručování písemností je projevem autonomie vůle účastníka a současně je nutným předpokladem pro náležitý výkon práva na spravedlivý proces a práva být slyšen. Volba adresy pro doručování má nicméně své limity, které jsou zdůvodněny požadavkem na zachování náležitého výkonu justice, při vyloučení rizika potencionálního zásahu do práva na spravedlivý proces druhé strany sporu. S ohledem na absenci vymezení formálních a obsahových náležitostí volby adresy je nutno ze strany soudu zohlednit i prosté uvedení adresy účastníkem, aniž by tuto výslovně označil za adresu pro účely doručování, a na tuto adresu písemnosti také zasílat. Stejně tak je nutno akceptovat uvedení adresy v jiném formátu, než je standardně užíván v písemném styku, vyjma případů, kdy způsob volby adresy znamená obtíže při její identifikaci, neboť čímž se vytváří překážky řádného doručování písemností a tím se prodlužuje délka řízení.

7. Institut doručování písemností prostřednictvím veřejné datové sítě (e-mailů) lze s procesními účinky použít pouze v případě písemností (dokumentů), u nichž soud důvodně předpokládá jejich soulad se zájmem adresáta. V případě e-mailu je totiž na rozdíl od datových schránek vyžadováno aktivní jednání adresáta, který musí potvrdit doručení písemnosti, a to zákonem stanovým způsobem. Překážky užití e-mailu pro procesně účinné doručení jednoznačně způsobuje samotná zákonná konstrukce tohoto způsobu doručování.

Zároveň tato konstrukce vytváří bariéru pro širší zapojení účastníků do řízení a jednodušší realizaci jejich práv. Doručení formou e-mailu tak lze v praxi použít zejména pro doručení písemností, u nichž absence průkazu doručení nezpůsobuje vadu řízení.

8. Má-li účastník více datových schránek, je nutné vždy doručovat písemnosti do datové schránky, která odpovídá povaze doručované písemnosti. Nemá-li účastník datovou schránku typově odpovídající povaze doručované písemnosti, postupuje soud při doručení postupem, jako by účastník neměl žádnou datovou schránku. Je-li písemnost doručována do „nepříslušné“ datové schránky, nelze doručit fikcí postupem dle § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech. Pokud se však do datové schránky přihlásila oprávněná osoba, považuje se písemnost za doručenu přihlášením adresáta do datové schránky, byť se jedná o „nepříslušnou“ datovou schránku.

9. Ohledně lhůty uvedené v § 17 odst. 4 zákona o elektronických úkonech platí, že se jedná o lhůtu procesní, jejíž běh se při doručování písemností v občanském soudním řízení počítá podle § 57 odst. 1 a odst. 2 o.s.ř., a její konec tak nemůže připadnout na sobotu, neděli nebo svátek.

10. V případě dokumentů doručovaných do datové schránky, u nichž o.s.ř. vylučuje náhradní doručení, nelze analogicky aplikovat ustanovení § 49 odst. 5 o.s.ř. Písemnost tak lze doručit i po uplynutí 10 dnů ode dne jejího dodání do datové schránky adresáta.

11. Má-li adresát zpřístupněnu datovou schránku, je povinností soudu doručovat písemnosti jejím prostřednictvím. Doručení písemnosti prostřednictvím provozovatele poštovních služeb náhradním způsobem v době, kdy má adresát zřízenou a zpřístupněnu datovou schránku, není účinné, neboť neodpovídá stanoveným procesním pravidlům. Na druhou stranu účinky řádného doručení písemnosti soudem nastávají i v případě, kdy je písemnost doručována prostřednictvím provozovatele poštovních služeb, ač správně má být písemnost doručována do datové schránky účastníka, pokud účastník tuto písemnost fakticky převezme.

12. Datovou schránku není možné využívat pro doručování písemností jiné osobě, než pro kterou byla zřízena. Nicméně účastník může datovou schránku jiné osoby použít k doručení podání soudu, pokud je podání opatřeno uznávaným elektronickým podpisem jednajícího účastníka.

13. Ačkoliv úkon učiněný prostřednictvím datové schránky má stejné účinky jako úkon učiněný písemně a podepsaný, nelze za písemné podání, ve smyslu § 42 odst. 1 o.s.ř., považovat podání učiněné v jakémkoliv přípustném formátu. S ohledem na smysl a účel zákona o elektronických úkonech a s přihlédnutím k právu na spravedlivý proces a právu

být slyšen, lze za písemná podání považovat pouze dokumenty ve formátu textovém nebo statickém obrazovém, které obsahují text.

Lze uzavřít, že v rámci všech problémů při doručování, které jsou v této práci analyzovány, tak právo na spravedlivý proces a právo být slyšen hrají v případě absence výslovné právní úpravy nezanedbatelnou roli. Zároveň jejich prostřednictvím lze najít uspokojivé řešení vzniklého problému, který je zároveň aplikovatelný v praxi, čímž byly potvrzeny základní hypotézy této disertační práce.

Seznam zdrojů použitých v disertační práci

Monografie a komentářová literatura

Tuzemská

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009. 2500 s.

HANDL, Vlastimil, RUBEŠ, Josef a kol. Občanský soudní řád: Komentář. I. díl. 1. vyd. Praha. Panorama, 1985, 858 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, 1392 s.

JIRSA, Jaromír a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I (§1 až 78g o.s.ř.). 3. vydání. Wolters Kluwer 2019. 536 s.

KNAPP, Viktor. Teorie práva. 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, 248 s.

LAVICKÝ, Petr a kol. Moderní civilní proces. 1 vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 268 s.

LAVICKÝ, Petr. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 1116 s.

MACUR, Josef. Právo procesní a právo hmotné. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 158 s.

MACUR, Josef. Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 183 s.

MELZER, Filip. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 296 s.

MOLEK, Pavel. Právo na spravedlivý proces, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 576 s.,

NECKÁŘ, Jan a kol. Dny práva – 2008 – Days of law. 1. vydání. Brno: Tribun EU s.r.o., 2008. 235 s.

PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 3352 s.

SVOBODA Karel a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1632 s.

SVOBODA, Karel, SUK, Milan, ZEMAN, Pavel. Doručování v soudním řízení. Praha: Linde, 2009, 267 s.

Zahraniční:

BAUMBACH, Adolf a kol. Zivilprozessordnung: mit FamFG, GVG und anderen Nebengesetzen. 71. vydání. München: Verlag C. H. Beck, 2012. 3195 s

BUCHEGGER, Walter a kol. Praktisches Zivilprozessrecht I: Streitiges Verfahren. 5. vydání, Wien, New York: Springer, 1997, 612 s.

CROZE, Hervé a kol. Procédure civile. Manuel pédagogique et pratique. Paris: Litec, 2001. 406 s

HART, Herbert Lionel Adolphus. Pojem práva. Praha: Prostor, 2004. 316 s.

JAUERNIG, Othmar, HESS, Burkhard. Zivilprozessrecht: ein Studienbuch. 30. vydání. München: Verlag C. H. Beck, 2011, XXVI, 399 s.

JAUERNIG, Othmar. Zivilprozessrecht. 26. vydání. München: Verlag C. H. Beck, 2000. 381 s.

JHERING, v Rudolph. Der Zweck im Recht. 1. sv. 1 vydání. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1877, 588 s.

RADBRUCH, Gustav. Rechtsphilosophie. 6 vydání. Stuttgart: K.F. Koehler Verlag, 1963, s. 391 s..

RECHBERGER, Walter, H., SIMOTTA, Daphne-Ariane. Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts: Erkenntnisverfahren. 8. Auflage. Wien: MANZ'sche Wien, 2010. 806 s.

MAURICE, Kay. Blackstone's civil practice. 4. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1690 s.

Články a příspěvky ve sbornících

Tuzemské

BURIÁNOVÁ, Pavla. (Ne)nařizování jednání, zejména v řízení o rozvod manželství. Rodinné listy, 2019, č. 6, s. 7 - 15.

- ČUHELOVÁ, Kateřina. Předběžné prohlášení podle § 38 NOZ. *Rekodifikace & praxe*, 2013, č. 8, s. 27 - 32.
- FLANDEROVÁ, Martina, VOJTEK, Petr. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 10, s. 342 - 345.
- FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, ELISCHER, David. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl první: obecné poznatky a jednotlivé druhy dluhů. *Právní rozhledy*, 2019, č. 21, s. 725 - 735.
- FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl druhý: specifika dětských dluhů vzniklých ze smluv o přepravě osoby. *Právní rozhledy*, 2019, č. 22, s. 770 - 779.
- FRINTA, Ondřej, FRINTOVÁ, Dita, ELISCHER, David. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl třetí: pohled praktický, morální, procesní, komparační a aktuální návrhy legislativního řešení. *Právní rozhledy*, 2019, č. 23-24, s. 807 - 817.
- HRDLIČKA, Miloslav. Aktuální otázky doručování do datové schránky v civilním soudním řízení. *Revue pro právo a technologie*. 2013, č. 8, s. 33-37.
- HROMADA, Miroslav, PULKRÁBEK, Zdeněk. Mezinárodní konference. *Soudce*, 2017, č. 11, s. 73 - 76.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, STAVINHOVÁ, Jaruška, GREGOROVÁ, Zdeňka. K některým otázkám právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům nezletilých. *Právní rozhledy*, 1997, roč. 5, č. 2, s. 53 - 60.
- HUSSEINI, Faisal. Doručování rozhodnutí v civilním řízení i zastoupenému nezletilému. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 2, s. 54 - 56.
- JIRSA, Jaromír. Proč bychom se souhrnné novely báli? *Bulletin advokacie*, 2009, č. 6, s. 21-27.
- KOTRADY, Pavel. Opatrovnictví bez omezení ve svéprávnosti. *Právní rozhledy*, 2017, č. 6, s. 205 - 211.
- KRYM, Ladislav. Několik poznámek k ustanovování advokátů soudem jako „opatrovníků pro doručování“ v civilním řízení. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 7-8, s. 25 - 27.
- LAVICKY, Petr, HOLAS, Jan, JANOVEC, Michal (eds.). *Cofola 2019. Část XI. Zásady civilního procesu: Sborník z konference*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 7 - 27.
- MATES, Pavel. Doručování do datových schránek, *Právní rozhledy*, 2013, č. 13-14, s. 482 - 484.

- MRUZEK, Karel. Problematika výkladu „může“ v ustanovení § 153b odst. 1 OSŘ. Právní rozhledy, 2004, č. 4, s. 150 - 151.
- PAVLÍČEK, Tomáš. Některé aspekty odvolání v bagatelních věcech. Soudní rozhledy, 2014, č. 3, s. 85 - 88.
- PAVLÍČEK, Tomáš. Problém fungování datových schránek. COFOLA 2011: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2011, s. 1491 - 1503, dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/IT/eGovernment/Pavlicek_Tomas_5894.pdf>.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. Právní rozhledy. 2018, roč. 26, č. 8, s 267 - 275.
- STŘELEČEK, Tomáš, NAVRÁTIL, Petr. Náhradní doručení v civilním sporu. Právník. 2018, ročník 157, č. 6, s. 495-517. Dostupné na <<https://1url.cz/YzroN>>
- SVOBODA, Karel. Kdy se spokojit s doručením fikcí a kdy osobě neznámého pobytu ustanovit opatrovníka podle § 29 odst. 3 OSŘ. Soudní rozhledy, 2013, ročník 19, č. 2, s. 57 - 58.
- SVOBODA, Karel. Nejvyšší soud: soudní doručení fikcí bez opatrovníka není možné. Obchodní právo, 2010, ročník 19, č. 1, s. 11 - 14.
- SVOBODA, Karel. Zastoupení členem domácnosti dle § 49 NOZ a výkladové obtíže s tím spojené. Rekodifikace & praxe, 2013, č. 12, s. 27 - 31.
- ŠÍNOVÁ, Renáta. Procesní způsobilost nezletilých účastníků řízení (s přihlédnutím k právní úpravě svéprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku). Právní rozhledy, 2011, roč. 19, č. 17, s. 616 - 621.
- VRCHA, Pavel. K procesní způsobilosti nezletilé osoby (tzv. „černého pasažéra“) v soudním řízení o plnění z uzavřené smlouvy o přepravě osob. Soudní rozhledy, 2006, č. 11, s. 412 - 413.
- ŽÍLA, Michal. Doručování rozhodčích nálezů po novele OSŘ, náhradní doručení a posouzení neúčinnosti doručení rozhodčího nálezu. Bulletin advokacie, 2009, č. 12, s. 32 - 35.

Internetové zdroje

Tuzemské

- CICÁKOVÁ, Ingrid. Elektronické (datové) schránky povinně i na Slovensku. NewsFP 2016, č. 15, [online]. Fucik.cz 9. září 2016 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <https://www.fucik.cz/publikace/elektronicke-datove-schranky-povinne-i-na-slovensku/>.
- ČRS – Věcný záměr civilního řádu soudního, Eva Dobrovolná, Bohumil Dvořák, Petr Lavický, Zdeněk Pulkrábek, Alena Winterová, 2017, [online] Justice.cz [cit. 31. ledna 2020] Dostupné na https://crs.justice.cz/wp-content/uploads/2017/11/vecny_zamer_final.pdf.
- FOREJTOVÁ, Monika. Výjimky z Listiny základních práv EU pro ČR? [online]. Pravniprostor.cz, 10. června 2014 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <https://www.prawniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/vyjimky-z-listiny-zakladnich-prav-eu-pro-cr>.
- Okresní soud v Třebíči. Příjem podání [online]. Justice.cz, [cit. 31. 1. 2020]. Dostupná na <https://justice.cz/web/okresni-soud-v-trebici/zakladni-informace?clanek=prijem-podani>.
- POTĚŠIL, Lukáš. Nová právní úprava správního trestání, část I. [online]. Pravniprostor.cz, 4. prosince 2017 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <https://www.prawniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/nova-pravni-uprava-spravniho-trestani-cast-i>.
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 8. volební období, 2017- . Pozměňovací návrh k návrhu na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 545 [online]. Psp.cz, 9. července 2019 [cit. 31. ledna. 2020]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=6449>.
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 8. volební období, 2017- . Návrh poslanců Kateřiny Valachové, Patrika Nachera, Jana Bartoška a Lukáše Kolářika na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 456/0 [online]. Psp.cz, 5. dubna 2019 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=456&CT1=0>.
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 8. volební období, 2017- . Stanovisko vlády k návrhu poslanců Kateřiny Valachové, Patrika Nachera, Jana Bartoška a Lukáše Kolářika na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 456/1 [online]. Psp.cz, 9. května 2019 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=456&CT1=1>.

Poštovní podmínky České pošty, s.p., Základní poštovní služby, platné od 1. 1. 2020, [online]. Ceskaposta.cz, [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na <<https://www.ceskaposta.cz/ke-stazeni/postovni-podminky>>.

Ústavní soud. Podatelna a datová schránka [online]. Usoud.cz, [cit. 31. 1. 2020]. Dostupné na <<https://www.usoud.cz/podatelna-a-datova-schranka/>>.

Zahraniční:

GIERS, Michael. Die Vollstreckung aus Titeln gegen Minderjährige. Deutse Gerichtsvollzieher Zeitung: Zeitschrift für Vollsteckungs, Zustellunsund Kostenrecht, 2008, roč. 123, č. 10, s. 145 – 155, [online]. Beck.de, 9. února 2009 [cit. 31. ledna 2020]. Dostupné na: <https://rsw.beck.de/docs/librariesprovider60/default-document-library/2008/dgvz-heft-10-2008.pdf?sfvrsn=6270f45c_2>.

RUSSELL, Kirk. The Meaning of "Justice". Washington, D.C.: The Heritage Lectures, vyd. The Heritage Foundation, 1993, č. 457, 7 s. [online]. Heritage.org, 4. března 1993 [cit. 31. ledna 2020] Dostupné na <<https://www.heritage.org/poverty-and-inequality/report/the-meaning-justice>>

Právní předpisy

Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 17. 4. 2013 č.j. 133/2012-OD-ST, kterou se upravuje jednotný postup podatelny při příjmu a ověřování datových zpráv a dokumentů v nich obsažených,

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001- Org., ze dne 3. 12. 2001, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

Nařízení vlády č. 512/2005 sb., o stanovení rozsahu poštovních oprávnění, ve znění účinném do 31. 12. 2012.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 sb., o přijetí úmluvy o právech dítěte.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 sb., o přijetí úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 10/2010 sb.m.s., o přijetí úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 sb. M. S., o přijetí evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

Unesení předsednictva české národní rady č. 2/1993 sb., o vyhlášení listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku české republiky.

Vyhláška č. 177/1996 sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 194/2009 sb., o stanovení podrobností užívání a provozování informačního systému datových schránek, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 254/2015 sb., o stanovení výše paušální náhrady pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech podle § 151 odst. 3 občanského soudního řádu a podle § 89a exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 113/1895 ř. Z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění účinném do 31. 1. 1949.

Zákon č. 133/2000 sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 142/1950 sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), ve znění účinném do 31. 3. 1964.

Zákon č. 262/2006 sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 sb., o policii české republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 297/2016 sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 298/2016 sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, zákon č. 106/1999 sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 121/2000 sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 300/2008 sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 325/1999 sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 sb., o policii české republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 326/1999 sb., o pobytu cizinců na území české republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 328/1999 sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. prosince 2013.

Zákon č. 7/2009 sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 85/1996 sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 1. října 2002, sp. zn. II. ÚS 92/01

Nález Ústavního soudu ze dne 1. října 2015, sp. zn. IV. ÚS 883/15

Nález Ústavního soudu ze dne 10. dubna 2018, sp. zn. IV. ÚS 827/18

Nález Ústavního soudu ze dne 11. června 2013, sp. zn. III. ÚS 272/13

Nález Ústavního soudu ze dne 14. dubna 2016, sp. zn. II. ÚS 143/16

Nález Ústavního soudu ze dne 14. září 2010, sp. zn. III. ÚS 2894/07

Nález Ústavního soudu ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97

Nález Ústavního soudu ze dne 18. listopadu, sp. zn. III. ÚS 389/04

Nález Ústavního soudu ze dne 19. června 2018, sp. zn. II. ÚS 1265/16

Nález Ústavního soudu ze dne 19. května 2015, Pl. ÚS 14/14

Nález Ústavního soudu ze dne 19. října 2010, sp. zn. II. ÚS 622/10

Nález Ústavního soudu ze dne 19. února 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13

Nález Ústavního soudu ze dne 21. ledna 2013, sp. zn. IV. ÚS 2477/12

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3598/14

Nález Ústavního soudu ze dne 22. června 2011, sp. zn. IV. ÚS 2687/10

Nález Ústavního soudu ze dne 24. září 2019, sp. zn. Pl. ÚS 4/19

Nález Ústavního soudu ze dne 28. ledna 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10

Nález Ústavního soudu ze dne 28. února 2018, sp. zn. II. ÚS 2866/17

Nález Ústavního soudu ze dne 3. září 2009, sp. zn. III. ÚS 1452/08

Nález Ústavního soudu ze dne 4. listopadu 1999, sp. zn. III ÚS 61/97

Nález Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1041/14

Nález Ústavního soudu ze dne 5. června 2017, sp. zn. I. ÚS 3038/16

Nález Ústavního soudu ze dne 8. října 2018, sp. zn. II. ÚS 725/18

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 12. června 2012, sp. zn. 47 Co 71/2010

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. listopadu 1953, sp. zn. CZ 407/53 (Rc 21/1954)

Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 6. května 1970, sp. zn. 6 Cz 12/70 (Rc 21/1971)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. dubna 2006, sp. zn. 21 Cdo 1696/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2013, sp. zn. 32Cdo 4083/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2002, sp. zn. 29 Odo 522/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2015, sp. zn. 33 Cdo 1826/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2013, sp. zn. 23 Cdo 2454/2011

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. února 2011, č. j. 9 As 67/2010-74

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. července 2010, č. j. 7Afs 46/2010-51

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. května 2013, sp. zn. 5Afs 76/2012

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. června 2014, č. j. 3 Ads 100/2013-42

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. dubna 2007, č. j. 4 As 10/2006-57

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. listopadu 2013, č. j. 7 Afs 5/2013-50

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. ledna 2016, č. j. 8 As 109/2015-38

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2017, sp. zn. Cpjn 23/2016

Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2017, sp. zn. 1/2015, (Rc 1/2017)

Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2017, sp. zn. Plsn 1/2015

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. září 2009, sp. zn. 71 Co 254/2019

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 19. června 2012, sp. zn. 11 Co 397/2012

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 21. prosince 2012, sp. zn. 20 Co 522/2011

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 7. ledna 2016, sp. zn. 8Co 2033/2015

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. února 2018, sp. zn. 19Co 12/2018

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. července 2013, sp. zn. 11 Co 393/2013, (Rc 15/2014)

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. září 2009, sp. zn. 71 Co 254/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 2016, sp. zn. 20 Cdo 3176/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 2018, sp. zn. 20 Cdo 2290/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. 26 Cdo 174/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2015, sp. zn. 21 Cdo 30/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2018, sp. zn. 32 Cdo 1298/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2016, sp. zn. 26 Cdo 1772/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. června 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2016, sp. zn. 21 Cdo 2785/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. června 2001, sp. zn. 20 Cdo 1307/2000

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2010, sp. zn. 20 Cdo 4731/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2018, sp. zn. 20 Cdo 3887/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2013, sp. zn. 32 Cdo 1571/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2008, sp. zn. 32 Cdo 218/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 33 Cdo 2743/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 33 Cdo 930/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2013, sp. zn. 20 Cdo 575/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2013, sp. zn. 33 Cdo 358/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2006, sp. zn. 20 Cdo 2775/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. února 2012, sp. zn. 33 Cdo 3078/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. března 2015, sp. zn. 32 Cdo 3770/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2012, sp. zn. 32 Cdo 80/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 1997, sp. zn. 2 Cdon 1541/97

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. listopadu 2013, sp. zn. 21 Cdo 3489/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2016, sp. zn. 23 Cdo 1850/2015

Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 12. června 2013, č. j. 4 Azs 21/2013-18

Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 24. listopadu 2016, sp. zn. 9 Azs 255/2016

Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2017, sp. zn. I. ÚS 2089/16

Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. srpna 2011, sp. zn. I. ÚS 2169/11

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. února 2019, sp. zn. IV. ÚS 3891/18

Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. června 2010, sp. zn. II. ÚS 1308/10

Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. srpna 2018, sp. zn. II. ÚS 2385/18